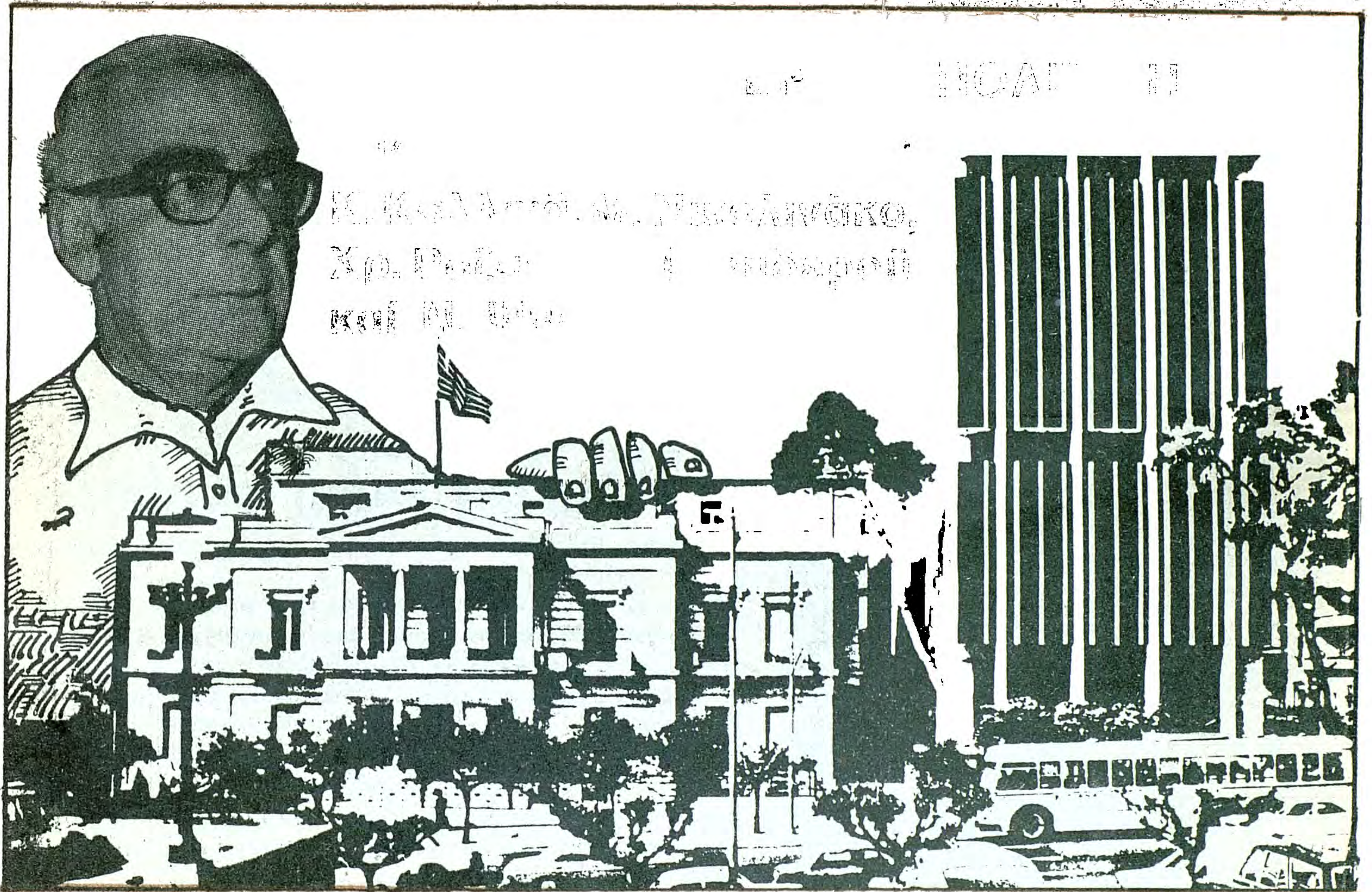

αντί

Περίοδος Β', τεύχος 123, Σάββατο 14 'Απρίλη 1979,

Δρχ. 25

- Δ. Ραυτόπουλος: 'Η 21η 'Απριλίου στό ντιβάνι
- 'Η «άριστερή τάση» στό ΚΚΕ
- Μ. Νικολινάκος: 'Η στρατηγική γιά τήν έξουσία

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΠΟΙΗΣΗ: Γκανᾶς ● Κοντός ● Λιοντάκης
Πισσαλίδου ● Πούλιος

ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ: Νικηφόρου ● Παπαγιάννη ● Χατζής

ΔΟΚΙΜΙΑ: 'Αλεξάνδρου ● Μαλακάσης

ΚΡΙΤΙΚΗ: Κρίστ ● Θασίτης ● Παπαγεωργίου ● Φραντζή

ἡ ὠραιότερη προσφορά γιὰ τὴν παραδοσιακὴ μας κληρονομιά δύο μνημειακὲς ἐργασίες στό χώρο τῆς λαϊκῆς τέχνης

ΚΙΤΣΟΥ ΜΑΚΡΗ ἡ λαϊκὴ τέχνη τοῦ Πηλίου

Καρπὸς τριάντα χρόνων ἔρευνας καὶ μελέτης, τὸ ἔργο αὐτὸ τοῦ γνωστοῦ λαογράφου Κίτσου Μακρῆ παρουσιάζει μὲ ἐξαιρετικὴ σαφήνεια καὶ παραστατικότητα τὰ δημιουργήματα τῶν λαϊκῶν τεχνιτῶν τοῦ Πηλίου, σ' ὅλους τοὺς τομείς τῆς λαϊκῆς τέχνης. Ἡ πλούσια εἰκονογράφηση, πού τις περισσότερες φορές ἀφορᾷ ἀντικείμενα καὶ μνημεῖα κατεστραμμένα, τεκμηριώνει τὰ κείμενα μὲ τὸν καλλίτερο δυνατὸ τρόπο.

Ἐκκλησίες μὲ ἀνεπανάληπτα ἀριστουργήματα (τέμπλα, ἄμβωνες, ἀγιογραφίες, βημόθυρα κ.ἄ.), ἀρχοντικά, ξυλόγλυπτα, λιθανάγλυφα, ζωγραφιές στοὺς τοίχους, βρύσες, γέφυρες, ὑφαντά, λαϊκὲς φορεσιές, μπακίρια, μπρούντζινα, μαλάματα καὶ χρυσαφικά, παρουσιάζονται ὅλα μέσα στό φυσικὸ γεωγραφικὸ τους πλαίσιο.

Ἐργο-ἱστορικὸ ντοκουμέντο, ἀληθινὸ πανόραμα μιᾶς τέχνης ἀγνῆς καὶ πηγαίας - βασικοῦ στοιχείου τῆς πολιτιστικῆς μας κληρονομιάς.

Ἐνας τόμος 300 σελίδων μεγάλου σχήματος, 30 x 25 ἐκ. σὲ χαρτί ILLUSTRATION 170 γραμ. μὲ πλούσια ἐγχρωμὴ εἰκονογράφηση

Τιμὴ τοῦ βιβλιοδετημένου τόμου δρχ. 1800.

ΑΓΓΕΛΙΚΗΣ ΧΑΤΖΗΜΙΧΑΛΗ ἡ ἑλληνικὴ λαϊκὴ φορεσιά

Ἡ μεγάλη Ἑλληνίδα λαογράφος ἄφησε ἓνα τεράστιο σὲ ὄγκο καὶ σημασία ἐπιστημονικὸ ἔργο.

Τὸ ἔργο αὐτὸ τῆς μεγάλης μας λαογράφου ἐκδόθηκε σὲ συνεργασία μὲ τὸ Μουσεῖο Μπενάκη καὶ περιλαμβάνει τις φορεσιές τῆς Ἀττικῆς, τῆς Κορίνθου, τοῦ Ἄργους, τῆς Ἀταλάντης, τοῦ Πωγωνίου, τῆς Φλώρινας, τῶν Σαρακατσάνων κλπ. Ἡ Χατζημιχαῆ ἔζησε χρόνια κοντὰ στις ἀγρότισσες, μελετώντας ἀπὸ κοντὰ τὴν ἑλληνικὴ φορεσιά, τὸν τρόπο πού τὴ φοροῦσαν, τὸ σχέδιο, τὸ κόψιμο καὶ τὸ ράψιμο, καθὼς καὶ τὸν κεντητὸ τῆς διάκοσμο. Τὰ στοιχεῖα καὶ τις πληροφορίες πού συγκέντρωσε τὰ κατέγραψε ἔτσι πού νὰ εἶναι δυνατὴ ἡ ἀνασύνθεσή τους, πιστεύοντας πὼς δὲν θ' ἀργήσει ἡ ἐποχὴ πού ἡ παράδοση τῆς λαϊκῆς τέχνης θὰ χαθεῖ ὀριστικά.

Ἐνα βιβλίο πού μᾶς ξεναγεῖ στὰ περασμένα γιὰ νὰ μᾶς γνωρίσει τοὺς ἀγνωστους παραδοσιακοὺς μας θησαυροὺς.

Ἐνας τόμος 400 σελίδων σὲ χαρτί ILLUSTRATION 170 γραμ. μὲ 380 ἐγχρωμες καὶ ἀσπρόμαυρες εἰκόνες, μὲ πολλὰ σχέδια, πολλές παλιές φωτογραφίες καὶ πλῆθος στοιχεῖα καὶ ὁδηγίες.

Τιμὴ τοῦ βιβλιοδετημένου τόμου δρχ. 2.000.

Γιὰ πρώτη φορά στὴν Ἑλλάδα δύο τόσο πλήρεις, ἀναλυτικὲς καὶ ὑπεύθυνες μελέτες
γιὰ ἓναν τομέα ἀπὸ τοὺς πιὸ βασικοὺς τοῦ λαϊκοῦ μας πολιτισμοῦ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΜΕΛΙΣΣΑ

ΑΘΗΝΑ: ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ 34, ΤΗΛ. 3611692 - 3635096
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: ΤΣΙΜΙΣΚΗ 41 ΤΗΛ. 229010

Περίοδος Β'
Χρονος 6ος
Τεύχος 123

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
Δημοχάρους 60, Αθήνα 601
Τηλ. 732.713 - 732.819

ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ: Η ένταξη στην ΕΟΚ και το «πάγωμα» κάποιων πρωθυπουργικών σχεδίων **4**

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΕΣ **5**

ΑΝΤΙ - θέσεις **6**

ΑΝΤΙ - θέσεις στον κόσμο: Μέση Ανατολή - Κύπρος **8**

Δ. ΡΑΥΤΟΠΟΥΛΟΥ: "Ας χορέψουμε **10**

ΑΛΙΚΗΣ ΤΣΙΛΙΚΡΗΣΤΟΥ: Ρεπορτάζ για έναν ξεχασμένο Ναζί **12**

Θ. ΚΑΤΣΑΝΕΒΑ: Οι περιορισμοί στα καύσιμα **14**

Ν. ΘΕΟΔΟΣΟΠΟΥΛΟΥ: Η «άριστερά» του ΚΚΕ **16**

- Η ιδεολογία της ΕΔΗΚ **18**

Μ. ΝΙΚΟΛΙΝΑΚΟΥ: Το μεταβατικό στάδιο προς το σοσιαλισμό **19**

ΑΝΝΑΣ ΦΩΚΑ: Το συνέδριο του Ιταλικού ΚΚ **22**

ΣΥΖΗΤΗΣΗ για την Έξωτερική πολιτική. Συμμετέχουν οι Κ. Καλλιγιάς, Μ. Νικολινακός, Χρ. Ροζάκης, Β. Τσουδερού και Ν. Ψυρούκης **25**

Γ. ΜΑΝΤΖΟΥΡΑΝΗ: Η Βαλκανική Συνεργασία **31**

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ... **36-58**

Γ. Κοντός - Μ. Πισσαλίδου - Α. Πούλιος: Ποίηση **36**

Τ. Νικηφόρου - Β. Παπαγιάννη: Δίηγημα **37**

Κ.Γ. Παπαγεωργίου: Φιλοφρονήσεις μίας ποιητικής γενιάς **38**

Κ.Γ. Παπαγεωργίου: Η ποίηση του Χρ. Λιοντάκη **42**

Αντείας Φραντζή: Ο ποιητής Μιχ. Γκανάς **43**

Ρόμπερτ Κρίστ: Το «Κιβώτιο» του Άρη Αλεξάνδρου **44**

Π. Θασίτη: Για μία ρεαλιστική γραφή; **49**

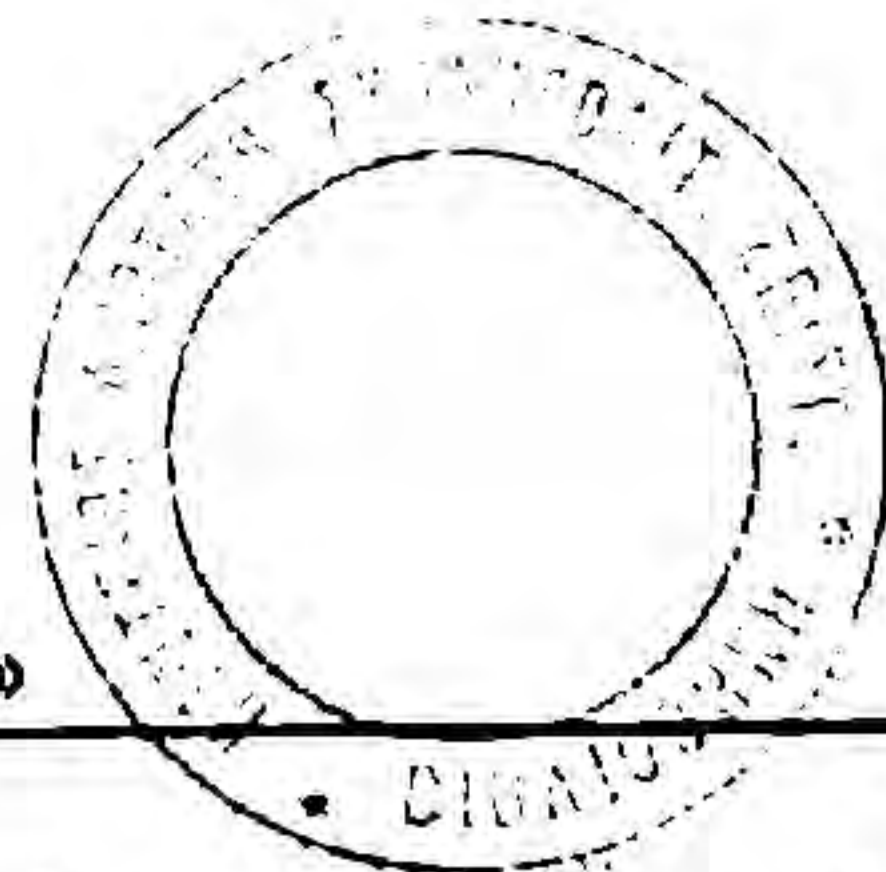
Δ. Χατζή: Ο θεϊός Πολυκράτης από την Ουγκάντα **52**

ΔΙΑΛΟΓΟΣ: **60**

Η δημοσίευση του Β' Μέρους του άρθρου του Θ. ΠΑΓΚΑΛΟΥ: «Οικοδόμηση του έθνικού κράτους και συσώρευση κεφαλαίου στη Δ. Αφρική», λόγω πληθώρας ύλης, αναβάλλεται για τό επόμενο τεύχος.

ΤΟ ΕΠΟΜΕΝΟ ΤΕΥΧΟΣ:
ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΗΝ ΕΡΓΑΤΙΚΗ ΠΡΩΤΟΜΑΓΙΑ

Ο πανικός της κυβέρνησης και τα νέα "μέτρα"

ΟΙ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ σέ ώρες πανικού έρχονται σχεδόν μόνες τους. Πολύ περισσότερο όταν αυτός ο πανικός αποτελεί τό σύνδρομο μιās έπφ-χόμενης κρίσης τής οίκονομίας. "Ήδη τά πρώτα γνωρίσματα, οί προ-πομπού αυτής τής οίκονομικής κρίσης στή χώρα μας, γίνονται καθη-μερινά αίσθητά από τούς εργαζόμενους άφοϋ τά εισοδήματά τους συμπιέζονται μέ τά λεγόμενα κυβερνητικά "μέτρα" σέ επίπεδα πού δέν έπαρκοϋν για τήν ικανοποίηση τών αναγκών τους ...

ΕΤΣΙ ή χιονοστιβάδα τών κυβερνητικών "μέτρων" -αϋξηση τών τι-μών τών καυσίμων, περιορισμού στήν κατανάλωση, "μονά-ζυγά", δελτίο στή διανομή κλπ- δέν αντικατοπτρίζει παρά αυτόν τόν πα-νικό. Καί καθώς τά "μέτρα" αυτά είναι σχεδόν στό σύνολό τους π ρ ό χ ε ι ρ α καί χ ω ρ ί ς σ υ σ τ η μ α τ ι κ ή π ρ ο -μ ε λ έ τ η -μέ έξαίρεση βέβαια τή νέα έμμεση, αλλά σαφή φορο-λογία- ήταν επόμενο νά προκαλέσουν όχι μόνο ταλαιπωρία στους "διολκούμενους" αλλά καί κ ο ι ν ω ν ι κ ή ά ν α σ τ α -τ ω σ η ...

ΕΙΝΑΙ όμως, τά "μέτρα" αυτά διάτρητα καί από μιάν άλλη άποψη: οί "έξαιρέσεις" καί τά "παράθυρα" πού αφήνονται είναι τόσα ώστε ή εύχέρεια τής καταστρατήγησής τους, νά περιορίζει σημαντικά τήν ίσχύ τους καί φυσικά σέ βάρος τών λαϊκών στρωμάτων. Οί "έπιχει-ρήσεις" του κ. Μπάλκου καί τών αστυνομικών δυνάμεων για τή σύλλη-ψη καί τιμωρία τών παραβατών υποδηλώνουν άρκετά ευγλωττα τήν κρι-σιμότητα τής οίκονομικής κατάστασης καί τόν φόβο τής κυβέρνησης.

ΝΑ ΧΡΕΙΑΖΕΤΑΙ τάχα νά ποϋμε ότι θά έπρεπε από καιρό ή κυβέρνηση νά μελετήσει καί νά έτοιμάσει όρθολογικές λύσεις ή ότι θά έπρεπε νά υπάρχει ένα σωστό πρόγραμμα άξιοποίησης για σκοπούς ένεργείας του φυσικού καί όρυκτου πλούτου τής χώρας; Τό έρώτημα μοιάζει νά ύπερεκτιμᾶ τήν κυβερνητική ικανότητα καί έπιβεβαιώνει τήν κυβερνητική ανεπάρκεια στον οίκονομικό τομέα καί όχι βέβαια μόνο σ' αυτόν.

ΓΙΑΤΙ όμως μιὰ τέτοια κυβέρνηση τής Ν.Δ. νά μπει σ' έναν τέτοιο κόπυ, άφοϋ έχει πάντα στό συρτάρι της έτοιμη τή λύση για όποιοδή-ποτε πρόβλημα; Τό βάρος τών "μέτρων" θά πληρώσουν πάλι οί εργα-ζόμενοι άφοϋ οί "εϋποροι" έχουν καί τόν τρόπο καί τά μέσα νά τά καταστρατηγήσουν ...

ANTI

Ἡ ἔνταξη στήν ΕΟΚ

καί τό «πάγωμα» κάποιων πρωθυπουργικῶν σχεδίων.

ΠΥΚΝΟ σέ γεγονότα τό δεκαπενθήμερο πού κύλησε: Ἀπό τόν πόλεμο κατά τῶν Ι.Χ. ἤ τήν επίσκεψη Κυπριανοῦ στήν Ἀθήνα, μέχρι τή σύγκρουση Μητσοτάκη – Ζαρντινίδη ἤ τή δήλωση Ἀβέρωφ ὅτι οἱ ἐκφράσεις «δεξιός – ἀριστερός» ἤ «δεξιά – ἀριστερά», ἔπαυσαν πιά νά εἶναι... χρήσιμες! Ἀλλά, ἀσφαλῶς, τό γεγονός πού δέσποσε, εἶναι ἡ συμφωνία τοῦ Λουξεμβούργου, ἡ ὀλοκλήρωση, δηλαδή, τῶν διαπραγματεύσεων γιά τήν ἔνταξη στήν ΕΟΚ.

Καί ὡς πρός τήν επίσκεψη τοῦ προέδρου τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας στήν ἑλληνική πρωτεύουσα, φαίνεται πιά ὅτι ὀδεύουμε πρός συνάντηση Κυπριανοῦ – Ντενκτάς, μέ τίς εὐλογίες τοῦ γενικοῦ γραμματέα τοῦ ΟΗΕ Βάλντχαιμ, ἀλλά καί τοῦ ἀμερικάνικου παράγοντα. Στόχος: Ἡ ἐπανέναρξη τοῦ διακοινοτικοῦ διαλόγου, ἡ κάποια «λύση» τοῦ Κυπριακοῦ – λύση πού θά ἐπιτρέψει, μεταξύ ἄλλων, στίς δυνάμεις τῆς Γουαδελούπης (ΗΠΑ, Δ. Γερμανία, Βρετανία καί Γαλλία) νά βοηθήσουν ἀπλόχερα τήν Τουρκία, ὥστε νά μπορεῖ νά ὑποκαταστήσει τήν Περσία τοῦ Ρεζά Παχλεβί, στό ρόλο τοῦ χωροφύλακα τῆς περιοχῆς.

Ὡς πρός τά ἐπί μέρους ἄλλα – σπασμωδικά μέτρα γιά τόν περιορισμό τῶν καυσίμων, διενέξεις καί συγκρούσεις μεταξύ ὑπουργῶν, κλπ – ἐκφράζουν ἀπλῶς τό ἀδιέξοδο, οἰκονομικό καί κοινωνικό, μέσα στό ὁποῖο παραδέρνει ἡ κυβέρνησις τῆς «Νέας Δημοκρατίας». Ἦδη, εἶναι κοινός τόπος ὅτι ὁ πληθωρισμός θά ξεπεράσει φέτος τό 17%, ἐνῶ ἀλυσιδωτές ἀναμένονται οἱ κινητοποιήσεις τῶν ἐργαζομένων γιά τήν προάσπιση τοῦ βιοτικοῦ τους ἐπιπέδου. Καί μέσα στό πλαίσιο αὐτό, τοποθετεῖται τόσο ἡ πορεία πρός τό συνέδριο τῆς «Νέας Δημοκρατίας», ὅσο καί ὁ «πόλεμος τῶν δελφίνων». Ἀπό τήν πλευρά αὐτή, ἡ δήλωση Ἀβέρωφ ὅτι «δέν προκαλεῖ», ὅτι εἶναι «ὑπέρ τῆς λήθης», ὅτι «ἡ ὥρα ἐπιβάλλει ἐνότητα», κλπ, ἀποτελεῖ ἀπλῶς προσπάθεια νά κερδίσει – σέ βάρος τοῦ ἀντιπάλου του κ. Ράλλη – ὄχι μόνο τά ἀκροδεξιὰ, ἀλλά καί τά μετριοπαθῆ στοιχεῖα τῆς «Νέας Δημοκρατίας».

Ἡ πορεία πρός τήν ἔνταξη

Μέ τή συμφωνία τῶν Βρεξελλῶν καί τήν ἐπικείμενη – τέλη Μαΐου ἤ ἀρχές Ἰουνίου – πανηγυρική ὑπογραφή τῆς στήν Ἀθήνα, ἡ χώρα γίνεται, οὐσιαστικά, τό δέκατο μέλος τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητος. Ἀλλά προβλήματα σοβαρότατα, συναφή μέ τήν ἔνταξη, ἐξακολουθοῦν νά ὑπάρχουν.

Τό πρῶτο, σχετίζεται μέ τήν ἐπικύρωση τῆς συμφωνίας ἀπό τή Βουλή τῶν Ἑλλήνων καί τά κοινοβούλια τῶν «ἐννέα». Καί ὡς πρός τήν ἐπικύρωση τῆς συμφωνίας ἀπό τήν ἑλληνική Βουλή, θεωρεῖται δεδομένη. Ἡ κυβέρνηση φαίνεται νά ἔχει ἐξασφαλίσει τήν πλειοψηφία τῶν «τριῶν πέμπτων τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν», πού προβλέπει τό ἀρθρο 28 τοῦ Συντάγματος, ἐνῶ, ἀπό πλευρᾶς ΠΑΣΟΚ, δέν φαίνεται ὅτι θά τεθεῖ θέμα δημοψηφίσματος, μέ βάση τό ἀρθρο 44. Ἀλλά καί ἂν τεθεῖ, οἱ ψήφοι τῆς Ν.Δ., τῆς ΕΔΗΚ, τοῦ Κ.Δ.Σ., τοῦ ΚΚΕ Ἐσωτερικοῦ, τῆς ΕΔΑ καί τῆς «Ἐθνικῆς Παρατάξεως», μέσα στή σημερινή Βουλή, εἶναι ὑπέρτερες ἀπό τίς ψήφους τοῦ ΠΑΣΟΚ καί τοῦ ΚΚΕ.

Σχεδόν δεδομένη ὅμως, θεωρεῖται ἡ ἐπικύρωση τῆς συμφωνίας καί ἀπό τά ἐννέα εὐρωπαϊκά κοινοβούλια, παρά τήν κάποια ἀνησυχία πού διακατέχει τόν κ. Καραμανλῆ, ὡς πρός τήν ἔκβαση τῆς ψηφοφορίας στή Γαλλική Ἐθνοσυνέλευση, ὅπου ἀκροδεξιοί (Ζάκ Σιράκ) καί Γαλλικό ΚΚ, βρέθηκαν νά συμ-

πλέουν, ἐνῶ ἐνδοιασμοί διατυπώνονται καί γιά τήν στάση πού θά τηρήσει, τελικά, ὁ Φρανσουά Μιτεράν καί τό κόμμα του.

Μιά ἄλλη πηγή ἀνησυχίας γιά τόν ἀρχηγό τῆς «Ν.Δ.», εἶναι οἱ ἐπικείμενες ἐκλογές στή Βρετανία καί Ἰταλία, μέ τήν ἐννοια κυρίως ὅτι οἱ ἐκλογές αὐτές – πού σημαίνουν νέα κοινοβούλια καί νέα προβλήματα – γιά τίς ἐνδιαφερόμενες χώρες ἐνδέχεται νά ἐπιβραδύνουν τήν ἐπικύρωση. Καί ὁποιαδήποτε ἐπιβράδυνση, ἐνδέχεται ν' ἀνατρέψει τόν προγραμματισμό τῶν σχεδίων τοῦ κ. Καραμανλῆ, εἴτε γιά τόν χρόνο «Χ» τῶν ἐκλογῶν, εἴτε γιά τήν ἐνδεχόμενη μεταπήδησή του στήν προεδρία τῆς Δημοκρατίας. Ἄν λ.χ. ὑποτεθεῖ ὅτι ἡ διαδικασία γιά τήν ἐπικύρωση, ἀπαιτῆσει χρόνο καί πέραν ἀπό τόν Ἰούλιο τοῦ 1980, πού συμπίπτει μέ τήν ἐκπνοή τῆς θητείας τοῦ προέδρου κ. Τσάτσου, τότε, ἐκ τῶν πραγμάτων, τίθεται θέμα ἐκλογῆς νέου προέδρου. Καί τό ἐρώτημα εἶναι: Τί θά πράξει τότε ὁ κ. Καραμανλῆς; Θά ἐπιχειρήσει τό «ἄλμα» πρός τήν προεδρία τῆς Δημοκρατίας, πρὶν ἀπό τήν ὀλοκλήρωση τῶν διαδικασιῶν γιά τήν ἐπικύρωση ἢ θά προκρίνει τή λύση τοῦ «προσωρινοῦ προέδρου» – λύση πού θά μπορούσε νά συγκεκριμενοποιηθεῖ στό πρόσωπο τοῦ σημερινοῦ ἀντιπροέδρου κ. Παπακωνσταντίνου;

Τά ἀναπτυξιακά προγράμματα

Πέραν ὅμως ἀπό τήν ἐπικύρωση τῆς συμφωνίας ἀπό τά ἐννέα εὐρωπαϊκά κοινοβούλια, ὑπάρχει ὀξύτατο τό πρόβλημα τῶν ἀναπτυξιακῶν προγραμμάτων, πού πρέπει νά ἐπεξεργασθεῖ καί νά ὑποβάλει ἐγκαιρα ἡ κυβέρνηση στά διάφορα κοινοτικά ταμεῖα, ἂν θέλει νά ἀξιοποιήσει τίς χορηγήσεις πού προβλέπει ἡ συμφωνία: 110 ἑκατομμύρια δολάρια γιά τό 1981, 282,5 ἑκατομμύρια γιά τό 1982, 378 ἑκατομμύρια γιά τό 1983, 471,5 γιά τό 1984 καί 629,5 ἑκατομμύρια γιά τό 1985. Σύνολο, γιά τά πέντε χρόνια τῆς μεταβατικῆς περιόδου: 1.791, 5 ἑκατομμύρια δολάρια.

Εἶναι γνωστό ὅτι τά κονδύλια αὐτά, ἀποδέχτηκε ἡ ἑλληνική πλευρά χωρίς οὐσιαστική διαπραγμάτευση. Καθορίστηκαν ἀπό τό συμβούλιο ὑπουργῶν τῶν «Ἐννέα», χωρίς τή συμμετοχή τῆς ἑλληνικῆς πλευρᾶς, ἡ ὁποία ἀπλῶς συγκατάνευσε. Παρά ταῦτα, ἡ ἀξιοποίησή τους, παρουσιάζεται προβληματική. Καί διότι εἶναι ἀνύπαρκτη ὁποιαδήποτε πρακτική προετοιμασία γιά τήν ἔνταξη, καί διότι τίποτε δέν δείχνει ὅτι οἱ διαρθρωτικές ἀλλαγές, πού ἔπρεπε ἤδη νά εἶχαν ἀρχίσει, προχωροῦν, κατά ὁποιοδήποτε τρόπο.

Μπρός στήν κατάσταση αὐτή πραγμάτων, ἀναφέρεται ὅτι ὁ κ. Καραμανλῆς ἔχει ἀναστείλει κάθε σκέψη γιά τό πέρασμά του στήν προεδρία τῆς Δημοκρατίας. Φοβάται πῶς μέ τή σημερινή ἀπόδοση τῆς κρατικῆς μηχανῆς, μέ τόν «ἐσωτερικό πόλεμο» πού ἔχει ξεσπάσει μεταξύ τῶν διαφόρων οἰκονομικῶν ὑπουργείων, μέ τόν πληθωρισμό πού καλπάζει, ὄχι μόνο δέν θά ὑποβληθεῖ – ἂν φύγει ἀπό τήν πρωθυπουργία – ὁποιοδήποτε ἀναπτυξιακό πρόγραμμα στά διάφορα κοινοτικά ταμεῖα, καί, συνεπῶς, δέν θά καταβληθοῦν οἱ χορηγήσεις, ἀλλά καί ἡ χώρα «θά πάει ἀπό τό κακό στό χειρότερο».

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ: Ἐπειδή ἡ διαδικασία γιά τήν ἐπικύρωση τῆς συμφωνίας ἐνδέχεται νά τραβήξει καί πέραν ἀπό τόν Ἰούλιο τοῦ 1980, ἐπειδή ἡ πορεία πρός τήν ἔνταξη ἔθεσε – καί θέτει – ἀπανωτά καί δύσκολα προβλήματα, ἐπειδή, γενικότερα, ἡ κατάσταση τόσο μέσα στό ὑπουργικό συμβούλιο, ὅσο καί μέσα στους κόλπους τῆς «Νέας Δημοκρατίας», ἀπαιτεῖ τήν προσωπική παρουσία τοῦ κ. Καραμανλῆ, τά σχέδια γιά τήν

μεταπήδηση του αρχηγού, από την πρωθυπουργία στην προεδρία της Δημοκρατίας, **ἀ ν α β ἄ λ λ ο ν τ α ι**, επί του παρόντος.

Τό συνέδριο τῆς «Νέας Δημοκρατίας»

Ἡ ὅποια ἀναβολή, ὡστόσο, τῶν σχεδίων τοῦ πρωθυπουργοῦ γιά τό ἄλμα πρὸς τὴν προεδρία τῆς Δημοκρατίας, δέν φαίνεται ν' ἀνακόπτει τὸν ἀνταγωνισμό μεταξύ τῶν δελφίνων, πού ἐντονος ἀναμένεται νά ἐκδηλωθεῖ καί μέσα στό ἐπικείμενο συνέδριο τοῦ κυβερνῶντος κόμματος. Γιά τὴν «ἀναγκαιότητα» τοῦ συνεδρίου αὐτοῦ, ὁ ἴδιος ὁ ἀρχηγός τῆς «Ν.Δ.» ἐπικαλέσθηκε τέσσερις λόγους. Ὁ **πρῶτος** – εἶπε – συναρτᾶται μέ τὴ δημοκρατική ὁργάνωση κάθε κόμματος, πού εἶναι προϋπόθεση γιά νά ἐκπληρώσει στό ἀκέραιο τὴν ἀποστολή του. Ὁ **δεύτερος** συνδέεται μέ τὴν πεποίθηση τοῦ ἀρχηγοῦ ὅτι τό κυβερνῶν κόμμα «θά κυριαρχεῖ ἐπὶ μακρόν στὴν πολιτική ζωὴ τῆς χώρας». Ὁ **τρίτος** σχετίζεται μέ τὴν κοινὴ παραδοχὴ ὅτι τὰ δημοκρατικά ὁργανωμένα κόμματα ἀποτελοῦν παράγοντες πολιτικῆς σταθερότητας καί ἐγγύηση γιά τὴν ὁμαλὴ ἐξέλιξη τῆς πολιτικῆς μας ζωῆς. Καί ὁ **τέταρτος**, ὑπαγορεύεται ἀπὸ τὴν ἐπὶ θύραις ἐνταξὴ τῆς χώρας στὴν ΕΟΚ, μιά καί ὅλα τὰ κόμματα τῆς Κοινότητας – ἀπὸ τοὺς Τόρυδες τῆς Βρετανίας ἢ τοὺς Σοσιαλδημοκράτες τῆς Δ. Γερμανίας, μέχρι τοὺς Κομμουνιστὲς τῆς Ἰταλίας ἢ τοῦ Βελγίου – εἶναι κόμματα δημοκρατικά ὁργανωμένα.

Ἡ ἀναφορὰ στοὺς τέσσερις αὐτοὺς λόγους, δέν φαίνεται, ὡστόσο, ὅτι θά ἐπηρεάσει αἰσθητὰ τὴν πορεία τῶν ἐργασιῶν τοῦ συνεδρίου. Πρῶτο, γιατί, σύμφωνα μέ ὅλες τίς ἐνδείξεις, τό συνέδριο θά ἀποφύγει νά ἐκλέξει τὸν ὑπαρχηγό τοῦ κόμματος. Ὁ ὑπαρχηγός – δηλαδή ὁ δελφίνος – θά «χρισθεῖ» ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν κ. Καραμανλῆ, τὴν ὥρα «Ω»... Καί μέχρι τότε, ἢ «Ν.Δ.» θά συνεχίσει νά εἶναι κόμμα κατ' ἐξοχὴν «ἀρχηγικό». Ἀπὸ τὴν ἄλλη, φαίνεται ὅτι οἱ «δημοκρατικὲς διαδικασίες» πού ἀκολουθήθηκαν, μέχρι τώρα, γιά τὴν ἐκλογή τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ συνεδρίου, κάθε ἄλλο παρὰ ὑπῆρξαν ἀμεμπτες. Τό καταγγέλλουν μιά σειρά στελέχη τῆς «Ν.Δ.», ἀλλά καί ὁ ἴδιος ὁ φιλοκυβερνητικὸς τύπος, κι ἄς ἐπιμένει ὁ ὑπουργὸς Βιομηχανίας κ. Ἐβερτ ὅτι οἱ διαδικασίες αὐτὲς προσφέρονται σάν... πρότυπο γιά τὰ ἄλλα πολιτικά κόμματα! Ὅμως χωρὶς ἀμεμπτες δημοκρατικὲς διαδικασίες, ἢ ὁργάνωση «ρευμάτων» ἢ «πτερυγῶν» ἢ «τάσεων» μέσα στὴ «Ν.Δ.», πού θά ἐξέφραζαν ἴσως καί τό σημερινό συσχετισμὸ δυνάμεων μέσα στό κυβερνητικὸ κόμμα, προβάλλει ἀνέφικτη. Καί «τάσεις» ἢ «ρεύματα», παρὰ τὴ δεσπόζουσα παρουσία τοῦ ἀρχηγοῦ, ὑπάρχουν μέσα στὴ «Νέα Δημοκρατία».

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ: Παρὰ τὴν ἐπὶ κλίση τῶν δημοκρατικῶν ὁργανωμένων κομμάτων τῆς ΕΟΚ, ἢ «Νέα Δημοκρατία» δέν φαίνεται ὅτι θά ἀνακύψει, μέσα ἀπὸ τό συνέδριό της, σάν κόμμα δημοκρατικό. Οἱ «Μπάλκοι» θά ἐξακολουθήσουν νά ἀσχημονοῦν, πότε ὀνομάζοντας τοὺς τραμπούκους «ἀγανακτισμένους πολίτες» καί πότε προσδιορίζοντας τό ρόλο τῶν σωμάτων ἀσφαλείας στὴν ἀστυνόμευση τῶν πολιτῶν, «εἴτε ὁ κατέχων εἶναι Γερμανός, εἴτε εἶναι ἢ χούντα»! Καί, φυσικά, πλάι στοὺς «Μπάλκους», ὁ «κυβερνητικὸς συνδικαλισμὸς» τοῦ κ. Λάσκαρη, τὰ «δελτία φρονημάτων» τοῦ κ. Ἀβέρωφ στό στρατό, ἢ «μονόπλευρη λιτότητα» καί ἢ θεωρία ὅτι γιά τὸν πληθωρισμὸ καί τὴν οἰκονομικὴ κρίση, μόνοι ὑπαίτιοι εἶναι οἱ ἐργαζόμενοι πού ὁργανώνουν ἀπεργίες μέ «πολιτικά κίνητρα»!

Ἀπομένει τό ἐνδεχόμενο κάποιου κυβερνητικοῦ ἀνασχηματισμοῦ, πού ἴσως πραγματοποιηθεῖ ἀμέσως μετά τίς θερινὲς διακοπὲς τῆς Βουλῆς. Ὁ κ. Καραμανλῆς αἰσιοδοξεῖ. «Ἴσως – λέει – βρῶ, ἐπιτέλους, ἀνθρώπους ἰκανοὺς νά μέ βοηθήσουν στὴν ἀντιμετώπιση τῶν προβλημάτων πού θέτει ἢ ἐνταξὴ». Ἀλλά πέραν ἀπὸ πρόσωπα, σημασία ἔχει ἢ κυβερνητικὴ πολιτικὴ. Καί ἀπὸ πουθενά δέν προκύπτει ὅτι ἢ σημερινὴ κυβέρνηση τῆς Δεξιᾶς μπορεῖ νά χαράξει μίαν ἄλλη πολιτικὴ, πού νά βγάλει τὴ χώρα ἀπὸ τὰ σημερινὰ ἀδιέξοδά της.

ΑΝΤΗΝΩΡ

ΠΡΟΜΗΝΙΕΣ

ΜΑΡΤΙΟΣ

Τετάρτη 28:

● Διάσπαση προκαλεῖται στὴ συνάντηση τῶν ὑπουργῶν οἰκονομικῶν καί ἐξωτερικῶν τοῦ Ἀραβικοῦ Συνδέσμου πού ἀρχισε χθὲς στὴ Βαγδάτη μέ θέμα τὴ λήψη μέτρων κατὰ τῆς αἰγυπτο-ισραηλινῆς συμφωνίας ἀπὸ τὴ διάσκεψη ἀποχώρησαν ἢ Λιβύη, ἢ Συρία καί οἱ Παλαιστίνιοι σὲ ἐνδειξη διαμαρτυρίας γιά τὴ μετριοπάθεια τῶν θέσεων τῶν ἄλλων ἀραβικῶν κρατῶν.

Πέμπτη 29:

● Ἡ βασίλισσα τῆς Ἀγγλίας Ἐλισάβετ καθορίζει γιά τίς 3 Μαΐου τὴ διεξαγωγὴ βουλευτικῶν ἐκλογῶν μετά τὴ χθεσινὴ παραίτηση τῆς κυβέρνησης τῶν ἐργατικῶν ὑπὸ τὸν κ. Κάλαχαν, ὕστερα ἀπὸ πρόταση μομφῆς τῆς ἀρχηγῶν τῶν Συντηρητικῶν Μάργκαρετ Θάτσερ.

● Ἀρχίζει σήμερα τίς ἐργασίες του στὴ Ρώμη τό 15ο Συνέδριο τοῦ Ἰταλικοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος μέ 1991 ἀντιπροσώπους.

Παρασκευή 30:

● Στὴν κοινὴ συνεδρίαση τῆς κοινοβουλευτικῆς ὁμάδας καί τῆς Δ.Ε. τῆς Ν. Δημοκρατίας, ὁ κ. Καραμανλῆς διαβεβαιώνει ὅτι θά ἐξαντλήσει τὴν τετραετία καί ὅτι δέν θά ὑπάρξει τροποποίηση τοῦ ἐκλογικοῦ νόμου.

● Στό Ἰράν διεξάγεται δημοψήφισμα γιά τὴν ἐγκαθίδρυση τῆς Ἰσλαμικῆς Δημοκρατίας.

Σάββατο 31:

● Οἱ «μετριοπαθεῖς» τοῦ Ἀραβικοῦ Συνδέσμου συμφώ-

νησαν τελικά μαζί μέ τοὺς «ἀδιάλλακτους» στὴ λήψη οἰκονομικῶν μέτρων ἐναντίον τῆς Αἰγύπτου καί στὴν ἀνάκληση τῶν πρεσβευτῶν τους ἀπ' τό Κάιρο.

ΑΠΡΙΛΙΟΣ

Κυριακή 1:

● Στὴ συγκέντρωση πού ἔγινε στό Κιλεέρ μέ τὴν εὐκαιρία τῆς «ἐπετείου» τῆς ἀγροτικῆς ἐξέγερσης, οἱ ἠγέτες τῆς δημοκρατικῆς ἀντιπολίτευσης ἐπέκριναν τὴν ἀγροτικὴ πολιτικὴ τῆς κυβέρνησης.

Δευτέρα 2:

● Ὁ Ἰταλὸς πρόεδρος διαλύει τὴν Ἰταλικὴ Βουλὴ χωρὶς νά προσδιοριστεῖ ὁ χρόνος διενέργειας βουλευτικῶν ἐκλογῶν πού ἀναμένονται νά πραγματοποιηθοῦν τό πρῶτο δεκαήμερο τοῦ Ἰουνίου.

Τρίτη 3:

● Ἡ κυβέρνησις ἀνακοινώνει μέτρα περιστολῆς τῶν δαπανῶν στὸν ἐνεργειακὸ τομέα. Ἀνάμεσα στ' ἄλλα καθιερώνει δελτίο στὴ διανομὴ βενζίνης στά Ι.Χ. καί στά καύσιμα τῶν πολυκατοικιῶν, καθὼς καί αὐξήσεις στὶς τιμές τῶν παραπάνω προϊόντων.

Τετάρτη 4:

● Ἀρχίζουν οἱ ἐργασίες τοῦ 2ου συνεδρίου τῆς ΚΝΕ.

● Στὶς δημοτικὲς ἐκλογές πού γίνονται στὴν Ἰσπανία, ὕστερα ἀπὸ 48 χρόνια, ἢ Ἰσπανικὴ ἀριστερὰ ἐξασφάλισε τίς δημαρχίες τῶν μεγάλων ἀστικῶν κέντρων καί τῶν σημαντικώτερων πόλεων.

Παρασκευή 6:

● Γιά δευτέρη μέρα συνεχίζονται μαζικὲς ἀντικυβερνητι-

κές διαδηλώσεις στό Πακιστάν μετά τὸν ἀπαγχονισμό τοῦ πρώην πρωθυπουργοῦ Ἀλί Μπούτο πού ἔγινε τὴν Τετάρτη 4 Ἀπριλίου.

Δευτέρα 9

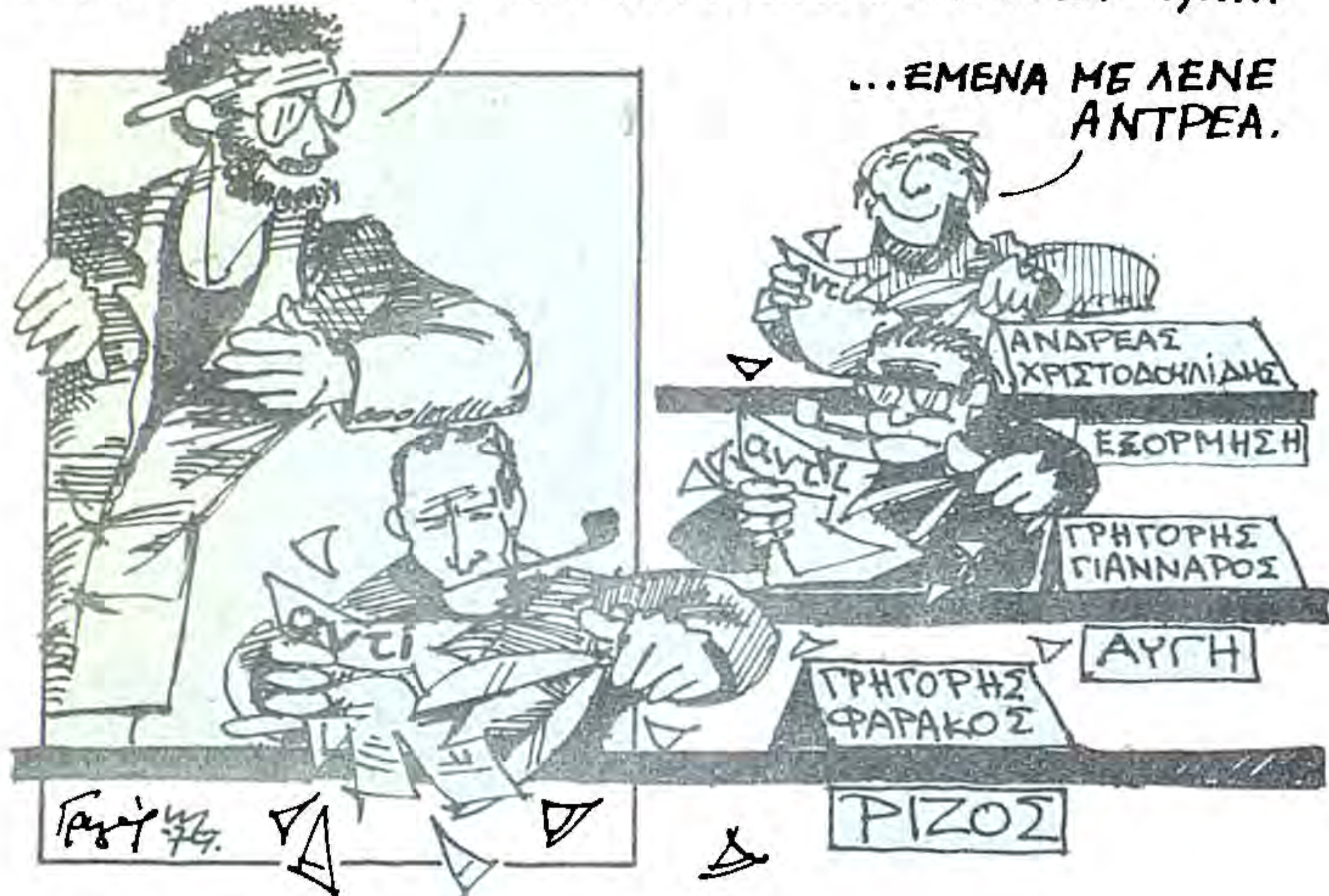
● Ἐνῶ ἢ ἐπίσημη ἐφημερίδα «Ἄλ Ἀχράμ» τοῦ Καΐρου δημοσιεύει τὴν πληροφορία ὅτι στὴν Αἴγυπτο θά γίνει δημοψήφισμα γιά τὴν ἐγκριση τῆς συνθήκης Αἰγύπτου-Ἰσραήλ, ὁ Αἰγύπτιος πρωθυπουργὸς Μουσταφᾶ Χαλίλ δηλώνει στὴ Βουλὴ ὅτι ἢ χώρα του θά ταχθεῖ στό πλευρὸ τῆς Συρίας ἂν ἢ τελευταία ἀποδυθεῖ σὲ «ἱερό πόλεμο» ἐναντίον τοῦ Ἰσραήλ γιά τὴν ἀπελευθέρωση τῶν ὑψωμάτων τοῦ Γκολάν.

Τρίτη 10

● Ἀρχίζει συνεδρίαση τῆς Κ.Ε. τοῦ ΚΚΕ.σ. πού θά ἀσχοληθεῖ μέ «ἐπίκαιρα διεθνή καί ἐσωτερικά προβλήματα»

ΟΙ ΔΙΚΟΛΑΒΟΙ

ΡΕ ΠΑΙΔΙΑ, ...ΕΓΩ ΔΟΥΛΕΥΩ ΣΤΟ ΑΝΤΙ, ΑΜΑ ΜΕ ΛΕΝΕ ΓΡΗΓΟΡΗ... ΔΕΝ ΠΙΣΤΕΥΩ ΝΑ ΜΕ ΚΟΥΤΕΤΕ ... ΕΤΣΙ;.....

Τόν τελευταίο καιρό, όλο και περισσότεροι ύπουργοί κάθονται μπροστά στους προβολείς της τηλεόρασης για νά εξηγήσουν στό λαό τά οικονομικά μέτρα τής κυβέρνησης. "Αν έπρόκειτο για καθυστερημένη, έστω, συναίσθηση τής ευθύνης τής κυβέρνησης για τήν ενημέρωση του λαού, δέν θά είχε κανένας βέβαια αντιρρήσεις.

"Όμως και τών ίδιων τών ύπουργών ή θέση είναι αρκετά δύσκολη, άφου άναλαμβάνουν νά πείσουν τόν λαό πώς ή συμπίεση τών εισοδημάτων γίνεται προς τό ... συμφέρον του. "Έτσι μετά τόν κ. "Έβερτ πού μās είπε ότι αγοράζουμε τή βενζίνη μιά δραχμή φθηνότερα άπ' ότι οί "Ιταλοί και θά πρέπει βέβαια νά είμαστε εύχαριστημένοι (δέ μπήκε βέβαια στόν κόπο νά κάμει μιά σύγκριση του βιοτικού επιπέδου τών δύο χωρών) ήρθε ό κ. Μητσοτάκης πού όμολογουμένως ξεπέρασε όλους τούς συναδέλφους του σέ δικολαθισμούς. "Αλλά τήν έπαθε:

Στήν έρώτηση δημοσιογράφου γιατί ή κυβέρνηση δέν κατάρτησε άπό νωρίς ένα πρόγραμμα αξιοποίησης τών φυσικών και όρυκτων πόρων τής χώρας, μέ στόχο τήν επίλυση τών ενεργειακών προβλημάτων μας, ό κ. ύπουργός άπάντησε πώς «δέν είναι δυνατόν ν' άποκτήσουμε πράγματα πού δέν έχουμε, μεταβάλλοντας τά φυσικά δεδομένα τής χώρας». "Ήρθαν όμως (τήν έπομένη τής έπιτυχίας του κ. Ράλλη στίς Βρυξέλλες) οί γαλλικές έφημερίδες πού έγραφαν ότι «ή Κοινότητα έχει νά ώφεληθει άπό τήν ένταξη τής Ελλάδας, γιατί ή χώρα αύτή διαθέτει και φυσικό και όρυκτό πλούτο...»

Έχετε και επίλογο; Τή σχετική είδηση μετέδιδε ή ΕΡΤ στά δελτία είδήσεων. Κι ύστερα, σου λένε ότι δέν έχουμε αντικειμενική πληροφόρηση!...

ΟΙ ΑΝΗΣΥΧΙΕΣ ΤΩΝ ΓΕΡΜΑΝΩΝ

Είναι ή τέταρτη φορά στή μεταπολίτευση πού ό κ. "Εμκε, ό ύπαρχηγός τής κοινοβουλευτικής ομάδας του γερμανικού σοσιαλδημοκρατικού κόμματος, επισκέπτεται «άπρόσκλητος» τή χώρα μας. Στό παρελθόν ό Γερμανός σοσιαλδημοκράτης ανέλαβε νά κάνει «μερικές ύποδείξεις» στήν ελληνική κυβέρνηση σχετικά μέ τό κυπριακό και είχε διαδραματίσει κάποιον ρόλο στήν όριστικοποίηση τής συνάντησης Μακαρίου - Ντενκτάς πού κατέληξε στή γνωστή συμφωνία τών τεσσάρων σημείων.

Αυτή τή φορά όμως, τό ενδιαφέρον του κ. "Εμκε φαίνεται ότι ήταν άλλο. "Αν και ούτε ό ίδιος, ούτε οί δυό έπίσημοι

ΤΟ ΑΝΤΙ ΚΑΙ ΤΑ ΕΝΤΥΠΑ ΤΗΣ ΑΡΙΣΤΕΡΑΣ

Είναι μέ λύπη πού τό ΑΝΤΙ κάνει σήμερα τήν ακόλουθη διαπίστωση:

● Προφανώς ένοχλημένη άπό τό γεγονός ότι φιλοξενήσαμε (και θά εξακολουθήσουμε νά φιλοξενούμε) άπόψεις πού δέν συμπορεύονται μέ εκείνες πού χαράζει ή ίδια, ή έπίσημη κομματική ήγεσία - όλων τών κομμάτων τής άριστεράς - «έκοψε» τή διαφήμιση του ΑΝΤΙ άπό τά έντυπα και τίς έφημερίδες του χώρου, πού χρόνια τώρα γινόταν μέ άνταλλαγή.

Τό ΑΝΤΙ βέβαια θά συνεχίσει νά διαφημίζει τίς έφημερίδες τής Άριστεράς, έστω και μονομερώς! "Από τήν άλλη όμως, ή φιλοξενία στίς στήλες μας άπόψεων πού «άποκλίνουν» άπό τήν έπίσημη κομματική γραμμή άποτελεί όργανικό στοιχείο τής αντίληψής μας για τό πώς θά πρέπει νά λειτουργεί π ο λ ι τ ι κ ά ή πολιτική πληροφορία πού συμπεριλαμβάνει και τήν πληροφορία για τίς άπόψεις τών μειοψηφικών στά συγκροτημένα κομματικά σχήματα τής Άριστεράς.

Τό δικαίωμα αυτό είμαστε άποφασισμένοι νά μήν τό άπαλλοτριώσουμε κάτω άπό όποιοσδήποτε συνθήκες. Είναι αυτονόητο έξάλλου ότι ή ιστορία τής Άριστεράς δέν έχει κλείσει άκόμα...

συνομιλητές του - κ. Καραμανλής και ο κ. Παπανδρέου - δέν ανακοίνωσαν οτιδήποτε πού νά φωτίζει τίς συνομιλίες, -άποτελεῖ ἐν τούτοις «κοινό μυστικό» ὅτι ἡ ἀποστολή τοῦ κ. Ἐμκε ἀφοροῦσε τή διερεύνηση τοῦ ἐσωτερικοῦ πολιτικοῦ χώρου, ἐν ὄψει τῆς ἔνταξης τῆς χώρας στήν ΕΟΚ. Κυρίως δηλαδή τῶν διαθέσεων τοῦ προέδρου τοῦ ΠΑΣΟΚ μέ τόν ὁποῖο ἡ συνομιλία ὑπῆρξε «μακρότερη». Καί προφανῶς γιά νά πείσει ὁ Γερμανός κομισάριος, δέν δίστασε, σέ συνέντευξή του σέ πρωϊνή ἐφημερίδα, νά ξιφουλκίσει ὑπέρ «μιάς Εὐρώπης τῶν ἐργαζομένων καί ὄχι τῶν μονοπωλίων»...

ΟΙ ΝΕΟΛΑΙΕΣ ΟΡΓΑΝΩΝΟΝΤΑΙ

Παρ' ὅλες τίς ἐσωτερικές τους δυσκολίες καί τίς ἀμφισβητήσεις βασικῶν ἐπιλογῶν τους, ἡ ἀκόμα τίς ἐκδηλώσεις κρίσης πολιτικῆς καί ὀργανωτικῆς, οἱ πολιτικές νεολαίες τῆς κομμουνιστικῆς ἀριστερᾶς προχωρᾶνε στίς διαδικασίες πού θά τοὺς ἐπιτρέψουν νά ἀνταποκριθοῦν καλύτερα στά ὀξυμένα προβλήματα πού ἀντιμετωπίζει σήμερα ἡ ἑλληνική νεολαία.

Ἔτσι ἡ ΚΝΕ μέ τό 2ο Συνέδριό της, πού σημαδεύτηκε κι ἀπ' τήν ἀλλαγὴ τοῦ Γεν. Γραμματέα της, κι ὁ Ρ. Φερραῖος μέ τή συγκέντρωσή του στό «Σπόρτιγκ» γιά τήν παρουσίαση τοῦ «Χάρτη Δικαιωμάτων τῆς Νεολαίας», φιλοδοξοῦν νά παρουσιάσουν ὀλοκληρωμένες καί βιώσιμες προτάσεις γιά ἕνα ἀντιϊμπεριαλιστικό κίνημα ἀλλαγῆς. Καί οἱ δύο ὀργανώσεις ἔχουν σάν κατευθυντήριο ἄξονα στρατηγικῆς τους τήν ἐνότητα τῶν στρωμάτων καί ὀργανώσεων τῆς νεολαίας. Ἡ ἔνταση τῶν προσπαθειῶν στήν κατεύθυνση αὐτή θά μποροῦσε νά ἐρμηνευτεῖ καί σάν ἀπόπειρα ἀντιμετώπισης κάποιων ἀνησυχητικῶν φαινομένων «ἀποστράτευσης» τῶν νέων. Ἴδομεν λοιπόν...

Ο κ. ΜΠΑΛΚΟΣ ΚΑΙ ΤΑ «ΚΕΡΑΤΑ ΤΟΥ ΗΛΙΟΥ»

Τό περασμένο Σαββατοκύριακο ὁ κ. Μπάλκος βρισκόταν στίς δόξες του. Ἦθελε πρῶτα ἀπ' ὅλα νά ἀποδείξει ὅτι μπορεῖ νά ἐφαρμόσει ἀποτελεσματικότερα ἀπό τή χούντα τά μονά - ζυγά. Δέν ἔπρεπε ὅμως ν' ἀφήσει καί τά ΜΑΤ χωρίς δουλειά. Ἔτσι τό Σάββατο βράδυ, μέ πρόσχημα κάποια καθρεφτάκια αὐτοκινήτων πού ἔσπασαν ἄγνωστοι ἔξω ἀπό τή Νομική, ἑκατοντάδες ἄτομα ὀδηγήθηκαν στά ἀστυνομικά τμήματα (γέμισαν ἀσφυκτικά τά Γ, Δ, Ε) καί κρατήθηκαν ἐπί 6 ὥρες. Ἡ νομική κάλυψη πού χρησιμοποίησε καί χρησιμοποιοῦν κατά κανόνα ἡ ἀστυνομία, γιά τέτοιου εἴδους ὀμαδικές συλλήψεις, εἶναι ἡ «ἐξακρίβωση ταυτότητας», πού ἐφαρμόζεται μέ τόν πιό καταχρηστικό καί ἀπειλητικό τρόπο.

«Μή διαμαρτύρεσαι γιατί θά σέ πάω στό τμήμα γιά ἐξακρίβωση, καί θά μείνεις μέχρι τό πρωῖ, ὥσπου νά βγάλει ὁ

ἥλιος κέρατα», φώναξε ἕνας ἀσφαλίτης μέ πολιτικά, σέ κάποιον πού θέλησε νά ζητήσει ἐξηγήσεις καί ἀμέσως πραγματοποίησε τήν ἀπειλή του.

Ἀποκορύφωμα τῆς τρομοκρατικῆς ἐπιχείρησης τοῦ περασμένου Σαββάτου ἦταν ἡ εἰσβολή τῶν κρानοφόρων στό μπάρ «Ἴπποπόταμος», μέ κλωτσιές στήν πόρτα καί ὑψωμένα τά ρόπαλα, καί στή ταβέρνα «Ἄχ - Βάχ», πού συνέλαβαν χωρίς καμιά ἐξήγηση ὄλους τοὺς πελάτες. Οἱ συλλήψεις αὐτές δέν εἶχαν φυσικά καμιά σχέση μέ τά σπασμένα καθρεφτάκια. Κανείς ἀπ' τοὺς συλληφθέντες δέν κρατήθηκε, οὔτε κἀν ρωτήθηκε γι' αὐτή τήν ἱστορία. Ἀπλῶς γιά νά γίνει πιό αἰσθητός ὁ τρομοκρατικός σκοπός τῆς ἐπιχείρησης ὄλοι πέρασαν ἀπό σήμανση, (δακτυλικά ἀποτυπώματα εἰς διπλοῦν, κλπ.) ὥστε νά καταλάβουν ὅτι θεωροῦνται γενικά «ὑποπτοι».

ΛΙΤΟΤΗΣ... ΣΠΕΥΣΑΤΕ

Τήν Κυριακή τοῦ Πάσχα, μονά-ζυγά κυκλοφοροῦν. Δέν ὑπάρχει κώλυμα λοιπόν γιά κανέναν ἀπό τοὺς ὑπερχίλιους καλεσμένους τοῦ Ἑπουργοῦ Συντονισμοῦ κ. Μησοτάκη στήν φαντασμαγορική δεξίωση πού ὀργανώνει γιά νά ἐγκαινιάσει τόν σχετικά ... εὐρύχωρο Πύργο του στό Ἀκρωτήρι καί νά βαφτίσει τόν ἐγγονό του Κωνσταντίνο.

Ἐποχή λιτότητας, εἶπατε; Ναι, ἀλλά γιά ποιούς; Ὁ Καραγκιόζης σέ ὅλα τά ἔργα τοῦ μπερντέ ἔχει διδάξει τή συλλογιστική μέθοδο καί ὁ κ. ὑπουργός μᾶς τά εἶπε μέ σαφήνεια στήν τηλεόραση, κάπως ἔτσι:

«Δύσκολοι καιροί! Πρέπει νά ἐφαρμόσετε λιτότητα προκειμένου νά ἐπιβιώσουμε!»

«ΑΝΑΛΥΤΕΣ ΚΑΙ ΔΙΑΛΕΚΤΕΣ»

«Ἐναλυτές καί διαλέκτες ἵνα ἀναλύουν πρὸς τοὺς ὀπλίτες τίς θέσεις τοῦ ΠΑΣΟΚ ἐν τῷ πνεύματι τῶν σχολιάσεων τοῦ ὑπουργοῦ Ἐθνικῆς Ἀμύνης» ἐντέλλεται πρὸς τίς μονάδες ὁ κ. Ἀβέρωφ, παραπέμποντας τοὺς «διαφωτιστές» του στήν «ἀνάλυση» τῶν ἀποφάσεων τῆς Κ.Ε. τοῦ ΠΑΣΟΚ πού ὁ ἴδιος ἔκανε ἀπό τίς στήλες τῆς «Ἀκρόπολης». Ἀφοῦ ὁ ἴδιος ἀποφάνθηκε ὅτι «ὁ δρόμος πρὸς τήν ἐξουσία εἶναι κλειστός γιά τό ΠΑΣΟΚ» ὁ κ. Ἀβέρωφ θέλει τώρα νά δημιουργήσει καί τίς προϋποθέσεις...

Ἡ νέα αὐτή «ἐκστρατεία» τοῦ κ. Ἀβέρωφ ἐναντίον τῆς ἀντιπολίτευσης, τή φορά αὐτή μέσα στό χῶρο τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων πού ἀπεκάλυψαν πέντε βουλευτές μέ ἐρώτησή τους, δέν προσθέτει μόνο ἕνα ἀκόμα «σταγονίδιο» στό ἤδη βεβαρυμένο δημοκρατικό μητρώο τοῦ κ. Ἀβέρωφ. Δείχνει παράλληλα τή νοοτροπία καί τήν ἀντίληψη φεουδάρχη πού ὁ «πολιτικός προϊστάμενος» τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων τρέφει γιά τό διοικητικό χῶρο τοῦ ὁποῖου «ἄρχει».

ΜΕΣΗ ΑΙ ΤΟΛΗ:

Ποῦ ὁ «θρίαμβος» καί ποιοί οἱ «νικητές»;

Ἄν ἡ ἰρανική, ἔστω καί μέ τό βαρῦ ἰσλαμικό μανδύα τῆς, ἐπανάσταση, δέν ἦταν γιά τόν ἀμερικάνικο ἱμπεριαλισμό, τόσο ὀδυνηρή, ὁ πρόεδρος Κάρτερ δέ θά ἦταν τόσο σπάταλος, σέ φαιά οὐσία καί δολάρια, γιά νά φτάσει στή διμερή συνθήκη Εἰρήνης τῆς 26ης Μαρτίου. Τουλάχιστον δέ θά κατεπονείτο περισσότερο ἀπό ὅσο εἶχε καταπονηθεῖ στίς προγενέστερες συναντήσεις τοῦ Κάμπ Ντέιβιντ.

Ἐπιτέλους ἐπιτεύχθηκε ὁ «ἄθλος». Καί μετά τήν «ἱστορική ὑπογραφή» οἱ τρεῖς, Μπεγκίν, Σαντάτ καί Κάρτερ, ἔσπευσαν νά προβληθοῦν σά «Θριαμβευτές». Ἄλλά ποῦ ἡ νίκη, γιά νά δικαιολογηθεῖ ὁ θρίαμβος;

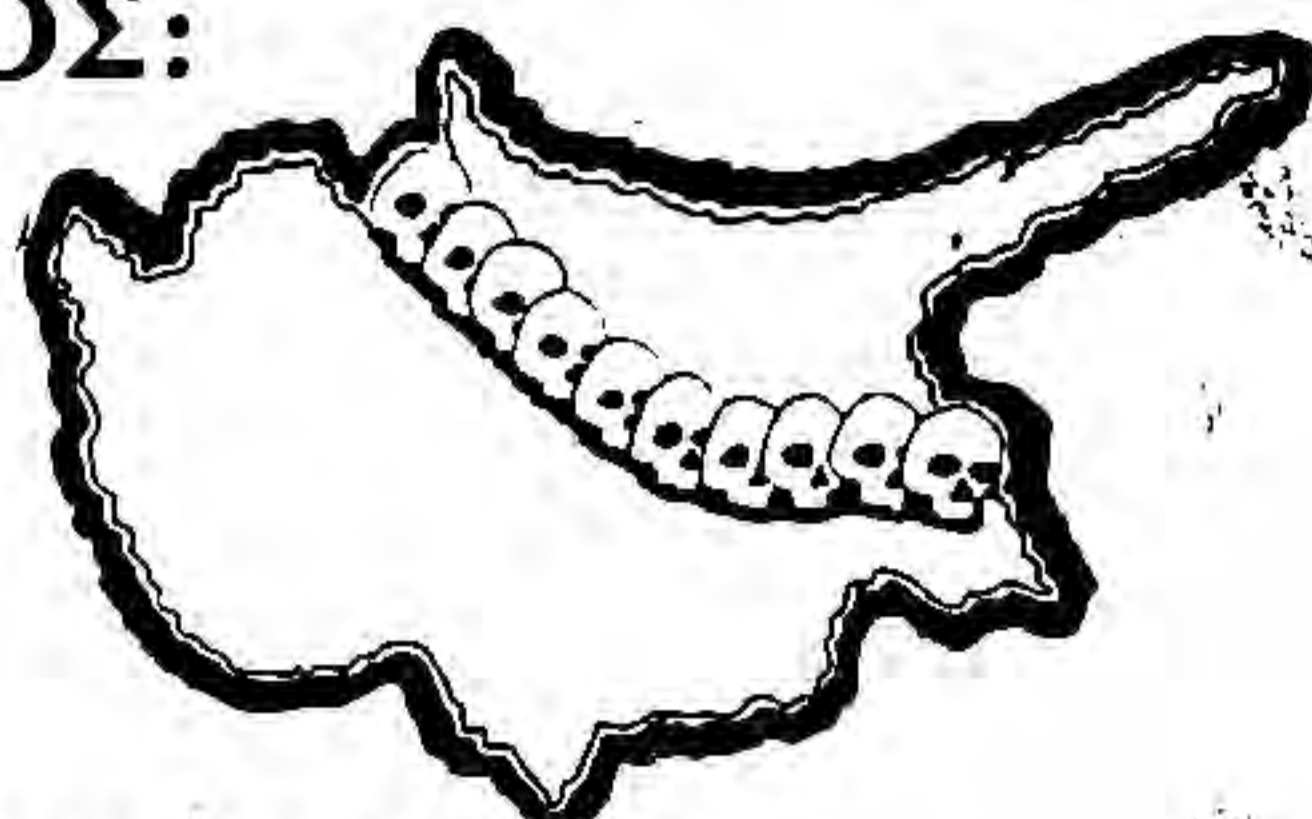
Μπορεῖ, ἄραγε, ἕνας εἰσβολέας – ἐπεκτατιστής, ὁ Μπεγκίν, νά ἀναμένει δόξα, ὅταν, πιεζόμενος ἀπό πατρῶνες, ἀναγκάζεται νά ἐπιστρέψει μέρος ἀπό τίς κατακτήσεις καί τά λάφυρα; Ἡ μπορεῖ ὁ Σαντάτ νά νιώθει καλά ὅταν τήν ἐπαύριο τῆς νίκης τοῦ ἐπιβλήθηκε ἡ διακοπή τῶν διπλωματικῶν σχέσεων – καί ὁ ἀκήρυχτος πόλεμος – ἀπό τά ἑπτά ὁμοαίματα ἀραβικά κράτη; Καί, στό ἐξῆς, νά ἔχει νά ὑπολογίζει γιά ἀδελφική συμπαράσταση μόνο στούς ἀδύναμους τοῦ Ὁμάν καί τοῦ Σουδάν, ὅσον ὀγκώδεις κι ἄν φαντάζουν οἱ τοῖχοι τοῦ Λευκοῦ Οἴκου;

Πρέπει, ἄραγε θριαμβευτής νά θεωρεῖται ὁ Κάρτερ, ποῦ, ὅπως τό διακήρυξε καί τό ἐκ περισσοῦ χαμόγελό του, ἡ ὑπογραφή πρόσφερε μίαν εὐτυχισμένη στιγμή στή θλιβερή καριέρα του; Ὅταν, μάλιστα, αὐτή ἡ «στιγμή» ἔχει πληρωθεῖ καί θά πληρώνεται, μέ δισεκατομμύρια δολάρια καί ἡ ὀριστική ἀντίθεση τῶν ἀραβικῶν χωρῶν, ποῦ δεσπόζουν στόν κόσμο τοῦ πετρελαίου καί ὑποστηρίζουν τό Παλαιστινιακό δίκαιο, ἔχει μετατραπῆ σέ ἐχθρική, γιά τήν ἀμερικανική στρατηγική, πρόσβαση; Καί πέραν τούτου, ὅταν σέ ὅλο τόν ἀπέραντο χώρο τῆς Ἀσίας, ἀπό τήν Ἑγγύς ὡς τήν Ἄπω Ἀνατολή, ὁ Λευκός Οἶκος δέν θά ἔχει νά στηρίζεται παρά στό ἀμφιβόλου ἀξίας τρίγωνο: Κάιρο, Ἱεροσόλυμα, Ἀγκυρα;

Ἀναμφισβήτητα, ἡ «νίκη» τῆς 26ης Μαρτίου ἔχει δημιουργήσει προβλήματα μεγαλύτερα ἀπό κείνα ποῦ «ἔλυσε». Αὐτό, κατά κάποιον τρόπο, ἀναγκάστηκε νά τό διατυπώσει καί ὁ δρ. Βάλντχάιμ. Καί, ὅπως σήποτε, τό μέτωπο τῶν ἀδιαλλάκτων Ἀρά-

βων, ἐφόσον θά παραμένει συμπαγές, θά ἐπισωρεύει στόν Ἀμερικανό πρόεδρο μεγαλύτερους πονοκεφάλους, ἐπιπρόσθετα πρὸς ἐκείνους ποῦ, ἴσως, μεθοδεύει, ἡ «σιωπηλή» στάση τοῦ Κρεμλίνου.

ΚΥΠΡΟΣ:

Οἱ ἐπιπτώσεις τοῦ μεσανατολικοῦ

Ἐπιπτώσεις στό Κυπριακό, ἔστω καί ἔμμεσα, ὅπως ἔχει δηλώσει ὁ Κύπριος πρόεδρος, παρουσιάζει ἡ συνθήκη εἰρήνης μεταξύ Ἰσραήλ – Αἰγύπτου. Ὁ Ἀμερικανός πρόεδρος, μετά τό «θρίαμβό» του, θά ἐνεργήσει γιά νά... τετραγωνήσει τό τρίγωνο, μέ τέταρτο σκέλος τῆ Λευκωσία.

Φυσικά, τό πρόβλημα γιά τόν Κάρτερ δέν εἶναι τόσο εὐκολο. Εἶναι τόσο ἐκτεθειμένος στούς Κύπριους! Καί οἱ Κύπριοι, παρά τίς προσπάθειες ἐκείνων ποῦ πρακτορεύουν τά ἀμερικάνικα συμφέροντα στήν πατρίδα τους, ἀπέδειξαν ἤδη, ὅτι εἶναι προσεκτικοί ἀπέναντι στά ξένα, πρὸς τίς ἀποφάσεις τοῦ ΟΗΕ, σχέδια.

Τά πράγματα ἐπιβάλλουν τῆ σκέψη ὅτι ὁ Ἀμερικανός πρόεδρος ὑπολογίζει περισσότερο στόν Ἑλληνα πρωθυπουργό καί τό δρ. Βάλντχάιμ, παρά στήν Κυπριακή ἡγεσία. Καί, ἴσως, ἐντεχνα νά εἶχε προγραμματιστεῖ ἡ τελευταία συνάντηση τοῦ κ. Κυπριανοῦ μέ τόν κ. Καραμανλή, ἐνῶ ὁ δρ. Βάλντχάιμ ἀναμένεται, γύρω στίς 23 Ἀπριλίου, στή Λευκωσία, γιά νά παραστεῖ στήν συνάντηση Κυπριανοῦ – Ντενκτάς.

Ἡ λογική λέει ὅτι γιά νά σωθεῖ τό γόητρο τοῦ ΟΗΕ πρέπει νά πιεστεῖ ὁ εἰσβολέας ποῦ γράφει στά παλιά του τά παπούτσια τίς ἀποφάσεις του. Ὅμως, κατά τόν Κάρτερ, δέν εἶναι γιά πιέσεις ἡ Τουρκία, ιδιαίτερα κάτω ἀπό τίς σημερινές περιστάσεις, ποῦ καλεῖται νά παίξει τό ρόλο τῆς «χαμένης» Περσίας. Τήν Τουρκία καί τά μάτια μας, συνθηματολογεῖ σήμερα ὁ Κάρτερ. Καί ὄλοι οἱ Δυτικοί ἀκολουθοῦν.

Οἱ Κύπριοι γνωρίζουν καλά ὅτι στόν Κάρτερ δέν μποροῦν νά ὑπολογίζουν. Καί πρέπει πολύ νά φοβοῦνται τίς πρόσφατες δηλώσεις του πρὸς τούς «ΑΧΕΠΑ» ὅτι «*πώρα ποῦ ἔλυσα τό Ἰσραηλο – αἰγυπτιακό πρόβλημα θά δείξω ζωτικό ἐνδιαφέρον γιά τό Κυπριακό*». Μπορεῖ, οἱ Κύπριοι, κατά κάποιον τρόπο νά στηρίζονται στό ἀμερικάνικο Κογκρέσο, ποῦ τώρα τελευταία, παρουσίασε σημάδια ὅτι πάει νά βρεῖ τόν παλιό του δρόμο σχετικά μέ τό Κυπριακό. Ὅμως, κύριο στήριγμα παραμένει ὁ τρίτος κόσμος, μέ τήν συντριπτική πλειοψηφία του στά Ἐνωμένα Ἔθνη, οἱ κρυσταλλικές ἀποφάσεις τοῦ ΟΗΕ, καθώς καί ὅλα τά γειτονικά ἀραβικά κράτη ποῦ ἀνένδοτα παλεύουν γιά τό δίκαιο τῶν Παλαιστινίων. Γιατί ὅποιος παλεῖ σήμερα γ' αὐτό τό δίκαιο, παλεῖ καί γιά τό Κυπριακό δίκαιο, μιά καί οἱ δύο γειτονικοί λαοί εἶναι θύματα

εἰσβολῆς, μέ τά χαρακτηριστικά τῆς ἴδιας ἐπεκτατικῆς ἔμπνευσης.

Ἴσως ἡ συνάντηση Κυπριανοῦ – Ντενκτάς νά προσκομίσει νέα στοιχεία. Καί εὐχεται, κανείς, ὅπως αὐτά τά στοιχεία (ἂν ὑπάρξουν) νά μὴν εἶναι τά ἴδια μέ ἐκεῖνα ποῦ εἶχε προσκομίσει τό Γενάρη τοῦ 1977, ἡ συνάντηση Μακαρίου – Ντενκτάς. Τά παθήματα, νά ἔχουν γίνει μαθήματα.

ΝΙΚΑΡΑΓΟΥΑ:

Οἱ «Σαντινίστας» ἐπιστρέφουν...

Ἡ φλόγα τῆς ἐξέγερσης φαίνεται νά ξαναφουντώνει στή Νικαράγουα. Οἱ ἀντάρτες τοῦ Ἀπελευθερωτικοῦ Μετώπου «Σαντινίστας» ξανάρχισαν τίς στρατιωτικές ἐπιχειρήσεις μέ ἀποτέλεσμα δύο πόλεις, ἡ Ἐλ Σαούτσε καί τό Ἐστέλι νά κυριευθοῦν ἀπό τίς ἀντάρτικες δυνάμεις. Παράλληλα στήν πρωτεύουσα Μανάγκουα σημειώθηκαν τήν περασμένη βδομάδα «περιορισμένες ἀντάρτικες ἐπιθέσεις», ἐνῶ τουλάχιστον 20 βόμβες κατέστρεψαν κυβερνητικά κτίρια καί καταστήματα.

Ὁ δικτάτορας Σομόζα ποῦ βρίσκεται στίς ΗΠΑ γιά «ἰδιωτική» ἐπίσκεψη ποῦ περιλαμβάνει καί ἐπίσημες συνομιλίες γιά τήν διευκρίνιση ὀρισμένων θεμάτων ποῦ σχετίζονται μέ τήν ἀμερικανική στρατιωτική βοήθεια, ἐπισπεύδει τήν ἐπιστροφή του, καθώς οἱ πληροφορίες τῶν «συνεργατῶν» του τόν ἀνησυχοῦν ἔντονα.

Γιατί ἂν μπόρεσε τελικά νά καταστειλεῖ ἔστω καί μέ 3 χιλιάδες νεκρούς, τῆ μεγαλειώδη ἐκείνη ἐξέγερση τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ 1977, δέν εἶναι καθόλου βέβαιο ὅτι θά μπορέσει νά ἀντιμετωπίσει μέ τήν «ἰδια ἐπιτυχία» ἕνα καινούριο ἐπαναστατικό ξέσπασμα.

Ἀπό τήν ἄλλη, τό ἀπελευθερωτικό μέτωπο «Σαντινίστας» θέλει νά ἐξουδετερώσει ὅποιαδήποτε κίνηση γιά διάσπαση στούς κόλπους τῆς Ἀντιπολίτευσης, πρὶν ἀπό τήν «τελική σύγκρουση». Ἡ διάσπαση τοῦ ἀντιπολιτευτικοῦ Μετώπου εἶναι ἀπό τούς κύριους στόχους τοῦ Σομόζα. Δέν φαίνεται, ὅμως, νά ἀπέδωσε ἰκανοποιητικά ἀποτελέσματα ἡ προσπάθειά του νά «οὐδετεροποιήσει» πολιτικές καί κοινωνικές ὁμάδες, κάνοντας διάφορους μικροσυμβιβασμούς ὡς πρὸς τήν «συνταγματική» ἀσκηση τῆς ἐξουσίας ἢ ἰκανοποιώντας διάφορα δευτερεύοντα αἰτήματα ὑπαλλήλων καί ἐπαγγελματιῶν.

Ἔτσι οἱ «Σαντινίστας» ξαναρχίζοντας, σέ μιά κάπως εὐρύτερη κλίμακα, τίς ἀντάρτικες ἐπιχειρήσεις τους, θά ἔχουν ξανά τούς ἴδιους συμμάχους ὅπως καί τό Σεπτέμβριο τοῦ 1977. Καί φαίνεται νά πιστεύουν ὅτι ἡ ἐπαναστατική δράση εἶναι τό καλύτερο ὄπλο γιά τῆ σφυρηλάτηση καί διατήρηση τῆς ἐνότητας τῆς ἀντιπολίτευσης.

Δημήτρη Ραυτόπουλου

ΑΣ ΧΟΡΕΨΟΥΜΕ (ή 21η 'Απριλίου στό ντιβάνι)

Ο Χίτλερ χιτλέριζε
Σαλθατόρ Νταλί

Ο ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ, ό Παττακός, ό 'Ιωαννίδης ήταν σοβαροί. Δυό πράγματα προκάλεσαν όσο τίποτα άλλο: Τό κλάμμα και τό γέλιο. "Όλοι όσοι δέν μποροῦν νά μιλήσουν, δέν έχουν παρὰ νά κλαίνε, αλλά προπαντός νά γελάνε.

Εὐτυχής σύμπτωση πού αυτό τό τεῦχος τοῦ «ΑΝΤΙ» δέν ἔχει τίποτα «σοβαρό» γιά τήν 21η 'Απριλίου, μιά και δέν ὑπάρχουν ἔργα τέχνης γιά δαῦτη. Ὑπάρχουν βέβαια γελοιογραφίες, φωτογραφίες τῶν πρωταγωνιστῶν της, οί λόγοι τους και τά ανέκδοτα.

Τείνω νά πιστέψω ότι τήν «'Επανάσταση» αὐτή, τή σκότωσε τελικά τό γέλιο. Τήν εἶχε σκοτώσει πρίν αὐτή ἐγκαταλείψει ἄναντρα και πανικόβλητα τήν ἐξουσία, όταν ἡ φωτιά κάτω ἀπό τό πυρίμαχο πουλί της ἔκαψε τήν Κύπρο και κόντεψε νά κάψει τήν 'Ελλάδα:

Η ΕΞΟΥΣΙΑ εἶναι ἤδη διαστροφή: ἡ παρέκκλιση, ἡ καταπίεση, ἡ ἀδυναμία της ἐπιθυμίας. Ὁ στρατός στήν ἐξουσία εἶναι ἡ διαστροφή της διαστροφῆς.

Τό ὄνειρο κάθε πουριτανοῦ, μειονεκτικοῦ, φαλλοκράτη (ἀπό φόβο τοῦ αἰδοίου), γιοῦ εὐνουχιστικῆς μητέρας, ἐνοχικοῦ, ψοφοδεοῦς εἶναι ἡ «ἰσχυρή ἐξουσία», τό Ἴνδαλμά του κάποιος Χίτλερ, Στάλιν, Μάκ Κάρθυ. Δέν ἔχει σημασία ἂν νομίζει ότι εἶναι φιλελεύθερος, ἀριστερός, ἢ ἀκόμα κι ἐπαναστάτης, ἂν εἶναι θεοφοβούμενος, ἄθεος, ἀμνός τοῦ Θεοῦ ἢ δαίμονας της ἀσφάλτου.

"Αν εἶναι φιλελεύθερος, ξεχνάει ότι ἐλευθερία δέν εἶναι ἡ ἔκπτωση στό ἐλεύθερο παιχνίδι τῶν νόμων της ἀνταγωνιστικῆς οἰκονομίας.

"Αν εἶναι μαρξιστής, ξεχνάει ότι τό Κράτος εἶναι «ἡ τερατώδης ἀποβολή της κοινωνίας». "Αν εἶναι λενινιστής, ξεχνάει τά 99 ἑκατοστά ἀπό τό «κράτος και ἐπανάσταση».

"Αν εἶναι Μαρξιστής, ξεχνάει τό Μάο τοῦ σοβιετ τοῦ Γιουνάν.

"Αν εἶναι νιτσεικός (της πεντάρας), ξεχνάει ότι τό Κράτος εἶναι «τό πιό ψυχρό ἀπό τά ψυχρά τέρατα».

Κι ἂν εἶναι μακιαβελικός, ξεχνάει ότι τό πρόβλημα τοῦ Πρίγκιπα εἶναι πῶς νά τά βγάλει πέρα μέ τό σκυλολόι τῶν κλικῶν τῶν μεγάλων και ἡ συμβουλή πού τοῦ δίνει ὁ συγγραφέας εἶναι νά στηριχτεῖ στό λαό, «νά μή τόν καταπιέξει».

- Δῶσε μου τήν ἐξουσία γιά 24 ὥρες...

Ναί, τό ὄνειρο κάθε κατώτερου και κατωτεροῦ δέν εἶναι ἡ ἐλευθερία, αλλά ἡ μή ἐλευθερία τῶν ἄλλων. Ἡ ἐξουσία, τό σύστημα, ὁ κοσμοδιορθωτισμός.

ΠΡΕΠΕΙ νά δώσωμεν εἰς τόν λαόν τήν συνείδησιν της εὐθύνης του. Πρέπει νά τοῦ δώσωμεν τήν θέσιν του εἰς τήν κοινωνίαν...» (Γ. Παπαδόπουλος, λόγος στό πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, 6 'Ιαν. 1968).

Ἀφίσα τῆς «'Εθνοσωτήριας»... Ἀνάσταση και ἐπανάσταση.

"Ας ἀναφωνήσουμε μαζί μέ τό γέρο Φάουστ:

- "Ω στιγμή, σταμάτησε! Εἶσαι πολύ ὠραία.

Τῆ μελλοντική εὐτυχία τοῦ λαοῦ σκεφτόταν ἐπιτέλους μετανιωμένος ὁ ἐν πολλαῖς ἁμαρτίαις περιπεσών γέροντας, πουλημένος στόν Μεφιστοφελή, όταν αὐτός τοῦ ἐξεπλήρωσε τήν τελευταία του ἐπιθυμία: Νά συγκεντρώσει χιλιάδες ἐργάτες, νά ἀνοίξουν κανάλια γιά νά ἀποξηράνουν τά ἔλη.

Τό ἴδιο κι ὁ Βολταῖρος:

«Πῶς; Δέν μάθατε ἀκόμα τό μυστικό νά ὑποχρεώστε ὄλους τοῦς πλοῦσιους νά δάλουν νά δουλεύουν ὄλους τοῦς φτωχοῦς;»

Κατανομή της ἐργασίας αλλά και της παιδείας παραγγέλνει ὁ μέγας Διαφωτιστής τοῦ ἁσπισμοῦ: Τά ὄργανά π.χ. νά μπαίνουν, λέει, σέ εἰδικά σχολεῖα γιά νά γίνονται καλοί ὑπηρετές. («Δέν ἰσχυριστήκαμε ποτέ ότι θά φωτίσουμε τοῦς τσαγκαράδες και τίς δούλες, αὐτό εἶναι δουλειά τῶν ἀποστόλων», γράφει ὁ κύριος Βολταῖρος στόν ντ' Ἀλαμπέρ τό 1768). Στά Κ.Α.Τ.Ε.Ε. θά λέγαμε σήμερα, στά τουριστικά ἐπαγγέλματα ἢ γκασταρμπάιτερ στή Γερμανία.

Ὁ λαός βρίσκει τή θέση του σ' ὄλες τίς κοινωνίες ἀπό τό 18ο αἶώνα, ὡς τήν αὐριανή Ἠνωμένη Εὐρώπη.

ΚΑΝΕΝΑΣ Θεωρητικός της πειθαρχημένης ἐλευθερίας, της Πολιτείας, ἀπό τόν Πλάτονα ὡς τόν Παπαδόπουλο - περνώντας ἀπό τόν Πρεομπραζένσκυ, τόν Στάλιν και τόν Μάο, τοῦς θεμελιωτές τοῦ σοσιαλισμοῦ σέ μιά μόνη χώρα - δέν δίστασε μπροστά στήν καταναγκαστική ἐργασία. Δέν ἴδρωσε τ' αὐτί του.

Ὁ Τρότσκι προτείνει στρατιωτική πειθαρχία στήν ἐργασία. Ὁ Πρεομπραζένσκυ στοχάζεται: «Δέν εἶμαστε, τάχα, σ' ἓνα εἶδος στρατοπέδου συγκέντρωσης μέ τά καπιταλιστικά στοιχεία της οἰκονομίας μας; εἶμαστε ταυτόχρονα φύλακες και φυλακισμένοι». Ὁ Στάλιν, ὁ Μάο πραγματοποιοῦν τά Γκουλάγκ, και τά κλειστά και τά ἀνοιχτά. "Όλοι γιά τή γρήγορη ἐκβιομηχάνιση, γιά τήν «πρωταρχική σοσιαλιστική συσσώρευση». "Όλοι γιά τό μέλλον: γιά τήν ἀνάσταση νεκρῶν. «... Καί ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, ἀμήν». Ἔρχονται μετά οἱ ἐπιδιορθωτές: πιό σιγά, κύριοι, λιγότερα πτώματα. Ἡ πρωταρχική συσσώρευση ἔγινε, θέλουμε καταναλωτές. Μετά τήν ἀνάλωση, ἡ κατανάλωση, μετά τό ὀλοκαύτωμα, τά ὑγρά καύσιμα, ἡ ἐνέργεια. «Οἱ φωτιές, οἱ πλάστρες», θυμάται τόν Παλαμά ὁ Παπαδόπουλος. Τό «ἐργοτάξιον»: ἐργασία - τάξις - ἀσφάλεια.

ΜΕΤΑ ΤΟ ἐργοτάξιο (Μπούχενόβαντ, Γκουλάγκ, «ἐλεύθερη» ἀγορά ἐργασίας, κοινόβιο) ἔρχεται ἡ ἠθική τάξη, αἱ ἠθικά ἀξία, τά ἰδανικά. Ἡ ἀρετή εἶναι κι αὐτή ὑπόθεση τοῦ κράτους. Γιά νά πάει μπροστά ἡ κοινωνία, ἡ πολιτεία πρέπει νά ἐπιβάλλει τή λο-

ΡΟΥΝΤΟΛΦ ΝΤΡΑΪΚΩΡΣ
ΛΟΡΕΝ ΓΚΡΑΙΗ

ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΝΑ ΕΙΣΑΙ ΠΑΙΔΙ

Ποιός γονιός και ποιός δάσκαλος
μπορεί να πει ότι δεν αντιμετωπίζει
πλήθος προβλημάτων με τα παιδιά
στό σπίτι ή στην τάξη;

Αναρίθμητα καθημερινά προβλήματα πού
αναπηδούν από τις σχέσεις ένηλικων παι-
διών, προβλήματα πού κάνουν γονείς και
διδάσκαλους να παρατούν κάθε προσπά-
θεια απογοητευμένοι («Μ' αυτό τό παιδί δέ
γίνεται τίποτε») ή να καταφεύγουν άβασά-
νιστα σε μεθόδους πού κατά κανόνα χειρο-
τερεύουν τήν κατάσταση. Κι όμως, αν οί
ένηλικοι αναγνωρίσουν στό παιδί τό δι-
καίωμά του να είναι παιδί, αν κατανοήσουν
ότι τό παιδί άρνεϊται να καταλάβει τή
γλώσσα τής τιμωρίας και ότι αντίθετα του
είναι πολύ κατανοητές οί συνέπειες πού
άπορρέουν από τις πράξεις του, τότε θά
χτίζονταν μιά καινούρια και πιά εύτυχι-
σμένη σχέση ανάμεσα στό παιδί και στον
ένηλικο.

Βοηθήστε τό παιδί να διαμορφώσει

τό μέλλον του ανθρώπου

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΓΛΑΡΟΣ

Κεντρική διάθεση-παραγγελίες:

ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ 31 Αθήνα 142 Τηλ. 3618457

γική - ήθική θέση «επί των ατόμων, αφού τά άπολυτρώση
άπό τό επαναστατημένο συναίσθημα ή ένστικτον» (Παπα-
δόπουλος). Ποιοί είναι οί υπεύθυνοι για τις ήθικές αξίες;

«Οί γονείς, οί δάσκαλοι, οί ιερείς, οί πάσης φύσεως κοι-
νωνικοί λειτουργοί και παράγοντες επί του τομέως αυτού».
'Οδηγούς έχουμε; «Έχουμε, εύτυχώς. Και έχουμε τους
άσφαλεστέρους, διότι έχουν δοκιμασθεί επί 3.000 χρόνια...
'Ακολουθούντες ως οδηγούς τās παραδεδεγμένες ήθικάς
αξίας του Έλληνικού και Χριστιανικού πολιτισμού και
συνεπείς προς τους κοινωνικούς νόμους τους οποίους θε-
σπίζουμε ως Πολιτεία, ως επιβλέψωμεν από πρωίας εις
έσπέραν και από έσπέρας εις πρωίαν... διά να είμεθα συν-
επείς κατά τους νόμους και τους ήθικούς κανόνες». «Αυτο-
δεσμεύοντες έαυτούς, αυτοπειθαρχούντες». Τά κελιά τής
ΕΣΑ δέν φτάνουν για όλους. Γι' αυτό χρειάζεται ή πλήση
έγκεφάλου, ή άγωγή του πολίτου, ή παιδεία, τελοςπάντων.
Φτάνουν κι αυτά; Όχι ακόμα «Αυτοδεσμευόμενος» καθέ-
νας, καλό είναι να μπανίξει τί γίνεται και στού γείτονα.
«Έκάστος πρέπει να έποπτεύση τον έαυτόν του και τον
σύντροφόν του ή τον γείτονά του». Έλλάς Έλλήνων χαφιέ-
ρων, δηλαδή.

Κράτος είναι τό πάν. Έθνος - κράτος - θρησκεία ταυτί-
ζονται. «Κράτος, Πολιτεία, Έλλάς είμεθα ήμεις όλοι μας;
όλοι ήμεις, Κύριοι, όλοι ήμεις, Έλληνες».

Τά ιδανικά είναι προσιτά σε όλα τά βαλάντια. Αναφωνεί
ό Παττακός:

«Ίτε παίδες Έλλήνων. Για του Χριστού τήν πίστη τήν
άγία και τής πατρίδος τήν Έλευθερία. Ίδού τό ιδανικόν!
Περικλείει τά πάντα».

Και ό Παπαδόπουλος εγκαινιάζοντας τον Δ' Έλληνικό
Πολιτισμό γράφει στην προμετωπίδα του. «Έλλάς Έλλή-
νων Χριστιανών. Και αυτό δίδω σήμερα ως σκοπόσημόν
διά τον έλληνικόν λαόν, ως σκοπόν τής επαναστάσεως τής
21ης Απριλίου».

«Έθναποστολή και Ίεραποστολή. Ίδού τό Α και τό Ω
τής άποστολής τής ήγεσίας τής νεολαίας μας, σχολικής και
έξωσχολικής», λέει ό Παττακός με τό δικό του γλαφυρό
παραληρηματικό ιδίωμα.

ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΑΚΗ είναι επίσης, εκτός από παιδα-
γωγική, ή πολιτική θεωρία τής βίας. Η άρρώστια, ή
φτώχεια είναι αποτελέσματα τής άνυπακοής, τής
άμαρτίας, κατά τήν κυρίαρχη ιδεολογία, από τήν
έποχή του «αίωνα των φώτων» ως τις μέρες μας, άποδειχνει
ό Φουκώ. Ποτέ ό πολιτικός λόγος δέν έγινε τόσο ιατρικός,
όσο στην έπταετία μας. Νοσούντα κύτταρα, άγγεία, νοσών
όργανισμός, νεύρα, νευρόνια, άσθένεια, άσθενής, ιατρός,
νόσος, συμπαθητικόν, νάρκωσις, γύψος, «άνισόρροπον
καρκίνωμα», χειρουργείον, φαρμακείον, φάρμακον, διά-
γνωσις, θεραπεία, άνάρρωσις... βρίθουν σ' αυτόν.

«Ως χειρουργοί είμεθα ύποχρεωμένοι να έξουδετερώσω-
μεν τους τιναγμούς και τους κραδασμούς πού κάμνετε (οί
δημοσιογράφοι) εις τό χειρουργικόν μας κρεβάτι, ως άπαι-
τούντες να εκφράσετε έλευθέρως τās αντιλήψεις σας. Έν
πάσει περιπτώσει έχετε ύποχρέωσιν να δεχθείτε τήν σοβα-
ρότητα τής έγχειρήσεως και να μās βοηθήσετε», λέει ό Πα-
παδόπουλος σε πρές κόνφερανς στις 5 Μαΐου του '67.
«Όφείλομεν να αναστήσωμεν τον μελλοθάνατον έλληνικόν
κοινωνικόν οργανισμόν», λέει ό ίδιος σε συγκέντρωση του
έμποροδιομηχανικού έπιμελητηρίου στις 17 Μαρτίου του
'68.

ΣΤΟ ΝΤΙΒΑΝΙ, στό ντιβάνι! Ό λόγος - έξουσία έγινε
παραλήρημα, μανία, παράνοια. Στην άυταπάτη ότι
ένσαρκώνει τήν άπόλυτη άλήθεια φτάνει ή έξουσία
λόγος τρέφοντας τον «παρανοϊκό του ζήλο», διαπι-
στώνει ή ψυχανάλυση.

Πρέπει κανένας άλλος να μή μιλάει: Ο ολοκληρωτισμός δεν επιτρέπει καμιά απόκλιση. Αυτός μπορεί να μιλάει για ελευθερία, για δημοκρατία, έναντιον της βίας και για την Παιδεία - αρετή.

«Τό Άουσοιτς γεννήθηκε στο όνομα της ελευθερίας και έναντιον της βίας. Έλευθερία νεκρόφιλη. Ποιό ολοκληρωτικό καθεστώς δεν προσφεύγει σε λόγους έναντιον της βίας; Κάθε τύραννος αυτόπροσδιορίζεται καλός, δημοκρατικός, έπαυστάτης περισσότερο από κάθε άλλον, διεκδικώντας για τό Κράτος τό μονοπώλιο της βίας στο όνομα του άπαρραβιάστου, της μή βίας» λέει ο Άρμάντο Βερντιλιάντ ανοίγοντας τή συζήτηση για τή βία, πού οργανώθηκε στο Μιλάνο τό 1977.

Ο ΨΥΧΙΑΤΡΟΣ θά έδρισκε άνετα στο παραλήρημα της 21ης Άπριλιου τά συμπτώματα όχι μόνο της μεγαλομανίας και της παράνοιας, αλλά και της σχιζοφρένειας, ιδιαίτερα σ' αυτή τή δολοφονία της μητρικής γλώσσας μέ τόν ιατρικό - στρατιωτικό συμβολισμό, τήν ευήθεια, τήν επαναληπτικότητα και τό βαρβαρικό ιδίωμα, άμάλγαμα παλάβρας και καθαρεύουσας. (Ήδη ή καθαρεύουσα θά άξιζε να άπασχολήσει τούς έθνοψυχιάτρους, ξεκινώντας από τήν υπόθεση ενός τελετουργικού φόνου της μητρικής -λαϊκής λαλιάς).

Πόσα θά είχε να πει ο λόγος μέ τίς έρπύστριες στο ντιβάνι! Άλλά πού, ο γίγαντας ψυχαναλυτής πού θ' αναλάβαινε να παίξει τό φανταστικό πατέρα του έναρθρου ήμίονου μέ έρπύστριες.

Ο ΛΑΟΣ γελούσε μέσα άπ' τά μουστάκια του ή πλατιά, ξεκαρδισμένος. Γελούσε.

«Όλα τά δράματα της ιστορίας ξετυλίχτηκαν μπροστά στον γελώντα λαϊκό χορό. Χωρίς να τον άκούσεις είναι άδύνατο να καταλάβεις τό δράμα στο σύνολό του. Σ' όλες τίς εποχές πού πέρασαν υπήρξε ή δημόσια πλατεία γεμάτη από ένα πλήθος πού γελάει», γράφει ο Μ. Μπαχτίν σε μιά μελέτη του για τόν Ραμπελαί.

Μά πώς; Ήταν τόσο πραγματική ή δικτατορία και ή κακοποιά της δράση. Πώς μπορεί να γελάει κανείς;

Ή! λοιπόν, ή εποχή πού περιγράφει ο Ραμπελαί ήταν πολύ πιό τρομαχτική.

«Τί κάνει ο Ραμπελαί;» ρωτάει ένας νέος Γάλλος φιλόσοφος (Ντολέ: «Μίσος της σκέψης»). Βρίσκει μιά γλώσσα, άπαντάει. «Έφευρίσκει κάτι πού θά μπορέσει, σ' ανταπόδοση, να κάνει τό πραγματικό να πεθάνει από γελοιότητα. Η σκέψη είναι πάντα να κάνεις τό πραγματικό να πεθαίνει από γελοιότητα. Ο Ραμπελαί λέει: Είναι κωμικό τό πραγματικό, μά δεν κλαίει, (ο Ραμπελαί) αντίθετα κάνει τό πραγματικό να κλαίει».

«Άς γελάσουμε. Άς γελάσουμε μέ τό πραγματικό. Άς γελάσουμε έλληνικά», μάς προσκαλεί.

Υπάρχει κίνδυνος; Ναί, λέει:

«Έκτός άν - είναι πάντα δυνατό, είναι δυστυχώς δυνατό - άν ή κωμωδία γίνει στυφή, άν - ή τραγωδία-κωμωδία γίνει ταγγή, άν ή φτωχούλα ή μικρή έξουσία του πραγματικού, του όλο και πιό φτωχού, πάθει καμιά κρίση παράνοιας, καμιά κρίση αναστροφής: Είναι ένας κίνδυνος, θά χρειαστεί να τόν αντιμετώπισουμε, πρέπει κιόλας να τόν αντιμετώπισουμε. Άλλά δεν είχαμε ποτέ τόσα μέσα στην διάθεσή μας για να πραγματοποιήσουμε επιτέλους τό ήρακλειτικό σύνθημα του Νίτσε: πρέπει να χορέψουμε».

Άς χορέψουμε πάνω στή γή αυτή, ακριβώς επειδή κινδυνεύει - όχι μόνο από δικτατορίες - άς χορέψουμε χτυπώντας γερά τό χῶμα.

Νέες εκδόσεις

Έλληνική πεζογραφία

Πέτρος Άρπατζόγλου	: Προσωπική άποκάλυψη (Διήγ.)
Θανάσης Βαλτινός	: Η κάθοδος των έννια
Θανάσης Βαλτινός	: Τρία Έλληνικά μονόπρακτα
Στρατής Δούκας	: Δεσμός (Διήγ.)
Παντελής Καλιότσος	: Δεκεμβριανή νύχτα (Μυθ.)
Μένης Κουμανταρέας	: Τό κουρείο
Χριστόφ. Μπλιώνης	: Τά διηγήματα της δοκιμασίας
Τατιάνα Γκρίτσιπ-Μιλιέξ	: Βυθοσκοπήσεις (Διήγ.)
Άριστ. Νικολαΐδης	: Ο κόσμος είναι άλλος (Διήγ.)
Μαρία Παπαδημητρίου	: Τό μαχαίρι (Νουβ.)
Γιώργος Χειμωνάς	: Οί χτίστες

Έλληνική Ποίηση

Κατερίνα Άγγελάκη-Ρούκ	: Ο θρίαμβος της σταθερής άπώλειας
Τάσος Λειβαδίτης	: Οί τελευταίοι
Χριστ. Λιοντάκης	: Υπόγειο Γκαράζ
Τζένη Μαστοράκη	: Τά σοί
Λευτέρης πούλιος	: Τό άλλοιγορικό σχολείο
Χάρης Σακελλαρίου	: Άνεπίδοτα
Σωτ. Τσαμπήρας	: Ώδες σ' έναν τουπαμάρο
Θ. Νιάρχος -	
Άντ. Φωστιέρης	: Ποίηση '78
Άντ. Τριφύλλης	: Ταβέρνα τά τομάρια

Δοκίμια - Μελέτες - Ιστορικά

Μ. Άλεξανδρόπουλος	: Τό Ρωσικό χρονικό για τήν άλωση της Κων/πολης (άπόδοση).
Φ. Άσμούς	: Άριστοτέλης
Ζ. Π. Βερνάν -	
Π. Βιντάλ Νακέ	: Μύθος και τραγωδία στην Άρχαία Έλλάδα
Ζινέτ Ραιμπό	: Τό παιδί και ο θάνατος
Στέλιος Ράμφος	: Αιώνια παιδιά
Στέλιος Ράμφος	: Υστερόγραφο

Θέατρο

Ίάκωβος Καμπανέλλης	: Θέατρο, τόμος 1ος
---------------------	---------------------

Ξένη λογοτεχνία

Άλεξάντρ Πούσκιν	: Στίς άναμνήσεις των συγχρόνων του (Μετ. Ζωής Α. Νάσιουτζικ)
Άνν Φιλίπ	: Ένα καλοκαίρι κοντά στην θάλασσα
	: (Μετ. Στρατής Τσίρκας)

Ξένη Ποίηση

Κλεϊτος Κύρου	: Ξένες φωνές (μεταφράσεις)
---------------	-----------------------------

Έκδόσεις Τέχνης

Άγνήνωρ Άστεριάδης	: Λάρισα
Νίκος Χουλιαράς	: Ζωγραφική - Κείμενα
Λάο Τσέ	: Τάο τέ Κίνγκ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΚΕΔΡΟΣ

Πανεπιστημίου 44 - Τηλ 3615.783

Ρεπορτάζ για τó θάνατο ενός ξεχασμένου στην 'Αθήνα Γερμανού NAZI...

Της 'Αλίκης Τσιλιχρήστου - Γρεβενιώτη

Στίς 22 τού Φλεβάρη, πέθανε από καρκίνο τού πνεύμονα και καρδιακή ανεπάρκεια στο νοσοκομείο «'Ερυθρός Σταυρός» σέ προχωρημένη ηλικία ó Γερμανός Κούρτ Ντάιτμαν ή Κάρλ, ή Κάρολος, ή Φράνκ ή Πήτερ Λούκας - Βίνσε. Θάφτηκε τήν επόμενη στό νεκροταφείο Ζωγράφου, χωρίς τήν παρουσία κανενός «δικού» του, από ένα «γραφείο κηδειών» πού τελικά έμεινε άπλήρωτο...

'Η γερμανική πρεσβεία στην 'Αθήνα άρνήθηκε ότι ó Πήτερ Λούκας - Βίνσε ή Κάρλ ή Κούρτ κλπ. ήταν Γερμανός, αν και είχε γερμανικό διαβατήριο και άπεσταλμένοι τής Πρεσβείας τόν είχαν έπισκεφτεί κατά τή διάρκεια τής νοσηλείας του στόν «'Ερυθρό Σταυρό». 'Αλλά και στόν «Ευαγγελισμό» όπου νοσηλευόταν και άπ' όπου δραπέτευσε, υπάλληλοι τής γερμανικής Πρεσβείας πήγαν επανειλημμένα νά τού συμπαρασταθούν...

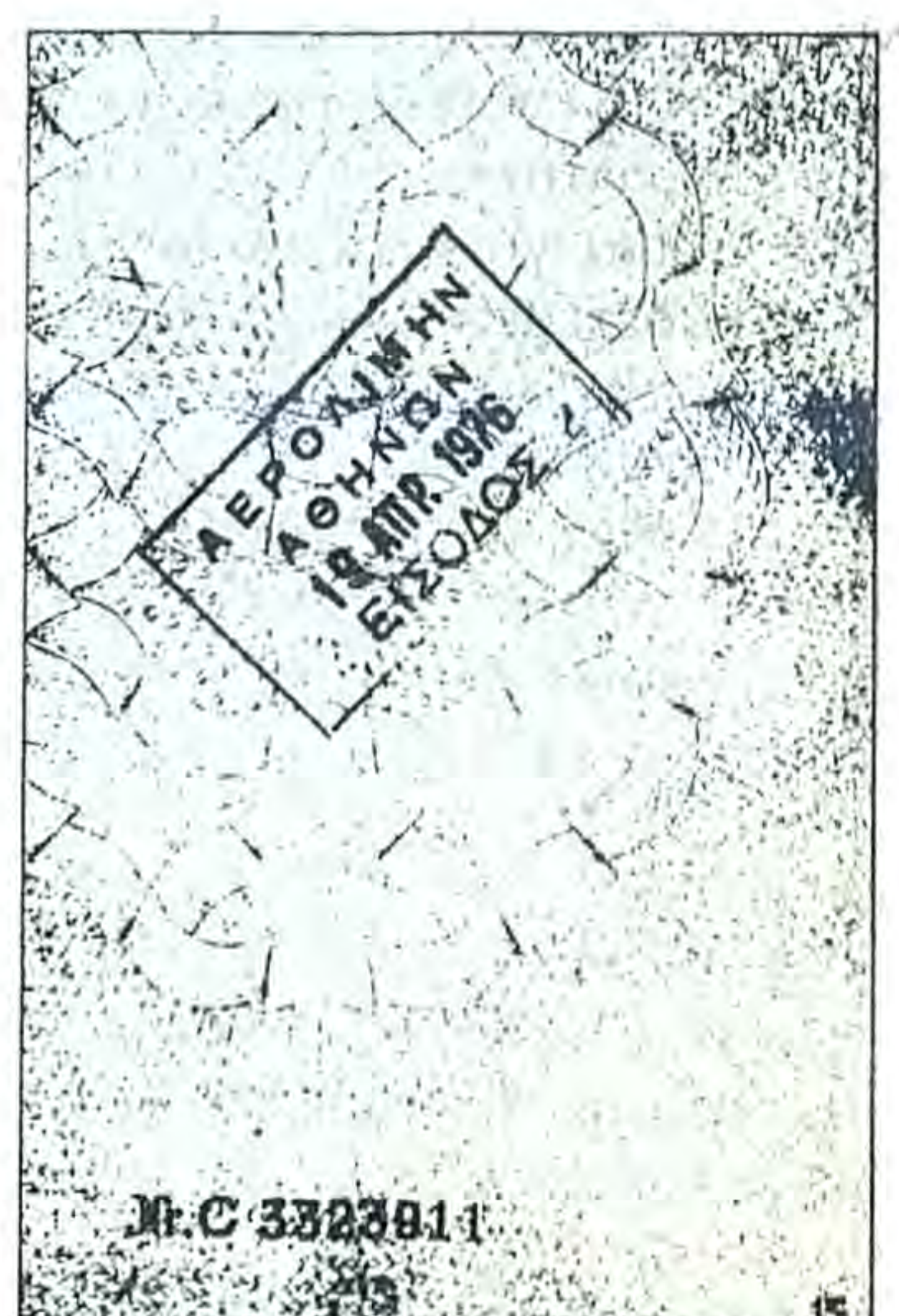
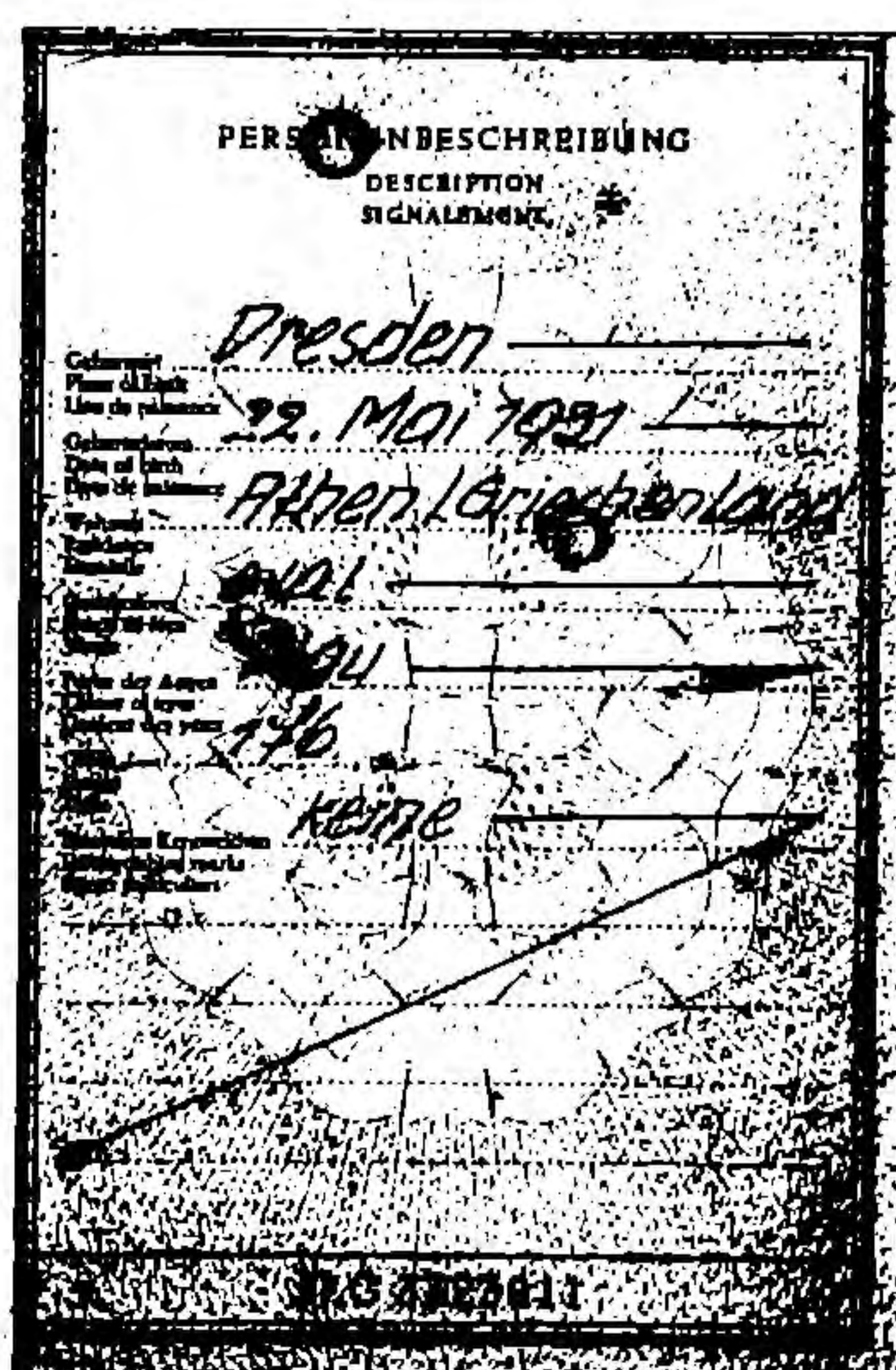
Μόνο οί ύψηλοί 'Ελληνες χρηματοδότες του - τού έξασφάλισαν και πλήρωσαν τά έξοδα πρώτης θέσης στόν «Ευαγγελισμό» - έμειναν στην τελευταία φάση τής ζωής του σέ διακριτική άπόσταση...

Ποιά όμως είναι ή πραγματική ταυτότητα τού Κούρτ ή Κάρλ ή Κάρολος, ή Φράνκ ή Πήτερ Λούκας - Βίνσε πού μέχρι τίς τελευταίες ώρες τής ζωής του κοιμόταν μέ τό «Μαϊν Κάμπφ» κάτω από τό μαξιλάρι του;

Τό Κέντρο 'Αλλοδαπών δήλωσε άγνοια, τόσο για τήν 12χρονη παραμονή του, όσο και για τή διακίνησή του στή χώρα μας. Όμως κάποιος μεγαλοβιομήχανος - άπό τούς έκατό πλουσιότερους 'Ελληνες - και φυσικά τά χουντικά κυκλώματα, όχι μόνον ήξεραν, αλλά και τόν προστάτευαν και τόν χρηματοδοτούσαν.

● Κυκλοφορούσε μέ πλαστό διαβατήριο στ' όνομα Πέτερ Λούκας - Βίνσε ενώ στίς συναντήσεις και συναναστροφές του χρησιμοποιούσε μία σειρά άλλα όνόματα όπως Φράνκ, Κάρλ, Κάρολος, ή Κούρτ Ντάιτμαν. Τό πλαστό διαβατήριο άνήκει προφανώς σέ Γερμανό δημοσιογράφο πού παλιότερα εργάστηκε στή χώρα μας.

Τό πλαστογραφημένο διαβατήριο τού Πήτερ Βίνσε

Στούς έλληνικούς κύκλους στούς όποιους κυκλοφορούσε άυτοπαρουσιαζόταν σαν «μαχητής τής ισπανικής αντίστασης», ή σαν «πολιτικός πρόσφυγας», ενώ για επάγγελμα δήλωσε κατά καιρούς: μηχανικός εργοστασίου πλαστικών, υπάλληλος τής γερμανικής αεροπορικής εταιρείας «Λουφτχάνσα» και έπιστάτης σ' ένα από τά μεγαλύτερα έλληνικά εργοστάσια κλωστοϋφαντουργίας. Τελευταία παρίστανε τό ζωγράφο και ήθελε νά ζωγραφίσει τά θαυμάσια έλληνικά τοπία!... Μιλούσε εκτός άπό γερμανικά, πολύ καλά έλληνικά, άγγλικά, γαλλικά, ισπανικά, άραβικά και είχε ταξιδέψει στην Τουρκία, Σουηδία, Λίβανο, 'Ιράν, Πακιστάν, Χόγκ - Κόγκ, Μεξικό, 'Αλβανία, Βουλγαρία, Ντουμπαί και Λιβύη.

● Στά πράγματά του ύπήρχε μία σφραγίδα για τήν πλαστογράφηση «είσόδων και έξόδων» άπό τό αεροδρόμιο τού 'Ελληνικού και στό πλαστό διαβατήριό του υπάρχουν πολλές «είσοδοι» και «έξοδοι» άπό τό 'Ελληνικό.

Οί «'Υψηλοί» προστάτες του τόν χρησιμοποίησαν κάποιο διάστημα σαν φύλακα στά μικρά νησιά Στροφάδες τού 'Ιονίου, όπου οί ιδιοκτήτες τους διατηρούν «έκτροφείο θηραμάτων» και όπου στή διάρκεια τής έπταετίας ó Γ. Παπαδόπουλος πήγαινε για κυνήγι. Κυνηγώντας φασιανούς ó δικτάτορας, είχε τήν ευκαιρία νά συναντήσει τό Γερμανό φύλακα και νά τά πούνε. Στό νησί αυτό κατά περίεργη σύμπτωση ύπάρχει ένας καλόγερος πού έχει τή δυνατότητα νά μπαινοβγαίνει στόν Κορυδαλλό και νά «τά λέει» μέ τόν Ισοβίτη δικτάτορα...

● Στά χαρτιά του ύπάρχει μία «προειδοποίηση» ότι «άπαγορεύεται εις οίονδήποτε φέροντα όπλον νά αποδισασθή ή

Οι διαδοχικές μεταμορφώσεις του «Κούρτ Ντάιτσμαν».

νά διανυκτερεύσει εις τάν έν λόγω νήσους. "Όσοι δέν συμμορφώνονται θά ύποκύπτουν εις τας κυρώσεις πού προβλέπει ό νόμος».

Άς δοϋμε όμως τήν τελευταία φάση τής ζωής του, όταν οί φίλοι καί προστάτες του τόν έγκατέλειψαν μόλις κατάλαβαν ότι ή δημοσιογραφική έρευνα θρυσκόταν πολύ κοντά στην άποκάλυψη τής πραγματικής του ταυτότητας.

Τούς τελευταίους μήνες του 1978 ό Γερμανός πού δέν μπορούσε, όπως έλεγε, νά έπιστρέψει στην πατρίδα του επειδή είχε «κάποιες φορολογικές εκκρεμότητες», αρρώστησε μέ καρδιακή ανεπάρκεια «βαρείας μορφής». Οί δύο Έλληνες μεγαλοβιομήχανοι πού χρόνια τόν υπέθαλπαν, του έξασφάλισαν «πρώτη θέση» στον «Εϋαγγελισμό». Κανένας όμως δέν πήγε νά τόν δει εκτός από τήν κοινωνική λειτουργό τής γερμανικής πρεσβείας μέ τήν δικαιολογία ότι «δέν θέλουμε φασαρίες»...

● Από τόν «Εϋαγγελισμό» ό Κάρλ ή Πήτερ κλπ., αν καί άρρωστος στό κρεβάτι, δραπέτευσε βράδυ μόλις κατάλαβε ότι κινδύνευε ν' άποκαλυφθεί... Κατέφυγε ή τόν έστειλαν στό ξενοδοχείο «Άκρόπολις Χάουζ» στην οδό Κόδρου στην Πλάκα.

Άπό κει μεταφέρθηκε από κάποιον Αιγύπτιο γιατρό μέ τ' όνομα Φερά στην κλινική «Έρυθρός Σταυρός» μέ άνακοπή τής καρδιάς, όπου καί πέθανε μόνος καί ξεχασμένος... Η έρευνα για τήν τελική καί πλήρη άποκάλυψη τής ταυτότητας του Γερμανού αυτού ναζί συνεχίζεται, αν καί τώρα πιά έχει τήν «άμνηστία του θανάτου»...

Όμως, πολλά έρωτήματα αναζητούν άπαντήσεις. Καί συνδέονται μέ τήν περίεργη πραγματικά συμπεριφορά τής γερμανικής πρεσβείας στην Άθήνα: Γιατί άρνείται τήν γερμανική ίθαγένεια στό νεκρό πιά Κάρλ ή Κούρτ ή Πήτερ κλπ., ενώ παράλληλα άνθρωποι της τόν επισκέπτονταν στό νοσοκομείο όπου νοσηλεύονταν;

● Άλλά γιατί οί έλληνικές υπηρεσίες Άσφαλείας έμειναν «οϋδέτερες»; Στο παρελθόν, τό 1971 συγκεκριμένα, άνθρωποι τής ΚΥΠ συνέλαβαν στό «Χίλτον» έναν άλλο ναζί καί έσπευσαν νά τόν παραδώσουν σέ κάποια ξένη υπηρεσία. Η δική μας δικαιοσύνη κηρύχτηκε προφανώς... άναρμόδια.

Αυτά ή χουντική ΚΥΠ. Η «δημοκρατική» όμως ΚΥΠ, γιατί; Άφοϋ, όπως απέδειξε μέ τήν περίπτωση Πόλε, όταν θέλει μπορεί νά κάνει «θαύματα».

Τόν Ιούνιο ή γερμανική βουλή θά συζητήσει καί θ' άποφασίσει αν θά παρατείνει τήν προθεσμία δίωξης των ναζιστών έγκληματιών πού λήγει φέτος. Τό κίνημα στην Εϋρώπη υπέρ τής παράτασης τής προθεσμίας διογκώνεται. Στή χώρα μας δέν φαίνεται καν νά ύπάρχει. Έτσι κι' άλλιώς όμως, για τόν Κάρλ ή Κάρλος ή Φράνκ ή Κούρτ Ντάιτσμαν ή Πήτερ Λούκας - Βίνσε είναι μιά ιστορία πού δέν έχει τώρα πιά πολλή σημασία.

Εκδόσεις Γλάρος

Σιμόν ντέ Μπωβουάρ
ΠΡΟΔΟΜΕΝΗ ΓΥΝΑΙΚΑ
ΤΟ ΑΙΜΑ ΤΩΝ ΑΛΛΩΝ
ΟΙ ΩΡΑΙΕΣ ΕΙΚΟΝΕΣ
ΕΝΑΣ ΠΟΛΥ ΓΛΥΚΟΣ ΘΑΝΑΤΟΣ

Μαρία Μοντεσσόρι
ΝΑ ΧΤΙΣΟΥΜΕ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ
ΠΟΥ ΤΑΙΡΙΑΖΕΙ ΣΤΟ ΠΑΙΔΙ
ΤΟ ΟΡΑΜΑ ΜΙΑΣ ΝΕΑΣ ΑΓΩΓΗΣ

Κάρεν Χόρνεϋ
Η ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ

Άντονυ Στόρ
ΑΝΘΡΩΠΙΝΗ ΕΠΙΘΕΤΙΚΟΤΗΤΑ

Έρνστ Φίσερ
ΤΙ ΕΠΕ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ Ο ΜΑΡΞ

Κάρλ Μάρξ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΚΑΙ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΑ
ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΑ

Έντνα Ο'Μπράϊαν
ΚΟΡΙΤΣΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΠΑΡΧΙΑ
ΤΟ ΜΟΝΑΧΙΚΟ ΚΟΡΙΤΣΙ

Ίσαάκ Άσίμωφ
ΜΑΥΡΕΣ ΤΡΥΠΕΣ ΣΤΟ ΔΙΑΣΤΗΜΑ
ΜΙΑ ΖΩΗ ΠΟΤΕ ΔΕΝ ΧΑΝΕΤΑΙ ΓΙΑ
ΠΑΝΤΑ

Βασίλη Μαντέλη
Η ΑΠΟΠΕΙΡΑ

ΝΕΑ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ
Θεμιστοκλέους 31 . Άθήνα 142
Τηλ. 36.18.457

ΜΟΛΙΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΑΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΑΝΩΤΑΤΗ ΚΟΜΜΑΤΙΚΗ
ΣΧΟΛΗ ΤΟΥ ΚΚΣΕ ΕΣΣΔ

Η ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΙΚΗ
ΠΡΟΠΑΓΑΝΔΑ

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΘΕΩΡΙΑΣ
ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑΣ

Επιστημονικά – απλά – αναλύει
τό πολυδιάστατο αυτό θέμα.

ΤΟ ΔΕΛΤΙΟ ΤΟΥ
ΓΕΝΙΚΟΥ ΑΡΧΗΓΕΙΟΥ
ΤΟΥ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΥ
ΣΤΡΑΤΟΥ ΕΛΛΑΔΑΣ
(Δ.Σ.Ε.)

ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ Δ.Σ.Ε.

Η αυθεντική καταγραφή, μέρα
μέ τη μέρα, του ήρωϊκού αγώνα
του Δ.Σ.Ε., της πορείας του έμ-
φύλιου.

ΠΕΤΡΟΥ ΑΝΤΑΙΟΥ

ΗΡΩΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ

Η σαρανταήμερη πορεία της
Ταξιαρχίας όπλων του
Δ.Σ.Ε. από τή Βράχα Ρούμε-
λης στό Γράμμο.

Ένα συνταραχτικό ντοκου-
μέντο καί ένα λογοτεχνικό
άριστούργημα.

ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ Δ.Σ.Ε. (1948)

Έκδόσεις ΜΝΗΜΗ
Ακαδημίας 77, Α' όρ.
ΑΘΗΝΑ
Τηλ. 3600808

Καί σέ όλα τά βιβλιοπωλεία

Οί περιορισμοί στά καύσιμα ή κυκλοφοριακή άναρχία καί οί προνοητικοί άρμόδιοι

Του Θόδωρου Κατσάνεβα

*ΜΟΝΑΧΙΚΑ παρατημένα
στούς δρόμους έμειναν τά Ι.Χ.
έπιδατικά μέ τούς μονούς
άριθμούς τό περασμένο Σαβ-
βατοκύριακο. Μ' αυτό τό με-
γαλοφυές σέ σύλληψη μέτρο,
πιστεύει ή κυβέρνηση ότι θά
έχουμε σημαντικότερες οίκο-
νομίες στά ύγρά καύσιμα.*

ΑΝ ΚΑΙ τό θέμα δέν φαίνεται νά έχει
μελετηθεί σέ βάθος από τούς άρμόδιους
– γιατί άπλούστατα τίποτα δέν μελετούν
σέ βάθος οί άρμόδιοι σ' αυτό τόν τόπο –
σύμφωνα μέ όρισμένες έκτιμήσεις, ή
κατανάλωση καυσίμων από τά έπιδατικά
Ι.Χ. αντιπροσωπεύει τό 18% περίπου
της συνολικής κατανάλωσης ένεργειας
στή χώρα μας. (βλ. σχετική ανακοίνωση
της ΕΛΠΑ) Η απαγόρευση της κυκλο-
φορίας του μισού άριθμού τών έπιδατι-
κών Ι.Χ. κατά τό Σαββατοκύριακο, ύπο-
λογίζεται ότι θά έξοικονομήσει λιγότερο
άπό 1% της συνολικής ένεργειακής δα-
πάνης. Φυσικά, ή άσήμαντη αυτή οίκο-
νομία στά καύσιμα είναι τόσο άμελητέα,
πού άναρωτιέται κανείς αν ίσοφαρίζει
τή δαπάνη σέ πνευματική φαιά ούσία
των «έγκέφαλων» πού σοφίστηκαν τά
σχετικά μέτρα.

ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΑ από τήν άμφισβήτηση
ώς πρός τίς δυνατότητες πρακτικής καί
γενικής έφαρμογής του μέτρου, ό περι-
ορισμός της κυκλοφορίας των αυτοκινή-
των – καί φυσικά του καταναλωτικού
κοινού – θά σημάνει κατ' ανάγκη περι-
ορισμό της κυκλοφορίας του χρήματος
σέ όρισμένους τομείς. Οί έπιπτώσεις της
διαπίστωσης αυτής πού φυσικά δέν πρέ-

πει νά διαφεύγει από τήν προσοχή των
άρμοδιων θά είναι σημαντικότερες γιά
τήν όλη λειτουργία της οίκονομίας άπ-
ότι ό άμελητέος περιορισμός της κατα-
νάλωσης στά ύγρά καύσιμα. Θά πρέπει
δηλαδή νά άναμένεται ότι τό μέτρο θά
συμβάλλει στήν περαιτέρω ύφεση της οί-
κονομίας, πράγμα πού φαίνεται νά έπι-
διώκει ή κυβέρνηση κατά τήν παρούσα
φάση, σάν μιά κάποια λύση γιά τή
μείωση των πληθωριστικών πιέσεων.

ΣΕ ΓΕΝΙΚΕΣ γραμμές, είναι γνωστή ή
έλλειψη προγραμματισμού, ή προχειρο-
λογία καί ή άντιφατικότητα πού διέπει
τούς κυβερνητικούς φορείς στό χειρισμό
των διαφόρων θεμάτων. Οί Έλληνες
κρατούντες της χώρας, άρκούνται στήν
αυτοφυή έξυπνάδα καί καπατοσοσύνη
τους – άρετές συνυφασμένες μέ τό γνω-
στό «δαιμόνιο της φυλής». Μέσα σ' όλο
αυτό τό πλέγμα της αντιμετώπισης των
προβλημάτων στό πόδι, έντάσσονται καί
τά πρόσφατα μέτρα γιά τόν περιορισμό
της κατανάλωσης καί τήν αύξηση της τι-
μής των ύγρών καυσίμων.

ΑΣΦΑΛΩΣ δέν χρειάζεται νά είναι
κανείς ειδικός συγκοινωνιολόγος γιά νά
διαπιστώσει τό άδιέξοδο στό όποιο βρι-
σκεται ή όλη συγκοινωνιακή καί ένερ-
γειακή πολιτική της χώρας. Καί γιά τό
συγκοινωνιακό χάος της Αθηναϊκής τε-
ρατούπολης, φυσικά δέν μπορεί νά
ύπάρξει καμία άμφισβήτηση. Έκείνο
πού εύλογα άμφισβητείται είναι αν
έχουν ποτέ καταβληθεί σοβαρές προσ-
πάθειες από τή μεριά των ύπευθύνων γιά
τή μείωση αυτού του χάους. Η γενικό-
τερη κυκλοφοριακή άρρυθμία καί τό μο-
τιλιάρισμα των αυτοκινήτων στήν πρω-
τεύουσα, πού παρατηρείται τά τελευταία
χρόνια καί πού είναι πρωτοφανή, σέ διε-
θνή κλίμακα, άποδεικνύει τήν όλιγορρία
ή καί άδιαφορία των άρμοδιων γιά τήν
ύπέρμετρη κατανάλωση της βενζίνης πού
είναι άποτέλεσμα της παντελούς έλλει-
ψης στοιχειωδών μέτρων συγκοινωνια-
κής ύποδομής, όπως:

- ή δημιουργία άνισόπεδων διαβάσεων
γιά όχήματα σέ βασικούς κυκλοφο-
ριακούς κόμβους
- ό σωστός προγραμματισμός γιά τήν
καθιέρωση των φωτεινών σηματοδο-
τών μόνο στις περιπτώσεις πού είναι
άπαραίτητοι, καθώς καί ή ηλεκτρο-
νική ρύθμισή τους, έτσι ώστε νά περι-
ορίζονται τά μοτιλιάρια
- ή βελτίωση του όδικού δικτυου καί
κύρια ή κατασκευή περιφερειακών
λεωφόρων, γιά νά μπορούν τά όχή-
ματα νά παρακάμπουν τό κέντρο
- ή δημιουργία πολυόροφων γκαράζ
γιά τό παρκάρισμα των αυτοκινήτων
- ή ριζική βελτίωση των δημόσιων συγ-
κοινωνιών, έτσι ώστε νά προσφέρον-
ται γιά στοιχειωδώς ανθρώπινες συν-
θήκες μεταφοράς, πράγμα πού βέβαια
δέν ίσχύει σήμερα
- ή άμεση καί χωρίς άλλες παλινodieς
καί χρονοτριβές προώθηση του θέμα-

τος του μετρό της Αθήνας.

- ή υλοποίηση σε σύντομο χρονικό διάστημα των προπολεμικών σχεδίων (!) για την απομάκρυνση των περισσότερων δημόσιων φορέων από το κέντρο της Αθήνας.
- ή καθιέρωση του συνεχούς ωραρίου, με τις κατάλληλες προσαρμογές ώστε να μη θίξει όρισμένες τάξεις (μικρομεσαίοι επαγγελματίες, έμποροϋπάλληλοι).

ΑΣ ΣΗΜΕΙΩΘΕΙ ότι διάφορες μελέτες που έγιναν στο εξωτερικό, απέδειξαν ότι είναι δυνατό να επιτευχθεί σημαντικότερη οικονομία στην κατανάλωση της βενζίνης από τη βελτίωση της αστικής κυκλοφορίας, πράγμα που προϋποθέτει τη λήψη των κατάλληλων μέτρων συγκοινωνιακής υποδομής. Σύμφωνα με μία τέτοια μελέτη που έγινε στη Γαλλία, αποδείχτηκε ότι μία βελτίωση της κυκλοφορίας των αυτοκινήτων μέσα στις πόλεις, έστω κατά 50%, θα επέφερε οικονομία στα καύσιμα κατά 30%.

ΣΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ «βασίλειο της προχειρολογίας», μέτρα όπως αυτά που προαναφέρθηκαν φαίνονται ανέφικτα, γιατί πάνω απ' όλα προϋποθέτουν ένα στοιχειώδη προγραμματισμό και σωστό καταμερισμό των δαπανών που απαιτούνται. Έτσι ξεδεύονται αλόγιστα, τεράστια ποσά για άχρηστα συγκοινωνιακά έργα, όπως αυτό της λεωφόρου Συγγρού. Αντίθετα, διαρκώς αναβάλλεται - έξ αιτίας της κοντόφθαλμης λιτότητας - ή δημιουργία μιας ανισόπεδης διάβασης στον βασικό κυκλοφοριακό κόμβο της χώρας όπου συναντιώνται ή λεωφόρος Καβάλας με την Κηφισού.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ: μόνιμο μποτιλιάρισμα στις δυο αυτές βασικές λεωφόρους με δυσμενέστερες συνέπειες στην κατανάλωση της βενζίνης. Το ίδιο ισχύει και για την έλλειψη ανισόπεδων διαβάσεων σε πολλά άλλα σημεία όπου παρατηρούνται μεγάλα μποτιλιάρισμα και όπου ή δημιουργία τέτοιων διαβάσεων δεν είναι ανέφικτη, όπως: μπροστά από το Χίλτον, στην Πύλη του Αδριανού, στη σιδηροδρομική διάβαση του Ρούφ, στην πλατεία Ομονοίας, κ.ά.

ΦΥΣΙΚΑ, τά σχετικά παραδείγματα δεν εξαντλούνται στις πιο πάνω περιπτώσεις που όλες τους αποδεικνύουν το βασικό μας συμπέρασμα: ή έλλειψη σοβαρού προγραμματισμού για την αντιμετώπιση των κυκλοφοριακών προβλημάτων έχει σοβαρότατες επιπτώσεις για την κατανάλωση της βενζίνης - επιπτώσεις που δεν είναι δυνατό να εξισορροπηθούν με σπασμωδικά μέτρα, όπως αυτό του περιορισμού της κυκλοφορίας των αυτοκινήτων.

ΑΝΑΛΟΓΟΣ είναι και ο προβληματισμός από τη συνεχή ανατίμηση της τιμής της βενζίνης που τό ύψος της δεν δικαιολογείται από την αντίστοιχη αύξηση της τιμής των υγρών καυσίμων σε διεθνή κλίμακα. Ο κύριος στόχος του μέτρου αυτού φαίνεται να είναι ή άντληση δημοσίων εσόδων και ο περιορισμός της κυκλοφορίας του χρήματος, μία και μεγαλύτερο ποσοστό της τιμής της βενζίνης αποτελεί φορολογητέο ποσό απ' ότι παλιότερα. Είναι επίσης φανερό ότι με την υπέρμετρη αύξηση της τιμής της βενζίνης επιδιώκεται ή επιδότηση από τους ιδιοκτήτες Ι.Χ. αυτοκινήτων της πρόσφατης επιδάρυνσης της όλης ενεργειακής οικονομίας της χώρας.

ΕΠΙ ΠΛΕΟΝ τελευταία σημαντική αύξηση της τιμής των υγρών καυσίμων, αναμένεται ότι θα έχει σοβαρότατες επιπτώσεις πάνω στον ήδη έντονα δεβαρμένο τιμάριθμο. Όπως είναι γνωστό, μόνο μέσα στους τρεις πρώτους μήνες του τρέχοντος έτους, ο επίσημος δείκτης τιμών καταναλωτή σημείωσε άνοδο κατά 7%, παρ' όλα τά αυστηρότατα μέτρα που πήρε σπασμωδικά ή κυβέρνηση, όπως αυτό του «παγώματος των τιμών». Ήδη αναγνωρίστηκε επίσημα ότι ο δείκτης τιμών καταναλωτή τρέχει με ρυθμό άνοδου τουλάχιστο κατά 16% για τό 1979.

Η ΑΠΟΤΥΧΙΑ του παγώματος των τιμών και των άλλων μέτρων για τή μερική ίσως συγκράτηση της έντονης αύξησης των τιμών, αποδεικνύει ότι τό πρόβλημα των πληθωριστικών πιέσεων στη χώρα μας, αποτελεί πάνω απ' όλα διαρθρωτικό - έσωτερικό καρκίνωμα της οικονομίας μας που δεν μπορεί να αντιμε-

τωπισθεί με σπασμωδικά και άπρογραμματίστα μέτρα. Άλλά όπως φαίνεται ή σπασμωδικότητα και ή έλλειψη προγραμματισμού αποτελούν έγγενές στοιχείο της κυβερνητικής φιλοσοφίας και πρακτικής.

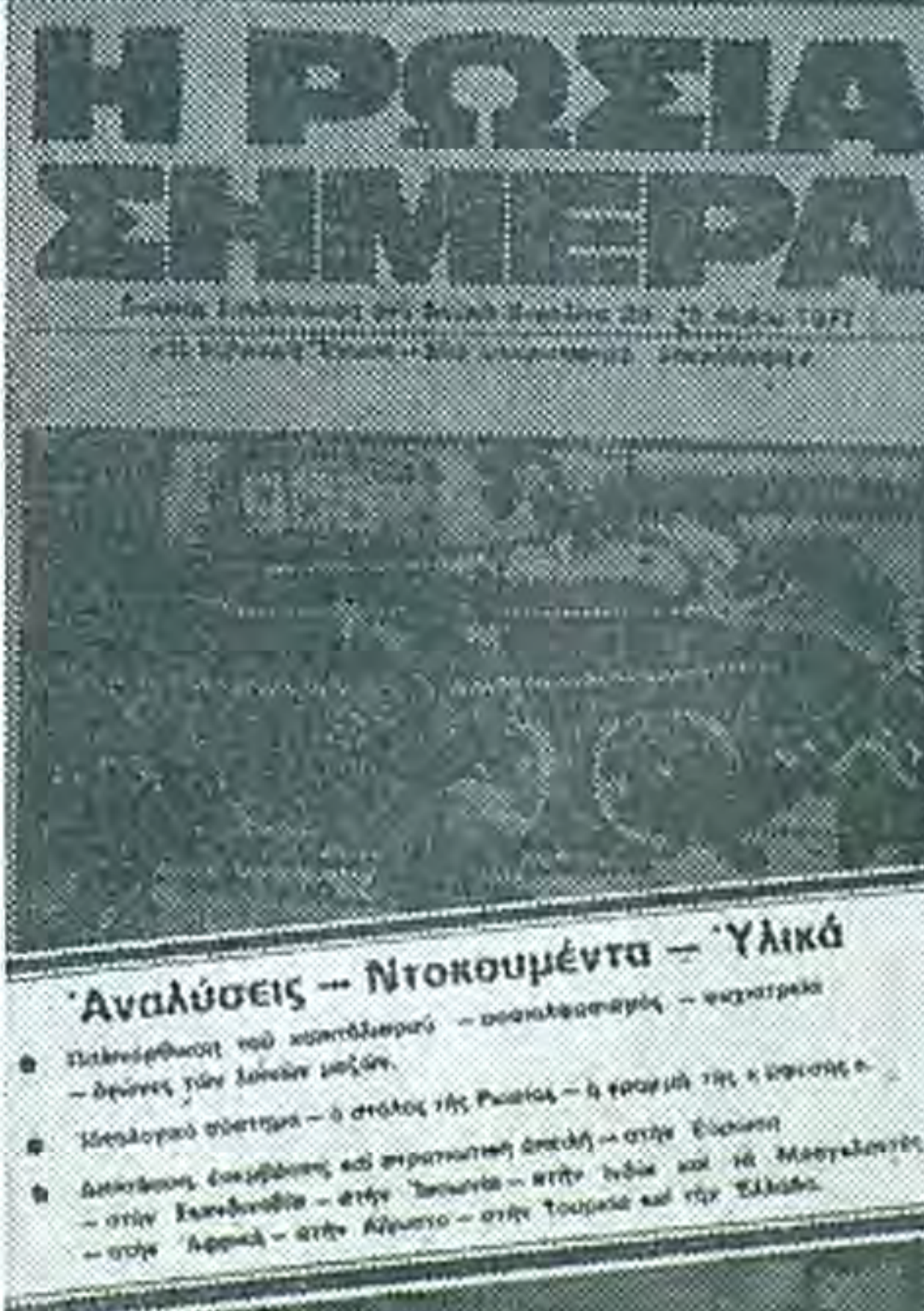
ΟΠΩΣ έχει αποδειχτεί στην πράξη μέχρι τώρα, δεν θά πρέπει να αναμένεται μείωση της κατανάλωσης της βενζίνης από τή νέα υπέρμετρη αύξηση της τιμής της, όπως θά ήθελαν, ίσως, να υποστηρίξουν όρισμένοι οικονομολογούντες τεχνοκράτες. Κι αυτό, γιατί όπως είναι γνωστό, ή ανάγκη για τή χρήση των Ι.Χ. επιβατικών αυτοκινήτων είναι άνελαστική. Είναι δηλαδή ανέφικτη ή μείωση της ζήτησης των επιβατικών Ι.Χ. επειδή κυρίως αποτελούν σήμερα ένα είδος πρώτης ανάγκης.

Η ΠΙΟ ΠΑΝΩ διαπίστωση που αποτελεί πλέον μίαν αναντίρροπη πραγματικότητα, θά έπρεπε να είχε στρέψει τή προσοχή των άρμοδίων προς διαφορετικές λύσεις απ' αυτές που ακολουθούνται σήμερα, για τήν αντιμετώπιση της διαρκώς αυξανόμενης συναλλαγματικής αίμορραγίας από τήν άγορά αυτοκινήτων. Έφ' όσον ή ζήτησή τους είναι άνελαστική, φυσικό είναι ή αίμορραγία αυτή να συνεχίσει να επιδεινώνεται, άνεξάρτητα από τίς διάφορες επιβαρύνσεις και δεσμεύσεις που επιβάλλονται από τό κράτος στα Ι.Χ.

ΚΑΙ ΣΤΟ σημείο αυτό δημιουργούνται εύλογα έρωτηματικά: είναι αλήθεια τόσο δύσκολο να άποκτήσει και ή χώρα μας βιομηχανίες, έστω συναρμολόγησης αυτοκινήτων, που φυσικά θά έχουν μία έξασφαλισμένη άγορά, μία και ή ζήτησή τους διαρκώς θά αυξάνεται; Πώς δικαιολογείται ή περίεργη αυτή καθυστέρησή μας, τή στιγμή που άλλες χώρες με πιο περιορισμένη έσωτερική άγορά για Ι.Χ., όπως ή Τουρκία, έχουν δραστηριοποιηθεί από καιρό στον ίδιο τομέα;

ΤΙ ΝΑ φταίει άραγε περισσότερο; ή πεποίθηση των υπεύθυνων ότι ή ίδρυση τέτοιων βιομηχανιών δεν συμφέρει για τήν Ελλάδα ή τό μπλοκάρισμα κάθε τέτοιας προσπάθειας από τά μεγάλα συμφέροντα του κυκλώματος εισαγωγής αυτοκινήτων;

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΝΑ ΥΠΗΡΕΤΟΥΜΕ ΤΟ ΛΑΟ»

Κεντρική διάθεση

ΑΘΗΝΑ:

Βιβλιοπωλείο 'Ακαδημίας 57
(Στοά 'Όπερα) τηλ. 3600235

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ:

Παντελής Τσαμίσης
τηλ. 418901

Στόχος ή διαμόρφωση μιας ισχυρής τάσης

του Νίκου Θεοδοσόπουλου

ΤΑ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ γεγονότα στη Νομική σχολή του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, με αποχωρήσεις στελεχών από το ΚΚΕ, διαγραφές, καταγγελίες, επιβεβαιώνουν τη θέση της «αριστεράς του ΚΚΕ» ότι διαρκώς διευρύνεται το χάσμα ανάμεσα στα μέλη του κόμματος και της καθοδήγησης, ότι η μεγάλη απούσα από το κόμμα είναι η έσωκομματική δημοκρατία.

ΑΥΤΕΣ οι θέσεις έγιναν δημόσια γνωστές σε ανύποπτο χρόνο στις φοιτητικές εκλογές με την παρακάτω προκήρυξη:

«Η ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΤΟΥ ΚΚΕ

Σύντροφοι, συναγωνιστές, συνάδελφοι.
Η Αριστερά του ΚΚΕ δημιουργήθηκε από πρωτοπόρα μέλη και στελέχη του ΚΚΕ και της ΚΝΕ. Είναι αποτέλεσμα πολιτικών και ιδεολογικών διεργασιών μέσα στο χώρο του ΚΚΕ που έχουν σαν βάση την ύπαρξη διαφορετικών απόψεων σε ζητήματα οργανωτικής και μαζικής πολιτικής (έλλειψη έσωκομματικής δημοκρατίας, στρεβλωμένη αντίληψη και εφαρμογή του δημοκρατικού συγκεντρωτισμού, έλλειψη συμμετοχής της βάσης στη διαμόρφωση της πολιτικής γραμμής, έλλειψη σεβασμού της αυτονομίας των μαζικών χώρων, στείρα προσκόλληση στις θέσεις της Σοβιετικής Ένωσης).

Η κίνησή μας καλεί τα μέλη και τα στελέχη του ΚΚΕ, του κόμματος που έχει στενούς και αδιάρρηκτους δεσμούς με την εργατική τάξη, συσπειρωμένοι γύρω από τις παραπάνω θέσεις να παλαίψουν μέσα από το ΚΚΕ για την άνοδο του κινήματος, για τη δημοκρατία και το σοσιαλισμό.

– ΕΜΠΡΟΣ ΝΑ ΚΑΝΟΥΜΕ ΠΡΑΞΗ ΤΗΝ ΑΝΤΙΙΜΠΕΡΙΑΛΙΣΤΙΚΗ ΣΥΣΠΕΙΡΩΣΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΑΟΥ.
– ΝΑ ΕΝΑΝΤΙΩΘΟΥΜΕ ΣΤΗΝ ΑΔΡΑΝΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΟΡΓΑΝΩΝ ΤΟΥ Φ.Κ.
– ΚΑΤΩ Ο Ν. 815.

Η ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΤΟΥ ΚΚΕ»

ΤΑ ΠΡΟΣΦΑΤΑ χρόνια διαμορφώνονται διάφορες «τάσεις» στο έσωτερικό άρκετων – ήδη – Κ.Κ. της Δύσης, κι αυτό είναι ένδεικτικό, τόσο των προσδο-

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ που ακολουθεί προέρχεται από ένα στέλεχος της λεγόμενης «Αριστεράς του ΚΚΕ» ή διαφορετικά «Λενινιστικής τάσης». Και οι δύο όροι υποδηλώνουν την ίδια κίνηση πυρήνων, ομάδων και στελεχών του ΚΚΕ, διαγραμμένων ή μή, προς την κατεύθυνση της διαμόρφωσης μιας ενιαίας τάσης μέσα στους κόλπους του ΚΚΕ με κοινή συνισταμένη την αντιπαράθεση μιας άλλης πολιτικής γραμμής σ' εκείνην της επίσημης ηγεσίας, με κεντρικό άξονα τό αίτημα για ένα «επαναστατικό κόμμα».

Η ΚΙΝΗΣΗ αυτή που βρίσκεται «εν τῷ γίνεσθαι», αφού η κύρια προσπάθεια των ένταγμένων σ' αυτή στελεχών είναι «ή δημιουργία πυρήνων σε όριζόντιο επίπεδο» αποκλείει τη δημιουργία όποιουδήποτε ανεξάρτητου φορέα. Κι αυτό γιατί η κίνηση διαλέγει σαν «χώρο δράσης τό ΚΚΕ, τό κόμμα της εργατικής τάξης, που διατηρεί άρρηκτους δεσμούς μ' αυτή, που μεταφέρει τις παραδόσεις των ήρωϊκών αγώνων της και που σε τελευταία ανάλυση συσπειρώνει τό 10% του έλληνικού λαού»

κιών – πολιτικών επιδιώξεων των μαζών, όσο και της γραμμής που ακολουθούν οι ηγεσίες των κομμάτων. Σαν παράδειγμα ας αναφερθεί εδώ τό Κ.Κ. Γαλλίας, με μία τουλάχιστον συγκροτημένη τάση γνωστή (Αλτουσέρ), τό Κ.Κ.Ι. κ.ά.

ΣΤΗΝ Ελλάδα τώρα: Με την μεταπολίτευση του 1974 και τη νομιμοποίηση του ΚΚΕ, περνάμε σε μία καινούρια φάση δράσης του κόμματος που εδώ βρίσκεται με μερικά νέα χαρακτηριστικά και μπαίνει μπροστά σε καινούριες καταστάσεις και αναγκαιότητες:

- Τό κόμμα είναι πιά νόμιμο.
- Έχει νά λύσει τό πρόβλημα της διάσπασης.

Η ΝΟΜΙΜΟΤΗΤΑ, έβαλε τό ΚΚΕ, μπροστά σε νέους τρόπους δράσης που έκρυβαν μία σειρά από κινδύνους, τούς οποίους τελικά δέν τούς απέφυγε.

Η ΗΓΕΣΙΑ του ΚΚΕ ανήγαγε τη νομιμοποίηση του κόμματος σε αυτοσκοπό, έτσι που νά κατευθύνει την πολιτική του δραστηριότητα στό νά «κατοχυρώνει» την ήδη κατοχυρωμένη νομιμότητα. Αυτό ήταν ένας από τούς λόγους που οδήγησαν την ηγεσία του ΚΚΕ νά αποφύγει ή ακόμα και νά καταδικάσει πολλές κινητοποιήσεις σαν «έκτροπα» ή «προδοκάσιες», παρόλο που οι πιο πολλές από αυτές ήταν εκφράσεις της ταξικής πάλης – γεγονότα με τις κινητοποιήσεις των οικόδομων κ.ά. –.

ΜΕΣΑ σ' αυτό τό κλίμα, τό κόμμα έπρεπε πέρα απ' την λύση έπειγόντων έσωτερικών προβλημάτων, νά αντιμετωπίσει και τό ΚΚΕ έσ. Μετά την «ανάκωχή» που επήλθε από την «άτυχη» εκλογική σύμπραξη στις πρώτες μεταδικτατορικές εκλογές, τό κόμμα έρριξε – ξανά – όλο τό βάρος της πολιτικής του δράσης στην «έξαφάνιση» του άλλου κομματιού, του ενιαίου, μέχρι τό 1968, ΚΚΕ.

ΕΤΣΙ φτάσαμε στην όδυνηρή κατάσταση, ό αγώνας νά περιστρέφεται γύρω

από τη σφραγίδα κι απ' αυτό στό χυδαίο όρισμό «ό,τι παρενοχλεί και χτυπάει την ομάδα του έσ. είναι και επαναστατικό». Φυσικά δέν μās διαφεύγει ότι οι ηγέτες τόσο του ΚΚΕ όσο και του ΚΚΕ έσ. είναι όμογάλακτα και «γνήσια τέκνα» του σταλινισμού, ότι έχουν σαν άφετηρία τη σταλινική νοοτροπία.

ΕΤΣΙ, τό ΚΚΕ έσ. άπέναντι στη λογική του «ένα είναι τό ΚΚΕ» του συνθήματος του 1974, αντιπαρέθετε τό «όχι, 2 είναι τά ΚΚΕ». Άπέναντι στην ταχτική του ΚΚΕ που προσπαθούσε νά κατακτήσει τον ήδη άριστερό κόσμο, έκανε τά πιο άποτυχημένα ανοίγματα (ΑΣΔΗΣ, ΣΥΜΜΑΧΙΑ, κλπ.) «σνομπάροντας» τον κόσμο εκείνο που λογικά θ' αποτελούσε τη βάση πάνω στην όποία θά έπρεπε νά στηριχτεί. Η καθημερινή του πραχτική δέν διέφερε – αν έξαιρέσεις τά διαφορετικά λόγια – με τη πραχτική του ΚΚΕ. Η στάση του άπέναντι στην εμφάνιση της διαφορετικής τάσης (Β Πανελλαδική) δέν είχε τίποτα νά ζηλέψει απ' την κλασική διοικητική αντιμετώπιση τέτοιου είδους ενεργειών.

ΕΙΧΑΜΕ τό φαινόμενο ν' αντιπαλεύουν δύο σταλινισμοί και μέσα απ' αυτή τη «μάχη» νά επικρατήσει ό ισχυρότερος, τό ΚΚΕ. Παρ' όλ' αυτά όμως οι γενικότερες αντιλήψεις του ΚΚΕ έσ. για ανανέωση του Κομμουνιστικού Κινήματος, για αυτονομία των μαζικών χώρων, για την καταπολέμηση της στείρας προσκόλλησης στη Σοβιετική Ένωση – αν και τό κόμμα αυτό έχει εκλογικά σχεδόν σβύσει – εξακολουθούν νά υπάρχουν και μέσα στό γενικότερο χώρο της άριστεράς, αλλά άκόμη και μέσα στό ΚΚΕ, που αποκτούν και συγκεκριμένη φυσιογνωμία.

ΤΕΛΙΚΑ εκείνο που έλειπε – και λείπει – από την Ελλάδα, δέν είναι ένα κόμμα που θά στηρίζεται σε κάποια σφραγίδα, ούτε στό πτώμα του αντίπαλου του, αλλά τό επαναστατικό κόμμα

πού θά καθοδηγήσει τό κίνημα στηριζόμενο στις μάζες.

ΕΚΦΡΑΖΟΝΤΑΣ συνοπτικά τίς απόψεις μας γιά τό επαναστατικό πρόβλημα σήμερα, θά θέλαμε νά εκθέσουμε κάποιες εκτιμήσεις:

● Τά τελευταία χρόνια, μέ αφετηρία τήν ήττα του αμερικάνικου ιμπεριαλισμού στό Βιετνάμ κι άλλα σημεία του πλανήτη, ό παγκόσμιος συσχετισμός δυνάμεων έχει μεταβληθεί υπέρ των δυνάμεων τής επανάστασης.

● Μέσα στό χώρο του Συμφώνου τής Βαρσοβίας, εμφανίζονται άνοιχτά πιά, διαφοροποιήσεις, όπως αυτές τής Σ. Δ. Ρουμανίας, Ουγγαρίας και Πολωνίας.

● Ίδιαίτερα θετική είναι ή ύποστήριξη πού παρέχεται από τήν Κούβα στά άπελευθερωτικά - αντιφασιστικά κινήματα τής Λατινικής Άμερικής (M.I.R., Τουπαμάρος κ.ά.) και άλλων περιοχών του κόσμου (Πολισάριο).

● Ίσχυροποιούνται οί επαναστατικές τάσεις στά Κ.Κ. τής Δυτικής Εύρώπης, όπου έγινε φανερή ή άνικανότητα τής σταλινικής κληρονομιάς νά δώσει διέξοδο και προοπτική στό επαναστατικό κίνημα.

★ ★ ★

ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ δέν φαίνεται άμεση ή προοπτική μιās επαναστατικής αλλαγής. Κι αυτό βέβαια, δέν βαρύνει τή Δεξιά ή τήν άστική τάξη, πού στό τέλος «κάνουν τή δουλειά τους», αλλά βαρύνει τό έλληνικό κομμουνιστικό κίνημα και ειδικότερα τό μεγαλύτερο συγκροτημένο

κομμάτι τής άριστεράς, τό ΚΚΕ.

ΓΙΑ ΝΑ καταστεί ικανό τό κόμμα νά καθοδηγήσει τήν εργατική τάξη στον άγώνα της, βασική προϋπόθεση είναι ή σύνδεσή της μέ τή μαρξιστική λενινιστική θεωρία.

ΤΟ ΚΚΕ δέσμιό τής σταλινικής νοοτροπίας του, αντιμετώπιζει τίς μάζες και τή σχέση «ήγεσίας - θάσης» μέ τό δικό του στρεβλό τρόπο (ανάπτυξη ενός γραφειοκρατικού μηχανισμού μέ στελέχη - υπαλλήλους πού τό βασικό στοιχείο έπιλογής τους είναι τό «πόσα ναι έχουν πει στην καθοδήγηση», στρεβλωμένη αντίληψη γιά τό δημοκρατικό συγκεντρωτισμό κλπ). Τή θάση τή μετατρέπει σ' ένα έκλογικό μηχανισμό πού έχει τή δυνατότητα νά υπερτερεί άπ' τούς μηχανισμούς των άστικών και μικροαστικών κομμάτων, ή τήν κινητοποιεί γιά τά φεστιβάλ.

ΤΗ ΣΧΕΣΗ ΚΚΕ - μαζικού κινήματος τήν διέπει ή καθαρά άστική λογική τής αύξησης, είτε μελών είτε ψήφων. Βλέπει τά συνδικάτα μόνο σαν χώρους έπιβεβαίωσης τής κομματικής πολιτικής. Σέ τελευταία άνάλυση δέν σέβεται τήν άυτονομία και τόν δικό τους ρόλο στό κίνημα και κλασικά παραδείγματα είναι οί «Δημοκρατικές Κινήσεις» (1974 και 1975) και οί φοιτητικοί σύλλογοι πού έχουν πικρές έμπειρίες άπ' τή λογική τής ΚΝΕ.

ΣΤΗ ΒΑΣΗ τής παραπάνω προβληματικής δημιουργήθηκε ή κίνησή μας. Στόν κόσμο πού ενδιαφέρεται γιά τή φυσιογνωμία και τούς στόχους μας θέλουμε νά

ξεκαθαρίσουμε τό έξής: Δέν έχουμε φτάσει στό επίπεδο νά έχουμε θέση γιά όλα τά ζητήματα. Βασική μας προβληματική είναι τά όσα παραπάνω αναφέρθηκαν πού αποτελούν και τά έλάχιστά πολιτικά όρια τής κίνησής μας. Είμαστε στην πορεία διαμόρφωσης ολοκληρωμένων πολιτικών άπόψεων.

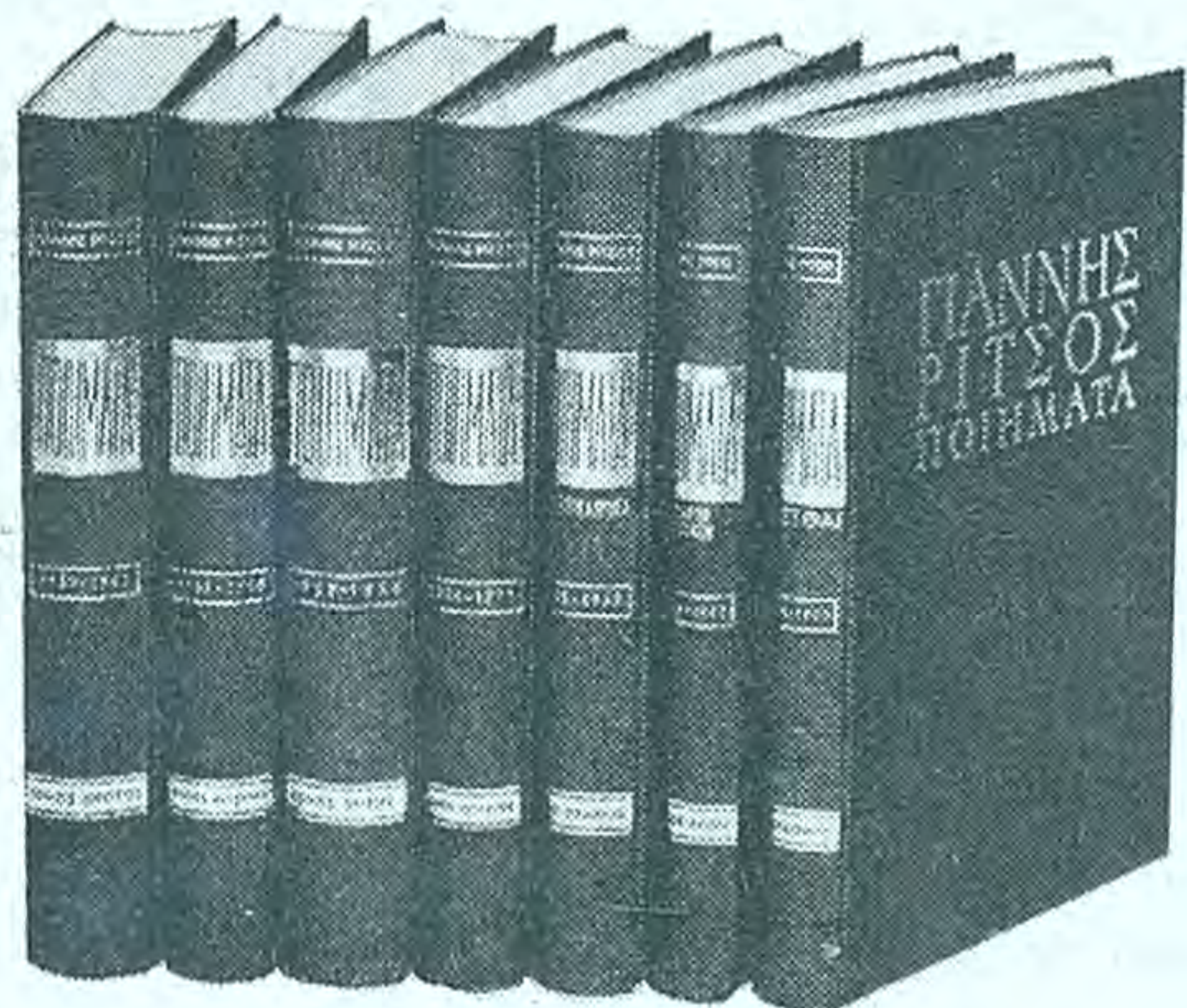
ΒΛΕΠΟΝΤΑΣ ότι έχει άποτύχει στην πράξη ή σκέψη γιά δημιουργία καινούριου φορέα, έπιλέξαμε σαν χώρο δράσης μας τό ΚΚΕ, τό κόμμα τής εργατικής τάξης, πού διατηρεί άρρηκτους δεσμούς μ' αυτήν, πού μεταφέρει τίς παραδόσεις των ήρωικών άγώνων της και πού σέ τελευταία άνάλυση συσπειρώνει τό 10% του έλληνικού λαού.

ΣΤΟΧΟΣ μας σήμερα είναι μέσα άπ' τή δημιουργία πυρήνων σ' όριζόντιο επίπεδο, ή ένοποίηση εκείνων των συντρόφων πού έχουν συνειδητοποιήσει τό πρόβλημα, είτε βρίσκονται μέσα είτε έξω άπό τό ΚΚΕ (διαγραμμένοι, παραμερισμένοι κλπ.), οί όποιοι φυσικά συνεχίζουν νά ενδιαφέρονται γιά τήν ύπόθεση του κινήματος, βλέποντας τήν άδυναμία τής προσωπικής τους παρέμβασης στά πράγματα του ΚΚΕ και τήν άνυπαρξία εκείνου του χώρου πού έχει λύσει τό ιδεολογικό και πολιτικό πρόβλημα του κινήματος.

ΣΤΟΧΟΣ αυτής τής ένοποίησης είναι ή διαμόρφωση μιās ισχυρής τάσης πού θ' αντιπαλεύει τήν κυρίαρχη, ή όποια δέν θά μπορεί μέ τούς γνωστούς τρόπους νά τήν έξοντώσει. ■

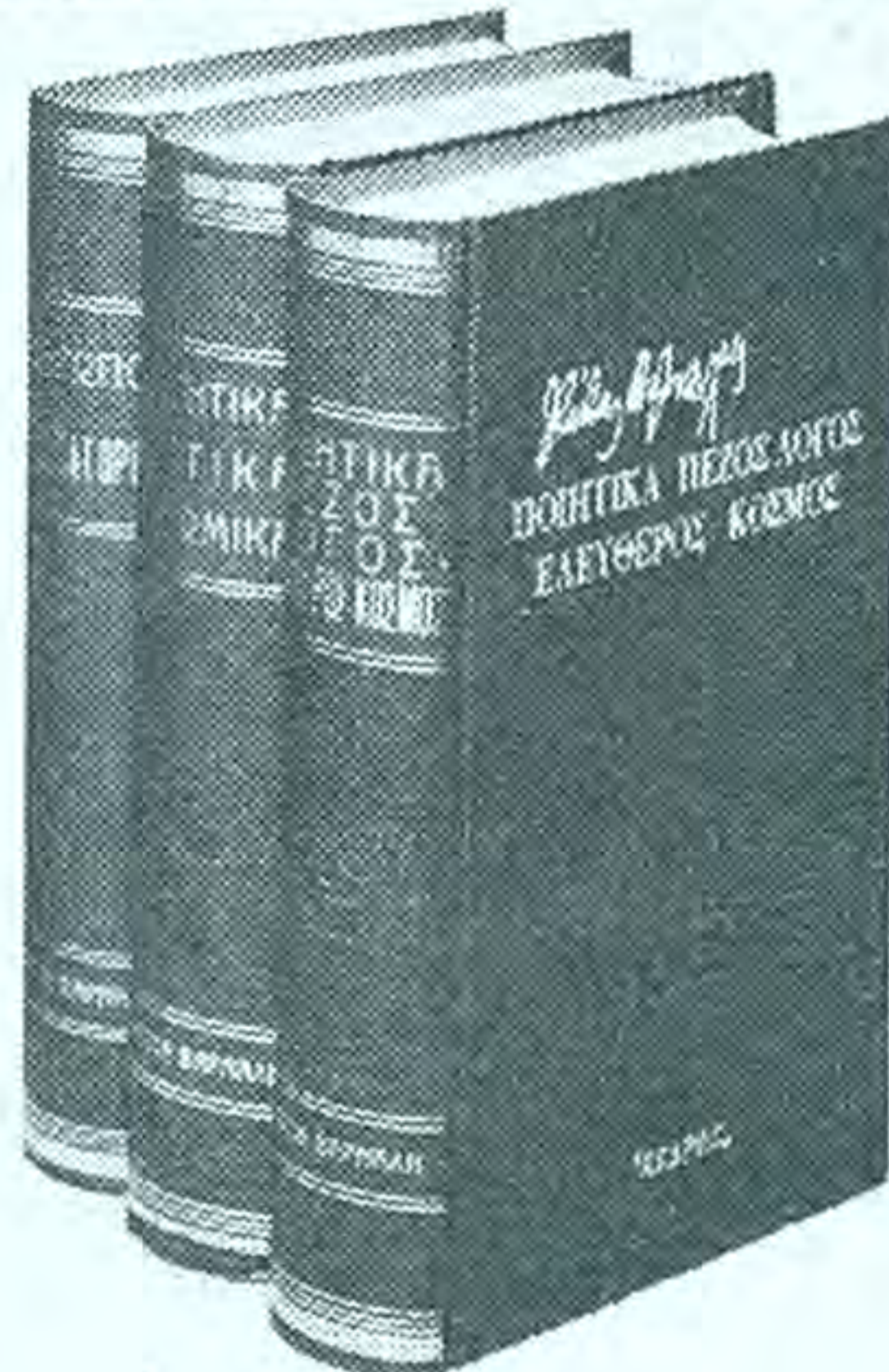
Γιά κάθε Έλληνα γιά κάθε Έλληνική βιβλιοθήκη

ΓΙΑΝΝΗΣ ΡΙΤΣΟΣ

Όλο τό έργο (1928 - 1978)
δεμένο σέ έπτά τόμους δρχ. 4.700

ΚΩΣΤΑΣ ΒΑΡΝΑΛΗΣ

Όλο τό έργο δεμένο σέ τρείς
τόμους δρχ. 2.100

ΚΕΔΡΟΣ

Κεντρική διάθεση **ΣΤΑΜΟΥΛΗΣ - ΚΑΝΑΚΗΣ** Τηλ: 3623113 - 3605097

Ἡ ἰδεολογία τῆς ΕΔΗΚ:

Ο ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ σύμβουλος τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ΕΔΗΚ κ. Μανουσάκης, ἔστειλε τὴν παρακάτω ἐπιστολή

Κύριε Διευθυντά,

Διάβασα στὸ ὑπ' ἀριθμ. 121 τεῦχος τοῦ «ΑΝΤΙ» τὸ σχόλιό σας μὲ τὸν περιέργο τίτλο «ΕΔΗΚ ἀναζητώντας ἓνα ρόλο...», στὸ ὁποῖο γράφετε ὅτι «ἡ ἐξαγγελία τοῦ κ. Ζίγδη γιὰ ἀντιμαρξιστικὸ ἀγώνα προοιωνίζει ἓνα φιλοδεξιὸ παραλήρημα»!

Ἡ κατάπληξή μου εἶναι μεγάλη γιατί θεωρῶ τὸ «ΑΝΤΙ» ἓνα σοβαρὸ περιοδικό, ἀλλὰ καὶ διότι στὸ ἴδιο τεῦχος δημοσιεύεται ἐκτεταμένη συνέντευξη τοῦ κ. Ι.Γ. Ζίγδη ἀπὸ τὴν ὁποία ὁ οἰοσδήποτε ἀναγνώστης ἀντιλαμβάνεται πόσο ξένη πρὸς τὴ σκέψη καὶ τὴ δράση τοῦ Ἀρχηγοῦ τῆς ΕΔΗΚ εἶναι ὁ «ἀντιμαρξισμός» καὶ τὸ «φιλοδεξιὸ παραλήρημα»!...

Διάβασε ἄραγε τὴ συνέντευξη αὐτὴ ὁ συντάκτης τοῦ σχολίου; Καὶ ἐπιτρέψτε μου νὰ ἐρωτήσω: ζεῖ στὴν Ἀθήνα;

Σήμερα ἀκόμη καὶ τὰ μικρὰ παιδιά ξέρουν τὴν ξεκάθαρη ἀντιδεξιὰ γραμμὴ τῆς ΕΔΗΚ καὶ τοῦ Ἀρχηγοῦ τῆς. Σχετικὰ δὲ μὲ τὸν μαρξισμό ὁ κ. Ζίγδης πιστεύει ὅτι εἶναι μὲν χρήσιμη θεωρία, ἀλλὰ δὲν εἶναι ἡ μοναδική, οὔτε καὶ ἐπαρκὴς γιὰ τὴν ἐρμηνεία τῶν κοινωνικῶν καὶ οικονομικῶν μέτρων τῆς ἐποχῆς μας. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ ΕΣΔΗΝ ἔχει σάν σκοπὸ νὰ ἀπαλλάξει τοὺς νέους ἀπὸ τὰ δεσμά τοῦ κατεστημένου τοῦ δογματικοῦ μαρξισμοῦ στὸν Πανεπιστημιακὸ ἰδίως χώρο. Εἶναι αὐτὸ ἀντιμαρξισμὸς ἢ φιλοσοφημένη κριτική;

Ἐπιτρέψατέ μου τὴ σκέψη ὅτι οἱ παρωπίδες ἀκριβῶς τοῦ δογματισμοῦ ἐμποδίζουν μερικοὺς νὰ ἀντιληφθοῦν τί εἶναι κριτικὴ καὶ τί ἀντιμαρξισμός

καὶ μεταξὺ αὐτῶν πρέπει νὰ συγκαταλέξουμε καὶ τὸν συντάκτη σας.

Σὰς ἐσωκλείω ἀπόσπασμα ἀπὸ τὴν ὁμιλία τοῦ Ἀρχηγοῦ τῆς ΕΔΗΚ στὴ σύνοδο τῆς Κ.Ε. (10 - 11 Μαρτίου) σχετικὸ μὲ τὴ θέση τῆς ΕΔΗΚ ἀπέναντι στὸ Μαρξισμό.

Μέ φιλικούς χαιρετισμούς

Ι. ΜΑΝΟΥΣΑΚΗΣ

Πολιτικός Σύμβουλος

Ἀρχηγοῦ ΕΔΗΚ

ΑΣ ΚΑΝΟΥΜΕ μιά ἀνάγνωση λοιπὸν στὴν πηγὴ στὴν ὁποία μᾶς παραπέμπει ὁ ἐπιστολογράφος μας κι ἄς ἐλέγξουμε μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ τὴν ἐγκυρότητα τῆς κριτικῆς πού μᾶς ἀπευθύνει.

ΣΤΗΝ ΕΙΣΗΓΗΣΗ τοῦ ὁ κ. Ζίγδης κάνει τὴν ἐξῆς διαπίστωση καὶ διατύπωση.

«... ὄλο σχεδόν τὸ φοιτητικὸ κίνημα κυριαρχεῖται ἀπὸ τὴν μαρξιστικὴ ἰδεολογία πού ἔχει γίνει ἓνα πραγματικὸ δογματικὸ κατεστημένο. Ἡ ΕΔΗΚ μάχεται ὅλα τὰ ταξικά καὶ ἰδεολογικά κατεστημένα. Γι' αὐτὸ, ἀποστολὴ τῆς ΕΣΔΗΝ εἶναι νὰ ἀποτελέσει τὴν πρωτοπορία τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς σπουδάζουσας νεολαίας ἀπὸ τὴν τυραννία τοῦ μαρξιστικοῦ κατεστημένου πού εἶναι εἶδος «καθυστέρησης». Γιὰ νὰ μπορέσει ἡ νεολαία μας νὰ παίξει ἓναν πραγματικὰ ἐποικοδομητικὸ ρόλο στὸν κοινωνικὸ μετασχηματισμὸ τῆς χώρας». (Οἱ ἀραιώσεις δικές μας).

ΑΥΤΟ εἶναι τὸ ἐπίμαχο κείμενο πού ἀπέτελε ἀφετηρία τῆς κριτικῆς μας καὶ τῆς ἀνταπάντησης τοῦ κ. Μανουσάκη. Χωρὶς νὰ φιλοδοξοῦμε μιά θεωρητικὴ ἀνάλυση τοῦ «λόγου» τοῦ κ. Ζίγδη, περιοριζόμεστε νὰ κάνουμε ὀρισμένες διαπιστώσεις:

● ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΗ ΠΡΩΤΗ: Ὁ κ. Ζίγδης περνᾷ μὲ ταχυδακτυλουργικὸ τρόπο ἀπὸ τὴ θέση ὅτι ἡ μαρξιστικὴ ἰδεολογία «κυριαρχεῖ» στὸ ὅτι ἔχει γίνει «κατεστημένο». Δὲν ἀπαιτοῦμε ἀπὸ ἓνα πολιτικὸ κείμενο γενικά νὰ διαθέτει μιά ἐπεξεργασμένη ἀκριβολογία. Ὅμως ἐκεῖνο πού ζητᾶμε εἶναι νὰ μὴ θεμελιώνεται ἡ φυσιογνωμία μιᾶς ὀργάνωσης - τῆς ΕΔΗΚ ἢ τῆς ΕΣΔΗΝ στὴν συγκεκριμένη περίπτωση - στὴν ἀστόχαστη καὶ ἐκ τοῦ πονηροῦ ἀντιμετώπιση ἰδεολογικῶν χώρων πού πολιτικά θὰ συμμαχήσει μαζί τους, ἢ ὁποια σοσιαλδημοκρατικὴ νεολαία.

ΑΝΑΜΦΙΣΒΗΤΗΤΑ ὑπάρχει μιά κάποια ταυτότητα ἀνάμεσα σ' αὐτὰ πού διαπιστώνει ὁ κ. Ζίγδης καὶ σ' αὐτὰ πού διακηρύσσει ὁ κ. Καραμανλῆς δταν μιλά γιὰ διεύρυνση τῆς «Ν.Δ.» πρὸς τὸ «Κέντρο» καὶ γιὰ σταυροφορία ἐνάντια στὴν «μαρξιστικὴ ἀριστερά» (ὡς τοῦ μόνου σημαντικοῦ ἀντιπάλου...). Ἄν ἡ μαρξισ-

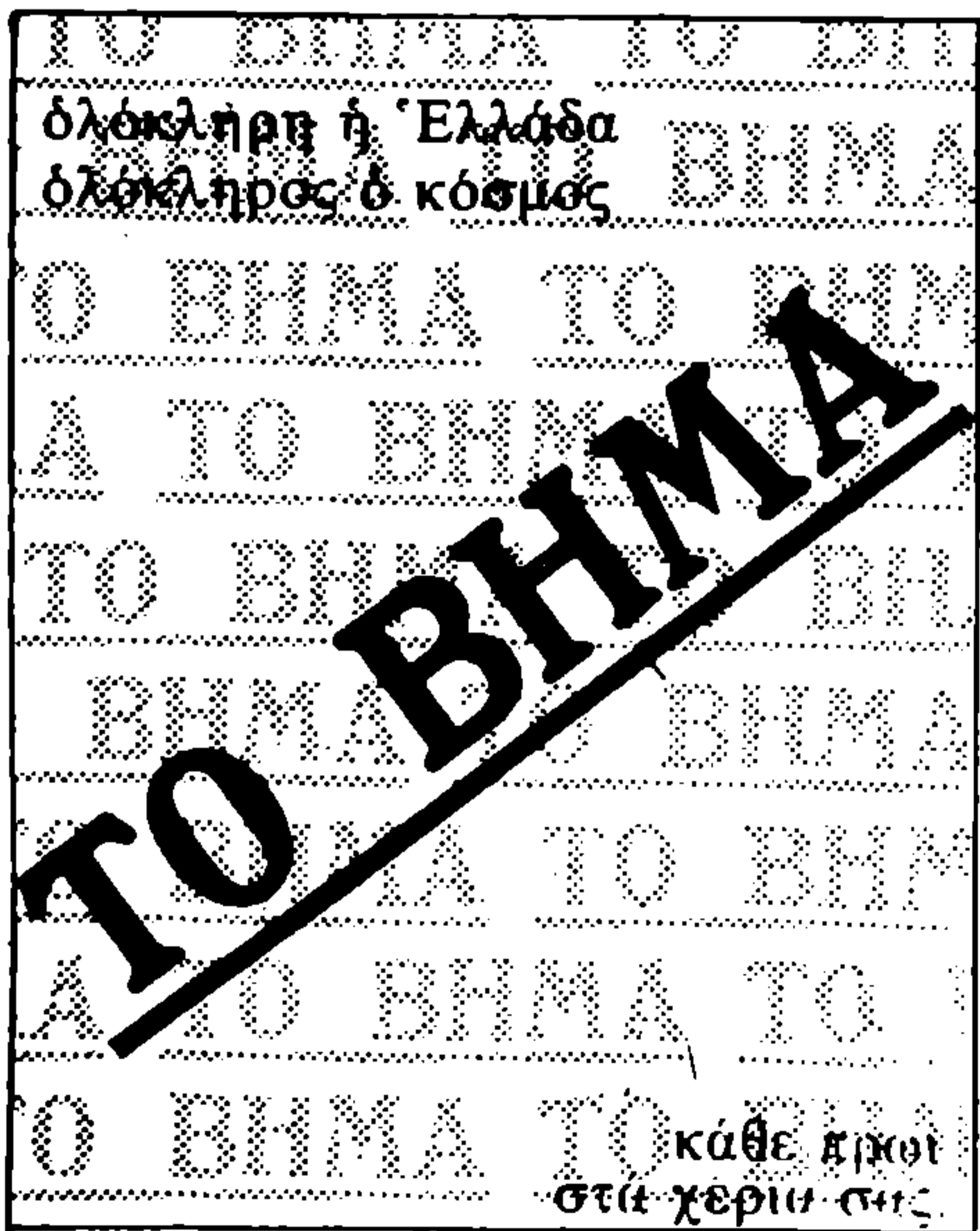
τικὴ ἰδεολογία κυριαρχεῖ, αὐτὸ πραγματώνεται μέσα ἀπὸ μιά διαπάλη ἰδεῶν στὸν ὅτι τῆς διανόησης, πού ἔχει σάν ἀποτέλεσμα, τὰ τελευταῖα χρόνια, νὰ κερδίσει ὁ μαρξισμός. Τώρα, ἂν αὐτὴ ἡ ἰδεολογικὴ ἡγεμονία τοῦ μαρξισμοῦ σημαίνει καὶ τὴ μετεξέλιξή του σὲ κατεστημένο, τότε...

● ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΗ ΔΕΥΤΕΡΗ: Πρέπει νὰ ξεκαθαρίσουμε τὴν ἔννοια «κατεστημένο». Γιὰ τὴν ΕΔΗΚ τὸ κατεστημένο λειτουργεῖ μὲ σαφῶς διαφορετικὸ θεωρητικὸ καὶ ἰδεολογικὸ ἀξονα ἀναφορᾶς ἀπ' ὅτι στὴ μαρξιστικὴ ἰδεολογία... Γιὰ τὴν τελευταία, πού δὲν ἔχει υἱοθετήσει τὸν ὄρο σάν ἀναλυτικὴ κατηγορία, ἡ «καθεστηκυία τάξη πραγμάτων» προϋποθέτει «ἄρχουσα τάξη», ἓνα «μπλόκ» ἀπὸ δυνάμεις αὐτῆς τῆς τάξης πού διαχειρίζεται τὴν «ἐξουσία» καὶ πάνω ἀπ' ὅλα προϋποθέτει μιά «πάλη τῶν τάξεων» πού παράγει ἓνα συγκεκριμένο «συσχετισμὸ ταξικῶν δυνάμεων». Γιὰ μᾶς λοιπὸν, τὸ κατεστημένο παραπέμπει στὸ «σύστημα ἐξουσίας» καὶ στὴν ἀνάγκη γιὰ τὴν ἀλλαγὴ του καὶ ὄχι σὲ ἓνα θεσμικὸ μόρφωμα τοῦ τύπου «φοιτητικὸ κίνημα». Καὶ λέμε ὅτι μιά ἀπὸ τίς δυνάμεις ἀλλαγῆς αὐτοῦ τοῦ συστήματος ἐξουσίας, εἶναι δυνητικά, τὸ ἀριστερὸ φοιτητικὸ κίνημα τῆς χώρας μας. Μ' αὐτὴ τὴν ἐρμηνευτικὴ ἐκδοχὴ ὅμως, βλέπουμε ὅτι...

● ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΗ ΤΡΙΤΗ: Ἡ ΕΣΔΗΝ, στὸν ἀγώνα της γιὰ τὸν κοινωνικὸ μετασχηματισμὸ, ἀναλαμβάνει καὶ τὸ ρόλο τῆς «πρωτοπορίας ἀπελευθέρωσης ἐνάντια στὴν τυραννία τοῦ μαρξιστικοῦ κατεστημένου».

ΒΛΕΠΟΥΜΕ δηλαδή νὰ τῆς ἀποδίδεται ἓνας διττὸς ρόλος τοῦ ὁποίου ὅμως τὰ δύο σκέλη δὲν εἶναι ἰσότιμα. Γιὰ νὰ «μετασχηματίσει κοινωνικά» τὴ δομὴ τῆς χώρας, ἡ ΕΣΔΗΝ χρειάζεται πρῶτα νὰ ἡγηθεῖ τοῦ μετώπου ἐνάντια στὴν «τυραννία τοῦ μαρξιστικοῦ κατεστημένου» (ἐδῶ ἄς ποῦμε ὅτι ὁ κ. Ζίγδης μιλάει συλλήβδην περὶ μαρξισμοῦ καὶ ὄχι περὶ δογματικοῦ μαρξισμοῦ...). Αὐτὸ στὴν ἱστορικὴ μνήμη καὶ στὴν ἰδεολογικὴ ταυτότητα τῆς ἀριστερᾶς λέγεται «διμέτωπος ἀγώνας». Ξέρουμε σὲ τί μεταφράζεται καὶ πού ὀδήγησε τὸν πρόγονο τῆς σημερινῆς ΕΔΗΚ.

ΥΠΑΡΧΕΙ διλήμμα λοιπὸν καὶ πρόσκληση γιὰ τὴν ΕΔΗΚ. Ἐμεῖς θὰ μπορούσαμε νὰ καταθέσουμε τὴ δική μας ἀντίληψη γιὰ τοὺς ὄρους ξεπεράσματος αὐτοῦ τοῦ διλήμματος, σὲ κάποιο ἄλλο σημείωμα. Ἐκεῖ θὰ δοῦμε καὶ πῶς ἐμπειριστικὰ τὴ θεωρητικὴ ἀντιμετώπιση τοῦ μαρξισμοῦ ἀπὸ τὸ κόμμα τῆς ΕΔΗΚ καὶ ὄχι ἀπλῶς τὰ πολιτικὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀντιμετώπισης αὐτῆς πού ἦταν καὶ τὸ ἀντικείμενο μας σ' αὐτὸ τὸν σχολιασμό. ■

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΠΑΝΩ ΣΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΤΟΥ ΛΑΙΚΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΣ

Τό μεταβατικό στάδιο στό Σοσιαλισμό

Μάριος Νικολινάκος

Είχε γραφεί τό κείμενο τούτο, όταν δημοσιεύτηκε στό περασμένο τεύχος του «ΑΝΤΙ» τό σύντομο άρθρο πάνω στη στρατηγική του ΠΑΣΟΚ. Τό άρθρο αυτό είναι γραμμένο σέ προσωπικό ύφος κι ό συντάκτης του άγνοεί πολλά πράγματα από τήν έσωτερική ζωή του ΠΑΣΟΚ, ιδιαίτερα μετά τήν τελευταία σύνοδο της Κ.Ε., έτσι ώστε θά μπορούσαν νά εκφραστούν πολλές άμφιβολίες γιά τήν οργανωτική ένταξη του συντάκτη στό χώρο του ΠΑΣΟΚ.

ΟΛΑ τούτα κι άλλοι λόγοι, δέν παρέχουν γι' αυτό σοβαρή βάση γιά συζήτηση όρισμένων θεμάτων πού αναφέρονται στό άρθρο εκείνο. Υπάρχει πάντως ένα συμπέρασμα πού βγαίνει άβίαστα από τό περιεχόμενο του άρθρου αυτού: είτε ό συντάκτης του προέρχεται από τό χώρο του ΠΑΣΟΚ – και του άναγνωρίζει πρόσθετα κανείς αγαθές προθέσεις –, είτε προέρχεται από χώρο έξω από τό ΠΑΣΟΚ: συγκεκριμένα, οί εξέλιξεις στον πολιτικό χώρο τελευταία, οί μεταπλάσεις και οί μετασχηματισμοί πού λαβαίνουν χώρα στον χώρο της Δεξιάς, οί προσωπικές αντιθέσεις των «πριγκίπων» μέσα στη Νέα Δημοκρατία, από τό ένα μέρος, και ή στρόφη πού παρατηρείται υπέρ του ΠΑΣΟΚ και των άλλων δημοκρατικών κομμάτων στα πλατιά στρώματα του λαού από τό άλλο, δημιουργούν σέ πολλούς αγωνιστές ένα άγχος, μιά άγωνία μπροστά στην ώρα της έξουσίας. Ένα άγχος πού προσωπικά τό δικαιολογώ ιστορικά, ένα άγχος γιά τό λαϊκό κίνημα και τις οργανωτικές του ικανότητες νά εξελιχθεί στη φάση αυτή μιάς επικείμενης ιστορικής άλλαγής των κοινωνικο-οικονομικών δεδομένων, νά μή χάσει από άνικανότητα ή λάθη τήν ιστορική εύκαιρία πού του δίνεται. Τό άγχος αυτό και ή άγωνία θά γεννήσουν φυσικά στό άμεσο μέλλον και άλλα άρθρα της μορφής αυτού πού δημοσιεύτηκε στό περασμένο «ΑΝΤΙ».

ΤΟ ΠΑΡΟΝ άρθρο γράφτηκε μέ σκοπό νά επιχειρήσει μιάν άπάντηση σέ έρωτήματα πού μου θέτουν προσωπικά πολλοί αγωνιστές και σύντροφοι σ' όλη τήν Ελλάδα. Έρωτήματα πού βγαίνουν από παλιές έμπειρίες και από τό άγχος και τήν άγωνία πού άνάφερα πιά πάνω. «Μά θά σās δώσουν τήν έξουσία; κι αν σās αφήσουν νά πάτε στην κυβέρνηση, θά σās αφήσουν νά κάνετε τό σοσιαλιστικό μετασχηματισμό πού επαγγέλεσθε; Πόσο χρόνο θά χρειαστεί ό σοσιαλιστικός αυτός μετασχηματισμός; Ποιές φάσεις θά έχει;» Τέτοια και άλλα έρωτήματα βάζουν χιλιάδες αγωνιστές και δημοκράτες τή στιγμή τούτη σέ όλο τό πλάτος της χώρας μας. Έδώ δέν επιχειρώ νά δώσω πλήρη άπάντηση, όπως δείχνει κι ό τίτλος του παρόντος άρθρου. Επιχειρώ νά δώσω μερικές θεωρητικές άπαντήσεις. Οί άπαντήσεις αυτές είναι καθαρά προσωπικές και δέν δεσμεύουν τόν φορέα στον όποιο ανήκω. Γι' αυτό και τήν παρακάτω συζήτηση, μή προδιαγράφοντας οποιαδήποτε πολιτική εξέλιξη, τήν κάνω στό επίπεδο των λαϊκών δυνάμεων και του λαϊκού κινήματος, όχι στό επίπεδο ενός ή πολλών πολιτικών φορέων. Κι ό σκοπός μου είναι ν' άρχίσω μιά συζήτηση, όχι νά δώσω έτοιμες λύσεις.

ΤΟ ΙΔΙΟ τό πρώτο έρώτημα πού τό πρωτάκουσα κι όλας στη διάρκεια της προεκλογικής περιόδου στις τελευταίες βουλευτικές εκλογές στό Λασηθι της Κρήτης, τό έρώτημα «μά θά σās αφήσουν;» χαρακτηρίζει και τό ίδιο τό πρόβλημα πού μπαίνει γιά τις λαϊκές δυνάμεις. Τό πρόβλημα της δημοκρατίας. Καμιά κουθέντα γιά σοσιαλιστικό μετασχηματισμό δέν μπορεί νά γίνει, χωρίς πρώτα νά έχει ξεκαθαριστεί τό πρόβλημα της δημοκρατίας. Και τούτο έχει κάρια και κολοσιαία σημασία γιά τό ποιές θά είναι οί άπαιτήσεις του λαού στην πρώτη φάση μιάς κυβέρνησης των λαϊκών δυνάμεων, γιά τό ποιές θά είναι οί αντικειμενικές δυνατότητες μιάς τέτοιας κυβέρνησης και γιά τό ποιά θά είναι ή στρατηγική της κατά συνέπεια. Γιατί τό πέρασμα στό σοσιαλισμό, γιά ριζική άλλαγή των κοινωνικο-οικονομικών δομών κάτω από συνθήκες δημοκρατικές, μέ άλλα λόγια μέσα από τις κοινοβουλευτικές διαδικασίες πού άποτελούν τόν άκρογωνιαίο λίθο του πιστεύω του λαϊκού κινήματος, προϋποθέτει τρεις βασικούς παράγοντες:

● Π ρ ώ τ ο ν , πώς είναι εξασφαλισμένη ή δημοκρατική τάξη από τις δυνάμεις της αντίδρασης, πώς ή άστική τάξη δηλαδή, θά ύπο-

ταχθεί στό δημοκρατικό παιχνίδι. Και θέβαια δέν μπορεί κανείς νά περιμένει πώς μιά άστική τάξη πού χάνει τό έδαφος κάτω από τά πόδια της θά σεβαστεί τό κοινοβουλευτικό παιχνίδι. Τό μοναδικό έχέγγυο στην περίπτωση αυτή είναι ό στρατός και ή άστυνομία, είναι ένας δημοκρατικός στρατός πιστός στό Σύνταγμα και στη λαϊκή κυριαρχία.

● Δ ε ύ τ ε ρ ο ν , πώς δέν επιτρέπονται λάθη από τήν πλευρά μιάς κυβέρνησης των λαϊκών δυνάμεων, γιατί τά λάθη, κάτω από δημοκρατικές διαδικασίες, σημαίνουν άπογοήτευση των μαζών, σημαίνουν αντιδράσεις και σημαίνουν τό χάσιμο της έξουσίας. Γιατί ό λαός δέν ψηφίζει άλλαγή έχοντας συνειδητοποιήσει πέρα γιά πέρα τό νόημα της άλλαγής σ' όλο τό πλάτος και τό βάθος. Ό λαός ψηφίζει στη μεγάλη του μάζα από αντίδραση στην πολιτική της Δεξιάς, κι από έλπίδα. Από τήν πλευρά αυτή, μιά κυβέρνηση των λαϊκών δυνάμεων πρέπει βασικά νά είναι ικανή και παραπέρα, πρέπει νά κάνει θήματα πού άνοίγουν τό δρόμο γιά μιά πορεία προς τήν κοινωνική άλλαγή, θήματα σταθερά, κι ως είναι μικρά. Τούτο έχει κεντρική σημασία.

● Τ ρ ί τ ο ν , πώς μιά κυβέρνηση των λαϊκών δυνάμεων πού έχει άποκλειστεί συνέχεια μέχρι τώρα από τήν έξουσία, πρέπει νά άποκτήσει τήν πείρα της διοίκησης, τήν πείρα της έξουσίας. Ό κρατικός μηχανισμός, έτσι όπως υπάρχει και τον ξέρουμε, είναι ένας μηχανισμός της Δεξιάς. Κομμένος και ραμμένος γιά νά εξυπηρετεί τά συμφέροντα της Δεξιάς. Ό μηχανισμός αυτός από τή φύση του τήν ίδια θά κοιτάξει νά μπλοκάρει κάθε κίνηση άλλαγής, θά επιδιώξει νά μπούκοτάρει τήν έξουσία μιάς κυβέρνησης των λαϊκών δυνάμεων. Οί λαϊκές δυνάμεις χρειάζονται νά κατακτήσουν έτσι πρώτα τόν κρατικό μηχανισμό και ν' άποκτήσουν πείρα διοίκησης, προτού μπορούν νά άρχίσουν μέ τό σοσιαλιστικό μετασχηματισμό της κοινωνίας και της οικονομίας.

ΤΑ ΠΑΡΑΠΑΝΩ έχουν μεγάλη σημασία τή μεγάλη τούτη στιγμή πού όπως φαίνεται πλησιάζει, γιά τό λαϊκό κίνημα. Και πρέπει εγκαιρα οί πλατιές λαϊκές μάζες νά κατανοήσουν τή σωστή στρατηγική πού πρέπει νά ακολουθηθεί γιά τήν άλλαγή. Έχουν δημιουργηθεί ίσως, και δημιουργούνται πολλές ψευδαισθήσεις στό λαό γιά τό πέρασμα στό σοσιαλισμό κι είναι πολλοί, ιδιαίτερα στις νεώτερες ηλικίες, πού βιαστικά προσμένουν κοινωνικοποιήσεις, διώξεις

GASZ HELLAS

ΦΟΙΤΗΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Προσφέρουμε στους φοιτητές

- Διεθνή Φοιτητική Ταυτότητα
- Φοιτητικές Πτήσεις
- Φθινα Εισιτήρια με αεροπλάνο-πλοία-τραίνο
- Εξπρες Λεωφορείο για Λονδίνο
- Οργανωμένες Εκδρομές Εξωτερικού
- Μαθηματα για Εκμάθηση γλώσσας στο Εξωτερικό

σπετρίδης

GASZ HELLAS

ΑΘΗΝΑ: ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ 2·ΤΗΛ.360 4777
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: ΤΣΙΜΙΣΚΗ 113·Α' ΟΡΟΦΟΣ
τηλ 222 040

Κυκλοφόρησε συγχρόνως με τό έξωτερικό και στην 'Ελλάδα

τό ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΟ βιβλίο
του ΕΡΙΧ ΦΟΝ ΝΤΑΙΝΙΚΕΝ

● ΠΡΟΦΗΤΗΣ
ΤΟΥ ΠΑΡΕΛΘΟΝΤΟΣ

Τολμηρές σκέψεις
για την παρουσία των
'Εξωγήινων. Επίσης
κυκλοφορούν σ' όλα τα
περίπτερα και τα βιβλιο-
πωλεία στη σειρά των
κόμικς του Νταίνικεν
"ΟΙ ΘΕΟΙ ΑΠ'

ΤΟ ΔΙΑΣΤΗΜΑ" τά τεύχη:
● ΑΠΟΒΑΣΗ ΣΤΙΣ ΑΝΔΕΙΣ
● ΑΤΛΑΝΤΙΣ

Στους ανάγνώστες
του Νταίνικεν συνιστούμε
ακόμη τό βιβλίο του Πέτερ Κράσσα

● ΟΙ ΘΕΟΙ ΗΡΘΑΝ ΑΠ' Τ' ΑΣΤΡΑ.
Μιά άλλη έρμηνεία των αινιγμάτων της Βίβλου
μέ πρόλογο του "Εριχ φόν Νταίνικεν.

ΖΗΤΗΣΤΕ ΤΑ Σ' ΟΛΑ ΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΟΤΟΣ ΕΠΕ
ΑΘΗΝΑ-Βαλαωρίτου 12
Τηλ. 3636.737

αντιδραστικών στοιχείων ή άλλες μεγάλες αλλαγές την άλλη μέρα μετά την άνοδο στην έξουσία μίας κυβέρνησης των λαϊκών δυνάμεων. Πρέπει να κατανοηθεί πως η μεταβατική περίοδος περάσματος στο σοσιαλισμό κάτω από κοινοβουλευτικές συνθήκες είναι μακριά και πολύχρονη. Καί όμολογώ πως ένιωσα ρίγος, τό ρίγος μπροστά στη σοφία του λαού μας, όταν σ' ένα ταξίδι στην έπαρχία ένας άγρότης έσκυψε στ' αϋτί μου στό τραπέζι και μέ ρώτησε. «Τί θεωρείς καθηγητά μου, είμαι πενήντα χρονώ. Θα την προλάβω την αλλαγή; Γιατί μέχρι τώρα έζησα όλο κάτω από τή Δεξιά. Θα προλάβουν τά μάτια μου να δούν την αλλαγή;»

ΕΔΩ θα 'πρεπε να αναφερθεί κι άλλο ένα στοιχείο σημαντικό. 'Η διεθνής συγκυρία, τό διεθνές κλίμα. Τό πέραςμα στο σοσιαλισμό κάτω από κοινοβουλευτικές συνθήκες είναι συνάρτηση και του διεθνούς συσχετισμού των δυνάμεων. 'Ο τελευταίος είναι πολλές φορές καθοριστικός για την έπιτυχία και την έγκαθίδρυση μίας επανάστασης. Είναι καταλυτικός για μιά αλλαγή που γίνεται μέ δημοκρατικές διαδικασίες. 'Η έμπειρία της 'Ιταλίας, όπου η επέμβαση των 'Αμερικανών και των Γερμανών διαιωνίζει ένα σάπιο αστικό καθεστώς είναι ιδιαίτερα διδακτική. 'Οπως είναι ιδιαίτερα διδακτική και η επέμβαση της δυτικοευρωπαϊκής σοσιαλδημοκρατίας στην Πορτογαλία και ακόμα και στην 'Ισπανία, για τις έξελξεις που ακολούθησαν εκεί. Κι είναι πιο πρόσφατα ένδεικτική η αδυναμία του ξένου παράγοντα να παίξει όποιο ρόλο, όταν οι αντικειμενικές συνθήκες ήταν απόλυτα άρνητικές. 'Αναφέρομαι στο 'Ιράν, όπου τον πρώτο καιρό οι 'Αμερικάνοι προσπάθησαν να στηρίξουν τό καθεστώς, χωρίς όμως να τό καταφέρουν, μπροστά σ' ένα στρατό που δέν μπορούσε να κάμψει τις μάζες που είχαν κατεθεί στους δρόμους. 'Οπωςδήποτε, η περίπτωση του 'Ιράν μέ τή θρησκευτική της ύποδομή είναι ιδιότυπη και δέν θα 'πρεπε ποτέ να οδηγήσει σε λαθεμένα συμπεράσματα.

ΘΑ 'ΘΕΛΑ ΕΞ ΆΛΛΟΥ ΕΔΩ να αναφέρω δυό ιστορικά παραδείγματα που έχουν σχέση με τά παραπάνω. Τό πρώτο άφορα τον 'Αλιέντε στη Χιλή. 'Ο 'Αλιέντε προχώρησε στην κοινωνική αλλαγή, χωρίς να έχει εκδημοκρατίσει τό στρατό. Είχε μιά αστήρικτη σχεδόν θρησκευτική πίστη, σε μιά δήθεν ιστορική πίστη του στρατού στο Σύνταγμα. Τό λάθος του πληρώθηκε άκριβά. Τό δεύτερο παράδειγμα άφορα τους σοσιαλιστές και μαρξιστές στο Περού, όταν ανέλαβε η στρατιωτική κυβέρνηση για πρώτη φορά την έξουσία. Οι μαρξιστές πέρασαν στις κρατικές υπηρεσίες και στήριξαν τή στρατιωτική κυβέρνηση, για ν' αποκτήσουν πείρα, για να δούν από μέσα πως είναι ό μηχανισμός και τί προβλήματα παρουσιάζει η άσκηση της έξουσίας. Κάτω από τις τότε συνθήκες στο Περού, θεωρώ τή στρατηγική αϋτή ιδιοφυή.

★ ★ ★

ΑΝ ΘΕΣΟΥΜΕ τό έρώτημα της στρατηγικής για τό πέραςμα στο σοσιαλισμό στην 'Ελλάδα σήμερα, θα πρέπει να ξεκινήσουμε από τις άκόλουθες τουλάχιστον διαπιστώσεις:

● Δέν έχει γίνει αποχουντοποίηση ούτε στο στρατό ακόμα, ούτε στην αστυνομία, ούτε καν εκδημοκρατισμός στις δομές διοίκησης. Δέν έχει αλλάξει ούτε καν η εκπαίδευση των νέων αξιωματικών, ώστε ό στρατός να εκπαιδεύεται στο πνεύμα της δημοκρατίας. Τά ίδια άφορούν και την αστυνομία.

● Δέν έχει γίνει αποχουντοποίηση και εκδημοκρατισμός στον κρατικό μηχανισμό. Τό κράτος παραμένει ένας άρτηριοσκληρωτικός, δυσκίνητος και άπαρχαιομένος οργανισμός σαν θεσμός, σύγχρονα όμως κι ένας θεσμός που έξυπηρετεί τά κατεστημένα συμφέροντα μέ κύριο χαρακτηριστικό του την καταπίεση του πολίτη.

● 'Η Παιδεία διατηρείται αναχρονιστική στις δομές της μέ επιφανειακές μεταρρυθμίσεις. Παραμένει δεμένη στην προγονολατρεία και σε κοινωνικές δομές που αντίστοιχούν σε παλιότερες κοινωνικο-οικονομικές δομές και συνθήκες. 'Εδώ διατηρείται και αναπαράγεται η κατεστημένη ιδεολογία που έξακολουθεί να εμφανίζεται σαν ένας στείρος αντικομμουνισμός. 'Ο αντικομμουνισμός έχει διατηρηθεί και μετατραπεί από ιδεολογία σε σύστημα διακυβέρνησης. Καθένας που δέν είναι φιλοκυβερνητικός ή δεξιός είναι επικίνδυνος. (Φάκελος, παρακολούθηση, πιστοποιητικά για διορισμό, ύπονόμηση, ιδιώνυμα, Νόμος περί τετυμπούσμου, κ.ο.κ.).

● Κάτω από τις συνθήκες αυτές προωθείται η έξάπλωση των καπιταλιστικών σχέσεων, μέ τή συγκέντρωση του κεφαλαίου, την είσοδη ξένων μονοπωλίων, την προλεταριοποίηση μεσαίων στρωμάτων (βιοτεχνών, επαγγελματιών) και άγροτών, την παραγωγή ειδικευμένων έργων από τό εκπαιδευτικό σύστημα (σαν στόχος της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης), τον έλεγχο του συνδικαλιστικού και του συνεταιριστικού κινήματος, τό μονοπωλισμό κλάδων

της οικονομίας, την καταστροφή μικρομεσαίων επιχειρήσεων κλπ.
 Ο ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟΣ μετασχηματισμός της κοινωνίας έχει σά στόχο τη μετατροπή των καπιταλιστικών σχέσεων και δομών όπως περιγράφονται στο τέταρτο σημείο. Για οποιαδήποτε όμως αλλαγή των σχέσεων αυτών προϋπόθεση αποτελεί ή λύση των προβλημάτων που άπαριθμούνται στα τρία προηγούμενα σημεία. Θά μπορούσαμε έτσι σχηματικά νά διακρίνουμε τρεις φάσεις στή στρατηγική του λαϊκού κινήματος για τή μεταβατική περίοδο.

Α ΄ Φ Α Σ Η : έδραϊωση της δημοκρατίας και εξασφάλισή της, πού σημαίνει εξασφάλιση της δημοκρατικής διαδικασίας για τό πέρασμα στό σοσιαλισμό.

Β ΄ Φ Α Σ Η : βασικές δομικές αλλαγές πού θά προετοιμάσουν τό πέρασμα στό σοσιαλισμό. Πρόκειται για θεσμικές αλλαγές και αλλαγές σέ μερικούς βασικούς τομείς πού δέν έχουν κίνδυνο νά θίξουν τή δημοκρατία.

Γ ΄ Φ Α Σ Η : ολοκλήρωση του σοσιαλιστικού μετασχηματισμού άφου έχει εξασφαλιστεί τό δημοκρατικό σύστημα, μιά για πάντα.

Αν ή ανάλυση αυτή και οι προϋποθέσεις πού βάζει είναι σωστές, μιά κυβέρνηση των λαϊκών δυνάμεων μέ στόχο τό σοσιαλιστικό μετασχηματισμό δέν μπορεί νά κάνει τίποτα, αν πρώτα δέν έδραϊώσει τή δημοκρατία. **Τό μόνο άμεσο και δυνατό και τό μόνο άναγκαίο καθήκον για μιά κυβέρνηση των λαϊκών δυνάμεων είναι:**

- Ο έκδημοκρατισμός του στρατού και της άστυνομίας.
- Ο έκδημοκρατισμός και ή μεταρρύθμιση του κράτους.
- Ο έκδημοκρατισμός της παιδείας.
- Μιά κοινωνική πολιτική πού θά εξασφαλίζει τό βιωτικό επίπεδο του λαού και θά δημιουργεί τό κεφάλαιο και τις δυνατότητες αξιοποίησής του, περιορίζοντας, όσο γίνεται, τά μονοπώλια. Τό χτύπημα των καπιταλιστικών σχέσεων είναι άδύνατο, αν δέν έχει χτυπηθεί πρώτα τό ύπόβαθρο άσκησης της άστικής εξουσίας, πού είναι και τό στήριγμά της: ό στρατός και ή άστυνομία, τό κράτος και ή παιδεία.

Τό κύριο και πρωταρχικό καθήκον, ό κύριος στόχος ενός λαϊκού κινήματος είναι άναγκαστικά ή κατάληψη και μετατροπή του άστικού κράτους. Κατάληψη και μετατροπή του σημαίνει ουσιαστική έκδημοκράτησή του. Κάτω από τις τωρινές συνθήκες είναι κράτος της άστικής τάξης κατ' επίφαση δημοκρατικό, στήν ουσία αντιλαϊκό και αντιδημοκρατικό. Καμιά κοινωνικο - οικονομική αλλαγή δέν είναι δυνατή, χωρίς τή μετατροπή του άστικού κράτους σέ γνήσια δημοκρατικό.

Στήν πρώτη φάση της εγκαθίδρυσης λαϊκής εξουσίας, μέ άλλα λόγια εξασφάλισης της λαϊκής κυριαρχίας, έτσι πού νά είναι σεβαστή και από τήν άστική τάξη, ή μετατροπή του άστικού κράτους σέ δημοκρατικό μέ αλλαγές στα τρία επίπεδα πού αναφέρθηκαν (έκδημοκρατισμός: στρατού, άστυνομίας, κρατικού μηχανισμού, παιδείας) είναι ή κύρια και άναγκαία προϋπόθεση για τό σοσιαλιστικό μετασχηματισμό. Στήν πρώτη αυτή φάση ή οικονομική πολιτική μιάς κυβέρνησης λαϊκών δυνάμεων είναι πολιτική άστική.

Στήν πρώτη αυτή φάση είναι άναγκαία ή συμμαχία της άστικής τάξης και ή πειθώ στρωμάτων της πώς ό σοσιαλιστικός μετασχηματισμός είναι και δικό τους συμφέρον.

Τούτο άφορά κύρια τά μικρομεσαία στρώματα.

ΘΑ ΠΡΕΠΕΙ νά είναι συνειδητό από τώρα, πώς ή άστική τάξη δέν φοβάται μόνον όταν κινδυνέψει άμεσα ή οικονομική και ύλική της ύπόσταση. Φοβάται από τή στιγμή πού οι λαϊκές δυνάμεις θά επιχειρήσουν νά της θίξουν τά στήριγματα του άστικού καθεστώτος: τό στρατό, τήν άστυνομία, τό κράτος, τήν παιδεία. Τό βασιλικό πραξικόπημα του 1965 δέν ήταν παρά αντίδραση τήν ώρα πού ή τότε κυβέρνηση Κέντρου θέλησε νά έλέγξει τό στρατό. Τό ξεκαθάρισμα της στρατηγικής και των στόχων γι' αυτό, δέν λέει τίποτα για τό θέμα της τακτικής πού πρέπει νά ακολουθηθεί για τήν επίτευξη των στόχων αυτών. Τακτική σημαίνει νά ακολουθείς εκείνο τό δρόμο πού σέ φέρνει μέ ασφάλεια στό σκοπό, έστω κι αν είναι μακρινός. Τακτική σημαίνει ν' αποφύγεις βήματα πού θά σέ φέρουν πάλι πίσω. Τακτική σημαίνει νά μάθεις νά περιμένεις. Τακτική σημαίνει νά δυναμώνεις τήν ώρα πού οι άλλοι πιστεύουν πώς έχεις χαθεί. Τακτική σημαίνει νά κάνεις κάτι πού φαινομενικά ώφελει τόν άλλο, στήν ουσία όμως προωθεί τά λαϊκά συμφέροντα και τό λαϊκό κίνημα. Ο κίνδυνος δέν προέρχεται μόνο από τήν άστική τάξη. Προέρχεται από τους κάθε λογής θιαστικούς επαναστάτες των λόγων, τους θεολόγους - δερβίσιδες μιάς επαναστατικής τακτικής, πού έχει καταντήσει μεταφυσική, ξένη στις πλατιές λαϊκές μάζες.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΟΔΥΣΣΕΑΣ

Ζαλόγγου 9, τηλ. 36.19.724

Πώλ Νιζάν

Ή συνωμοσία

Ροζέ Βαγιάν

Παράξενο παιχνίδι

Γιουκίο Μισίμα

Έξομολογήσεις μιάς μάσκας

Ναταλία Γκίνσμπουργκ

Caro Michele

Λουί Άραγκόν

Οι καμπάνες της Βασιλείας

Βλαντιμίρ Μαγιακόφσκι

Έρωτικά γράμματα

στή Λίλια Μπρίκ

Ναταλία Μπαράνσκαγια

Έπτά ήμέρες μιάς γυναίκας

Τσέζαρε Παθέζε

Ο σύντροφος

Τσέζαρε Παθέζε

Ένα ώραϊο καλοκαίρι

Τζών Ντός Πάσος

U.S.A. Ο 42ος παράλληλος

Μπέρτολτ Μπρέχτ

Τό ρομάντσο της πεντάρας

Μάξ φόν ντέρ Γκρύν

Φωτιά και αντιφέγγισμα

Μπράνιμρ Στσεπάνοβιτς

Στόμα γεμάτο χώμα

Προσπέρ Μεριμέ

Χρονικό της βασιλείας του Καρόλου ΙΧ

Μάρκ Τουαίν

Οι περιπέτειες του Χάκλμπερυ Φίν

Γκεόργκη Βελίτσκοφ

Άπλά θαύματα

Τζών Γουαίην

Άπόφοιτος μέ μέτριο βαθμό

ΡΥΛΑΖΙΝΟΣ

**Ειδικος
στα
νομίσματα
και
μοναδικος
στα
χαρτονομίσματα**

STAMPS and COINS

ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ 5, ΑΘΗΝΑΙ ΤΗΛ.: 32 10 577 - 32 10 384

Ο νέος διεθνισμός:

«Συμμετοχή όλων των επαναστατικών και προοδευτικών δυνάμεων, όχι με βάση την ιδεολογική συγγένεια, αλλά την αναζήτηση της ειρήνης και της δικαιοσύνης».

«ΠΡΟΧΩΡΩΝΤΑΣ προς τό σοσιαλισμό στην Ίταλία και στην Εὐρώπη, μέ Ειρήνη και Δημοκρατία, ένότητα των εργατικών, λαϊκών και δημοκρατικών δυνάμεων».

Κάτω ἀπ' αὐτή τήν τεράστια ἐπιγραφή, πού φάνταζε πάνω σ' ἕνα κόκκινο πανώ κοντά στό σφυροδρέπανο και τήν ἰταλική σημαία, ὁ Ἐνρίκο Μπερλιγκουέρ, γενικός γραμματέας τοῦ ἰταλικοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος ἀπ' τό 1969, μέσα σέ θύελλες ἀπό χειροκροτήματα πού τόν διέκοπταν κάθε τόσο, διάβασε τήν εἰσήγηση και τό κλείσιμο στό 15ο Συνέδριο τοῦ ΙΚΚ. Αὐτός ὁ κοντός και ἀδύνατος ἄντρας, ἡλικίας 57 ἐτῶν, μέ τήν «αἰνιγματική και κλειστή προσωπικότητα» – ὅπως τήν χαρακτήρισε ἕνας Γάλλος δημοσιογράφος – στάθηκε και πάλι ὁ πρωταγωνιστής τῆς αναζήτησης πού ἔκανε τό ΙΚΚ μέσα στίς πέντε μέρες πού διάρκεσε τό Συνέδριο (ἀπ' τίς 30 τοῦ Μάρτη μέχρι τίς 3 τοῦ Ἀπρίλη) στό μεγάλο «Παλάτσο ντέλο Σπόρτ» τῆς Ρώμης, γιά νά βρεῖ λύσεις, ὄχι μόνο στά ἰταλικά, ἀλλά – αὐτή τή φορά, μέ τή προοπτική των εὐρωπαϊκῶν ἐκλογῶν στίς 10 τοῦ Ἰούνη – και στά εὐρωπαϊκά προβλήματα.

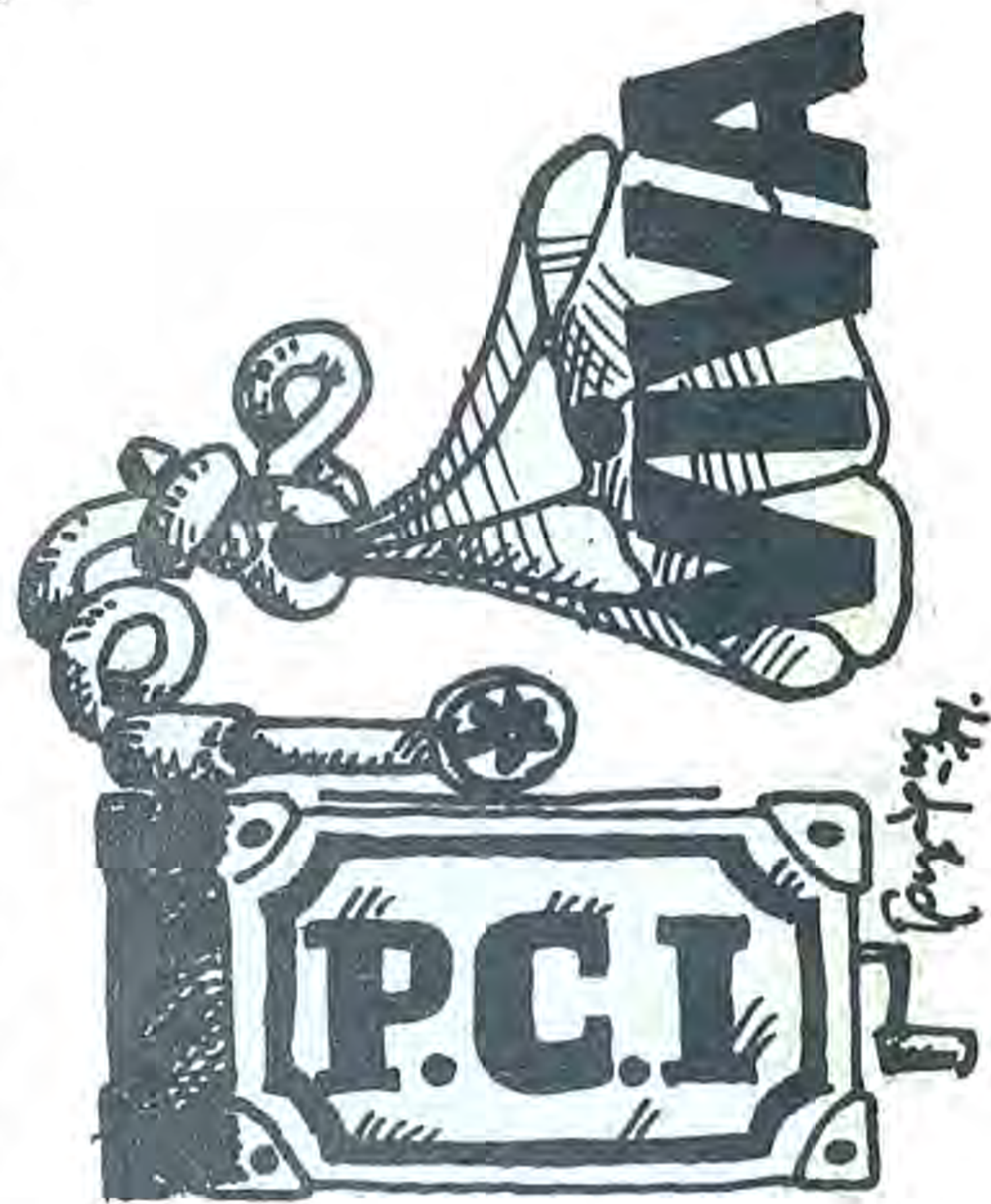
Ἡ ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ αὐτή τοῦ 15ου Συνεδρίου τοῦ ΙΚΚ, και ἡ πολιτική συζήτηση, πού παρουσίασε μεγάλο ἐνδιαφέρον γιά τρεῖς κυρίως λόγους. Πρῶτα, γιατί τό ΙΚΚ εἶναι τό πρῶτο κομμουνιστικό κόμμα πού διακήρυξε τήν πρόθεσή του ν' ἀκολουθήσει ἕνα δικό του, «ἐθνικό δρόμο», πρὸς τό σοσιαλισμό, ἀμέσως μετά τό Β' Παγκόσμιο Πόλεμο: πρόθεση πού ὁδήγησε στήν πρωτότυπη διατύπωση των ἀρχῶν πού ἴσμερα χαρακτηρίζουν τό πολιτικό φαινόμενο τοῦ «εὐρωκομμουνισμοῦ». Δεύτερο, γιατί εἶναι τό πῶς ἰσχυρό κομμουνιστικό κόμμα τῆς Εὐρώπης: μέ τό 34% των ψήφων, διαχειρίζεται τίς τύχες δήμων και κοινοτήτων πού ὁ πληθυσμός τους ξεπερνάει τό μισό τοῦ ἰταλικοῦ πληθυσμοῦ. Καί τέλος, γιατί, ὕστερα ἀπό τρία χρόνια πολιτικῆς συνεργασίας μέ τό χριστιανοδημοκρατικό κόμμα, ἀποφάσισε νά ἀποσύρει τήν ψήφο ἐμπιστοσύνης του και νά ζητήσει ἄμεση συμμετοχή στήν κυβέρνηση, μέ ἀποτέλεσμα, μπροστά στήν ἄρνηση τῆς χριστιανοδημοκρατίας, νά ὁδηγήσει τή χώρα σέ ἐκλογές.

ΑΥΤΗ ἡ τελευταία ἀπόφαση τοῦ ΙΚΚ: ἡ ἄμεση συμμετοχή στίς κυβερνητικές εὐθύνες ἡ ἐπιστροφή στό χώρο τῆς ἀντιπολίτευσης, ἐπηρέασε κατά μεγάλο μέρος τή συζήτηση. Ἡ προοπτική μιᾶς ἐκλογικῆς ἀναμέτρησης γιά τήν ἀνανέωση τῆς Βουλῆς και τῆς Γερουσίας στίς 9 και 10 τοῦ Ἰούνη, συγχρόνως μέ τίς εὐρωπαϊκές ἐκλογές, ἔπαιξε τό ρόλο τῆς στόν προανατολισμό τῆς σκέψης των 1.187 συν-

ἑδρων πού γέμιζαν τήν κεντρική πλατεία τοῦ τεράστιου κυκλικοῦ «ἰπτάμενου δίσκου» ἀπό μπετόν πού τοῦς στέγαζε. Ἀπό τήν ἄλλη μεριά ὅμως, ἡ προοπτική των εὐρωπαϊκῶν ἐκλογῶν, μέ τόν διεθνή τους χαρακτήρα, ἔφερε διαρκῶς στήν ἐπιφάνεια τά εὐρωπαϊκά και γενικότερα, τά παγκόσμια προβλήματα.

Ἡ ΠΛΑΤΙΑ και ζωηρή συζήτηση των θέσεων τοῦ Συνεδρίου, πού εἶχε προηγηθεῖ στά συνέδρια των τομέων στίς συνοικίες, και στά νομαρχιακά συνέδρια, εἶχε ἐπιτρέψει στά μέλη τοῦ ΙΚΚ νά ἐξετάσουν τήν κατάσταση ἀπ' ὅλες τῆς τίς πλευρές. Καί νά ἐκτιμήσουν σέ ὅλη τους τήν ἔκταση τίς δυσκολίες πού ἀντιμετωπίζει τόν τελευταῖο καιρό τό κόμμα. Ἄς ἀναφέρουμε μερικές ἀπ' αὐτές:

● Ο ΚΙΝΔΥΝΟΣ τῆς ἀπογοήτευσης των ἐκλογῶν ἀπό τά ἀποτελέσματα τῆς κομμουνιστικῆς διακυβέρνησης στίς μονάδες τῆς τοπικῆς αὐτοδιοίκησης τά τελευταία χρόνια. Τό ΙΚΚ μετέχει στή διακυβέρνηση 6 περιοχῶν σέ σύνολο 20' 48 νομῶν σέ σύνολο 94 και 2.797 δήμων σέ σύνολο 8.067. Ἡ Ρώμη, τό Τουρίνο, ἡ Μπολώνια, ἡ Νάπολη και ἡ Φλωρεντία ἔχουν δημάρχους κομμουνιστές ἡ ἀνεξάρτητους τῆς ἀριστερᾶς, ἐκλεγμένους μέσα στά κομμουνιστικά ψηφοδέλτια. Τρεῖς περιοχές και δύο νομοί ἔχουν προέδρους πού εἶναι μέλη τοῦ κόμματος. Ἐκατομμύρια ἐκλογεῖς τοῦς ψήφισαν, γιά ν' ἀλλάξουν τήν ἀπογοητευτική – και καμιά φορά ἀπελπιστική – κατάσταση πού εἶχε σημειωθεῖ ὕστερα ἀπό δεκαετίες

χριστιανοδημοκρατικῆς διακυβέρνησης, ἀλλά οἱ ἀλλαγές δέν ἔγιναν μέ τήν ταχύτητα πού οἱ ἐκλογεῖς θά ἐπιθυμοῦσαν. «Δέν μπορούμε νά κάνουμε ἐμεῖς μέσα σέ δύο-τρία χρόνια ἐκεῖνα πού οἱ ἄλλοι ἔκαναν μέσα σέ τριάντα χρόνια» εἶπε ὁ Μπερλιγκουέρ και οἱ σύεδροι και τό ἀκροατήριό τόν χειροκρότησαν μέν, ἀλλά τό πρόβλημα μένει.

● ΕΝΑ αἶσθημα ἔλλειψης σιγουριᾶς στή βάση. Τά ἐνεργά μέλη τοῦ κόμματος, οἱ ἀγωνιστές στοῦς τόπους δουλειᾶς και στίς συνοικίες, θά ἤθελαν νά ξαναγυρίσει τό κόμμα σέ μιᾶ πῶς ἐπιθετική στάση ἀπέναντι στό χριστιανοδημοκρατικό κατεστημένο. Πρέπει νά ὑπογραμμιστεῖ ἐδῶ, πῶς αὐτή ἡ διάθεση δέν ἀποτελεῖ μέ κανένα τρόπο ἀμφισβήτηση τοῦ «ἱστορικοῦ συμβιβασμοῦ», τῆς πρότασης δηλ. πού ἔκανε τό 1973 ὁ Μπερλιγκουέρ, μετά τό πραξικόπημα στή Χιλή (δέν μπορεί νά κυβερνήσει μόνη τῆς ἡ ἀριστερά, μέ τό 51% των ψήφων): ἔγινε φανερό ἀπ' τίς προσυνεδριακές διαδικασίες πῶς τουλάχιστον τό 80% των μελῶν πιστεύουν σ' αὐτόν. Τό πρόβλημα εἶναι ἄλλοῦ: ἡ βάση κρίνει αὐστηρά τήν πολιτική πού ἀκολούθησε τό κόμμα κατά τήν τελευταία περίοδο τῆς συνεργασίας μέ τή χριστιανοδημοκρατία και πιστεύει πῶς δέν προώθησε λύσεις πρὸς μιᾶ πραγματική ἀλλαγή.

ΑΠΟ ΤΗΝ ἄλλη μεριά, ἡ πολιτική τῆς λιτότητας, τήν ὁποία ἀποδέχτηκαν τό ΙΚΚ και τά συνδικάτα, ἀποπροσανατόλισε πολλούς. Ἡ πειθαρχία των μελῶν

του κόμματος και των συνδικάτων επέβαλλαν τό σεβασμό αυτής της πολιτικής, ή Ιταλική οικονομία άρχισε νά άνορθώνεται, αλλά τά έρωτηματικά σχετικά μέ τό κατά πόσο είναι δίκαια ή όχι ή λιτότητα για τήν εργατική τάξη, ύπηρεξαν πολλά.

● Ο ΑΡΙΘΜΟΣ τών μελών έπεσε κατά 23.867 τόν τελευταίο χρόνο. Φυσικά είναι άμελητέο ποσόν σε ένα σύνολο 1.790.450 μελών, αλλά είναι ένδεικτικό μιās κάποιας άδυναμίας σε έναν κομματικό κολοσσό μέ τόσα μέλη, μέ ισχυρή οργάνωση (12.769 τομείς σε συν-οικίες, τόπους δουλειάς, άκόμα και στό έξωτερικό ανάμεσα στους μετανάστες), μέ μεγάλης κυκλοφορίας έντυπα, (ένα καθημερινό, ένα έβδομαδιαίο και πολλά μηνιαία και τριμηνιαία).

ΜΠΡΟΣΤΑ στους αντιπροσώπους λοιπόν αυτού του κόμματος, (στήν κοινωνική του σύνθεση επικρατούν άκόμα οί εργατές - 50% περίπου -, ή γυναικεία συμμετοχή μεγαλώνει συνεχώς, οί διανοούμενοι παραμένουν λίγοι - 5% του συνόλου - αλλά μέ αυξανόμενη έπιρροή) ο Μπερλιγκουέρ πρότεινε - και έπέτυχε τήν έγκρισή τους - μιá γραμμή πού μπορεί νά συνοψισθεί μέ λίγες γραμμές ως εξής: Τό ΙΚΚ δέν άπαρνιέται τήν Ιστορία και τίς ρίζες του, δέν άνέχεται άπειλές και δέν ύποκύπτει σε εκδιασμούς. "Όσο για τίς επικείμενες εκλογές, θά τίς χρησιμοποιήσει για νά επιβάλλει στή Χ.Δ. τήν ανάγκη νά τό άποδεχτεί σαν συνεργάτη στή διακυβέρνηση της χώρας.

ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ της διεθνούς πολιτικής - πού κάλυψε μεγάλο μέρος και της εισήγησης και του κλεισίματος - ο Μπερλιγκουέρ αναφέρθηκε στή Σοβιετική Ένωση μέ τρόπο πού προκάλεσε τά χειροκροτήματα τών συνέδρων και του άκροατηρίου - πού παραμένει πάντα εύαίσθητο στήν ιστορική αίγλη της «πατρίδας του σοσιαλισμού». Άλλά, πέρα από μιάν εικόνα μιās Σοβιετικής Ένωσης «καλής», ειρηνόφιλης και συμβιβαστικής, κάπως ύπερβολικά τονισμένη, θά ήταν άδικο νά θεωρηθεί ή εισήγηση και τό κλείσιμο σαν κείμενα έμποτισμένα από σοβιετοφιλία. Ο Μπερλιγκουέρ επανειλημμένα επέμεινε για τήν αναγκαιότητα της δράσης για τήν επίτευξη μιās σταθερής παγκόσμιας ειρήνης. Θεώρησε τή Σοβιετική Ένωση σαν μιá πραγματικότητα τήν όποία δέν μπορεί κανείς νά άγνοήσει αν θέλει νά επιτύχει αυτή τήν ειρήνη και γι' αυτό τήν υπεράσπισε. Άλλά είπε και πράγματα σχετικά μέ τήν Κίνα πού στους σοβιετικούς σίγουρα δέν τούς άρεσαν: «ή Κίνα, είπε, θά γίνει μιá χώρα σύγχρονη και αναπτυσσόμενη και μιá κι αυτή ή διεργασία θά προχωρήσει, πρέπει νά συντελέσουμε όλοι μας ώστε ή διεργασία αυτή νά οδηγήσει τήν Κίνα νά δεσμευθεί σε μιá πολιτική ειρήνης και συνεργασίας». Δέν παρέλειψε έξ άλλου, νά διατυπώσει - περισσότερο μάλιστα από μιá φορά - τίς

συνηθισμένες πιά για τό ΙΚΚ κριτικές σχετικά μέ τήν έλλειψη πολιτικής δημοκρατίας στις σοσιαλιστικές χώρες.

ΤΟ ΘΕΜΑ τών σοσιαλιστικών χωρών - στήν επιχειρηματολογία του Μπερλιγκουέρ - συνυφαινεται μέ μια προσεχτική ύπογράμμιση της αξίας της σκέψης του Μάρξ και του Λένιν, υπό τόν όρο «*ότι δέν θά τούς κάνουμε τήν ύστατη προσβολή νά θαλασμάσουμε τή σκέψη τους σ' ένα κλειστό και άκίνητοποιημένο φιλοσοφικό σύστημα, σ' ένα ιδεολογικό κλουβί*». Βέβαια, πρόσθεσε ο Μπερλιγκουέρ, είναι ανάγκη νά «*εξετάσουμε μέ κριτικό μάτι τό έργο του Λένιν*» πράγμα πού θά μās οδηγήσει νά «*διακρίνουμε, μαζί μέ τήν αξία του, και τά όρια, καθώς και τά λάθη του*». Άλλά όλ' αυτά δέν σημαίνουν ότι άπαρνιόμαστε τήν σημασία «*της πρώτης μεγάλης επαναστατικής ρήξης*» στήν Ιστορία, «*της σοσιαλιστικής επανάστασης του Όχτώδρη, πού σημειώνει τήν άπαρχή μιās νέας εποχής*». Κι εδώ πρέπει νά σημειώσουμε ότι τά χειροκροτήματα πού διάκοψαν τόν γραμματέα του ΙΚΚ, ήταν έξ ίσου ζωνηρά μέ τή θύελλα πού είχε άκολουθήσει λίγο πρωύτερα, τήν εισήγηση νά μή «*θαλασμηθεί*» ο μαρξισμός-λενινισμός.

ΣΧΕΤΙΚΑ μέ τήν κατάσταση στή Ν.Α. Άσία, ο Μπερλιγκουέρ καταδίκασε τήν επίθεση της Κίνας στό Βιετνάμ, ενώ έδειξε κάποια κατανόηση για τήν επέμβαση τών στρατευμάτων του Άνόι στήν Καμπότζη. Έκανε μάλιστα αυτοκριτική γιατί «*δέν καταγγείλαμε πío ξεκάθαρα, εγκαίρως, τόν χαρακτήρα του καθεστώτος πού είχε επικρατήσει στήν Καμπότζη*». Άλλ' αυτό δέν τόν έμπόδισε νά ύπογραμμίσει τήν έμμογή του κόμματός του στήν αρχή της μή-επέμβασης στις ύποθέσεις τών άλλων κρατών. «*Όπως, είπε, δέν είναι άνεκτό νά παραβιάζεται ή άκεραιότητα και ή κυριαρχία ενός κράτους, για νά ύποστηριχθούν αντιδραστικά καθεστώτα, άλλο τόσο δέν είναι άνεκτό νά εξάγεται ή επανάσταση για νά επιβάλλονται τιμωρίες ή για νά προλαβαίνονται κίνδυνοι περισσότερο ή λιγότερο ύποθετικοί*».

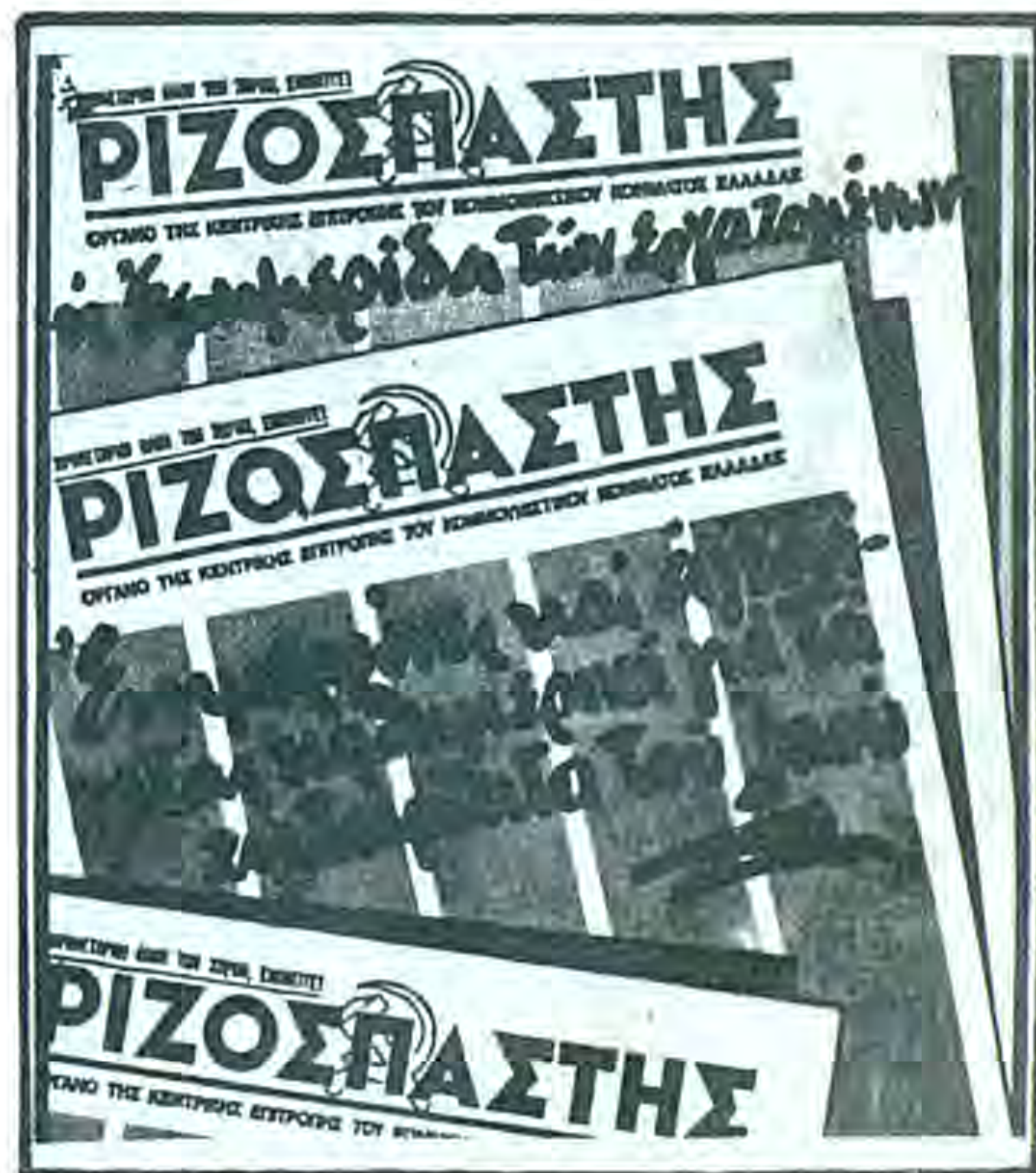
ΓΙΑ ΤΟ πρόβλημα της Ευρώπης, ο Μπερλιγκουέρ υπήρξε έξαιρετικά σαφής και ξεχώρισε άπολύτως απ' τή θέση του γαλλικού κομμουνιστικού κόμματος. Η διεργασία της ολοκλήρωσης, είπε ξεκάθαρα, πρέπει νά ειδωθεί, σήμερα, σαν όρος για τήν πραγματική ανεξαρτησία τών χωρών πού αποτελούν μέρος της Κοινότητας και για τήν ανάπτυξη της έσωτερικής τους οικονομίας. Ύπογράμμισε άκόμα λίγο πρωύτερα, τήν εκκλήση νά μήν θαλασμηθεί ο μαρξισμός κι ο λενινισμός.

ΤΗΝ ΑΝΑΓΚΗ του άγώνα για μιá νέα διομηχανική, ενεργητική, κοινοτική κλπ. πολιτική, ενώ τό θέμα της Κύπρου - και της ανατολικής Μεσογείου, γενικά - αναφέρεται μόνο στήν πολιτική άποψη του Συνεδρίου. Ός προς τό θέμα

της Μέσης Άνατολής διατύπωσε τίς εύχες μιās συνολικής συνθήκης ειρήνης μέ συμμετοχή τών Παλαιστινίων, χωρίς όμως νά καταδικάσει τό Ισραηλό - αϊγυπτιακό σύμφωνο.

ΤΟ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΕΡΟ όμως νέο στοιχείο στον διεθνή τομέα είναι ή διατύπωση του γενικού γραμματέα του ΙΚΚ σύμφωνα μέ τήν όποία επιβάλλεται τώρα πιά «*ένας νέος διεθνισμός*». Ένας διεθνισμός πού δέν θά βασίζεται πιά στήν ιδεολογική συγγένεια, αλλά στήν αναζήτηση της δικαιοσύνης και της ειρήνης, μέ τή συμμετοχή «*όλων τών επαναστατικών και προοδευτικών δυνάμεων*». Διατύπωση πού άποτελεί ένα βήμα πολύ πío πέρα από τήν αναγνώριση της αυτονομίας τών κομμουνιστικών κομμάτων πού τό ΙΚΚ ύποστηρίζει από πολλά χρόνια τώρα.

ΤΑ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΑ, τά πío παρατεταμένα, τά πío έντονα και γεμάτο πάθος χειροκροτήματα, απέσπασε ο Πιέτρο Ίνγκράο. Οί Ίταλοί κομμουνιστές είδαν μέσα απ' τά λόγια του ενός απ' τούς «*ιστορικούς*» ήγέτες του ΙΚΚ (ο άλλος είναι ο Τζόρτζιο Άμέντολα) μιá εικόνα του έαυτού τους πού τούς γέμισε έλπίδα και τούς έδωσε φτερά. Ο Ίνγκράο τούς μίλησε για τόν «*Τρίτο δρόμο*» προς τό σοσιαλισμό (δηλ. ούτε εκείνον του «*ύπαρκτου σοσιαλισμού*», ούτε εκείνον της σοσιαλδημοκρατίας). Για τήν ανάγκη μιās «*νέας ανάπτυξης*» πού νά συνδέει μέ τίς δυνάμεις της άλλαγής, όλο και πío πλατιά τμήματα της κοινωνίας. Για τήν ανάγκη νά γίνονται καταληπτές οί εξέλιξεις της έπιστήμης και της έπιστημονικής έρευνας. Για τήν ανάγκη οί μάζες νά κατακτούν τίς νέες γνώσεις και νά εκφράζουν προσανατολισμούς πού νά τούς οδηγούν στον έλεγχο της δημοκρατίας. Συγκέντρωσε τήν προσοχή του άκροατηρίου του πάνω στις «*κολοσσιαίες και πολυτάραχες άλλαγές*» πού μετατρέπουν τή μορφή του κόσμου. Μίλησε για τήν κρίση πού πλήττει «*όργανα και μέθοδες μέ τίς όποιες στό παρελθόν άσκοούνταν ο έλεγχος πάνω στις διεργασίες του κόσμου*».

ΠΩΣ ΘΑ αντιδράσει, αναρωτήθηκε ο πρόεδρος της Ιταλικής Βουλής, το εργατικό κίνημα σ' αυτή τη νέα κατάσταση: «Θά κλειστούμε πόν έαντό μας ή θά πάροουμε έμεις τή πρωτοβουλία; [...] Χρειάζεται νά βίνουμε άνοιγματα. Στούς μετασηματισμούς πού προτείνει τό εργατικό κίνημα και γιά τούς όποιους δίνει τή μάχη, πρέπει νά ύπάρξει "ένας νέος όρίζοντας συμμετοχής"».

ΕΞΑΙΡΕΤΙΚΑ άνοιχτή και ή θέση του σχετικά μέ τή σοσιαλδημοκρατία, άπέναντι στην όποία δέν μπορούμε νά έπαναλαμβάνουμε - έίπε - τίς παλιές αντίληψεις, πού πρέπει νά τίς ξαναδούμε μέ κριτικό μάτι, γιατί συχνά είναι μολυσμένες από σεκταρισμούς. Πρέπει νά προσέχουμε τό σεκταρισμό και άπέναντι στό σοσιαλιστικό κόμμα και άπέναντι στά κινήματα «πού βρίσκονται σ' άριστερά μας και πού δέν συγγέονται μέ τόν τυχοδιωκτισμό και τήν τρομοκρατία». αλλά πού γεννιούνται άπ' τό δάθαιμα τής κρίσης. 'Απ' τό κάθε πολιτικό κίνημα πρέπει νά αντιλαμβανόμαστε τήν κοινωνική του ρίζα, τίς δυνάμεις και τήν κουλτούρα πού αντιπροσωπεύει. Γιατί έτσι μόνο ή εργατική τάξη θά αναμετρηθεί μέ τήν πραγματικότητα.

ΣΧΕΤΙΚΑ μέ τά διεθνή θέματα συμφώνησε μέ τήν εισήγηση του Μπερλιγκουέρ, ύπογράμμισε μάλιστα τόν «πολυκεντρικό» της χαρακτήρα και τήν αναγκαιότητα νά καταπολεμούνται οί σηματικές καταστάσεις και οί άπλούστερες, «'Ας δούμε τήν 'Ασία, έίπε, ούτε όλα τά καλά, ούτε όλα τά κακά βρίσκονται άπ' τήν ίδια πλευρά».

Η **ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ** του **Τζιάν Κάρολ Παγιέτα**, υπεύθυνου των διεθνών σχέσεων, ύπήρξε επίσης πολύ σημαντική, μελετημένη και γνήσια «εύρωκομμουνι-

στική». 'Ο Παγιέτα συγκέντρωσε τήν προσοχή τους στή κρίση του «διπολικού» συστήματος (Σοβιετική "Ένωση - ΗΠΑ), πού τήν θεωρεί άμετάστρεπτη. Χρησιμοποίησε συχνά τή λέξη «ήγεμονία» προκειμένου γιά τίς σοσιαλιστικές χώρες του σοβιετικού συνασπισμού, και τίς κατηγορήσε, καθώς και τή Σοβιετική "Ένωση άρκετά άνοιχτά, γιά διάφορα θέματα. Ζήτησε τήν αναγνώριση γιά τό ΙΚΚ τής μεγάλης προσφοράς πού έχει δώσει στό διεθνισμό, «προπαντός» όταν πήρε θέσεις ενάντια σέ έπεμβάσεις και περιορισμούς τής έθνικής κυριαρχίας πού σημειώθηκαν στό σοσιαλιστικό κόσμο. Τό άνοιγμα άπέναντι στίς άδέσμευτες χώρες και ή υπεράσπισή τους ύπήρξαν επίσης άρκετά ξεκάθαρα. 'Ο Παγιέτα μίλησε μάλιστα γιά «μια νέα σημασία τής μή-δέσμευσης».

'Ο **Τζόρτζιο 'Αμέντολα**, πού επίσης συγκέντρωσε πολλά χειροκροτήματα - στοργής μάλλον έγραψε ο Ιταλικός τύπος, παρά συγκατάνευσης - διατήρησε τήν «ιστορική» του τοποθέτηση άπέναντι στον 'Ινγκράο, εκφράζοντας τήν αντίθετη, κατά κάποιον τρόπο, θέση του. 'Ο ήλικιωμένος τώρα πιά ήγέτης του ΙΚΚ, έπενέβη μέ ένα πνεύμα «τριτοδιεθνιστικό» και μοραλιστικό. Τά έβαλε μέ τούς διανοούμενους, μέ τά κινήματα τής νέας άριστεράς, μέ τήν έλλειψη πνεύματος αυτοθυσίας πού χαρακτηρίζει τά νέα στελέχη του κόμματος και ζήτησε ένα είδος σταυροφορίας γιά νά σωθεί τό κόμμα.

ΓΙΑ ΤΟ πρόβλημα τής τρομοκρατίας μίλησε ο **Ούγκο Πεκιόλι**, πού ύπογράμμισε τήν αναγκαιότητα νά βρίσκονται οί κομμουνιστές στην πρώτη γραμμή τής ύποστήριξης των δυνάμεων τής δημοσίας τάξης, στον άγώνα τους ενάντια στην τρομοκρατία. Πρέπει - έίπε ο Πε-

κιόλι - «νά καταγγέλλουμε όποιον προετοιμάζει συνωμοσίες και έγκλήματα. Αυτό δέν είναι καταφρονημένος χαφειδισμός, αλλά ήθικό και δημοκρατικό καθήκον».

'Ο **Λουτσιάνο Μπάγκα**, υπεύθυνος τής οικονομικής έπιτροπής του ΙΚΚ, ύπεραμύνθηκε τής πολιτικής τής λιτότητας, όπως τήν διατύπωσε τό κόμμα σαν «όργανο μετασηματισμού και ανανέωσης» και απέδωσε τήν Ιταλική κρίση σέ ένα «πλέγμα καθυστέρησης και προχωρημένων κοινωνικών και πολιτικών κατακτήσεων».

'Ο **Ούμπέρτο Τερατσίνι**, ένας άπ' τούς ιδρυτές του ΙΚΚ, μαζί μέ τόν Γκράμισι και τόν Τολιάτι, ήταν ο μοναδικός πού μίλησε, γιά μια δλόκληρη ώρα σχεδόν, - όπως και στό προηγούμενο Συνέδριο - κατά του ιστορικού συμβιβασμού και τής πολιτικής τής έθνικής ένότητας, ύπογραμμίζοντας πώς ή Χ.Δ. δέν είναι παρά ένα ταξικό κόμμα «πού εκφράζει τή μεγάλη μονοπωλιακή αστική τάξη» και μέ τήν όποία έπομένως δέν είναι δυνατή παρά μόνο ή σύγκρουση ή τό πολύ-πολύ ή συμφωνία πάνω σέ ζητήματα μερικά και περιορισμένα.

ΜΙΑ μεγάλη πολυφωνική χορωδία λοιπόν, άπόψεις πού συγκρούονται, συγκλίνουν, συμπλέκονται και συνθέτουν τήν εικόνα τής φάσης πού περνάει σήμερα ή 'Ιταλία και τό ΙΚΚ. Μιά φάση πού τήν χαρακτηρίζουν πολιτικά γεγονότα έξαιρετικής σημασίας, αλλά κυρίως μία φάση - σταυροδρόμι, ένας χώρος ύποχρεωτικής στάθμευσης γιά μία πιά υπεύθυνη αναμέτρηση μέ τήν πρόσφατη ιστορία τής Ιταλικής άριστεράς και τή συναγωγή των άνάλογων συμπερασμάτων.

□

ΕΝΑ ΕΚΔΟΤΙΚΟ ΓΕΓΟΝΟΣ

Οδυσσεα ΕΛΥΤΗ

ΜΑΡΙΑ ΝΕΦΕΛΗ

1η έκδοση Δεκέμβριος 1978

2η έκδοση Μάρτιος 1979

8η χιλιάδα

ΙΚΑΡΟΣ

Βουλής 4 - Αθηνά

Ελισαβετ Μουτζαν - Μαρτινεγκου

Η ΠΡΩΤΗ ΕΛΛΗΝΙΔΑ ΠΕΖΟΓΡΑΦΟΣ (1801-1839)

ΑΥΤΟΒΙΟΓΡΑΦΙΑ

Εισαγωγή - ιστορικές σημειώσεις Κ. ΠΟΡΦΥΡΗΣ

ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ "ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΚΗ"

Σίνα 7 ΑΘΗΝΑ τηλ. 3615493

τιμή δρχ. 100

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «γράμματα»

● ΛΕΞΙΚΟ ΜΑΡΞΙΣΤΙΚΗΣ
- ΛΕΝΙΝΙΣΤΙΚΗΣ

ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ

σελ. 280, δρχ. 200

● Γκέοργκ Λούκατς

ΜΑΡΞΙΣΜΟΣ ΚΑΙ

ΣΤΑΛΙΝΙΣΜΟΣ

σελ. 205, δρχ. 120

● Ντ. Ριαζάνοφ

Ο ΜΑΡΞ ΚΙ Ο ΕΝΓΚΕΛΣ

(ΟΧΙ ΜΟΝΟ) ΓΙΑ

ΑΡΧΑΡΙΟΥΣ

σελ. 175 δρχ. 90

● 'Ανρί Λεφέβρ

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ

ΜΑΡΞΙΣΜΟΥ, ΣΗΜΕΡΑ

σελ. 112, δρχ. 60

● Χ.Μ. "Εντσενσμπέργκερ

ΠΟΙΗΜΑΤΑ

σελ. 112, δρχ. 70

● Ε. Προμπραζένσκι

ΤΟ ΠΕΡΑΣΜΑ ΣΤΟ

ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟ

σελ. 134, δρχ. 80

Κεντρική Διάθεση:

«ΑΜΦΟΡΕΑΣ», Βαλτετσίου 50

Οί:
Κώστας Καλλιγᾶς,
Μάριος Νικολινᾶκος,
Χρῆστος Ροζάκης,
Βιργινία Τσουδεροῦ
καί ὁ Νίκος Ψυρούκης,
συζητοῦν γιά τήν:

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

ΤΟ Ζήτημα τῶν ἐπιλογῶν τῆς ἐλληνικῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς βρίσκεται πάντοτε στό ἐπίκεντρο τῶν πολιτικῶν συζητήσεων καί τοῦ δημόσιου ἐνδιαφέροντος. Ὅχι μόνο γιατί προτείνονται στό λαό, ἀπό τούς ὑπεύθυνους κομματικούς φορεῖς, διαφορετικές «ἐξωτερικές κατευθύνσεις», ἀλλά καί γιατί, βραχυπρόθεσμα, τό ζήτημα τοῦ προσανατολισμοῦ τῆς ἐξωτερικῆς μας πολιτικῆς, συνδέεται ἀπό πολλούς μέ τήν εὐνοϊκή ἢ μή ἐπίλυση διεθνῶν «ἐπιπλοκῶν» πού ἀντιμετωπίζει ἢ πού ἐνδέχεται νά ἀντιμετωπίσει ἡ χώρα. Ἀλλά καί μακροπρόθεσμα, μιά ἄποψη ἐξαρτᾶ τήν ἐπίλυση τῶν ἐσωτερικῶν μας προβλημάτων ἀπό τήν ἔνταξη σ' ἓνα συγκεκριμένο «ἐξωτερικό δρόμο».

ΤΟ «ΑΝΤΙ» θέλοντας νά συμβάλει στή διερεύνηση τῶν προβλημάτων τῆς ἐλληνικῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς δημοσιεύει σήμερα τά πρακτικά μιᾶς συζήτησης πού ὀργάνωσε καί στήν ὁποία παίρνουν μέρος ὁ δημοσιογράφος ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΛΛΙΓΑΣ, ὁ οἰκονομολόγος ΜΑΡΙΟΣ ΝΙΚΟΛΙΝΑΚΟΣ, ὁ διεθνολόγος ΧΡΗΣΤΟΣ ΡΟΖΑΚΗΣ, ἡ βουλευτίνα ΒΙΡΓΙΝΙΑ ΤΣΟΥΔΕΡΟΥ καί ὁ ἱστορικός ΝΙΚΟΣ ΨΥΡΟΥΚΗΣ.

ΑΝΤΙ: Στή σημερινή μας συνάντηση θά θέλαμε νά συζητήσουμε συνολικά τά προβλήματα πού συναρτῶνται μέ τήν ἄσκηση τῆς ἐξωτερικῆς μας πολιτικῆς, λαβαίνοντας ὑπόψη ὅτι ἡ Ἑλλάδα εἶναι μιά χώρα μικρή, θρίσκεται σέ μιάν εὐαίσθητη περιοχή καί ἔχει ἓνα πλῆθος ἀπό ἐξαρτήσεις. Ἐπιμονα, τίθεται τό αἶτημα γιά τήν ἄσκηση μιᾶς ἀνεξάρτητης ἐξωτερικῆς πολιτικῆς.

Σέ ποῖο βαθμό πραγματικά μπορούμε νά ἀσκήσουμε μιάν ἀνεξάρτητη ἐξωτερική πολιτική, παίρνοντας ὑπόψη καί τούς διεθνείς συσχετισμούς δυνάμεων; Μήπως θά μπορούσαμε νά ξεκινούσαμε μέ τά παραπάνω, σάν ἀφετηρία γιά τή συζήτησή μας;

ΤΣΟΥΔΕΡΟΥ: Πιστεύω ὅτι εἶναι ἀδύνατον γιά μιά μικρή χώρα νά ἀσκήσει ἐξωτερική πολιτική, ἐάν δέν ἔχει δυνατό ἐσωτερικό μέτωπο. Εἶπα μιά μικρή χώρα. Ἀναρωτιέμαι ἂν δέν ἔκανα ἤδη λάθος. Γιατί καί ἡ ἀμερικανική κυβέρνηση δέν ἀσκεῖ ἀνεξάρτητη ἐξωτερική πολιτική. Ἐπηρεάζεται ἀπό δυνάμεις στό ἐσωτερικό. Οἱ μεγάλες ἐταιρεῖες τῆς Ἀμερικῆς ἀσκοῦν ἐξωτερική πολιτική καί κατευθύνουν καί ἐπηρεάζουν πάρα πολλές φορές, τό Στέιτ-Νηπάρτμεντ.

Ἀλλά ἄς ἔρθουμε ὁμως στή δική μας χώρα: Μιά μικρή χώρα σάν τήν Ἑλλάδα δέν μπορεῖ νά ἐλέγξει ἢ νά κάνει τό ἐπιθυμητό στόν ἐξωτερικό τομέα – δηλαδή στίς σχέσεις μέ τίς ὑπερδυνάμεις – ἐάν δέν δυναμώσει τήν οἰκονομία της, δέν δημιουργήσει ὀρισμένους ἀνεξάρτητους τομείς τῆς παραγωγῆς, ἐάν δέν θωρακίσει τήν διοίκησή της, ἀπέναντι στήν ἐξωτερική διάβρωση. Γιά μένα αὐτά εἶναι καίρια. Δέν μπορεῖ οὔτε ὁ καλύτερος πρωθυπουργός, ἀλλά οὔτε

καί τά κόμματα μέ μιά σαφή πολιτική γραμμή νά ἐφαρμόσουν τήν πολιτική γραμμή τους ὅταν δέν ἐλέγχουν μιά δυνατή οἰκονομία. Δέν χρειάζεται δηλαδή μόνο δυνατό στρατό γιά ν' ἀσκήσεις ἐξωτερική πολιτική. Σήμερα χρειάζεσαι καί δυνατή οἰκονομία. Γι' αὐτό πιστεύω ὅτι τό Ἰσραήλ π.χ. (ἀναφέρω ἓνα παράδειγμα γενικό) εἶναι σέ εὐνοϊκότερη θέση ἀπό μᾶς στήν ἄσκηση τῆς πολιτικῆς του.

Πέρα λοιπόν ἀπό τήν γεωπολιτική θέση πού κατέχουμε ἡ ἄσκηση ἀνεξάρτητης ἐξωτερικῆς πολιτικῆς δυσκολεύεται κι ἀπ' τό γεγονός ὅτι δέν ἔχουμε δυνατό ἐσωτερικό μέτωπο. Ἡ ἄλλη προϋπόθεση βέβαια εἶναι νά ἔχουμε στρατό δυνατό καί πρέπει ἐπίσης νά ἀλλάξει ἐντελῶς ἡ δομή τοῦ ὑπουργείου ἐξωτερικῶν πού χειρίζεται τήν ἐξωτερική πολιτική. Ξεχώρισα τό θέμα τοῦ πῶς διαμορφώνεται τό ἐσωτερικό μέτωπο τῆς χώρας γιά νά ὑπάρχει μιά δύναμη στήριξης πρὸς τούς πολιτικούς. Δέν ἀναφέρθηκα ἀκόμα στό πῶς ἐντάσσεται ἡ Ἑλλάδα στίς δεδομένες σχέσεις μεταξύ τῶν ὑπερδυνάμεων.

ΝΙΚΟΛΙΝΑΚΟΣ: Ἀπαντῶ μόνο σ' αὐτό τό ἐρώτημα: – «Πῶς μπορούμε ἐμεῖς – λαμβάνοντας ὑπόψη ὀρισμένους συσχετισμούς δυνάμεων – πού πάντα ὑπάρχουν, νά ἀσκήσουμε ἀνεξάρτητη ἐξωτερική πολιτική.

– Ἀς προχωρήσουμε ὁμως πῶς πέρα: Κι ἄς δοῦμε πρῶτα τό θέμα τῆς μικρῆς χώρας πού θέτετε.

– Πῶς προσδιορίζεται ἡ μικρή χώρα; Ἀπό τό μέγεθος; Τό μέγεθος εἶναι ἀντικειμενικό ἢ προσδιορίζεται καί ἀπό ἄλλες συντεταγμένες;

Τό μέγεθος μιᾶς χώρας προσδιορίζεται βέβαια ἀπό ποσοτικά μέγεθη, ἀλλά δέν εἶναι αὐτό πού καθορίζει μιά χώρα σάν μεγάλη ἢ

μικρή: Πιό πέρα είναι βασικά ή οικονομική δύναμη, πού προσδιορίζει τό μέγεθος. Για παράδειγμα ή 'Αμερική καί ή Βραζιλία. Μεγάλη χώρα ή Βραζιλία σέ έκταση, αλλά όχι μεγάλη από τήν πλευρά τής δύναμης. Νομίζω τουλάχιστον σ' αυτό τό βασικό θέμα, θά συμφωνήσουμε. "Ότι δηλαδή τό αντικειμενικό μέγεθος, άσχετα άπ' τό πώς τό προσδιορίζουμε, είτε σάν λαό είτε σάν έκταση, άποτελεί ένα στοιχείο βασικό του πολιτικού πιά προσδιορισμού μιās χώρας.

'Αλλά άν τό πάμε λίγο πιό πέρα θά δούμε ότι ή οικονομική διάσταση πού συμβαδίζει μέ τήν πολιτική διάσταση είναι καίριο στοιχείο τής ύπόστασης μιās χώρας. Τό Βέλγιο π.χ. είναι μιά χώρα πού άποτελεί μιά σημαντική οικονομική δύναμη, έχει άναπτύξει δικούς της κλάδους, έχει μιά κάποια σχετική άυτόνομια, αλλά εξακολουθεϊ νά είναι μιά μικρή χώρα.

"Αρα τό στοιχείο του μεγέθους έκφραζόμενο στή διάσταση «λαός» καί στή διάσταση «έκταση» παίζει ένα σημαντικό ρόλο. "Ας δούμε τίς συνέπειες από αυτές τίς διαπιστώσεις στήν έξωτερική πολιτική. 'Εξωτερική πολιτική σημαίνει τοποθέτηση μιās χώρας, ενός κράτους - από δυναμική άποψη - στή διεθνή σκηνή. Τοποθέτησή του δέν σημαίνει διαμόρφωση σχέσεων του μέ άλλα κράτη.

'Εάν λοιπόν αυτό είναι έξωτερική πολιτική, τότε προχωρούμε λίγο πιό πέρα καί λέμε ότι προσδιορίζεται:

α. από τό συσχετισμό τών δυνάμεων πού προσδιορίζουν τήν έξουσία καί προσδιορίζουν έτσι όλες τίς σχέσεις πού χαρακτηρίζουν τόν κοινωνικό σχηματισμό, πού όνομάζουμε κράτος ή χώρα.

β. Πέρα άπ' αυτό, υπάρχουν, γιά τήν άσκηση τής έξωτερικής πολιτικής έτσι όπως τήν όρισα πιό πάνω, οι αντικειμενικές συνθήκες. Καί αυτές είναι τόσον έσωτερικές - όσον άφορā τήν οικονομική ύπόσταση τής χώρας, τό επίπεδο άνάπτυξης καί γενικά ή άνάπτυξη τής χώρας -, αλλά καί έξωτερικές: κατά πόσον δηλαδή ό χώρος στόν όποιο έχεις τή δυνατότητα νά διαδραματίσεις ένα ρόλο καί νά διαμορφώσεις καί έσύ τίς σχέσεις σου μέ τίς άλλες χώρες, δέν προσδιορίζεται άποκλειστικά από σένα, αλλά καί από άλλες χώρες πού υπάρχουν στή διεθνή σκηνή πού προσδιορίζουν καί τή δυνατότητα τής δικής σου κίνησης. "Αν μείνω στίς έσωτερικές δυνάμεις, θά έλεγα έδω ότι σέ τελευταία άνάλυση κάθε έξωτερική πολιτική είναι κατά βάση ταξική πολιτική, συνδέεται μέ τή δομή τής έξουσίας σέ μιά χώρα. 'Επειδή δέ ή δομή τής έξουσίας όπωσδήποτε προσδιορίζει τόν κοινωνικό σχηματισμό (κράτος-χώρα) τόν προσδιορίζει καί στίς οικονομικές καί στίς κοινωνικές του διαστάσεις. Σέ τελευταία άνάλυση, ή τοποθέτηση μιās χώρας σέ σχέση μέ τίς άλλες χώρες γίνεται μέ βάση τά συμφέροντα εκείνα πού βρίσκονται πίσω από τίς δυνάμεις πού άσκούν τήν έξουσία.

Τό δεύτερο στοιχείο, οι αντικειμενικοί παράγοντες πού προσδιορίζουν τήν έξωτερική πολιτική, είναι τόσο έσωτερικοί, (οικονομικοί, κοινωνικοί κλπ.) όσο καί έξωτερικοί, δηλαδή ό συσχετισμός τών δυνάμεων σέ διεθνές επίπεδο τό όποιο προσδιορίζει καί τό χώρο μέσα στόν όποιο μπορεί κανείς νά κινηθεϊ άσκώντας μιά συγκεκριμένη πολιτική.

Τό συγκεκριμένο πού τή στιγμή αυτή καί κλείνω έδω, λέγοντας ότι όταν θάλεις ένα δόγμα «άνήκομεν εις τήν δύση» είναι μιά τοποθέτηση καί μιά έπιλογή σάν βάση έξωτερικής πολιτικής, πού προσδιορίζεται πρώτον, από τόν έσωτερικό συσχετισμό τών δυνάμεων μέσα στή χώρα καί δεύτερον, από τίς διεθνείς σχέσεις πού υπάρχουν καί πού προσδιορίζονται από τόν συσχετισμό ΗΠΑ-ΕΣ-ΣΔ-Κίνας, σέ πρώτο πλάνο καί σέ δεύτερο πλάνο - από τίς δευτερεύουσες σχέσεις άλλων χωρών όπως π.χ. τών χωρών τής ΕΟΚ, τών Μεσογειακών χωρών κ.ο.κ.

ΑΝΤΙ: Δέν είναι άπαραίτητο νά συντρέχουν καί οι δυό λόγοι. Δηλαδή θά μπορούσε ό συσχετισμός δυνάμεων μέσα στή χώρα νά είναι αντίστροφος από τίς έπιλογές πού έχουν κάνει οι Μεγάλες Δυνάμεις - δηλαδή τό «άνήκομεν στή Δύση» μπορεί ν' άποφασίζεται από τό έλληνικό κράτος, από τά έλληνικά κόμματα, όπως εκπροσωπούνται στό έλληνικό κοινοβούλιο, αλλά δέν είναι άπαραίτητο νά καθορίζεται καί από τό διεθνή συσχετισμό δυνάμεων. "Η μπορεί βέβαια νά ίσχύει καί τό αντίθετο. Δηλαδή νά μή θέλουμε έμεις νά ανήκουμε στή Δύση, αλλά νά μās έχουν υποχρεώσει νά ανήκουμε στή Δύση - καί είναι μιά τρέχουσα άποψη.

ΤΣΟΥΔΕΡΟΥ: Τί έννοείς «μās έχουν υποχρεώσει»; αυτό είναι λίγο άσαφές.

ΑΝΤΙ: "Ότι έν πάσει περιπτώσει, κάποια στιγμή οι μεγάλες δυνάμεις μπορεί νά άποφάσισαν «ή 'Ελλάδα πρέπει ν' ανήκει στήν Δύση». "Ισως αυτό νά άποτελεϊ «μιά ύπόθεση έργασίας».

ΤΣΟΥΔΕΡΟΥ: Αυτό είναι άύθαιρεσία - δέν υπάρχουν τέτοιες όριστικοποιημένες άποφάσεις.

ΨΥΡΟΥΚΗΣ: Νομίζω ότι ή έξωτερική πολιτική έξαρτιέται από τήν έσωτερική πολιτική. Μέ άλλα λόγια, ή έσωτερική πολιτική ενός κράτους είναι εκείνη πού καθορίζει καί τήν έξωτερική πολιτική του. Καί ή έσωτερική πολιτική καθορίζεται από τό συσχετικό τών ταξικών δυνάμεων μέσα στην κοινωνία, δηλαδή από τό ποιά τάξη έχει τήν έξουσία.

Αυτό έμμεσα τό έθεσε καί ή κα Τσουδερού. "Εχουμε όρισμένες οικονομικές δυνάμεις στήν 'Ελλάδα, πού άνάλογα μέ τό ποιά είναι τά συμφέροντά τους, μέσα στα πλαίσια του διεθνούς άστικού καταμερισμού τής έργασίας, προσανατολίζουν καί τήν πολιτική του κράτους πρός τή Δύση, πρός τήν 'Ανατολή ή πρός όπουδήποτε άλλο. Σήμερα χρειάζεται νά γίνει οικονομική άνάλυση γιά τήν άρχουσα τάξη πραγμάτων στήν 'Ελλάδα, γιά νά δούμε γιατί αυτή μās λέει ότι «άνήκουμε στή Δύση καί όχι στήν 'Ανατολή».

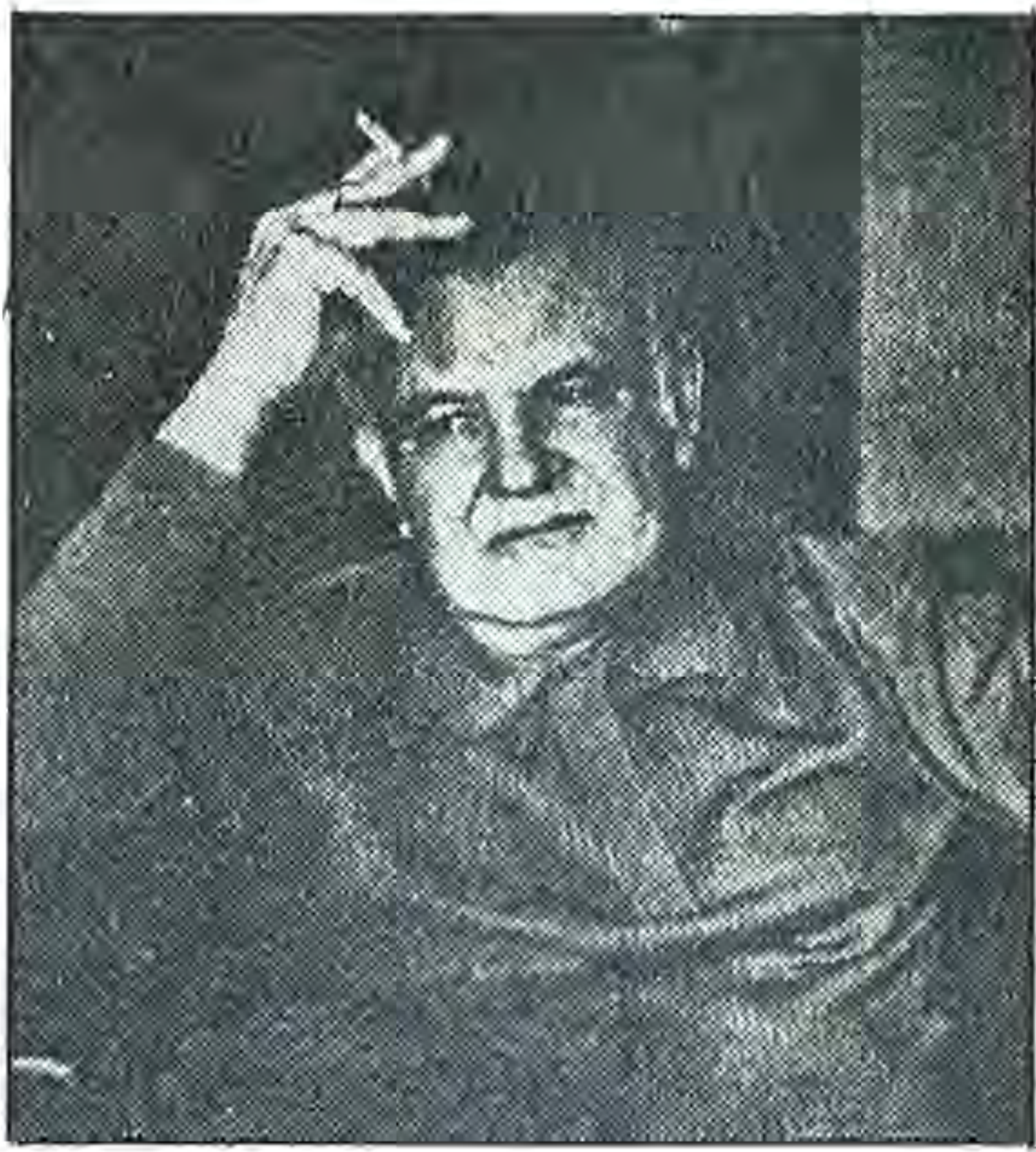
Βέβαια υπάρχουν καί άλλοι παράγοντες πού πρέπει νά παίρνουμε ύπόψη μας γιά τήν άξιολόγηση τής έξωτερικής πολιτικής. Ζούμε σέ μιά έποχή πού υπάρχουν παγκόσμια στρατηγικά-πολεμικά συστήματα. "Ετσι καί ή γεωγραφική θέση τής χώρας είναι κι αυτή καθοριστική. "Αν, λόγω χάρη, στό παγκόσμιο στρατηγικό-πολεμικό σύστημα τών ΗΠΑ, ή 'Ελλάδα είναι σημαντικός κρίκος, έπόμενο είναι νά ύπάρχει πιό έπίμονη κηδεμονία σ' αυτή τή χώρα, άπ' ό,τι σέ μιάν άλλη πού ή παρουσία της στό παγκόσμιο στρατηγικό σύστημα τών βορειοαμερικάνων δέν έχει καθοριστική σημασία. "Υστερα, άν ό κρίκος αυτός είναι καίριος καί γιά τόν αντίπαλο τών ΗΠΑ, άς πούμε γιά τό συνασπισμό τής Σοβιετικής "Ενωσης, τότε έχουμε καί όξύτατο ανταγωνισμό γιά τήν άπόσπασή του.

Γενικά, ή γεωγραφική θέση παίζει σημαντικό ρόλο γιά τήν έξωτερική πολιτική μιās χώρας. Κι αυτό γιατί ύπάρχει παγκόσμια άγορά καί παγκόσμια ήγεμονικά στρατηγικά-πολεμικά συστήματα. Αυτό τό πράγμα μπορούμε νά τό δούμε καθαρά παίρνοντας γιά παράδειγμα τή Ρουμανία. Μεταπολεμικά, τοποθετήθηκε στό λεγόμενο άνατολικό συνασπισμό. Μά οι χώρες του συνασπισμού αυτού πέρνουν μέρος στήν παγκόσμια άγορά καί στό διεθνή καταμερισμό τής έργασίας. "Ετσι, άνάλογα μέ τή γεωγραφική θέση τους, ή κάθε μιά διαφοροποιεί τή στάση της. Τά Βαλκάνια, σάν γεφύρι άνάμεσα στήν 'Ανατολή καί στή Δυτική Εύρώπη, δέν αισθάνονται άνετα μέσα στό συνασπισμό πού ανήκουν. Γι' αυτό καί ή Ρουμανία, παρ' όλο πού ανήκει στό Σύμφωνο τής Βαρσοβίας καί στήν ΚΟΜΕΚΟΝ στήν έξωτερική της πολιτική, προσπαθεϊ νά παίξει τό ρόλο εκείνο πού τής προσφέρει ή γεωγραφική της τοποθέτηση. Προσπαθεϊ νά παίξει τό ρόλο τής γέφυρας.

Ακόμα θά ήθελα καί πάλι νά υπογραμμίσω πώς ό ήγεμόνας κάθε κοινωνίας (ή ήγεμονική τάξη της) είναι εκείνος πού καθορίζει τήν τοποθέτηση τής χώρας μέσα στό πλέγμα τών διεθνών σχέσεων. Καί ή τοποθέτηση του ίδιου έξαρτιέται από τό ρόλο του στό διεθνή άστικό καταμερισμό τής έργασίας. Διαθέτει άνεξαρτησία, όσον άφορā τή διεθνή τοποθέτησή του, στό βαθμό πού έχει οικονομική άυτόνομια. Δέν έχει καμιά σημασία τί είδους κράτος είναι μιά χώρα (καπιταλιστικό, σοσιαλιστικό). "Αν έχει άυτόνομια οικονομική, τότε μπορεί νά έχει καί άυτόνομια στήν έξωτερική πολιτική. Διαφορετικά ή έξωτερική πολιτική του καθορίζεται από εκείνον πού έξαρτιέται (άπό τόν κηδεμόνα, τόν προστάτη). "Αρα ή οικονομική άυτόνομια άποτελεϊ προϋπόθεση γιά τήν άσκηση άνεξάρτητης πολιτικής μέσα στα πλαίσια τών διεθνών σχέσεων. "Ενα άλλο ζήτημα είναι τό πρόβλημα ποιο ρόλο μπορούν νά παίξουν οι έργαζόμενοι όταν στήν κοινωνία τους ό ήγεμόνας εξακολουθεϊ νά είναι τό κεφάλαιο, ή όλιγαρχία του κεφαλαίου. Πιστεύω πώς υπάρχουν δυνατότητες ή αντίθετη τάξη, ή έργατική (καί γενικά οι έργαζόμενοι) νά άσκεϊ κριτική, έλεγχο καί πιέσεις καί νά θάζει φραγμούς καί όρια στόν τρόπο πού μ' αυτόν εφαρμόζει τήν έξωτερική πολιτική της ή άρχουσα τάξη. Δηλαδή νά μήν τήν αφήνει νά είναι άσύδοτη.

Διαφορετικά θά έχουμε μιά όλότελα ντετερμινιστική στάση: θά λέμε ότι ύπάρχει μιά δοσμένη κατάσταση, πού πολιτικά τήν έκφράζει ή Δεξιά, ότι είναι τά μεγάλα έλληνικά καί ξένα τράστ πού διευθύνουν, ένω έμεις δέν έχουμε νά κάνουμε τίποτα άλλο από τό ν' άποδεχόμαστε αυτή τήν άλήθεια καί νά σταυρώνουμε τά χέρια μας (παθητικοποίηση).

ΝΙΚΟΛΙΝΑΚΟΣ: Τό πρόβλημα είναι ότι έφ' όσον ό καθοριστικός

παράγοντας και της εξωτερικής πολιτικής είναι ο έσωτερικός, δηλαδή η δομή της εξουσίας, τότε το πρόβλημα δεν είναι ότι αποδέχεται ντετερμινιστικά την εξωτερική πολιτική των άλλων. 'Απλώς για ν' αλλάξεις την εξωτερική πολιτική της άρχουσας τάξης, πρέπει ν' αλλάξεις και τη δομή της εξουσίας έσωτερικά.

ΨΥΡΟΥΚΗΣ: Ναί, αλλά αρχίζεις μέ τό νά προσπαθήσεις πρώτα νά έλέγξεις τόν αντίπαλο.

ΤΣΟΥΔΕΡΟΥ: Νομίζω, πάλι ξεφεύγουμε από τό θέμα μας. Τί έννοούμε ήγεμόνα;

ΑΝΤΙ: Θά θέλαμε νά παρεμβάλλουμε αυτή τήν έρώτηση. Μέχρι στιγμής μιλάμε για τίς δυνατότητες άσκησης μιās άνεξάρτητης έξωτερικής πολιτικής. Μήπως θά έπρεπε νά ξεκινήσουμε από έναν όρισμό; Δηλαδή τί έννοούμε ή πώς θέλουμε ή ποιό είναι τό «δέον» για τήν έξωτερική μας πολιτική. Καί μπορεί νά τήν έννοούν όλοι οι "Έλληνες μέ ταυτόσημο τρόπο; Νά έχει τούς ίδιους στόχους; Καί άφού έξετάσουμε όλα αυτά νά επανέλθουμε στις δυνατότητες για τήν άσκηση μιās τέτοιας πολιτικής.

ΡΟΖΑΚΗΣ: Δέν νομίζω ότι μέ βοηθάει αυτή ή τροποποίηση. Πιστεύω ότι υπάρχει γενική συναίνεση τών συνομιλητών πώς ο έσωτερικός παράγοντας είναι άναμφίβολα καθοριστικός στην άσκηση της έξωτερικής πολιτικής, της όποιας έξωτερικής πολιτικής. Θά ήθελα μέ βάση αυτό τό γενικό σκεπτικό νά ξεδιδικεύσω τό θέμα της έξωτερικής πολιτικής στον έλληνικό χώρο. 'Υπάρχουν, φυσικά, πολλοί παράγοντες πού έχουν συντελέσει στους βασικούς προσανατολισμούς αυτής της πολιτικής, έτσι όπως ιστορικά εξελίσσεται από τήν 'Επανάσταση του '21 και μετά, όπως ή ιδιαίτερη γεωπολιτική θέση μας μέ τίς εύαισθησίες της, ή έντονη παρουσία τών μεγάλων δυνάμεων στην περιοχή και οι προσδιοριστικές επιβαρύνσεις της μακροχρόνιας τουρκικής κατοχής. 'Εκείνο, όμως, τό στοιχείο πού έχει παίξει, κατά τή γνώμη μου, καταλυτικό ρόλο στους προσανατολισμούς της γενικότερης πολιτικής μας, έσωτερικής και έξωτερικής και πού είναι κι ο κομιστής όλων τών παραπάνω παραγόντων πού ανέφερα, είναι ή κατασκευασμένη, δοτή δόμηση της έλληνικής κοινωνίας, έτσι όπως διαμορφώθηκε κι άνδρώθηκε μέσα στους δύο τελευταίους αιώνες, από τά μέσα, κύρια, του δέκατου έννατου αιώνα και μετά. 'Η παρείσφρηση μέσα σέ έναν κοινωνικό κορμό μέ σαφή φεουδαρχικά χαρακτηριστικά, άστικων, θεσμών πού μεταφυτεύτηκαν έμβόλιμα από ήγετικές ομάδες μέ δυτικά πρότυπα προδιαγραφής - ή πολιτική και οικονομική έλίτ, οι "Έλληνες της διάσπορας, οι "Έλληνες τών άκτών της Μικράς 'Ασίας - όδήγησε από τή μιά μεριά στη δημιουργία ενός τυπικά δυτικού κράτους μέ θεσμούς όνομαστικά δυτικούς πού όμως και δέν εφαρμόζονται φυσιολογικά, παρά μόνο για όρισμένα στρώματα κοινωνικά και πού πλάτυναν, αντί νά μειώνουν, τό άνοιγμα της ψαλίδας άνάμεσα στις άστικοποιημένες κοινωνικές ομάδες και στις ομάδες εκείνες πού είχαν γαλουχηθεί και διαιώνιζαν τό φεουδαρχικό - ως τό πούμε - σύστημα παραγωγής και κοινωνίας. 'Ο καπιταλισμός πού καθιερώνεται στην έλληνική επικράτεια χρησιμοποιεί, σέ μεγάλο βαθμό, τή φεουδαρχική υποδομή, για τό όφελος περιορισμένων κοινωνικών ομάδων, αφήνοντας τό μεγαλύτερο μέρος του λαού στις παρυφές του, άνήμπορο νά παίξει κι αυτό τό μέρος του ρόλου πού του άνήκει στη διεκδίκηση και τήν εξέλιξη της έλληνικής κοινωνίας. Τό τμήμα, τώρα, εκείνο πού κατέχει τό καπιταλιστικό κλειδί και για τό όποιο σχηματίζονται και υπολειπορούν, έστω, οι θεσμοί, ρυθμίζει, μαζί μέ τίς άφομοιωμένες μέ αυτό άνάλογες «βοηθητικές» κοινωνικές ομάδες τή βασική πολιτική του τόπου, επιδιώκοντας τήν άναπαραγωγή του και τήν πιό πέρα άφομοίωση τών κοινωνικών ομάδων σέ αυτό τό μικτό, παθολογικό προκαπιταλιστικό μόρφωμα, μέσα από τήν παράξενη διαλεκτική καπιταλιστικών, άστικών δομών και φεουδαρχικών κατάλοιπων. Παράλληλα, μέ τίς σταθερές διασυνδέσεις μέ τό έξωτερικό - πού ποικίλουν από έποχή σέ έποχή, άνάλογα μέ τίς

μετατοπίσεις τών δυνάμεων στό διεθνή χώρο - επιδιώκει νά σταθεροποιήσει τήν έσωτερική του στεγανότητα και νά ένισχύσει τή θέση του μέ τήν αύξηση της οικονομικής του ισχύος πού πολλαπλασιάζεται μέ τήν έξωτερική άρωγή και τήν κατάχρηση τών άστικών κανόνων στό έσωτερικό. Τό τμήμα αυτό, άπ' εύθείας άπόγονος τών «ίδρυτων» του άστισμού στην 'Ελλάδα, είναι κι ο βασικός φορέας της διαμόρφωσης της έλληνικής έξωτερικής πολιτικής και, συνακόλουθα, κι ο άγωγός της διείσδυσης τών ξένων συμφερόντων στον τόπο μέσα από τήν εύθεία σχέση πού δημιουργείται άνάμεσα σ' αυτό, στα ξένα οικονομικά συμφέροντα και στις πολιτικές έξουσίες πού τά εκπροσωπούν και τά προωθούν άνάλογα.

ΤΣΟΥΔΕΡΟΥ: Διαφωνώ ριζικά στό ότι υπάρχει στην πραγματικότητα ταξική έξωτερική πολιτική για ένα έθνος. Διότι έχουμε παραδείγματα άλλα όπου τό έθνος δέν αλλάζει έξωτερική πολιτική αλλάζοντας κοινωνικές δομές ή αλλάζοντας τούς «ήγεμόνες» στην έξουσία (φαίνεται νά παρακολουθείς τήν θεώρηση του κ. Νικολινακού σ' αυτό). Παράδειγμα ή Κίνα, άκόμα και ή Ρωσία. 'Η έξωτερική πολιτική της Ρωσίας στό μεσογειακό χώρο πιστεύω ότι δέν έχει αλλάξει από τόν τσαρισμό ως τώρα.

ΝΙΚΟΛΙΝΑΚΟΣ: Δέν ξέρω κατά πόσο μπορούμε νά μιλάμε για έξωτερική πολιτική, για τόσο μεγάλα διαστήματα, παίρνοντας για σύγκριση τήν έποχή τών Τσάρων δηλαδή και τήν τωρινή. Διερωτώμαι άν τέτοιες συγκρίσεις μας όδηγούν σέ κάποιο συγκεκριμένο αποτέλεσμα.

ΨΥΡΟΥΚΗΣ: Γενικά, νομίζω πώς ή παγκόσμια αγορά δέν έχει αλλάξει. 'Ο διεθνής καταμερισμός της εργασίας εξακολουθεί νά είναι άποικιοκρατικός. Καί έφ' όσον υποχρεωτικά συμμετέχουν σ' αυτόν τά σύγχρονα κράτη, ή πολιτική τών μεγάλων έθνών (ήγεμονική πολιτική) δέν πρόκειται ν' αλλάξει παρά τίς κοινωνικές αναστατώσεις-άλλαγές πού μπορούν νά έχουν συμβεί στη μιά ή στην άλλη μεγάλη χώρα.

ΝΙΚΟΛΙΝΑΚΟΣ: 'Εδω υπάρχει διαφωνία. Διότι αυτή τή στιγμή θρισκόμαστε σέ μιά τελείως δυναμική φάση άλλαγής. "Οχι ίσως ριζικής, αλλά όπωσδήποτε μιās άλλαγής.

ΨΥΡΟΥΚΗΣ: Οι όμοιότητες της τσαρικής πολιτικής μέ τή σημερινή σοβιετική έξωτερική πολιτική έντοπίζονται στό γεγονός ότι ο διεθνής καταμερισμός της εργασίας παραμένει ο ίδιος. Μέσα στα πλαίσια του δρā και ή Σοβιετική "Ενωση στό επίπεδο τών διεθνών ανταλλαγών. Αυτό της καθορίζει σ' άποφασιστικό βαθμό τά οικονομικά της παγκόσμια συμφέροντα. Γι' αυτό και δέν μπορεί αυτά νά είναι διαφορετικά άπ' ό,τι παλιά. Αυτό, μέ τή σειρά του, της υπογραμμίζει την αναλλοίωτη γεωγραφική της θέση. 'Η γεωγραφική της θέση είναι τέτοια πού τήν σπρώχνει νά προσπαθήσει νά θγει από δύσκολες, «άδικες» καταστάσεις. Λόγου χάρη, ο κολοσός αυτός είναι άποκλεισμένος, από τό σταυροδρόμι της 'Ανατολής. 'Εφ' όσον, λοιπόν, θά υπάρχει παγκόσμια καπιταλιστική αγορά και διεθνής άποικιοκρατικός καταμερισμός της εργασίας, ή Σοβιετική "Ενωση θά έχει τήν τάση νά κατέβει στη Μεσόγειο. 'Ετσι, άμέσως, έχουμε όμοιότητες μέ τήν τσαρική πολιτική. 'Η κατάσταση αυτή δρā παλινδρομικά και στην έσωτερική πολιτική της χώρας. 'Ετσι έχουμε τίς άλληλεπιδράσεις έσωτερικής-έξωτερικής πολιτικής.

"Οσο για τήν Κίνα: Είναι ένα έθνος 800 εκατομμυρίων και πάνω ανθρώπων. Είναι έθνος φτωχό (350 δολάρια τό κατά κεφαλή χρονιάτικο έθνικό εισόδημα). Πρόκειται για μεγάλη άδικία του διεθνούς άποικιοκρατικού καταμερισμού της εργασίας. Παράλληλα υπάρχουν παγκόσμιοι ρόλοι. 'Επόμενο, λοιπόν, νά υπερισχύσει στην Κίνα ή τάση νά παίξει παγκόσμιο ρόλο για νά θγει από τή σημερινή της κατάσταση.

Μέ τίς επαναστατικές άλλαγές πού γνώρισαν οι Κινέζοι, πού τούς άνύψωσαν τό επίπεδο της ανθρώπινης ύπαρξής τους, μά και μέ τόν έθνικό εγωισμό πού αυτόματα δημιουργεί τό γεγονός ότι ο ένας στους πέντε άνθρώπους στον κόσμο είναι Κινέζος, δέν μπορεί παρά τελικά νά δημιουργείται ή τάση νά παίξει παγκόσμιο ρόλο ή Κίνα. 'Από τήν άποψη αυτή, θρισκόμαστε στις παραμονές τρομερών άλλαγών στις διεθνείς σχέσεις. Φυσικά, και στην περίπτωση αυτή, οι επιπτώσεις άφορούν και τήν έσωτερική κατάσταση της Κίνας.

ΝΙΚΟΛΙΝΑΚΟΣ: Οι όποιες όμως έμμεσα αλλάζουν τίς σχέσεις, διότι αλλάζει ο διεθνής καταμερισμός εργασίας.

ΨΥΡΟΥΚΗΣ: 'Υπάρχουν δυό διαφορετικά πράγματα: Οι όμοιότητες και οι τάσεις. Καί τά δυό για ν' αλλάξουν, πρέπει ν' αλλάξει όλη ή παγκόσμια τάξη πραγμάτων. Δέν άρκούν οι άλλαγές στό έσωτερικό μιās χώρας.

ΤΣΟΥΔΕΡΟΥ: Συμφωνώ μέ τόν κ. Ψυρούκη, γι' αυτό πρέπει νά προσέχουμε τίς άπλουστεύσεις. 'Επειδή είναι άπλούστευση και ή ιδέα της ταξικής έξωτερικής πολιτικής, γι' αυτό έκανα και τήν παρέμβαση και νομίζω ξεφύγαμε.

Κάθε Κυριακή
Εξόρμηση
ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ
ΒΔΟΜΑΔΙΑΤΙΚΗ
ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ

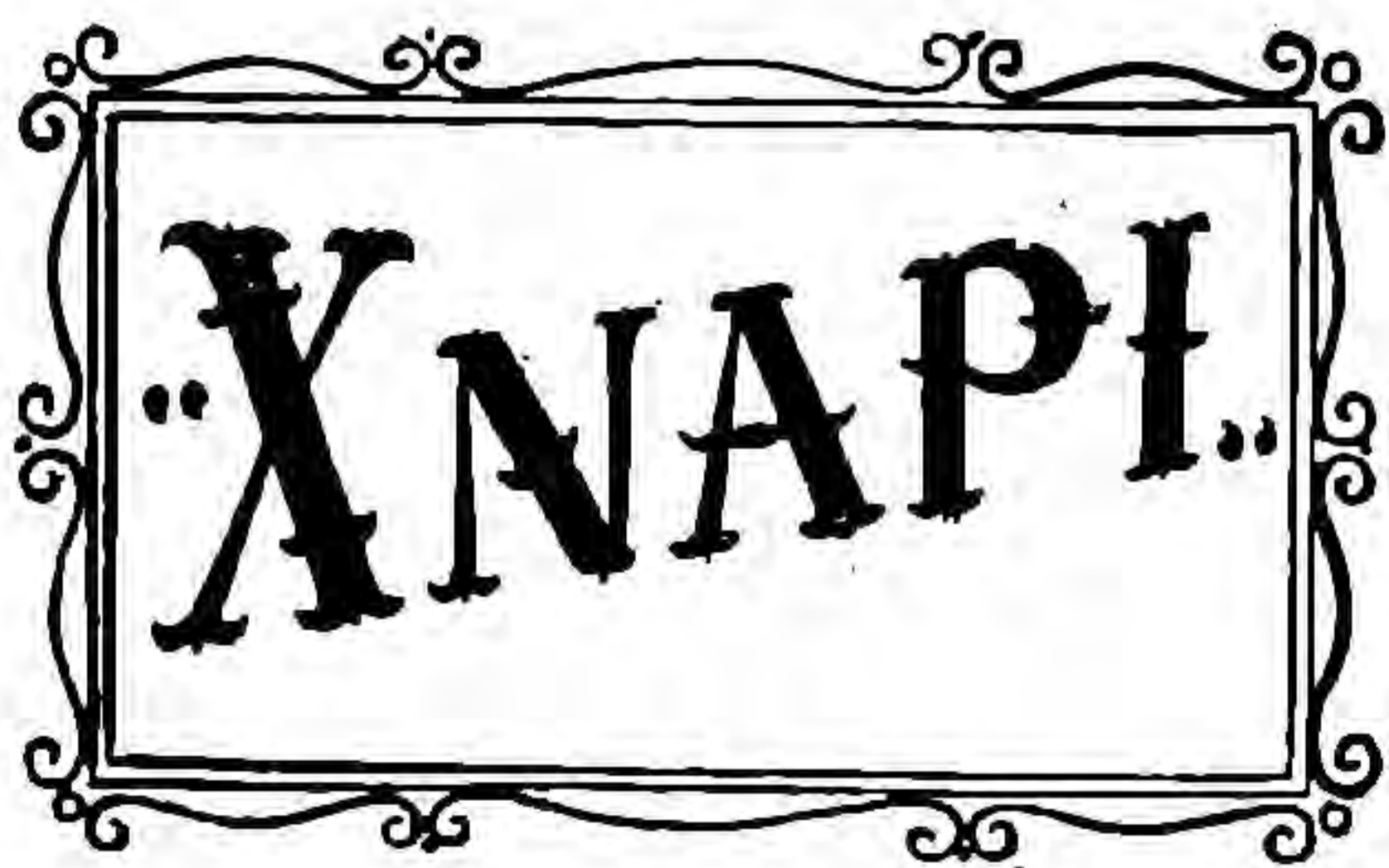
ΡΟΖΑΚΗΣ: Θά ήθελα νά ολοκληρώσω τήν ανάλυση πού ξεκίνησα, μιά καί πιστεύω ότι τελικά θά συμφωνήσουμε στά κύρια σημεία, παρά τίς μεθοδολογικές μας διαφορές, πού τίς βλέπω περισσότερο ως διαφορές προσέγγισης. "Αν μου έπιτρέπετε, λοιπόν, νά επιστρέψω στό σημείο πού διακόπηκε ή ανάλυσή μου: Οί έξωτερικές επιλογές τής Έλλάδας αποκτούν ιδιαίτερη σημασία από τή στιγμή πού μετακινούμαστε σέ μιά φάση διεθνούς διπόλωσης πού βασίζεται πιά σέ καίριες ιδεολογικές καί κοινωνικο-οικονομικές αντιθέσεις.

Η ελληνική άρχουσα τάξη συμμαχεί, πιά, σταθερά μέ τό στενότερο συγγενή της, μ' ένα μόνιμο δεσμό πού πρωτοφανερώνεται από τίς έναρκτηρίες κιόλας στιγμές τής ρήξης ανάμεσα στους «δυτικούς» καί τους «ανατολικούς», όταν στέλνει στρατεύματά της νά ανατρέψουν τή ρωσική επανάσταση. Καί, φυσικά, θρίσκειται στό πλευρό των ΗΠΑ, όταν αναδύονται ως ή κεντρική δύναμη προάσπισης καί προστασίας του καπιταλισμού, μετά τό τέλος του δεύτερου παγκόσμιου πολέμου. Ωστόσο, επειδή ή ιστορία δέν είναι ποτέ άπλή όσο ένα σχήμα, θά ήταν λάθος νά παραβλέψουμε τίς αλλοιώσεις πού ύφίσταται ό κοινωνικός καί οικονομικός σχηματισμός πού περιγράψαμε πιά πάνω μέ τήν πάροδο του χρόνου. Δύο είναι, πιστεύουμε, τά βασικά φαινόμενα πού όριοθετούν τίς μεταλλάξεις αυτές: από τή μιά μεριά ή βαθμιαία άφύπνιση τής λαϊκής συνείδησης μέσα στον είκοστό αιώνα άπέναντι σέ αυτό τό εκμεταλλευτικό σύστημα διακυβέρνησης κι άπέναντι στις παθολογικές δομές. Οί εκδηλώσεις αυτής τής αντίθεσης είναι πολλές μέσα στον είκοστό αιώνα, μέ άποκορύφωμά τους τόν έμφύλιο πόλεμο πού άκολουθεί τήν άπελευθέρωση από τή γερμανική κατοχή. Η έμφυλιακή ήττα διαλύει τήν όργανωμένη αντίθεση στό καθεστώς κι ένδυναμώνει πρόσκαιρα τίς δυνάμεις τής συντήρησης, αλλά δέν εξαφανίζει καί τά αίτια πού έχουν, πιά, άποκρυσταλλωθεί. Από τήν άλλη μεριά ό ίδιος ό στεγανός καπιταλισμός πού έχει αναπτυχθεί στον ελληνικό χώρο άρχίζει νά άγωνιά μέσα στα όρια του. Η στενή του «άγορά», πού δέν έχει καί διεξόδους διαφυγής στό έξωτερικό, σέ άλλες άγορές πού νά άπορροφούν τό προϊόν του καί νά του δίνουν έτσι δύναμη νά συνεχίσει τήν παραγωγή μέσα από τήν εκμετάλλευση, τόν αναγκάζει νά αναζητήσει κάποια έσωτερική του αναπροσαρμογή. Ο ελληνικός καπιταλισμός είχε περιφρονήσει, γιά άρκετό καιρό, τό βασικό κανόνα τής μεγιστοποίησής του, τής επιθετικότητάς του μέσα από τή μεγιστοποίηση τής οικονομικής - καί, άνάλογη, κοινωνικοπολιτικής δύναμης - των ύποκειμένων τής δικής του άγοράς. Χρησιμοποιώντας τίς μεγάλες μάζες ως αντικείμενο γιά τή συσσώρευση, αλλά όχι ως κύριο ύποκείμενο γιά τήν άπορρόφηση των άγαθών του, έφτασε κάποια στιγμή στό «παραγωγικό» του άδιέξοδο· ένα άδιέξοδο πού τόν όδήγησε καί στήν περαιτέρω έξάρτηση από τό έξωτερικό, καί στήν ίδια τή μετατροπή του στοιχειώδους, εστω, καπιταλισμού σέ παρασιτικό μόρφωμα. Γίνεται, όμως, καί σ' αυτούς τους Ιθύνοντες κύκλους ή βαθμιαία άφύπνιση. Ένα τμήμα τής ήγετικής συντήρησης άρχίζει νά διαπιστώνει, μεταπολεμικά ιδιαίτερα (όχι άποκλειστικά) τήν άνάγκη εκσυγχρονισμού των δομών, τήν άνάγκη τροποποίησης του κοινωνι-

κού σχηματισμού μέ τρόπο τέτοιο πού νά εισχωρεί στό καπιταλιστικό κύκλωμα τό λαϊκό μέγεθος σέ όλη, ή τελοσπάντων, στή μεγαλύτερη δυνατή έκτασή του. Μιά τέτοια, όμως, μεταποίηση του άρτηριοσκληρωμένου συστήματος προϋπέθετε βαθιές τομές στις γενικότερες αναπαραγωγικές δομές. Προϋπέθετε, πρώτα από όλα, «φιλελευθεροποίηση» του πολιτικού καθεστώτος, τέτοια καί τόση πού νά έπιτρέπει τήν κοινωνική ανάπτυξη, τήν κοινωνική ζύμωση, τήν κοινωνική παιδεία, τό πέρασμα των αλημάτων καί των διεκδικήσεων πού όλα μαζί σωρευτικά θά φέρουν τίς περιθωριακές, «εκμεταλλεύσιμες» ομάδες στό καπιταλιστικό προσκήνιο, από τό καπιταλιστικό τους περιθώριο. Τά φαινόμενα πού έζησε ή δική μας ή γενιά είναι άποτελέσματα τής σύντηξης των δύο αυτών άφύπνισεων: τής άφύπνισης των λαϊκών στρωμάτων καί τής άφύπνισης του στεγανού καπιταλισμού (ή, τουλάχιστον, τής πιά έναργους μερίδας του). Ιδιαίτερα ή δεκαετία του '60 είναι αντιπροσωπευτική τόσο αυτής τής σύμπτωσης στην άφύπνιση, όσο καί τής σπασμωδικής προσπάθειας των άνίδεων αντιδραστικών νά έμποδίσουν τήν ολοκλήρωσή της μέ μιά στρατιωτική δικτατορία πού άποτελεί καί τόν τελευταίο δυναμικό σπασμό τους. Μέ τήν πτώση, όμως, τής δικτατορίας ή προσπάθεια συνεχίζεται: ή φωτισμένη δεξιά άρχίζει μεθοδικά τήν καπιταλιστική ολοκλήρωση, τή «δυτικοποίηση» του ελληνικού άστισμού πού εκδηλώνεται σέ όλα τά επίπεδα. Από πλευράς έξωτερικής πολιτικής, ή προσπάθεια μέσα στην τετραετία πού πέρασε είναι ή έξευγίαση του άστικού καθεστώτος μέ τό σπάσιμο τής μονολιθικής μας διασύνδεσης κι έξάρτησης από ένα κέντρο άποφάσεων, πού είναι ή Άμερική, κι ή θεσμική μας σύνδεση μέ τή Δυτική Εύρώπη. Τό κοινωνικό καί οικονομικό καθεστώς των χωρών της γίνεται τό κοινωνικό καί οικονομικό υπόδειγμα τής ελληνικής ήγετικής τάξης, μιά κι αυτό διασφαλίζει τόσο τή συνέχεια γιά ότι πρέπει, σύμφωνα μέ αυτήν νά συνεχιστεί νά ύπάρχει, όσο καί τήν άλλαγή σέ όλους εκείνους τους τομείς πού ή παθολογική ανάπτυξη των δομών είχε καταδικάσει σέ ύπολειτουργία, δυσλειτουργία καί μαρασμό. Οί βασικοί, λοιπόν, στόχοι τής έξωτερικής μας πολιτικής διαγράφονται, πιά, μέ δυό προτάσεις: στροφή τής Έλλάδας προς τή συγγενή Εύρώπη γιά τήν άντληση έμπνευσης κι έναρμονισμό θεσμικό, αλλά καί γιά πολιτική βοήθεια από έναν χώρο πού φαίνεται πώς άυτονομεΐται άκολουθώντας τίς δικές τους οικονομικές καί κοινωνικές επιλογές καί, ταυτόχρονα, άνοίγματα έξασφαλιστικά προς άλλες κατευθύνσεις - Βαλκάνια, Άραβες - πού νά παρέχουν είτε περιφερειακές έγγυήσεις έξωτερικής ασφάλειας καί συνεργασίας, είτε, άκόμα, καί κάποιες στοιχειώδεις έναλλαγές προσανατολισμών. Αυτά τά «δευτερογενή» άνοίγματα - τό πρωτογενές είναι ή Δυτική Εύρώπη - έξασφαλίζουν μιά πιά πέρα μείωση του βαθμού τής πάγιας, ιστορικής έξάρτησης, πού όσο, βέβαια, διευρύνονται καί ούσιαστικοποιούνται (άν αυτό είναι επιθυμητό) τόσο καί προσφέρουν έναλλαγές στη λειτουργία τής οικονομίας καί τής κοινωνίας μας. Κλείνοντας τό μακρό αυτό μόνολογο θά ήθελα νά τονίσω τήν ιδιαίτερη σημασία τής πρωτογενούς επιλογής (τής Δυτικής Εύρώπης) πού θά ήθελα νά συζητήσω μαζί σας ιδιαίτερα γύρω από τόν άξονα τής «άλλης» Εύρώπης, του άλλου μοντέλου κοινωνικής κι οικονομικής ανάπτυξης πού φαίνεται ότι τείνει νά άκολουθήσει. Μιά τέτοια συζήτηση μπορεί νά μάς βοηθήσει στην κατανόηση τής νέας διεθνούς θέσης τής Έλλάδας καί στις επιπτώσεις πού αυτή μπορεί νά έχει στό έσωτερικό μας μέτωπο. Τι σημαίνει, λοιπόν, σήμερα αυτό τό «άνήκομεν εις τήν Δύση»;

ΨΥΡΟΥΚΗΣ: "Ηθελα νά παρατηρήσω ότι τό σλόγκαν «άνήκομεν στη Δύση» βγήκε μετά τήν Όκτωβριανή Έπανάσταση. Ίσαμε τότε,

βιβλία
δισκοί
αφίσσες

σωστή επιλογή βιβλίων - χαμηλές τιμές
κίαφας 5 και ακαδημίας τηλ. 36.05.493

ΠΡΩΤΟΠΟΡΙΑ
ΒΙΒΛΙΑ ΔΙΣΚΟΙ ΑΦΙΣΣΕΣ
ΣΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΕΣ ΚΑΙ ΦΟΙΤΗΤΕΣ
ΕΚΠΤΩΣΗ 30%
ΠΡΩΤΟΠΟΡΙΑ

ΚΩΛΕΤΤΗ ΚΑΙ ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ
ΤΗΛ. 32.49.557

είχαμε τεράστια οικονομικά συμφέροντα στη Νότια Ρωσία, στη Ρουμανία κλπ. Γι' αυτό και τό σύνθημα ήταν πώς ανήκαμε γενικά στην Εύρωπη των προστάτιδων δυνάμεων.

ΝΙΚΟΛΙΝΑΚΟΣ: Τό «Δύση» πιά, δέν έχει γεωγραφική σημασία, αλλά συστημική διάσταση.

ΨΥΡΟΥΚΗΣ: Συστημική ναι. Έτσι, κάποτε στη Δύση ανήκε και η τσαρική Ρωσία. Ο κόσμος έχει σύγχυση πάνω σ' αυτό τό ζήτημα. Νομίζει πώς τό «ανήκουμε στη Δύση» έχει γεωγραφική έννοια (αν και έμεις είμαστε στην Ανατολή). Ανήκουμε σ' ένα χώρο πού δημιούργησε τό ελληνικό κεφάλαιο μέ τή δράση του από τόν καιρό της Όθωμανικής Αυτοκρατορίας. Τότε, οι Έλληνες επιχειρηματίες, υποχρεωτικά, επειδή ή όθωμανική αγορά ήταν υποτυπώδης, πρωτόγονη και άφιλόξενη, δροῦσαν βασικά έξω απ' αυτή. Μά τό ελληνικό κεφάλαιο επέστρεφε πίσω μ' όλες τις άρνητικές δεσμεύσεις πού δημιουργούσε έξω. Φυσικά, τό όλο κακό ήταν αναπόφευκτο από τή στιγμή πού δέν μπόρεσε νά επιβληθεί ή φωτεινή εκείνη προοπτική πού έδινε ο Ρήγας Βελεστινλής, πού πήγε νά διασώσει τήν ένότητα του χώρου μας.

ΤΣΟΥΔΕΡΟΥ: Νομίζω κι' εγώ πώς από κει αρχίζει τό κακό.

ΚΑΛΛΙΓΑΣ: Όλα αυτά πού λέμε είναι πολύ ένδιαφέροντα. Άλλά θά μπορούσαμε νά συζητάμε επί μέρες και βδομάδες όλόκληρες. Για νά μή θγοῦμε έξω από τό αντικείμενο της συζήτησης, θά πώ ότι από τήν έξαιρετικά ένδιαφέρουσα ανάλυση πού έκανε ο κ. Ροζάκης υπάρχουν όρισμένα σημεία τά όποια συμμερίζομαι και άλλα πού δέν συμμερίζομαι. Γενικά συμμερίζομαι εκείνο τό σημείο κυρίως για τά ξενόφερτα πρότυπα, τά όποια έμβολιάστηκαν

εδώ και δημιούργησαν ύβριδικές καταστάσεις, τόσο στην έσωτερική διάρθρωση και τήν έσωτερική πολιτική, όσο και στις έξωτερικές προεκτάσεις. Τώρα, υπάρχει τό γενικότερο θέμα της άλληλοεπίδρασης μεταξύ των έσωτερικών πραγμάτων και της έξωτερικής πολιτικής μιάς χώρας. Υπάρχει αναμφισβήτητα μιά άλλη επίδραση και δέν είναι τυχαίο τό γεγονός ότι είναι ή άρχουσα τάξη αυτή πού επηρεάζει και τις κατευθύνσεις της έξωτερικής πολιτικής. Αυτό είναι θέβαιο, αλλά μέχρις ενός σημείου. Ο βαθμός του επηρεασμού και της επίδρασης, εξαρτάται και από συγκυρίες, τόσο έξωτερικές όσο και έσωτερικές, όπως και από πάγιους γεωπολιτικούς παράγοντες. Διότι, επί τέλους, και μιά άρχουσα τάξη ακόμα εξαρτάται από τήν ύπαρξη και άλλων παραγόντων κι έχει ανάγκη από τή μή άρχουσα, για νά υπάρξει. Συνεπώς, υπάρχει ένας συσχετισμός δυνάμεων, μιά διαλεκτική σ' αυτά τά πράγματα. Για νά μήν μακρηγορώ, νομίζω ότι υπήρξαν προσδιοριστικοί σταθμοί πού έδωσαν τήν κατεύθυνση της πολιτικής του έθνους στον 19ο αιώνα. Αναφέρω, ένδεικτικά, τήν δολοφονία του Καποδίστρια, τόν τρόπο και τούς συντελεστές της έπιλογής και έγκαθίδρυσης της δυναστείας των Γλυξθούργων μετά τήν έξωση του Όθωνα κλπ. Μέσα από μιά διαλεκτική άνέλιξη δράσεων και αντιδράσεων, έλιγμών και άντελιγμών έσωτερικών και έξωτερικών, σέ συνδυασμό και μέ έσωτερικές διαφοροποιήσεις, φτάσαμε στα γνωστά σχήματα.

Συμμερίζομαι άπολύτως τό συμπέρασμα στο όποιο κατέληξε ο κ. Ροζάκης και θά τό διατύπωνα και μέ τά ίδια άκριβώς λόγια. Ότι δηλαδή, έξ αιτίας των έμπειριών της 10ετίας του '60 και της δικτατορικής περιόδου, ή όποία επέφερε διαφοροποιήσεις και τις έσωτερικές δομές και στη συμπεριφορά και στη στάση των διάφορων τμημάτων της ελληνικής κοινωνίας – για νά μή χρησιμοποιήσω τά λεκτικά σχήματα τά όποια νομίζω ότι δέν ισχύουν άπόλυτα στην Ελλάδα μέ τήν έννοια πού ισχύουν στη Δύση (δεξιά, κέντρο, άριστερά, κλπ.). Σημειώνεται μιά διαφοροποίηση σέ σχέση μέ τή 10ετία του '40 και τή 10ετία του '50. Οι άποκλειστικές εξαρτήσεις, πού είχαν έναν όρισμένο λόγο, ο όποιος άνάγεται και στις έσωτερικές περιπέτειες και στον ψυχρό πόλεμο και στο παιγνίδι πού παιζόταν στον όλο βαλκανικό χώρο, παραχωρούν τή θέση τους σ' ένα άλλο σχήμα. Αυτό άκριβώς τό όποιο περιέγραψε ο κ. Ροζάκης. Υπάρχει μιά τάση άπαγκίστρωσης από τήν άποκλειστική εξάρτηση από τις ΗΠΑ, πού ώρίμασε στα χρόνια της δικατορίας. Και αυτό ισχύει ακόμη και για τή συντηρητική άρχουσα τάξη. Διότι, τελικώς, ή άκραία αυτή όριακή συνέπεια της άποκλειστικής εκείνης πολιτικής στράφηκε έναντίον της άρχουσας τάξης, άφου. έξώσθηκε ού-

σιαστικά ή τάξη αυτή από τούς μοχλούς της έξουσίας. Ξεπεράστηκε από τούς ίδιους τούς πραιτωριανούς της, οι όποιοι έγιναν αυτοί οι φορείς της άποκλειστικής εξάρτησης. Και έχουμε μιά στροφή όχι μόνο της άρχουσας τάξης, αλλά και ευρύτερων στρωμάτων προς τό σχήμα πού προσανατολίζεται στην Εύρωπη, παράλληλα δέ και προς τήν αναζήτηση έρεισμάτων και σέ άλλους χώρους, όπου μπορούν νά συμπέσουν και νά συγκερασθούν, σ' ένα σημείο όπτιμου, άλλοτε έτσι κι' άλλοτε άλλιώς, συμφέροντα της Ελλάδας και των άλλων εκείνων χώρων, χωρίς ούσιαστικές άθαρσίες στις θεμελιακές διεθνείς τοποθετήσεις του κάθε μέρους. Νομίζω ότι αυτό είναι τό σχήμα. Η διαφορά δέν είναι μόνο ποσοτική, όπως παρατήρησε ο κ. Ροζάκης. Είναι διαφορά ποιοτική, πού έχει προοπτική.

ΤΣΟΥΔΕΡΟΥ: Ήθελα νά πώ ότι δέν μπορώ να συμφωνήσω μέ τήν ανάλυση αυτή. Κατέληξε όμως σέ σωστό συμπέρασμα. Η ανάλυση αυτή όμως δέν είναι σωστή άφου άφησε έξω σοβαρά στοιχεία. Γιατί και ο «ήγεμόνας» δέν ήταν ήγεμόνας καθαρά ελληνικός και τά μέλη της «άρχουσας τάξης» της εποχής αυτής δέν είχαν τό συναίσθημα ότι κοιτάζουν μόνο τά δικά τους συμφέροντα, γιατί ή έξωτερική πολιτική τότε (πριν τό '20) ήταν βασισμένη σέ έθνικοαπελευθερωτικό άγώνα. Δέν θά πει μ' αυτό ότι δέν δέχομαι ότι ή επανάσταση ήταν και κοινωνική. Και κει εμπλέκονται τά πράγματα. Γι' αυτό ανατρέχω στο Ρήγα για παράδειγμα. Άλλά νομίζω ότι δέν πρέπει νά πάμε τόσο πίσω για τούτη τή συζήτηση. Φανταζόμουν ότι ο στόχος της συζήτησής μας, συνίσταται στο ποιά πρέπει νά είναι στην πράξη και κάτω από τις υπάρχουσες συνθήκες ή έξωτερική πολιτική της Ελλάδας. Ποιός είναι ο στόχος; Και αν μπορούμε νά τήν άσκήσουμε ή μάλλον όχι αν, αλλά μέ ποιό τρόπο, διότι πιστεύω ότι ένας λαός μπορεί νά άσκήσει έξωτερική πολιτική σωστή, άλλα πρώτα, άφου αυτή έχει καθορισθεί. Μέ ποιό τρόπο βρίσκεις τις δυνάμεις για νά άπαγκιστρωθείς από ιστορικά δεσμά τά όποια υπάρχουν.

Νά προσπατεύσουμε τά συμφέροντά μας συμμαχώντας μέ τις ευρωπαϊκές χώρες, αυτή είναι ή μεγάλη έπιλογή σήμερα. Άλλοι έχουν τή γνώμη ότι δέν μπορείς νά προσπατεύσεις τά συμφέροντα αυτής της κοινωνίας έντασσόμενος στην Εύρωπη. Παίρνω σαν δεδομένο ότι έχει γίνει αυτή ή διαφοροποίηση τήν όποια άνεφεραν οι προηγούμενοι όμιλητές, διότι όλοι περίπου στη χώρα μας άπαγκιστρώνονται αυτή τή στιγμή από τήν ιδέα της άμερικάνικης εξάρτησης. Τό θέτω σαν πρόβλημα προς συζήτηση και μέσα από τόν τρόπο μέ τόν όποιο τό έθεσα νομίζω ότι δικαιώνονται και οι δικές μου ιδέες. Άλλά θά ήταν ίσως εύκολότερο – διαδικαστικά τό λέω αυτό – νά τό περιορίζαμε σέ σύντομες ιδέες.

ΝΙΚΟΛΙΝΑΚΟΣ: Διαφωνούμε μέ τήν κ. Τσουδερού σέ όρισμένες κατηγορίες πού χρησιμοποιεί και οι όποιες νομίζω ότι δέν μας βοηθούν. Πρώτα-πρώτα λέτε «συμφέροντα κοινωνίας» πού σημαίνει πώς έχουμε όλοι κοινά συμφέροντα σαν κοινωνία. Νομίζω ότι ούτε ή έννοια «κοινωνία» μας βοηθάει, ούτε τά «κοινά συμφέροντα», σαν «γενικά» κοινωνικά συμφέροντα, για νά μπορούμε νά δοῦμε σωστά τις διαστάσεις πού παίρνει ή συγκεκριμένη πιά έξωτερική πολιτική ενός χώρου. Είπατε: χρειαζόμαστε άνεξαρτησία π.χ., για νά προσπατεύσουμε αυτά τά συμφέροντα. Η άνεξαρτησία δέν προσδιορίζεται αυτόνομα, αλλά προσδιορίζεται σέ σχέση μέ τά συμφέροντα αυτά πού συνήθως όλοι λέμε «έθνικά συμφέροντα», πού σέ τελευταία ανάλυση δέν είναι ή συνισταμένη όλων των συμφερόντων κατά κάποιο μαθηματικό τρόπο. Είναι, αν θέλετε, μιά συνισταμένη μέ τρόπο καθαρά ιστορικό. Σέ τελική ανάλυση, ο τρόπος αυτός κάνει νά επικρατούν εκείνα τά συμφέροντα πού στηρίζονται από τήν εκάστοτε έξουσία.

ΤΣΟΥΔΕΡΟΥ: Δέν βλέπετε κανένα έθνικό συμφέρον, κοινωνικής μορφής, πάνω στο όποιο μπορούμε νά συμφωνήσουμε;

ΝΙΚΟΛΙΝΑΚΟΣ: Τό θέμα είναι ότι τά έθνικά συμφέροντα δέν τά προσδιορίζουμε κατόπιν συμφωνίας. Τά προσδιορίζουμε στην έκταση πού κάποιος απ' όλους μας καταφέρνει νά φτάσει στην έξουσία και από κει και πέρα πάλι μέ τή διαλεκτική αυτή σχέση, πού άνέπτυξε ο κ. Καλλιγας, προσδιορίζει τά έθνικά συμφέροντα στην κάθε συγκεκριμένη ιστορική στιγμή μέ βάση τά δικά του, αλλά λαβαίνοντας υπόψη του και τά συμφέροντα των άλλων κοινωνικών δυνάμεων, γιατί δέν μπορεί νά λειτουργήσει μόνος του χωρίς τις άλλες δυνάμεις. Έπομένως εδῶ, υπάρχει θέβαιο ένας μικρός περιορισμός. Υπάρχουν όρισμένα συμφέροντα στα όποια καταλήγουμε όλοι, αλλά αυτά είναι τόσο έθνικά, όσο συμφέρει άκριβώς σέ κείνες τις τάξεις οι όποιες βρίσκονται στην έξουσία νά τά παραδεχτούν σαν έθνικά στη συγκεκριμένη ιστορική στιγμή. Έξακολουθώ νά υποστηρίζω τή θέση πού άμφισβητήσατε, δηλαδή ότι κάθε έξωτερική πολιτική είναι ταξική και θά ήθελα νά διευκρινήσω τήν ταξική αυτή διάσταση. Αν άντιμετωπίσουμε αυτή τήν ταξικό-

τητα στην όλη ιστορική πορεία, επομένως και σε διάφορους κοινωνικούς σχηματισμούς, π.χ. τσαρική Ρωσία και σύγχρονη Ρωσία, τότε η ταξικότητα δεν παραπέμπει μόνο στην αστική τάξη. Σημαίνει κάθε φορά την άρχουσα τάξη. Υπ' αυτή την έννοια, αν το «ταξικό» τό πήραμε στη σωστή του διάταξη, σαν έννοια αναλυτική, μάς δίνει ακριβώς τη διάσταση που είπε ο κ. Ψυρούκης ότι ο «ήγεμόνας» είναι εκείνος που κάθε φορά καθορίζει την εξωτερική πολιτική με βάση τα έσωτερικά δεδομένα.

ΤΣΟΥΔΕΡΟΥ: Μήπως θα βοηθούσε αν προσδιορίζαμε ποιοι είναι οι έθνικοί στόχοι για να δούμε ποιά είναι τα συμφέροντα; Γιατί και τό συμφέρον βεβαίως έχει μία έννοια υποκειμενική. Άλλά πιθανόν θα διευκόλυνε ο έντοπισμός αυτός γιατί πρέπει να δώσουμε μία κατεύθυνση για την εξωτερική πολιτική. Πολιτική πάντα είναι άσκηση, είναι πράξη, δεν είναι θεωρία. Άρα άφου λέμε: εξωτερική πολιτική, πρέπει να δώσουμε τούς στόχους και ίσως έτσι θα βρούμε ένα δρόμο.

ΝΙΚΟΛΙΝΑΚΟΣ: Θα ήθελα να πω δυό κουβέντες άκόμα στό θέμα της Κοινής Άγοράς και της Άμερικής και να προσπαθήσω να άπαντήσω σ' αυτό τό έρώτημα.

Ειπώθηκε προηγούμενα ότι υπάρχει μία γενική τάση άπαγκί-στροφης από τις ΗΠΑ και μία στροφή προς τις άλλες δυνάμεις. Δεν ξέρω κατά πόσον αυτό είναι άποτέλεσμα διαδικασιών που έχουν γίνει κατά τη διάρκεια της δικτατορίας. Τό λέω αυτό γιατί ίσως ή διατύπωση, έτσι όπως έγινε, θα μπορούσε να δώσει την έντύπωση ότι είναι υποκειμενικοί κυρίως οί παράγοντες αυτοί που δημιουργούν μία γενική τάση αντίθετη προς την Άμερική και όχι αντικειμενικοί. Και φοβάμαι πλεον πώς δεν έχει γίνει αντιληπτό στον έλληνικό χώρο, ότι ή πολιτική που άσκειται πιά είναι λίγο άπαρχαιωμένη, στηρίζεται σε άλλα δεδομένα από εκείνα που αυτή τη στιγμή θρίσκονται σε εξέλιξη. Δηλαδή ότι αυτή τη στιγμή έχουμε όρισμένες αλλαγές στό διεθνή καταμερισμό της εργασίας οί όποιες προσδιορίζουν και μάς γεωγραφικά περισσότερο άπ' ότι μάς προσδιόριζαν παλαιότερα. Πάρτε τό θέμα των άγορών της Μ. Άνατολής, τό θέμα του πετρελαίου, τό θέμα των πρώτων ύλών της Άφρικής, κλπ. για ν' αναφερθούν ένδεικτικά όρισμένα στοιχεία αλλαγής. Τό ένα είναι θετικό αν θέλετε. Τό δεύτερο τό όποιο είναι άρνητικό, δηλαδή κατά πόσον ή στροφή προς την Εύρώπη, ή όποια άποτελεί μία ποιοτικά διαφορετική κατάσταση από την προηγούμενη, δεν είναι συνάρτηση κι όλας μίας άδυναμίας που παρατηρείται και μίας, αν θέλετε, παρακμής ή όποια έχει άρχισει ήδη στην Άμερική, παρακμή που πλήττει άκριβώς τόν έξωτερικό πιά «πρίγκιπα», την ξένη δηλαδή έξουσία που μάς προσδιόριζε μέχρι τώρα, δηλαδή τις ΗΠΑ. Αυτή ή κατάπτωση άρχίζει από τό Βιετνάμ τό 1968 σε Διεθνές επίπεδο. Μέσα σ' αυτήν την διαδικασία άρχίζει να άυτονομείται σχετικά και όχι άπόλυτα, ο παράγοντας «Εύρώπη». Στη φάση αυτής της άυτονόμησης της Εύρώπης μπαίνουμε κι έμεις πλέον, αλλά δεν ξέρω κατά πόσον αυτή ή στροφή μας προς την Εύρώπη είναι μία πρόθεση, ένας στόχος για ν' άπαλλαγούμε άπ' την Άμερική ή προσδιορίζεται από τις αντικειμενικές συνθήκες.

Νομίζω ότι τό θέμα των στόχων είναι θέμα που έχει δύο στοιχεία βασικά. Κάθε στόχος έξωτερικής πολιτικής ένέχει ένα έπιθετικό στοιχείο κι ένα άμυντικό στοιχείο.

Έπιθετικό σημαίνει ότι προσπαθείς να προσδιορίσεις τη θέση σου στη διεθνή κοινωνία, στις διεθνείς σχέσεις, έτσι ώστε να ίκανοποιήσεις όσο μπορείς περισσότερο τά συμφέροντά σου.

Τό άμυντικό στοιχείο συνίσταται στό να προσπαθείς ν' άμύνεσαι κάθε φορά στην πίεση που άσκούν οί άλλοι για να σου περιορίσουν τόν χώρο ή τις συνθήκες οί όποιες σου δίνουν τη δυνατότητα να ίκανοποιήσεις τά συμφέροντά σου. Αυτό είναι κάπως θεωρητικό σε σχήμα. Τώρα, συγκεκριμένα, έμεις έχουμε έθνικά συμφέροντα, για τά όποια θα υπήρχε μία γενική συγκατάθεση και θα μπορούσαμε σαν λαός να επιδιώξουμε την έκπλήρωσή τους. Τέτοια έθνικά συμφέροντα υπάρχουν, αλλά πώς προσδιορίζονται κάθε φορά. Τότε υπάρχει γενική συγκατάθεση πάνω σ' αυτά τά έθνικά συμφέροντα, όταν ταυτίζονται με εκείνα της άρχουσας τάξης.

ΚΑΛΛΙΓΑΣ: Άν είχα καλώς καταλάβει τόν κ. Νικολινάκο, στην άρχική διατύπωση είχε πει ότι δεν υπάρχει έθνική έξωτερική πολιτική, αλλά μόνο μία πολιτική που έκφράζει τά συμφέροντα μίας άρχουσας τάξης σε μία δεδομένη στιγμή. Αυτό που άντελήφθηκα από την τελευταία διατύπωση είναι ότι υπάρχει ή έθνική έξωτερική πολιτική που θα εξέφραζε τά συμφέροντα του συνόλου τά όποια παραμερίζονται σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό από τά ταξικά συμφέροντα της κατά την δεδομένη στιγμή άρχουσας τάξης.

Αυτό που γίνεται εδώ από την άρχουσα τάξη (έδώ ή άλλου) είναι ότι προτάσσει περισσότερο ή λιγώτερο ταξικά συμφέροντα τά όποια δεν ταυτίζονται συχνά με τά έθνικά. Υπάρχουν όμως στιγμές που γίνεται μία «χρυσή τομή» όχι για τά συμφέροντα μίας άλλης τάξης, αλλά για την προαγωγή της ύπόστασης μίας όρισμένης ανθρώπινης κοινότητας ως συνόλου. Διότι και ή άρχουσα τάξη δεν μπορεί να ύπάρξει χωρίς την Κοινότητα της όποιας άποτελεί μέρος.

ΡΟΖΑΚΗΣ: Άθελα να συμφωνήσω με τόν κ. Νικολινάκο κάνοντας μία διευκρίνιση που ίσως μάς διαφεύγει, γι' αυτό ίσως είχαμε και διαφωνίες που διαφορετικά θα είχαν έξομαλυνθεί. Ότι μιλάμε για άρχουσα τάξη και για τά συμφέροντά της, δεν σημαίνει ότι άπομονώνουμε αυτή τη συγκεκριμένη άρχουσα τάξη από τις ευρύτερες κοινωνικές ομάδες που την περιβάλλουν. Στόν έλληνικό ειδικότερα χώρο, έσεις ο ίδιος είπατε ότι ή άρχουσα τάξη που επέβαλλε ένα συγκεκριμένο σύστημα αξιών έχει κατορθώσει να διεισδύσει πιά σε ευρύτερες λαϊκές μάζες, να τις άφομοιώσει, ή να τις κάνει έπιδηκτικές τουλάχιστον της άποδοχής των βασικών άρχών και αξιών τις όποιες πρεσβεύει. Στό μέτρο που ύπάρχει αυτή ή άφομοίωση ή ή δυνατότητα άφομοίωσης των άρχών και αξιών της άρχουσας τάξης, στό ίδιο μέτρο μπορούμε να μιλήσουμε και για μία έθνική πολιτική. Δηλαδή στό ότι ύπάρχει μία γενικώτερη συναίνεση που δεν βασίζεται τόσο στα συμφέροντα και των άλλων τάξεων, αλλά στό γεγονός ότι αυτές οί τάξεις έχουν πειστεί σε πολύ μεγάλο βαθμό ότι τούς εκπροσωπούν τά συμφέροντα αυτά.

Στό επόμενο ή συνέχεια...

Καλλιτεχνική

'Επιθεώρηση

Μηνιάτικο Περιοδικό Τέχνης

Στό τεύχος 3 που κυκλοφορεί με 128 σελίδες

- ★ Ο Μέγιερχολντ, και τό Ρώσικο επαναστατικό θέατρο
- ★ Αλέξανδρος ο Ήπειρώτης
- (μελέτη για τόν γιαννιώτικο καραγκιόζη) ★ Πολιτιστική ανάπτυξη Ήπειρου
- ★ Μαρίζα Κώνη ★ Τέχνη και ηλεκτρονικός εγκέφαλος ★ Άλβιν Έλεϋ

σύγχρονο μαχητικό προοδευτικό

ΚΑΘΕ ΠΡΟΙ

αφοράτε

Διαβατε

διαδιδε

την **ΑΥΓΗ**

τη δίκη 68

ΦΩΝΗ

Β' ΜΕΡΟΣ

Ἡ Βαλκανική συνεργασία καί ἡ παρεμβολή μειονοτικῶν προβλημάτων

τοῦ Γ. Μαντζουράνη

ΣΤΟ Α' μέρος τῆς μελέτης ἐξετάστηκαν τὰ μειονοτικά προβλήματα στή Βαλκανική καί εἰδικά ὅσα ἀφοροῦν τήν ΑΛΒΑΝΙΑ, τή ΡΟΥΜΑΝΙΑ καί τίς ΕΛΛΗΝΟ - ΤΟΥΡΚΙΚΕΣ σχέσεις. Ὁ συντάκτης τοῦ ἄρθρου ἀναφέρθηκε στή συνέχεια στό «ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ», ἕνα πρόβλημα πού, ὅπως μᾶς ἀναπτύσσει, δημιουργεῖ δυσχέρειες στίς σχέσεις τῆς ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑΣ μέ τήν ΕΛΛΑΔΑ καί, κυρίως, μέ τήν ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ.

ΟΙ ΝΕΕΣ συνταγματικές ρυθμίσεις ἐπιτρέπουν στίς Ὁμόσπονδες Δῆμοκρατίες νά ἐλέγχουν τήν κυβέρνηση τοῦ Βελιγραδίου σχετικά μέ τή διαχείριση ὑποθέσεων ἐξωτερικῆς πολιτικῆς πού τίς ἀφοροῦν, νά συμμετέχουν στή διαμόρφωση τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τοῦ κράτους ἀναπτύσσοντας ξεχωριστά διεθνείς σχέσεις μέ τὰ Γραφεῖα Διεθνῶν Σχέσεων πού ἔχουν ἰδρυθεῖ μετά τό 1974 σέ κάθε Ὁμόσπονδη Δημοκρατία καί ἐπέχουν - κατά κάποιο τρόπο - θέση ὑπουργείων Ἐξωτερικῶν τῶν Ὁμόσπονδων Δημοκρατιῶν. Αὐτές οἱ συνταγματικές τροποποιήσεις, πού ὑπῆρξαν παραχωρήσεις γιά νά διευθετηθοῦν διαφορές καί συγκρούσεις ἀρμοδιοτήτων μεταξύ τῆς κυβέρνησης τοῦ Βελιγραδίου καί τῶν κυβερνήσεων τῶν Ὁμόσπονδων Δημοκρατιῶν, συνέτειναν καί στήν ἀλλαγὴ τῆς γιουγκοσλαβικῆς στάσης στό ζήτημα τῆς μακεδονικῆς μειονότητας στήν Ἑλλάδα. Κι αὐτό ὀφείλεται στή - συνταγματικά διασφαλισμένη - δυνατότητα τῆς κυβέρνησης τῶν Σκοπίων νά παρεμβαίνει δραστικά πλέον στή διαμόρφωση τῆς πολιτικῆς τῆς Γιουγκοσλαβίας σέ ἕνα θέμα πού, ὅπως τό Μακεδονικό Ζήτημα, ἀναμφίβολα τήν ἐνδιαφέρει ἄμεσα. Αὐτή ἡ δυνατότητα τῆς κυβέρνησης τῶν Σκοπίων νά συνδιαμορφώνει τή γιουγκοσλαβική πολιτική στό Μακεδονικό Ζήτημα, ἀποτελεῖ ἕνα πρόσθετο λόγο τῆς ἀναζωπύρωσης τοῦ ζητήματος τῆς μακεδονικῆς μειονότητας στήν Ἑλλάδα, πού μέχρι τό 1974 δέν ἀπασχολοῦσε στήν οὐσία καθόλου τίς σχέσεις Ἑλλάδας - Γιουγκοσλαβίας. Κι αὐτό, γιατί μέχρι τό 1974 ἡ κυβέρνηση τοῦ Βελιγραδίου - ὄντας μόνη ἀρμόδια καί κύρια ὑπεύθυνη - μετέφερε πρὸς τήν Ἑλλάδα τήν ἀξίωση τῆς κυβέρνησης τῶν Σκοπίων γιά ἀναγνώριση τῆς ὑπαρξης μακεδονικῆς μειονότητας στήν Ἑλλάδα μέ τρόπο πού δέν παρεμπόδιζε τήν ὁμαλή ἐξέλιξη τῶν σχέσεων τῶν δύο κρατῶν καί δίκαια ὑποστηρίζονταν ὅτι εἶχε ὀδηγήσει στό «πάγωμα» τοῦ ζητήματος τῆς μακεδονικῆς μειονότητας στήν Ἑλλάδα.

Ἡ ΜΕΤΑΒΟΛΗ τῆς πολιτικῆς τῆς Γιουγκοσλαβίας στό θέμα τῆς μακεδονικῆς μειονότητας στήν Ἑλλάδα ἔχει δυσμενείς ἐπιπτώσεις στίς ἑλληνογιουγκοσλαβικές σχέσεις. Χαρακτηριστικό τῶν νέων ἐξελίξεων εἶναι τό διάθημα πρὸς τήν κυβέρνηση τῆς Γιουγκοσλαβίας στό ὁποῖο προέβη τόν Μάη 1978 ἡ ἑλληνική κυβέρνηση μέ ἀφορμὴ τό περιεχόμενο συνομιλίας τοῦ Γιουγκοσλάβου πρέσβη στήν Ἀθήνα μέ τό νομάρχη τῆς Φλώρινας. Σ' αὐτή τή συνομιλία, πού ἐγίνε στίς 24 Μάη 1978, ὁ Γιουγκοσλάβος πρέσβης ὑποστήριξε τήν ὑπαρξη μακεδονικῆς μειονότητας στήν Ἑλλάδα²⁶. Ἀναφορικά μέ τό ἑλληνικό διάθημα πρὸς τή Γιουγκοσλαβία, κύκλοι τοῦ ἑλληνικοῦ ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν δήλωσαν ὅτι:

«Ἡ ἑλληνική κυβέρνηση εἶχε τήν εὐκαιρία νά καταστήσει γιά μιά ἀκόμη φορά ἀπόλυτα σαφὴ τή θέση τῆς πρὸς τή γιουγκοσλαβική κυβέρνηση σχετικά μέ τό θέμα».

ΑΥΤΟ σημαίνει ὅτι ἡ θέση τῆς Ἑλλάδας παραμένει ἀμετάβλητη,

δηλαδή δέν δέχεται καμιά συζήτηση γιά ἀναγνώριση μακεδονικῆς μειονότητας στήν ἑλληνική ἐπικράτεια.

ΟΠΟΙΟΙΔΗΠΟΤΕ ὅμως κι ἂν εἶναι οἱ λόγοι, οἱ αἰτίες καί οἱ σκοπιμότητες πού συντέλεσαν στήν ἀνακίνηση τοῦ ζητήματος τῆς μακεδονικῆς μειονότητας στήν Ἑλλάδα, εἶναι γεγονός ἀναμφισβήτητο ὅτι περικλείουν κινδύνους καί μποροῦν νά ὀδηγήσουν σέ ἐνδεχόμενα πού καθ' ὅλες τίς ἐνδείξεις οὔτε ἐπιθυμητά οὔτε πολύ περισσότερο - ἐπιδιωκόμενα εἶναι ἀπό καμιά πλευρά. Σέ κάθε περίπτωση δέ παραβλάπτουν τό συμφέρον καί τῶν δύο κρατῶν γιά τή δημιουργία κλίματος ἀμοιβαίας ἐμπιστοσύνης πού εἶναι καί λογικό προαπαιτούμενο γιά μιά στενότερη συνεργασία εἴτε σέ διμερές εἴτε σέ πολυμερές ἐπίπεδο²⁷.

ΑΝ ὅμως τό θέμα τῆς μακεδονικῆς μειονότητας στήν Ἑλλάδα δημιουργεῖ ἐπικίνδυνους κραδασμούς στίς ἑλληνογιουγκοσλαβικές σχέσεις, τό Μακεδονικό Ζήτημα ἔχει ἐκρηκτικές διαστάσεις καί κλυδωνίζει ἐπώδυνα τίς σχέσεις Βουλγαρίας καί Γιουγκοσλαβίας²⁸, ὅπου ἐκτός ἀπό μειονοτικά προβλήματα ὑφέρπουν καί ἐδαφικές διεκδικήσεις. Βέβαια οὔτε ἡ Βουλγαρία οὔτε ἡ Γιουγκοσλαβία προβάλλουν - τυπικά τουλάχιστον - ἀξιώσεις ἐδαφικῶν προσαρτήσεων. Ἡ Γιουγκοσλαβία ὅμως φοβᾶται ὅτι στό μέλλον δέν ἀποκλείεται νά ὑπάρξουν παρόμοιες βουλγαρικές διεκδικήσεις, μέ τό πρόσχημα ὅτι οἱ Μακεδόνες εἶναι βουλγαρικῆς καταγωγῆς. Οἱ γιουγκοσλαβικοὶ φόβοι ἐπιτείνονται ἀπό τίς ἀνησυχίες γιά τὰ «ἐνδεχόμενα», πού εἶναι δυνατό νά προκύψουν, ὅταν ὁ στρατάρχης Τίτο δέν θά ἡγεῖται τῆς Γιουγκοσλαβίας καί μέ τὰ ὁποῖα ἀσχολοῦνται οἱ σοῦοι, ἀλλά ἰδιαίτερα ἐντονο ἐκδηλώνεται τό ἐνδιαφέρον τῆς Σοβιετικῆς Ἐνωσης. Μέ δεδομένο ὅτι κατά τό παρελθόν ἡ Σοβιετικὴ Ἐνωση ἀντιμετώπισε τή γιουγκοσλαβο-βουλγαρικὴ διένεξη γύρω ἀπὸ τό Μακεδονικό Ζήτημα σάν μιά πολύ καλὴ εὐκαιρία γιά νά ἀσκεῖ πίεση στή Γιουγκοσλαβία, δέν θεωρεῖται ἀπίθανο νά ξαναχρησιμοποιηθεῖ αὐτὴ ἡ παλιὰ καί δοκιμασμένη μέθοδος τῆς σοβιετικῆς πολιτικῆς, ὅταν πάψει πιά ὁ Τίτο νά βρίσκεται στήν ἐξουσία. Κι αὐτὴ εἶναι ἡ προοπτικὴ πού ἀνησυχεῖ τήν γιουγκοσλαβικὴ ἡγεσία καί ἐξηγεῖ τήν ἀναγωγή τοῦ Μακεδονικοῦ Ζητήματος σέ κεντρικὸ πρόβλημα τῶν γιουγκοσλαβο-βουλγαρικῶν σχέσεων, καθὼς καί τούς τόνους ὀξύτητας, οἱ ὁποῖοι τώρα τελευταῖα χαρακτηρίζουν τή σχετικὴ διαμάχη τῶν δύο κρατῶν.

ΜΕΤΑ ΤΟ 11ο Συνέδριο τῆς Ἐνωσης Γιουγκοσλάβων Κομμουνιστῶν στό Βελιγράδι τόν Ἰούνη 1978 πολλαπλασιάστηκαν οἱ ἀλληλοκατηγορίες καί ἀντεγκλήσεις καί τό Μακεδονικό Ζήτημα κυριαρχεῖ καταθλιπτικά στίς σχέσεις Βουλγαρίας καί Γιουγκοσλαβίας. Τό μακεδονικὸ πρόβλημα δέν ἀνακινήθηκε μόνο στίς προ-συνεδριακές συζητήσεις καί ζυμώσεις, ἀλλὰ ἀπασχόλησε καί τό ἴδιο τό 11ο Συνέδριο. Χαρακτηριστικὸ εἶναι ἀπόσπασμα τοῦ λόγου πού ἐκφώνησε ὁ πρόεδρος τῆς Γιουγκοσλαβίας στρατάρχης Τίτο

στό 11ο Συνέδριο της "Ένωσης Γιουγκοσλάβων Κομμουνιστών, όπου μεταξύ άλλων είπε:

«Είναι πολύ γνωστό σήμερα σ' όλο τον κόσμο ότι η Γιουγκοσλαβία εφάρμοσε πάντα πολιτική πλήρους Ισότητας των εθνών και εθνικοτήτων. Νομιμοποιούμε να περιμένουμε ότι τα εθνικά δικαιώματα των τμημάτων εκείνων των λαών της Γιουγκοσλαβίας που ζούν σε άλλες χώρες, γίνονται σεβαστά. Θεωρούμε τις εθνικές μειονότητες σαν τούς φορείς της σύνδεσης, της αμοιβαίας κατανόησης και της συνεργασίας σύμφωνα με τις αρχές καλής γειτονίας. Στις σχέσεις που αναπτύσσονται απέναντί τους βλέπουμε την εξέλιξη των σχέσεων απέναντι στους λαούς μας και στη χώρα μας γενικότερα».

ΑΥΤΗ ή παρατήρηση του στρατάρχη Τίτο δέν έμεινε ασχολίαστη από τή πλευρά της Βουλγαρίας, προκάλεσε δέ έντονες και δριμύτατες αντιδράσεις. Αμέσως μετά τήν επιστροφή του από τό Βελιγράδι όπου παρακολούθησε τις εργασίες του 11ου Συνεδρίου της "Ένωσης Γιουγκοσλάβων Κομμουνιστών, ο γραμματέας επί των διεθνών σχέσεων του ΚΚ Βουλγαρίας **Ντιμίτρι Στάνιτσερ** δέν έκρυψε τήν όργή του για όσα λέχθηκαν εκεί για τις Γιουγκοσλαβο-βουλγαρικές σχέσεις και τό ζήτημα της μακεδονικής μειονότητας στη Βουλγαρία³⁰. Συγκεκριμένα δήλωσε:

«Δέν πήγαμε στό Βελιγράδι μέ σκοπό νά ασκήσουμε πολεμική. Δέν μπορούμε όμως και νά αποσιωπήσουμε τις άσυστατες κατηγορίες που διατυπώθηκαν δημόσια έναντίον του κόμματός μας και του βουλγαρικού κράτους».

ΣΧΟΛΙΑΖΟΝΤΑΣ τήν απόφαση του 11ου Συνεδρίου της "Ένωσης Γιουγκοσλάβων Κομμουνιστών, όπου κατηγορείται ή Βουλγαρία ότι δέν σέβεται και παραβιάζει τά «δικαιώματα της μακεδονικής εθνικής μειονότητας στη Βουλγαρία», τό κορυφαίο στέλεχος του ΚΚ Βουλγαρίας θεαίωσε ότι:

«Ποτέ δέν υπήρξε και ούτε τώρα υπάρχει μακεδονική εθνική μειονότητα στη Βουλγαρία. Αύτός ό πληθυσμός αισθάνεται αναπόσπαστα δεμένος μέ τό βουλγαρικό έθνος και αποφασιστικά αντιτίθεται στις προσπάθειες προσδιορισμού της εθνικής ταυτότητάς του από τό έξωτερικό»³¹.

ΒΟΥΛΓΑΡΟΣ έπίσημος κατάγγειλε τούς Γιουγκοσλάβους Κομμουνιστές ότι:

«... σκόπιμα επιχείρησαν νά ασκήσουν πίεση επί της Βουλγαρίας και νά επέμβουν στις έσωτερικές υποθέσεις της», χαρακτήρησε δέ σαν «παράλογο» τόν Ισχυρισμό της Γιουγκοσλαβίας ότι:

P3 «ή Βουλγαρία έχει έδαφικές βλέψεις επί της Γιουγκοσλαβίας».

Ο ΒΟΥΛΓΑΡΟΣ Κομμουνιστής ηγέτης πρόσθεσε ότι:

«Είχε τήν εύκαιρία στη διάρκεια συνομιλίας του μέ εκπρόσωπους της "Ένωσης Γιουγκοσλάβων Κομμουνιστών νά έκφράσει μέ σαφήνεια και ελικρίνεια τήν αποδοκιμασία του για αυτές τις αντιβουλγαρικές έκδηλώσεις και νά απορρίψει τήν άποψη που διατυπώνεται στην απόφαση του 11ου Συνεδρίου της "Ένωσης Γιουγκοσλάβων Κομμουνιστών ότι τάχα ή πολιτική της Βουλγαρίας άποσκοπεί στό τορπιλισμό των διμερών σχέσεων»³².

ΤΕΛΟΣ άφου απέκρουσε τις κατηγορίες που έκτοξεύονται από τή Γιουγκοσλαβία έναντίον του «λεγόμενου μεγαλοβουλγαρικού σωβινισμού», αναφέρθηκε στη πρόσφατη πρόταση του πρόεδρου

Ζίθκωφ για τήν ύπογραφή κοινής Γιουγκοσλαβο-βουλγαρικής διακήρυξης, που θά αναγνωρίζεται ή αρχή του άπαραβίαστου των συνόρων των δύο κρατών και θά επιβεβαιώνεται ή άρνηση μελλοντικών έδαφικών διεκδικήσεων και από τις δύο πλευρές, πρόσθεσε ότι ή Γιουγκοσλαβική ηγεσία δέν έχει ενημερώσει μέχρι σήμερα τό λαό της Γιουγκοσλαβίας γι' αυτή τήν πρόταση που τελικά άπέρριψε.

ΑΝΑΦΟΡΙΚΑ μέ τήν πρόταση **Ζίθκωφ** για τήν ύπογραφή κοινής Γιουγκοσλαβο-βουλγαρικής διακήρυξης μή πραβίασης των συνόρων και αμοιβαίας παραίτησης από κάθε έδαφική, διεκδίκηση ό εκπρόσωπος του Υπουργείου Έξωτερικών της Γιουγκοσλαβίας **Καλέζιτς** προέβη στις ακόλουθες διευκρινίσεις στη διάρκεια συνέντευξης τύπου³³:

«Ουδέποτε τό θέμα των συνόρων, μετά τό Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, υπήρξε για μας άμφισβητούμενο. Η βουλγαρική πρόταση θά είχε νόημα μόνο αν άποσκοπούσε στην αναγνώριση της μακεδονικής μειονότητας στό βουλγαρικό έδαφος και ενός μακεδονικού λαού στην Όμόσπονδη Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας. Ο πρόεδρος Ζίθκωφ ώστόσο δέν είπε τίποτα πάνω σ' αυτό τό βασικό πρόβλημα».

ΠΑΡΑΠΕΡΑ ό Γιουγκοσλάβος έπίσημος δικαιολογώντας τήν άπορριπτική άπάντηση της Γιουγκοσλαβικής κυβέρνησης στην πρόταση **Ζίθκωφ**, δήλωσε ότι:

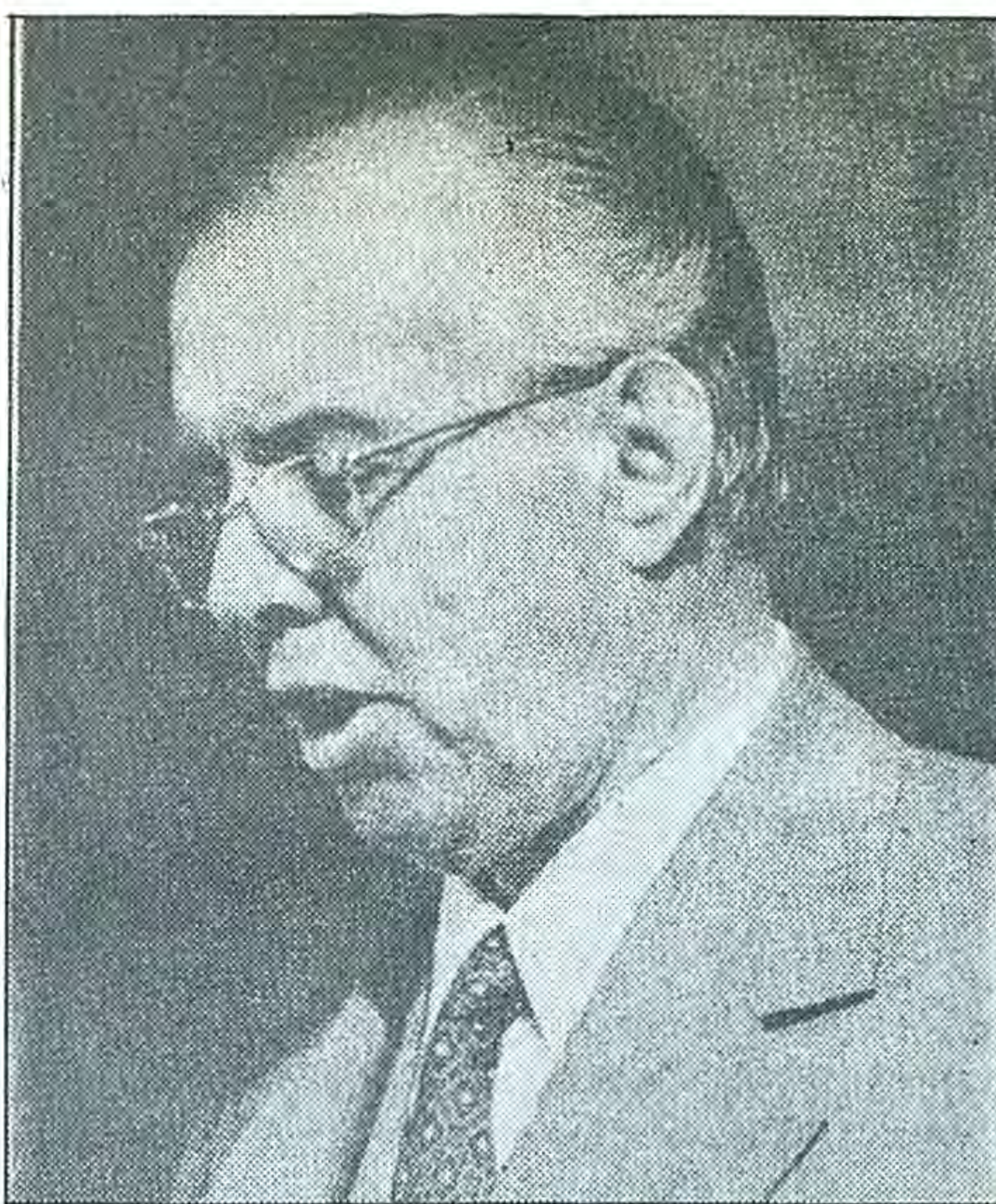
«ή Γιουγκοσλαβία πιστεύει πως ή πρόταση του προέδρου της Βουλγαρίας ένα μόνο λόγο είχε: νά δημιουργήσει τήν έντύπωση ότι οι Βούλγαροι είναι πρόθυμοι για τά πάντα προκειμένου νά εξασφαλίσουν σχέσεις καλής γειτονίας κι αν αυτό δέν επιτυγχάνεται, τήν ευθύνη φέρουν οι Γιουγκοσλάβοι και μόνο αυτοί»³⁴.

ΓΙΑ ΝΑ ένισχύσει τήν παραπάνω θέση της Γιουγκοσλαβίας, ό εκπρόσωπος του Υπουργείου Έξωτερικών της Γιουγκοσλαβίας **Καλέζιτς** παρέδωσε στους εκπρόσωπους του τύπου τό κείμενο 3 ντοκουμέντων που είχαν προταθεί από τή Γιουγκοσλαβία στη Βουλγαρία κατά τις διαπραγματεύσεις των δύο κρατών, τό Σεπτέμβρη 1976.

Τό π ρ ώ τ ο ήταν μιά κοινή διακήρυξη **Τίτο - Ζίθκωφ**, όπου τά δύο κράτη αναλάμβαναν τήν ύποχρέωση νά αναπτύξουν καρποφόρα συνεργασία σε όλους τούς τομείς, σταθερές σχέσεις καλής γειτονίας, που ανταποκρίνονται στα συμφέροντα των δύο λαών, καθώς και στενές έπαφές ανάμεσα στην «Ένωση Κομμουνιστών Γιουγκοσλαβίας» και στο ΚΚ Βουλγαρίας.

Τό δ ε ύ τ ε ρ ο ήταν μιά «έπίσημη διακήρυξη» που καθιστούσε σαφές ότι: «ή Γιουγκοσλαβία και ή Βουλγαρία δέν έχουν καμιά έδαφική διεκδίκηση και θά τηρήσουν στις αμοιβαίες σχέσεις τους τις αρχές του σεβασμού της έδαφικής άκεραιότητας και του άπαραβίαστου των συνόρων μεταξύ των δύο κρατών».

Τό τ ρ ί τ ο ήταν μιά άλλη «έπίσημη διακήρυξη» που οι δύο κυβερνήσεις θά ανακοίνωναν στις έθνοσυνελεύσεις των δύο κρατών σχετικά μέ τά δικαιώματα της βουλγαρικής μειονότητας στη Γιουγκοσλαβία και της μακεδονικής μειονότητας στη Βουλγαρία. Έπειδή τά 3 ντοκουμέντα θεωρούνται σαν «άδιαίρετο όλο» από τή Γιουγκοσλαβία που έπεδίωκε μιά συμφωνία «package deal», ή άποτυχία των διαπραγματεύσεων του Σεπτέμβρη 1976 έρμηνεύεται εύκολα, αν ληφθεί ύπόψη ότι τό κείμενο του 3ου ντοκουμέντου

χαρακτηρίστηκε σαν «άπαράδεκτο» από τή Βουλγαρία.

Η ΤΑΚΤΙΚΗ πού ακολουθεί τόσο ή Γιουγκοσλαβία, όσο και ή Βουλγαρία στην όλη αντιμετώπιση των διαφορών των δύο κρατών γύρω από τό Μακεδονικό Ζήτημα, μόνο δυσάρεστα ένδεχομένα και δυσμενείς εξελίξεις προοιωνίζει. Όσο κι αν τό Μακεδονικό Ζήτημα είναι έπιφανόμεινο πρόβλημα πού, χωρίς νά καθορίζει κυρίαρχα, συμπροσδιορίζει άποφασιστικά τίς γιουγκοσλαβο-βουλγαρικές σχέσεις, αναντίρρητα επιβαρύνει άρνητικά τίς σχέσεις των δύο κρατών, πού ήδη βρίσκονται στό χαμηλότερο σημείο των τελευταίων έτών. Καί οι δύο πλευρές διεξάγουν έναν πόλεμο δηλώσεων και άνταπαντήσεων πού συσκοτίζει και περιπλέκει τά πράγματα, μειώνει δέ τίς δυνατότητες γιά τήν εξέυρεση μιās λύσης ή όποια και τίς διμερείς σχέσεις των δύο κρατών θά βελτιώσει και τήν πολυμερή διαβαλκανική συνεργασία θά διευκολύνει. Μέσα σ' αυτή τήν άτμόσφαιρα έκκολλάπτονται και συντηρούνται μύθοι και Ισχυρισμοί, πού αν δέν είναι άναληθείς, είναι σίγουρα ύπερβολικοί. Έτσι, ένω οι Βούλγαροι διαψεύδονται από τά δικά τους στατιστικά στοιχεία, όταν θεβαιώνουν μέ πείσμα ότι: «... ούτε ύπήρξε, ούτε ύπάρχει μακεδονική μειονότητα στη Βουλγαρία», οι Γιουγκοσλάβοι δύσκολα μπορούν νά άνεύρουν στη σημερινή πολιτική τής Βουλγαρίας στοιχεία πού νά στηρίζουν τή γιουγκοσλαβική θέση γιά βουλγαρικό έπεκτατισμό³⁵. Σύμφωνα μέ τήν πρώτη επίσημη άπογραφή πού έγινε στη Βουλγαρία μετά τόν Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, άποδεικνύεται ότι 260.000 Μακεδόνες κατοικούν στην περιοχή Πιρίν στά νότια τής Σόφιας. Δέν μπορεί νά θεωρηθούν δέ άδιαμφισβήτητο ή έπαρκές έπιχείρημα ύπέρ των βουλγαρικών θέσεων οι μεγάλες όμοιότητες και έλάχιστες διαφορές του γλωσσικού ιδιώματος, πού χρησιμοποιούν οι Μακεδόνες πρός τή βουλγαρική γλώσσα. Όστόσο, ούτε και οι Γιουγκοσλάβοι μπορούν νά προσκομίσουν στοιχεία, τά όποια νά αποτελούν άκράδαντα έπιχειρήματα ή έστω σοβαρές ένδείξεις πού νά άποδεικνύουν τίς γιουγκοσλαβικές κατηγορίες ότι ή Βουλγαρία έχει δήθεν έδαφικές βλέψεις επί τής Γιουγκοσλαβίας.

ΣΤΗΝ ΕΜΜΟΝΗ τής Γιουγκοσλαβίας νά παραδεχτεί ή Βουλγαρία τήν ύπαρξη μακεδονικής μειονότητας στό βουλγαρικό έδαφος, ή βουλγαρική κυβέρνηση αντίτασσει τό έπιχείρημα ότι τό θέμα τής άναγνώρισης έθνικών μειονοτήτων είναι έσωτερικό θέμα κάθε κράτους στό όποιο δέν επιτρέπεται άνάμιξη τρίτων. Η παραπάνω άξίωση τής Γιουγκοσλαβίας όμως μπορεί νά άποθεί τελικά δίκιοπο μαχαίρι, δηλαδή ν' άρχίσει και ή Βουλγαρία νά διατυπώνει τήν άστήρικτη κατηγορία ότι ή Γιουγκοσλαβία έχει έδαφικές διεκδικήσεις κατά τής Βουλγαρίας. Κι αυτό δέν είναι δυνατό νά άποκλειστεί γιατί ήδη τό Μακεδονικό Ζήτημα παίρνει έθνικιστική χροιά και γιά τά δύο αντίπαλα μέρη και καθίσταται κεντρικό θέμα τής όλης πολιτικής των δύο κρατών.

ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝ παρουσιάζουν όρισμένοι ύπαινιγμοί, πού δημοσιεύονται στό βουλγαρικό τύπο τούς τελευταίους μήνες και προμηνύουν μιάν άλλαγή στη βουλγαρική στάση, γιατί συνήθως μέχρι σήμερα τά βουλγαρικά μέσα μαζικής ένημέρωσης άπόφευγαν νά άπαντούν στις γιουγκοσλαβικές κατηγορίες. Ένδεικτική είναι ή πρόσφατη επίθεση του βουλγαρικού τύπου, πού καταγγέλει τά γιουγκοσλαβικά μέσα μαζικής ένημέρωσης γιά «σωβινισμό και δι-αρκώς έντεινόμενη αντιβουλγαρική έκστρατεία συκοφαντικών Ισχυρισμών»³⁶.

Η ΝΕΑ κρίση πού ξέσπασε στις σχέσεις Βουλγαρίας - Γιουγκοσλαβίας είχε σαν άφορμή μιάν όμιλία του μέλους του προεδρείου τής Ένωσης Γιουγκοσλάβων Κομμουνιστών στη γιουγκοσλαβική Μακεδονία στις 16-7-1978, όπου μεταξύ άλλων είπε ότι:

«οι σχέσεις άνάμεσα στις δύο χώρες επιβαρύνονται σοβαρά από τήν άρνητική στάση τής βουλγαρικής πλευράς πρός τό μακεδονικό έθνος γενικά και ειδικότερα πρός τή μακεδονική έθνική μειονότητα στη Βουλγαρία»³⁷.

ΣΤΙΣ 17-7-1978 χωρίς καμιά καθυστέρηση δόθηκε στη δημοσιότητα ή βουλγαρική άπάντηση πού περιέχεται σε μακροσκελέστατο άρθρο στην Έπιθεώρηση «Πογκλέντ», ή όποια είναι τό επίσημο όργανο τής Ένωσης Βουλγάρων Δημοσιογράφων. Αυτό τό άρθρο άναμεταδόθηκε ατόύσιο και χωρίς καμιά περικοπή από τό βουλγαρικό πρακτορείο ειδήσεων. Η γλώσσα και τό ύφος αυτού του άρθρου δέν άποδεικνύουν μόνο τήν όργή τής βουλγαρικής ήγερσίας γιά τίς ένέργειες τής Γιουγκοσλαβίας, αλλά αποτελούν και σημάδια τής μεταβολής τής βουλγαρικής στάσης στη διένεξη γύρω από τό Μακεδονικό Ζήτημα. Χαρακτηριστικά είναι τά άκόλουθα άποσπάσματα αυτού του άρθρου:

«... δέν είναι ύπερβολή νά λεχθεί ότι τό μεγαλύτερο μέρος των δημοσιευμάτων του γιουγκοσλαβικού τύπου και των έκπομπών του γιουγκοσλαβικού ραδιοφώνου και τής τηλεόρασης, πού αναφέρονται στη Βουλγαρία, έχουν έμφανέστατα σημάδια μιās συστηματικής αντιβουλγαρικής προπαγάνδας και κατασκευοφάντησης του σοσιαλιστικού συστήματος, πού εφαρμόζεται στη Βουλγαρία ένω, παράλληλα, έπιχειρείται ή δημιουργία στους Γιουγκοσλάβους αίσθήματος έθνικής άνωτερότητας έν-αντι των Βουλγάρων».

ΠΑΡΑΚΑΤΩ τό άρθρο του «Πογκλέντ» καταγγέλει ότι:

«τά γιουγκοσλαβικά μέσα μαζικής ένημέρωσης προσπαθούν - όσο κι αν δέν έχουν προοπτικές έπιτυχίας - νά παρασύρουν και όρισμένα άλλα γειτονικά κράτη έναντίον τής σταθερής και έποικοδομητικής πολιτικής τής Βουλγαρίας»³⁸.

ΠΑΡΑΛΛΗΛΑ ή Διάσκεψη των Άδεσμεύτων πού πραγματοποιήθηκε στό Βελιγράδι τόν Ιούλη του 1978 ήταν μιá εύκαιρία γιά τή Βουλγαρία γιά νά κλιμακώσει τήν επίθεσή της έναντίον τής Γιουγκοσλαβίας άναφορικά μέ τό Μακεδονικό Ζήτημα. Η βουλγαρική επίθεση περιλαμβάνεται σε μακροσκελή επίσημη άνακοίνωση του βουλγαρικού ύπουργείου Έξωτερικών³⁹, πού δόθηκε στη δημοσιότητα μιá μέρα πριν άρχίσει ή Διάσκεψη των Άδεσμεύτων στό Βελιγράδι, στην όποια συμμετείχαν αντιπρόσωποι από περισσότερα από 80 κράτη. Η παραπάνω άνακοίνωση έπιχειρεί μιá Ιστορική άνασκόπηση του μακεδονικού προβλήματος, καυτηριάζει τή γιουγκοσλαβική στάση στό Μακεδονικό Ζήτημα, κατηγορεί τή Γιουγκοσλαβία ότι άπέρριψε πρόταση του προέδρου τής Βουλγαρίας Ζίθκωφ γιά τήν ύπογραφή κοινής διακήρυξης πάνω στό άπαρβαίαστο των συνόρων και τήν άποκήρυξη έδαφικών διεκδικήσεων, θέτει τό έρώτημα:

«αν ή τακτική τής Γιουγκοσλαβίας είναι σύμφωνη μέ τόν ρόλο πού παίζει ή χώρα αυτή στους άδεσμεύτους και τίς άρχές του ίδιου κινήματος γιά σεβασμό τής ανεξαρτησίας, Ισότητας, κυριαρχίας, έδαφικής άκεραιότητας και μη επέμβασης στις έσωτερικές ύποθέσεις των διαφόρων κρατών»

και τέλος καταγγέλει τή Γιουγκοσλαβία ότι εφαρμόζει διπλή τα-

κτική στις διεθνείς σχέσεις της, δηλαδή, ενώ στηλιτεύει τις ξένες επεμβάσεις σε απομακρυσμένες χώρες, προσπαθεί να αναμιχθεί στις εσωτερικές υποθέσεις της Βουλγαρίας σχετικά με τα δικαιώματα της μακεδονικής μειονότητας. Η απάντηση της Γιουγκοσλαβίας δόθηκε από το επίσημο γιουγκοσλαβικό πρακτορείο ειδήσεων «Τανγιούγκ», το οποίο μετέδωσε ότι:

«έκείνο που η Σόφια παρέλειψε να αναφέρει είναι σε τί έγκειται η ουσία της διένεξης της με το Βελιγράδι. Το γεγονός ότι μόλις πριν από δυό δεκαετίες η Βουλγαρία ανέφερε πως είχε 190.000 Μακεδόνες στο έδαφος της, ενώ τώρα ισχυρίζεται ότι ούδέποτε υπήρξε μακεδονική μειονότητα στη Βουλγαρία».

Καί προστίθεται ότι:

«η βουλγαρική επίθεση εναντίον της γιουγκοσλαβικής εξωτερικής πολιτικής αποδειχτηκε πως είναι απλά και μόνο μία άσφαιρη βολή, φτηνή και διάφανη, που αστόχησε πλήρως».

ΟΠΩΣ εϋστοχα παρατηρήθηκε, η προαναφερθείσα βουλγαρική παρέμβαση στη διάσκεψη των άδεσμεύτων, έστω κι αν δεν κατόρθωσε να τορπιλίσει τις εργασίες της διάσκεψης των άδεσμεύτων και να υπονομεύσει τον ηγετικό ρόλο της Γιουγκοσλαβίας μέσα στο κίνημα των άδεσμεύτων, εντούτοις ήταν ένας επιτυχής αντιπερισπασμός προς όφελος της Κούβας, που είχε κατηγορηθεί από τη Γιουγκοσλαβία για τις δραστηριότητες στην Αφρική. Έτσι, για άλλη μία φορά το Μακεδονικό Ζήτημα αναζωπυρώθηκε και χρησιμοποιήθηκε σε ένα ευρύτερο διεθνές πεδίο ανταγωνισμού στο οποίο τα Βαλκάνια αποτελούν μία απλή συνισταμένη και μάλιστα όχι την κυρίαρχη.

ΟΣΑ προαναφέρθηκαν οδηγούν στο συμπέρασμα ότι το Μακεδονικό Ζήτημα εξακολουθεί να ρίχνει βαριά τη σκιά του πάνω στη βαλκανική χερσόνησο και παραμένει ένα βασικό εμπόδιο, που παρακωλύει τη προσέγγιση των βαλκανικών λαών και παρεισδύει ανασταλτικά στις διαδικασίες συνεργασίας των βαλκανικών κρατών είτε σε διμερή βάση, είτε σε πολυμερές επίπεδο. Παρ' όλες τις συνέπειες, που συνεφέλκεται για τις γενικότερες εξελίξεις στα Βαλκάνια, το Μακεδονικό Ζήτημα έχει παρεπόμενο χαρακτήρα στο βαθμό που παρακολουθεί και εντάσσεται στο διεθνές πλαίσιο το οποίο περιβάλλει και προσδιορίζει την όλη κατάσταση στο βαλκανικό χώρο. Η θεώρηση του Μακεδονικού Ζητήματος σαν κυριάρ-

χου προβλήματος των σχέσεων των βαλκανικών κρατών στερείται και ιστορικής ορθότητας και πολιτικής πληρότητας και κοινωνιολογικού υποψιασμού, χωρίς εντούτοις να επιτρέπεται η απομείωση της σημασίας που έχει η παρεμβολή του στη διαμόρφωση της γενικότερης κατάστασης στα Βαλκάνια.

ΕΤΣΙ, ενώ είναι γνωστό ότι το ενδιαφέρον της Γιουγκοσλαβίας για την πολυμερή διαβαλκανική συνεργασία γίνεται έντονωτερο εξαιτίας της διαμάχης της με τη Βουλγαρία γύρω από το Μακεδονικό Ζήτημα, οι επιφυλάξεις της Βουλγαρίας για την πολυμερή βάση της διαβαλκανικής συνεργασίας δεν είναι δυνατό να αποδοθούν μόνο στο Μακεδονικό Ζήτημα. Περισσότερο οφείλονται στις διεθνείς επιρροές και κύρια στην εξάρτηση της Βουλγαρίας από τη Σοβιετική Ένωση που δυσπιστεί απέναντι σε παρόμοια έγχειρήματα, τα οποία, χωρίς να διαμφισθητούν επικίνδυνα τη σοβιετική ηγεμονία, παρέχουν ευρύτερα περιθώρια αυτονομίας και ανεξαρτησίας, τόσο στη Γιουγκοσλαβία, όσο και στη Ρουμανία, που μ' αυτό τον τρόπο δυσκολώτερα μπορούν να τεθούν υπό έλεγχο και έποπτεία, αν όχι και υπό κηδεμόνευση. Κάτω από αυτό το πρίσμα αποσαφηνίζονται πληρέστερα τα αίτια και οι παράγοντες που δεν επέτρεψαν να καρποφορήσουν οι προσπάθειες για τη σύγκληση μιας νέας διαβαλκανικής συνδιάσκεψης, η οποία θά... αξιοποιούσε τα πορίσματα της διαβαλκανικής συνόδου των Αθηνών.

26) Βλ. αθηναϊκό τύπο 16-7 έως 20-7-78 όπου δημοσιεύεται και σχολιάζεται συνομιλία μεταξύ του πρεσβευτή της Γιουγκοσλαβίας στην Ελλάδα κ. Μόσιθνικ και Έλληνα ανώτερου διοικητικού υπάλληλου στην περιοχή Φλωρίνης τον περασμένο Μάη. Σ' αυτή τη συνομιλία ο Γιουγκοσλάβος πρεσβευτής «ενδιαφέρεται να πληροφορηθεί ποιά είναι η κατάσταση της μακεδονικής μειονότητας σήμερα. Αναφορικά με το θέμα που προέκυψε «κύκλοι του ελληνικού υπουργείου Έξωτερικών» παρατήρησαν τα ακόλουθα: «Οι πληροφορίες που ανεγράφησαν στον τύπο στις 16 τρέχοντος μηνός σχετικά με το Γιουγκοσλάβο πρέσβη, ανεξάρτητα του πως παρουσιάζονται και αν αποδίδουν ακριβώς τα λεχθέντα, ανάγονται σε κάποια συνομιλία του Γιουγκοσλάβου πρέσβους τον παρελθόντα Μάιο. Έν τω μεταξύ η ελληνική κυβέρνηση είχε την ευκαιρία να καταστήσει, για μία ακόμη φορά, απόλυτα σαφή τη θέση της προς τη γιουγκοσλαβική, σχετικά με το θέμα».

Επίσης θλέπε και σε: «Πρωινή Έλευθεροτυπία», «Ακρόπολις», «Ελεύθερος Κόσμος», «Βραδυνή» 22-7-78, «Απογευματινή» στις 22-7-78, όπου δημοσιεύονται δηλώσεις του επίσημου εκπροσώπου της γιουγκοσλαβικής κυβέρνησης κ. Μίρκο Καλέζιτς, ο οποίος επικρίνει τα δημοσιεύματα ελληνικών εφημερίδων που ισχυρίζονται ότι η Γιουγκοσλαβία αποβλέπει σε απόσπαση μέρους του ελληνικού εδάφους. Συγκεκριμένα ο Γιουγκοσλάβος επίσημος είπε ότι: «Η Γιουγκοσλαβία είναι σταθερά συνεπής στις προσπάθειές της για πολύμορφη συνεργασία καλής γειτονίας με τις όμορες χώρες με βάση τον αύστηρο σεβασμό της ανεξαρτησίας, της κυριαρχίας και της εδαφικής ακεραιότητας και της μη επεμβάσεως στις εσωτερικές υποθέσεις», «... Η Γιουγκοσλαβία εργάζεται ταυτόχρονα για τη θελίωση των συνθηκών διαβίωσης και των δικαιωμάτων των μειονοτήτων που ζουν στις γειτονικές χώρες». Τέλος ο εκπρόσωπος της γιουγκοσλαβικής κυβέρνησης αφού κατηγορήσε μερίδα του ελληνικού τύπου ότι: «άλλοιώνει την πολιτική της Γιουγκοσλαβίας», χαρακτήρισε σαν «άσυνήθεις και λυπηρές» τις επικρίσεις ελληνικών εφημερίδων για τον Γιουγκοσλάβο πρεσβευτή στην Ελλάδα και κατέληξε ότι: «Ελπίζουμε πως οι Έλληνες αξιωματούχοι συμμερίζονται την άποψή μας ότι αυτή η στάση επηρεάζει δυσμενώς τις σχέσεις φιλίας που υπάρχουν μεταξύ των δύο χωρών μας».

27) Αναφορικά με την ελληνογιουγκοσλαβική συνεργασία πρβλ. Mihaïlo Javorski: «Die jugoslavisch — griechische Zusammenarbeit», «Internationale Politik», Belgrad 20-1-1977, Heft 643, σελ. 11-13, καθώς και θλ. δ.π. σημ. 21, σελ. 33-36.

28) Βλ. δ.π. σημ. 9, επίσης θλ. δ.π. σημ. 11, όπου επιχειρείται μία σύντομη ιστορική ανασκόπηση στις πηγές των διενέξεων γύρω από το πρόβλημα της Μακεδονίας.

29) Βλ. σε: «Τό Μακεδονικό από Βελιγράδι και Σόφια», «Τά Νέα» 29-7-1978.

30) Βλ. σε: «Διένεξη για το Μακεδονικό Βουλγαρίας - Γιουγκοσλαβίας», «Τό Βήμα» 25-6-1978, επίσης θλέπε σε: Manuel Lucbert: «Οι έλλοιμοί στο Μακεδονικό σκιάζουν συνεχώς τις σχέσεις Γιουγκοσλαβίας - Βουλγαρίας», «Τό Βήμα» 5-7-1978.

31) Βλ. «Τό Βήμα» δ.π. σημ. 30.

32) Βλ. σε: Manuel Lucbert: δ.π. σημ. 30.

33) Βλ. δ.π.: Manuel Lucbert σημ. 30

34) Βλ. δ.π.: Manuel Lucbert σημ. 30

35) δ.π.: Manuel Lucbert σημ. 30

36) Βλ. σε: «Ξέσπασε νέα κρίση ξαφνικά στις σχέσεις Σόφιας - Βελιγράδιου», «Τό Βήμα» 18-7-1978.

37) Βλ. δ. π. σημ. 36 και: «Έντονη επίθεση των Βουλγάρων κατά του Βελιγράδιου για το Μακεδονικό», «Τά Νέα» 17-7-1978.

38) Βλ. δ.π. σημ. 36 και 37.

39) Βλ. σε: «Τό Μακεδονικό από Βελιγράδι και Σόφια», «Τά Νέα» 29-7-1978, επίσης θλέπε σε: «Για όλοπλευρη ανάπτυξη των βουλγαρο-γιουγκοσλαβικών σχέσεων» (Δήλωση του Υπουργείου των Έξωτερικών της Λαϊκής Δημοκρατίας Βουλγαρίας). Έκδοση της Βουλγαρικής Πρεσβείας στην Αθήνα στην ελληνική γλώσσα.

Έπικαιρότητα

Στή σειρά «Ξένοι Λογοτέχνες» κυκλοφορούν:

ΗΛΙΑ ΕΡΕΝΜΠΟΥΡΓΚ

Χωρίς ανάσα.

ΠΑΝ ΡΟΜΑΝΩΦ

Γιά τρία ζευγάρια
μεταξωτές κάλτσες.

ΑΡΘΟΥΡ ΚΟΝΑΝ

ΝΤΟΥΛ

Οί περιπέτειες
του Ζεράρ.

εκδόσεις έπικαιρότητα
άσκληπιού 1 - τηλ. 3636.083

CAMPING CENTER

ΚΙΑΦΑΣ 3 (από 'Ακαδημίας 78)
τηλ. 36.15.438

καί όλα τά είδη CAMPING
σέ πολύ συμφέρουσες τιμές

"ΤΟ ΜΑΓΑΖΙ"

Διδότου και Ζώοδοχου Πηγης

τηλ. 3602539

δωρα δωρα δωρα
για μικρους και μεγαλους

μόλις κυκλοφόρησαν!

Lionel Richard

**ΝΑΖΙΣΜΟΣ
ΚΑΙ
ΚΟΥΛΤΟΥΡΑ**

★ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΣΤΕΡΙ

ΛΙΛΗ ΖΩΓΡΑΦΟΥ

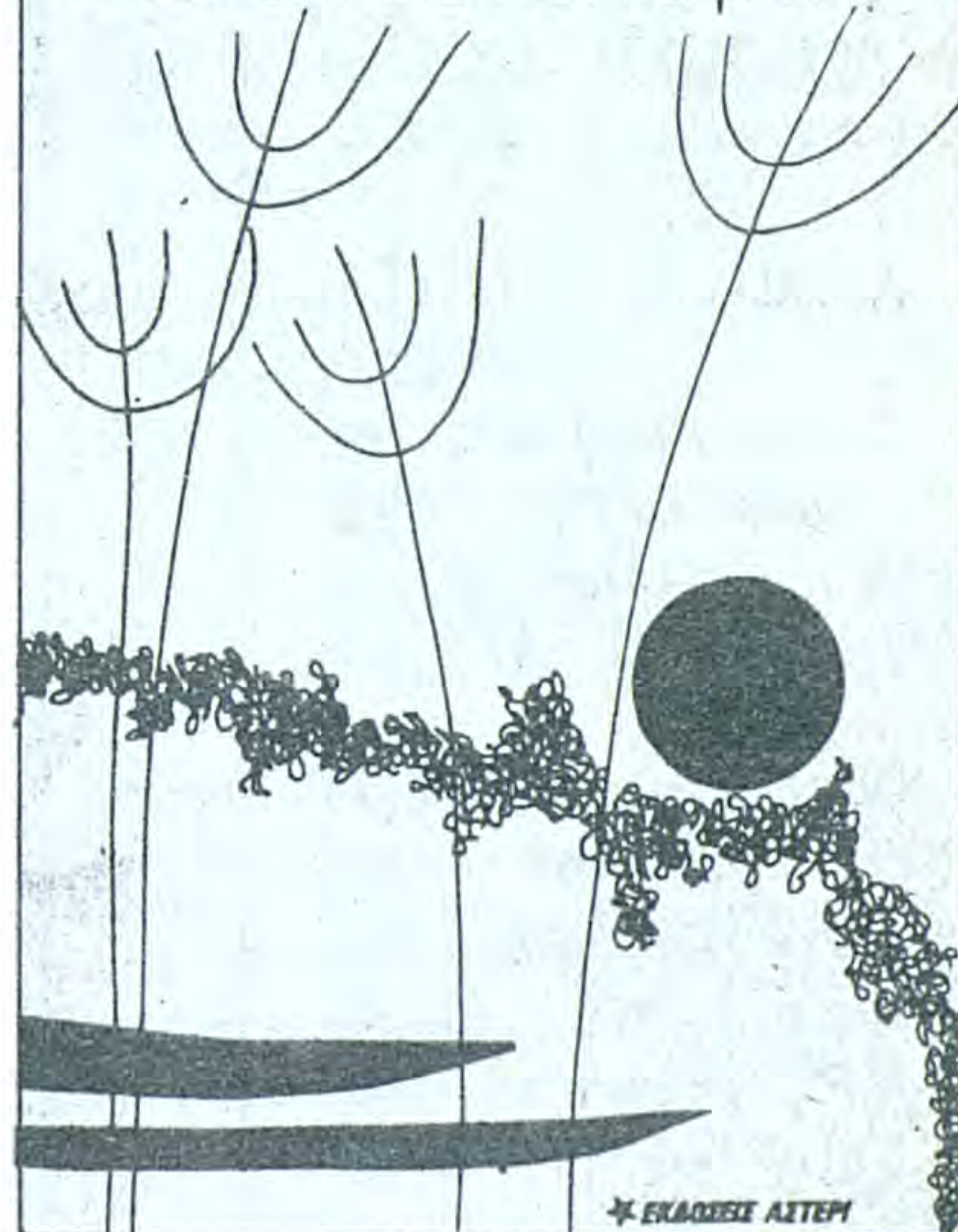
επάγγελμα:

πόρνη

Β' ΕΚΔΟΣΗ

ΛΑΟΥΡΑ ΚΟΝΤΙ

ΤΙ ΕΙΝΑΙ Η ΟΙΚΟΛΟΓΙΑ

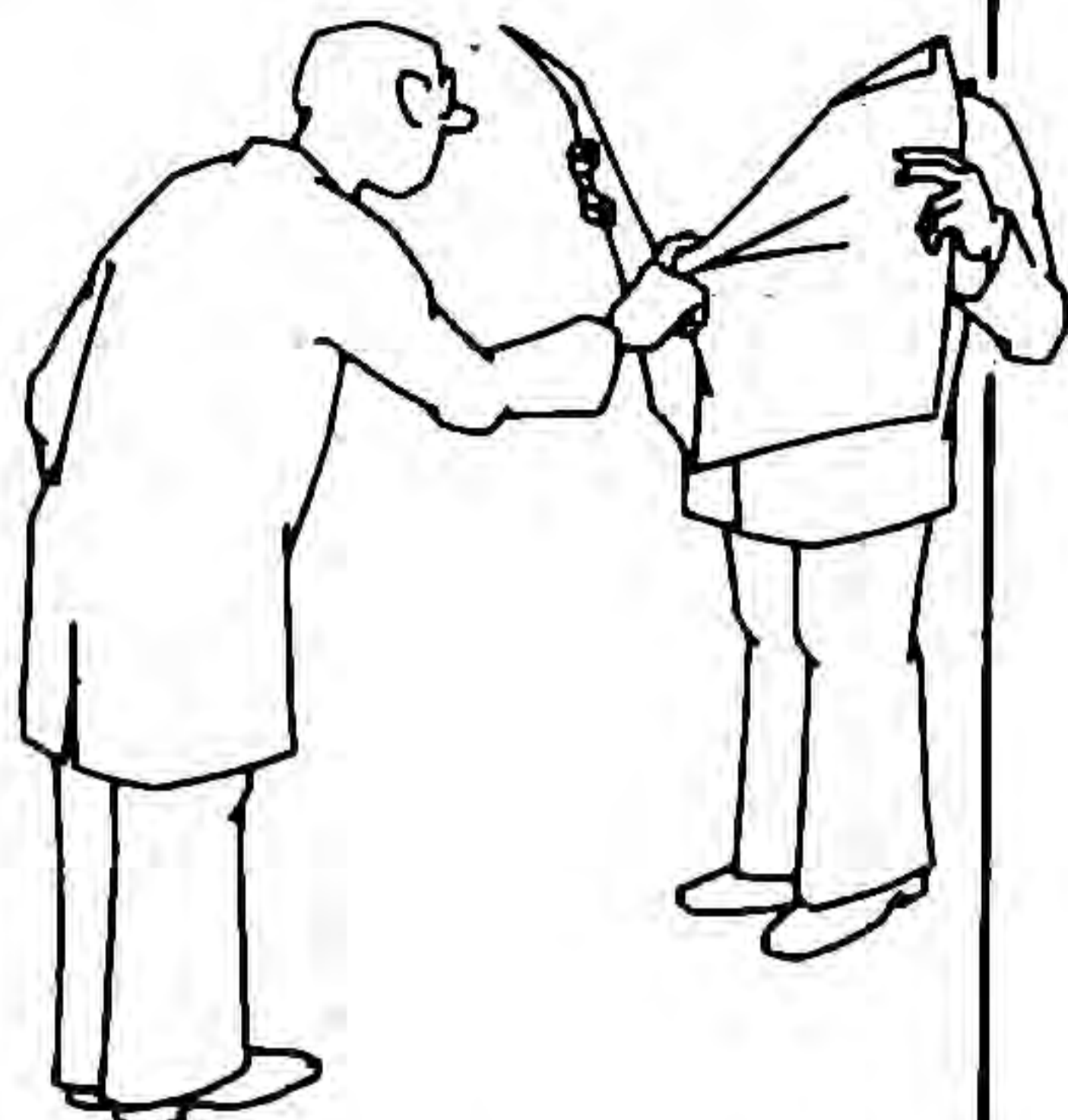

★ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΣΤΕΡΙ

★**ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΣΤΕΡΙ**

Σόλωνος 121, Τηλ. 36.06.597, 36.19.802

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Στό τεύχος αυτό, τό λογο-
τεχνικό παράρτημα περι-
λαμβάνει:

● Ποιήματα τῶν ΓΙΑΝΝΗ
ΚΟΝΤΟΥ, ΜΥΡΤΩΣ ΠΙΣ-
ΣΑΛΙΔΟΥ καί ΛΕΥΤΕΡΗ
ΠΟΥΛΙΟΥ.

● Διηγήματα τῶν ΤΟΛΗ
ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ καί ΒΑΣΙ-
ΛΙΚΗΣ ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗ.

● Ἐνα κεφάλαιο – σέ προ-
δημοσίευση – ἀπό τό νέο
βιβλίο τοῦ ΔΗΜΗΤΡΗ
ΧΑΤΖΗ πού πρόκειται νά
κυκλοφορήσει φέτος.

● Κριτική γιά τή δουλειά
δύο νέων ποιητῶν:

α. τοῦ ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΥ
ΛΙΟΝΤΑΚΗ ἀπό τόν Κ.Γ.
ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ καί

β. τοῦ ΜΙΧΑΛΗ ΓΚΑΝΑ
ἀπό τήν ΑΝΤΕΙΑ ΦΡΑΝ-
ΤΖΗ.

● Τή μελέτη τοῦ Κ.Γ. ΠΑ-
ΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ «Φιλοφρο-
νήσεις μιᾶς ποιητικῆς γε-
νιάς», βασισμένη στήν
ἀνέκδοτη ἀλληλογραφία
τοῦ ΜΙΛΤΙΑΔΗ ΜΑΛΑ-
ΚΑΣΗ.

● Τό δοκίμιο τοῦ ΠΑΝΣΥ
ΘΑΣΙΤΗ: «Ποίηση – γιά
μιᾶ ρεαλιστική γραφή;» καί

● Τή μελέτη τοῦ ΡΟΜ-
ΠΕΡΤ ΚΡΙΣΤ για τό «Κι-
δῶτιο» τοῦ ΑΡΗ ΑΛΕ-
ΞΑΝΔΡΟΥ.

● Τήν Ἐπιμέλεια τοῦ τεύ-
χους εἶχε ὁ ΚΩΣΤΑΣ Γ.
ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ.

ΕΔΩ ΚΑΤΩ ΓΙΝΕΤΑΙ ΧΑΛΑΣΜΟΣ

Ἵπάρχουν πολλοί τρόποι νά δεῖς ἕνα ὄραμα.
Ἵο συνηθισμένος εἶναι νά ἀνοίξεις τά μάτια
ἀφοῦ τά καθαρίσεις ἀπό τό χῶμα.

Μπροστά σου ἀναδύεται:

δέντρο,

ποτάμι

– ἄλογο δόσκει

στή βροχή –

Αὐτά ὄμως τά βλέπουν κάθε μέρα ὄλοι
καί δέν μεταμορφώνονται. Ἵχουν ἀκόμα

τήν ἀφέλεια νά πιστεύουν ὅτι βλέπουν

ἐμένα ἢ τόν ἑαυτό τους, ἐνῶ ὄλα

εἶναι συμπυκνωμένος ἀέρας

πού μέ τό πρῶτο φύσημα διαλύεται σάν καπνός.

Ἵο καθένας βέβαια ἔχει τόν τρόπο του
νά ζήσει τό ὄραμα ἢ νά τό ἀποφύγει.

Ἵολοι ὄμως, ἀτενίζουμε χαρούμενοι

τό ἀποξηραμένο φεγγάρι νά ἀνεβαίνει

μανιτάρι ἀτομικῆς δόμβας καί πᾶμε γιά ὕπνο.

Γιάννης Κοντός

ΕΡΧΟΜΑΙ ΝΑ ΔΙΑΣΧΙΣΩ ΤΗ ΣΙΩΠΗ

ἽΕρχομαι νά διασχίσω τή σιωπή καί
νά βλαστήσω μέσ τόν καθένα.

ἽΑπό κλαρί σέ κλαρί σά πυγολαμπίδα

μετέφερα τό φωτεινό μου φορτίο

νικώντας τή θαρῦτητα διασχίζοντας τίς ἐποχές

ἄγιος βασιλιάς τρελός σέ μιᾶ χώρα

πράσινης προέλευσης πέρα ἀπ' τόν ὀρίζοντα

τῆς νόησης.

ἽΟ ἄλλος πού εἶμαι φιλάει τό στόμα μου

μ' ἐρεθιστική πνοή

ἀπαγγέλει στίχους μέ ὀργή

καί μιᾶ προιονισμένη σελήνη ἔρχεται σύντομα

σάν ἕνα στόμα

γονατίζει προσπαθώντας νά πιεῖ

τή φοβερή μου κραυγή.

Λεφτέρης Πούλιος

ΕΙΡΗΝΙΚΗ ΕΠΟΧΗ

ἽΕνας δύο τρεῖς εἰρηνόφιλοι.

ἽΕνας δύο τρεῖς ἀντιφρονοῦντες.

Εἰρήνη παχιά καί λαίμαργη μέ κατακόκκινα νύχια

καί πόρνη.

ἽΕνας δύο τρεῖς ἀντιφρονοῦντες μέ χέρια ἀπό τό γράψιμο τραχιά.

Καθηγητές τῆς νέας ἱστορίας.

Μυρτώ Πισσαλίδου

‘Ο Άγγελος με τά πράσινα φτερά

του Τόλη Νικηφόρου

Όσο περνάνε τά χρόνια, τόσο και πίο συχνά θυμάμαι τό ρυτιδωμένο πρόσωπο τής γιαγιάς μέ τά πολύχρωμα μάτια, εκείνο τό χαμόγελο πού του ’δινε ένα φώς αλλιώτικο, τή φωνή της νά ψιθυρίζει ότι ή ζωή είναι ένα ποτήρι κρύο νερό κι ή γεύση τής δροσιάς πού απομένει όταν πιά ή κάψα του καλοκαιριού έχει σχεδόν έξατμιστεί.

Όσο περνάνε τά χρόνια, τόσο και πίο συχνά θυμάμαι τήν παιδική μου προσευχή πού έλεγα νυσταγμένος στά γόνατα, τήν προσευχή πού τέλειωνε κάπως έτσι: «και τώρα πού νυχτώνει και τό σκοτάδι απλώνει, θεούλη μου σέ παρακαλώ στείλε μου τον και πάλι, κοντά στό προσκεφάλι, τόν άγγελό μου τόν καλό». Και ήμουν βέβαιος πως δίπλα μου θά εξαγρυπνούσε ένας άγγελος αγαθός και παντοδύναμος.

Αργότερα πέθανε ή γιαγιά, ξεχάστηκε ή προσευχή, χάθηκε κι αυτή ή βεβαιότητα. Τίποτα πιά δέν έδειχνε ότι ο άγγελός μου υπήρχε, ή, κι αν υπήρχε, ήταν πολύ μακριά και δέν επηρέαζε τήν ζωή μου. Αναρίθμητες φορές αισθάνθηκα τήν απουσία του, μά είχα πιά μάθει νά μήν βασίζομαι σέ τέτοιες επικλήσεις. Κι έφτασε κάποια εποχή πού τό άγχος και τό θάρος στή μέση του στήθους έγινε συντριπτικό. Τότε, σαν ανταπόκριση σέ μία παλιά λαχτάρα αναεώθηκε, ξαναγεννήθηκε ο άγγελος τών

παιδικών μου χρόνων. Ένας άγγελος μέ τεράστιες πράσινες φτερούγες. Πήρε σάρκα και όστά και στάθηκε πάλι δίπλα μου, αυτή τή φορά όριστικά.

‘Ο άγγελος ο δικός μου διαφέρει πολύ από τούς άλλους. Δέν έχει τήν ιδανική όψη τών άγγέλων του παραμυθιού, τήν άτσαλάκωτη ύπόσταση και τήν αιθέρια τους μορφή. Δέν είναι άκηλίδωτος, φρεσκοπλασμένος σαν νά προέρχεται από ένα χώρο όλότελα απόκοσμο. Δέν κατεβαίνει από γαλάζιους ουρανούς και τήν τροχιά του δέν καταυγάζει φώς έκτυφλωτικό. Είναι ένας άγγελος αιμόφυρτος, ένας άγγελος πού γεννήθηκε και μεγάλωσε μέσα στό καμίνι τής ασφάλτου. Ζει σ’ αυτή τήν σκληρή πολιτεία, τήν ανέλετη, ανάμεσα σ’ ανθρώπους πού λησμόνησαν ή δέν μάθανε ποτέ. Ανθίζει μαζί μέ τίς πικροδάφνες στό περιθώριο του δρόμου, άφομοιώνει τά καυσαέρια και τό μαζούτ, άντέχει γιατί ή ευαισθησία του αντί νά τόν βυθίζει στήν άπελπισία, γιγαντώνει τό θάρρος του. Καλύπτει τίς πληγές του μέ τό ίδιο πάντα φτηνό ρούχο κι όμως τά σημάδια τους διακρίνονται επάνω στά φτερά του.

‘Ο άγγελός μου αγωνίζεται ν’ αλλάξει τόν κόσμο. Περιπλανιέται στήν επιφάνεια του μπετόν, διασχίζει τίς σκονισμένες συνοικίες και ψάχνει τ’ άδέρφια του.

Συχνάζει σέ παράξενα μέρη, σέ φτωχογειτονίες και εργοστάσια, σέ συγκεντρώσεις άπεργών, σέ διαδηλώσεις φοιτητών, ακόμα και στους διαδρόμους τών δικαστηρίων. Μοιράζει τήν ήμέρα προκηρύξεις, γεμίζει τή νύχτα τούς τοίχους άφίσες και συνθήματα, έξαφανίζεται σέ μυστικές συνεδριάσεις. Τό όνομά του βρίσκεται σέ ιδιαίτερη θέση στα άρχεία τής άστυνομίας.

Έρχεται όμως όταν κοιμάμαι κι άκουμπάει τήν άκρη του φτερού του στό μέτωπο μου, έρχεται όταν μέ πλακώνει ή θλίψη κι ή δυστυχία και κάθετα ανάλαφρα δίπλα μου χαμογελώντας, έρχεται και μου γνέφει όταν λιποψυχώ και μέ παίρνει νά τριγυρίσουμε μαζί στα καλντερίμια τής πάνω πόλης. Κι εγώ, όταν γυρίζει μέ τά ίχνη τής καθημερινής άγωνίας, προσπαθώ νά τά άπαλύνω και δέν τό κατορθώνω πάντα, γράφω βιβλία και τά άφιερώνω στήν μαγεμένη του ψυχή.

‘Ο άγγελος ο δικός μου, ύποπτεύομαι πως δέν είναι άποκλειστικά δικός μου, όσο κι αν τό λαχταράει ή ψυχή μου. Μέ κάποιο τρόπο άπλό και άνεξήγητο, άνήκει σέ κάθε άνθρωπο και πίο πολύ σ’ εκείνους πού μέινανε παιδιά, εκείνους πού πόνεσαν πολύ κι έμαθαν έτσι τό νόημα του άγώνα και βρήκαν μία φωνή παγκόσμια.

Ανυποψίαστοι

Είπε κοιτάζοντας από χαμηλά τήν πλαγιά, από τόν παλιό ανασκαμμένο δρόμο: «Κανείς δέν ύποψιάζεται τό τί αντίμεμα έχει δοθεί γι’ αυτό τό αντίο πού λέει στό διχάλωμα του δρόμου τό ζευγάρι, γι’ αυτά τά φιλιά τής γυναίκας στό παιδί, γι’ αυτήν ακόμα στό πρόσωπό σου τή δροσερή ανάσα». Είπε και προχώρησε άμάμεσα στις πέτρες – τίς πέτρες αυτές πού τίς γνώριζε, και πού νέος άντρας είχε σκύψει άπάνω τους, και τώρα ν’ άκούει ακόμα ένιωθε και τό δικό τους τόν στεναγμό.

Ούρλιάζει τό μηχανήμα όπου ρίχνεις τό τάλιρο και ξεχύνεται τό τραγούδι πού διάλεξες. Τίποτε, κανένα σημάδι από τών συντρόφων του τά βήματα από τά δικά του – κανένα. Τίποτε από τόν άχό τής φωνής τους. ‘Η σιωπή πού είχε γνωρίσει κάποτες εδώ, ήταν άλλη από τή σιωπή τής έρημίας έτούτης.

‘Ας καθότανε σέ μία πέτρα· στραμμένα τά μάτια προς τη θάλασσα.

Είπε πάλι: «Κανείς δέν ύποψιάζεται πίσω άπ’ τίς δικές του τίς φωνές, τίς άλλες...»

Στά βάθη του άνοίγει μία τρύπα μαύρη.

Ναί, εκείνο τό καλοκαιρινό άπόγεμα στήν πλατεία· σκιρτούσε τό σκοτάδι τής τρέλας στήν ψυχή του·

Κι όμως εκείνο τ’ άπόγεμα ή θάλασσα ήταν μαλακιά και μουρμουριστή καθώς τώρα – τουμπανιασμένες άγε-

λάδες πού τά ύδραργυρένια τους μάτια άπορούσαν ακόμα, μέ τά πόδια τους σ’

έναν αγωνιώδη σπασμό... Τουμπανιασμένα άλογα – δάγκωνε τό στόμα τους τό χώμα, – σάμπως δάκρυα γιομάτα τά μάτια τους, – τ’ άλογα έτούτα τά παλικάρια και τά ευγενικά. Και κείνα τά άλλα τά ζώα, – τά σκυλιά, τά κουνέλια, τά πρόβατα, οι όρνιθες, – μέσα σέ φεγγάρια από ξερά αίματα, μέ τή στερνή κραυγή τους μπηγμένη στόν ουρανό, – όλα μέ μία σφαίρα.

«Και οι γέροι σταυρωμένοι σέ σανίδες και πεταγμένοι στή θάλασσα...» τό ψιθύρισε ραγισμένα δίπλα του ο πίο μικρός πού άνέβηκε άπ’ τό γιολό.

‘Εδώ, είχαν κατασκηνώσει εκείνοι πού στις τσέπες τους μέσα είχαν ανάκατα τίς σφαίρες και τό ψωμί πού άπάνω στό στήθος τους είχαν μαζί μέ τό φυλαχτό τής μητέρας τους κρεμάσει και τήν έντολή τών φονικών – τήν έντολή τή γραμμένη μέ ψηφία πού δέν ήταν του ‘Ομηρου. ‘Εδώ, είχαν κατασκηνώσει εκείνοι πού εύσημα είχαν λάβει από τούς ιδρυτές του Νταχάου, πού τόν τρόπο σαν σπόρο τόν άδειάζαν άπ’ τούς γυλιούς τους, και πού, τό θράδυ, έξαργύρωναν μία καρδιά αιμόφυρτη μ’ ένα μεθύσι.

‘Αντίκρου τους – αυτός και οι όμοιοί του, από τά μικρά άρμυρά χωράφια, από τά στενά μουσκεμμένα σπίτια, άπ’ τούς έρημωμένους μπαξέδες τών όνειρων τους – μέ τήν πλήξη και τή μονοτονία μιās προαιώνιας ύπνισμένης μέρας. Αύτός και οι όμοιοί του πού στό άγραφο τής σπάλας

της Βασιλικής Παλατιάνη.

του άρνιού, στα φωτεινά χρώματα τής δύσης, ή στα εύθυμα γέλια τών κοριτσιών τά σημάδια έβλεπαν άλλων πραγμάτων.

* * *

Στό άκρινό σπίτι μέ τά γεράνια ένα κορίτσι απλώνει τά μαύρα του μαλλιά στόν ήλιο. ‘Η γυναίκα του χασάπη τυλίγει μ’ άσπρες κορδέλες τό λαιμό του σφαγμένου άρνιού ήρεμα, χαϊδευτικά, σά νά φοβάται μήν τό πονέσει. Ένα ροδάκινο κυλάει από τό καλάθι του γέρο-μανάθη σά μία χρυσή σελήνη ως τά πόδια τών μεθυσμένων πλάι στήν έκκλησία, και κείνος γελά.

Κι αυτός, πού μέ τό χρυσό σάρι τής νιότης του τήν πλαγιά έτούτη χλόισε, πού τά πόδια τά κατακομμένα τών συντρόφων του τήν έπερπάτησαν, πρίν πάρει τό μονοπάτι του γυρισμού, – σφύριζε κιόλας άπόμακρα τό τραίνο, – μίλησε τώρα μέ τά μάτια του στή γή, σαν νά τόν άκούγαν εκείνοι πού χάθηκαν, και είπε: «Κανείς δέν θά ιδεί στό ποτήρι μέ τό δροσερό νερό τή βασανισμένη μας καρδιά· ούτε στή γαλήνη τής ώρας έτούτης – αναπαύοντας τό βλέμμα του στό πορφυρό στέρνο του πέλαγου· ούτ’ άκόμη στό χώμα όπου θά σκύψει νά σπείρει τό καλαμπόκι. Κανείς. Κι όμως θά έχει χρεία από τούς χτύπους της γιά τό βουβό τό μέλλον».

‘Από τή συλλογή διηγημάτων «Τό επιφώνημα τής φωτιάς» πού κυκλοφόρησε από τίς εκδόσεις «ΔΙΟΓΕΝΗΣ».

ΛΕΣΧΗ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΩΝ
ΑΤΕΛΙΕ
ΚΑΡΑΓΕΩΡΓΗ ΤΗΣ ΣΕΡΒΙΑΣ Β
ΑΘΗΝΑΙ
ΑΡΙΘ. ΤΗΛ. 57-01

Εν Αθήναις τῆς 22 Νοεμβρίου 1932

Συκοφάντῳ, οὐκ ἐπιβεβαιωθῆναι γὰρ ἐπέβλεψα τὸ ὑπερ-
σομό πού ὤφειλα στό πρόσωπό σας.
Ἐλπίζω ὅμως ὅτι θά ἐγελάσατε μέ τήν ἀπροσδό-
κητον αὐτή καί ἀβλαβή ἐπίθεση, τήν ὁποία πάντως σᾶς παρακαλῶ
νά μοῦ συγχωρήσετε.-

Με ἐξαιρετική τιμή
Καρυωτάκης

Σεβαστέ μου Κύριε,
Θά ἐδιαβάσατε ἴσως ἕνα ποιήμα μου ἀναφερόμενο σέ σᾶς καί γραμμένο σέ ὕφος κάπως ἀσύνηθες.
Εἶναι μιά τρέλα στήν ὁποία μέ παρέσυραν κυρίως οἱ δυνατότητες τῆς ὁμοιοκαταληξίας.
Ἀνποῦμαι εἰλικρινῶς γιατί παρέβλεψα τό σεβασμό πού ὤφειλα στό πρόσωπό σας.
Ἐλπίζω ὅμως ὅτι θά ἐγελάσατε μέ τήν ἀπροσδόκητον αὐτή καί ἀβλαβή ἐπίθεση, τήν ὁποία πάντως σᾶς παρακαλῶ νά μοῦ συγχωρήσετε.
Με ἐξαιρετική τιμή
Καρυωτάκης

βρισκόμενος στό Παρίσι (ὁ Μαλακάσης) τίς μέρες τοῦ θανάτου τοῦ ἑλληνογάλλου ποιητῆ, παραβρέθηκε στήν κηδεῖα του σάν ὁ μόνος πενθῶν συγγενῆς του.
Τό Μαλακάση ἔχουν σάν κοινό σημεῖο ἀναφορᾶς ὅλες οἱ παρακάτω δημοσιευόμενες ἀγνωστες (πλὴν αὐτῆς τοῦ Καρυωτάκη) ἐπιστολές τῶν Παλαμᾶ, Γρυπάρη, Γ. Παπανδρέου, Καρυωτάκη καί Καβάφη ἀντίστοιχα.
Οἱ τρεῖς πρώτες (περισσότερο σάν εὐχαριστήρια σημειώματα θά μπορούσε νά τά χαρακτηρίσει κανεῖς) στέλνονται στό Μαλακάση ἀπαφορμή τήν ἐκ μέρους του ἀποστολή τῆς ποιητικῆς συλλογῆς του Ἐντίφωνα πού ἐκδόθηκε τό 1931. Ἄν ἐξαιρέσουμε τό σημείωμα τοῦ Παπανδρέου, καθόλα τυπικά φιλοφρονητικό, παρατηροῦμε ὅτι τά ἄλλα δύο σημειώματα παρουσιάζουν κάποιο ἐνδιαφέρον, ἀπό τήν ἀποψη ὅτι παρέχουν ὀρισμένα στοιχεῖα ἐνδεικτικά τοῦ πνεύματος μιᾶς φθίνουσας πιά

ποιητικῆς περιόδου, καθώς καί τῶν διαπροσωπικῶν σχέσεων ἀνάμεσα στό Μαλακάση καί τόν Παλαμᾶ ἀπό τή μιά καί ἀνάμεσα στό Μαλακάση καί τόν Γρυπάρη ἀπό τήν ἄλλη.
Στήν πρώτη ἐπιστολή, αὐτή τοῦ Παλαμᾶ, ἀρκεῖ ἕνα κάπως προσεκτικό κείμενο γιά νά διακρίνει κανεῖς ὅτι πίσω ἀπό τό ἐπιφανειακά οἰκεῖο (ἀλλά καί κάπως ἀποστασιοποιημένο) ὕφος του, καθώς καί πίσω ἀπό τίς περιέργα φειδωλές του ἐκφράσεις ἀναφορικά μέ τό βιβλίό πού τοῦ εἶχε σταλεῖ (φειδωλές ἂν σκεφτοῦμε τό πόσο ἀδικαιολόγητα μέγαλοστομα ἐκφράστηκε κατά καιροῦς γιά ποιητές πολύ κατώτερους τοῦ Μαλακάση), ὑπάρχει μιά κάποια ἀνταγωνιστική ἐπιφύλαξη, πού κατά τή γνώμη μας μπορεῖ ν' ἀποδοθεῖ στούς ἑξῆς κυρίως λόγους: Πρῶτα πρῶτα γιατί ἀπό τή δεκαετία 1920-30 ἡ δημιουργική πορεία τοῦ Παλαμᾶ ἀρχίζει νά παρουσιάζει μιά κάμψη, ὀφειλόμενη, κατά τόν Μ. Γ. Μερακλή,

στήν προχωρημένη πιά ἡλικία του, ἀλλά καί στήν ἀπογοήτευση πού εἶχε ἀρχίσει νά αἰσθάνεται ἐξαιτίας τῶν ἐπικρίσεων πού εἶχαν ἤδη διατυπωθεῖ γιά τό ἔργο του καί πού μέ τό πέρασμα τοῦ καιροῦ γίνονταν ὄλο καί πῖο ἔντονες (ἄς θυμηθοῦμε τήν ὀξεία πολεμική πού ἀσκήσε ἐναντίον του ὁ Κ. Χατζόπουλος). Ὑστερα θά πρέπει ὀπωσδήποτε νά ἐνωθε μιά κάποια ἐνόχληση ἀπό τά νέα ποιητικά ρεύματα πού διαφαίνονταν ἤδη στόν ἐλληνικό ποιητικό ὄριζοντα.
Τελείως διαφορετικό εἶναι τό πνεῦμα καί τό κλίμα τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Γρυπάρη ἀνήκοντας κι οἱ δύο στήν ἴδια γειὰ (Γρυπάρη-Μαλακάσης), κι ἀκόμη πλησιάζοντας πρός ἕνα τέλος, βιολογικό καί ποιητικό (στήν ἴδια χρονιά μέ τά Ἐντίφωνα κυκλοφορεῖ καί ἡ Στροφή τοῦ Γ. Σεφέρη), φυσικό εἶναι νά τή διακρίνει τό πνεῦμα μιᾶς νοσταλγικῆς ἀναπόλησης καί μιᾶς πικρίας γιά κάτι πού σιγά σιγά χάνεται: (...) μέ ξαναγύρισε

Αθήναι
18 Ὀκτωβρίου 1932

Ἀγαπητέ διδάσκαλε,
Ἐὐχαριστῶ θερμῶς γιά τοὺς ὠραίους στίχους πού ἔγραψες γιά μένα. Μὲ εἶναι καί τιμὴ μεγάλη, καί μεγάλη χαρὰ.
Πολύ λυπήθηκα πὺ ἀρρώστιας. Ἐὐτυχῶς ὁ κ. Τερβιζᾶς μὲ χίμει ὅτι εἶσαι καλλίτερα.
Περάσαμε εὐχάριστα χθὲς στήν Ἐνωσι. Ἀλλά ἡ ἔλλειψίς σου ἦταν πολὺ αἰσθητὴ εἰς ὅλους μας.
Πῶς χαίρομαι πὺ σ' ἐγνώρισα!
Πρὶν εἶχα ἕναν δεσμό μασὺ σου μόνο. Τὸν θαυμασμό γιά τὴν ἐξοχὴ ποιησί σου. Τώρα ὑπάρχει καί δεύτερον: ἡ φίλιὰ γιά τὴν πολὺ συμπαθητικὴ προσωπικότητά σου.
Ἀναχωρῶ τὴν προσεχῆ Κυριακὴ γιά τὴν Ἀλεξάνδρεια. Σὲ ἀποχαιρετῶ, καί μένω, ἀγαπητέ διδάσκαλε,
Ὁ φίλος σου,
Κ. Π. Καβάφης

Αθήναι
18 Ὀκτωβρίου 1932

Ἀγαπητέ διδάσκαλε,
Ἐὐχαριστῶ θερμῶς γιά τοὺς ὠραίους στίχους πού ἔγραψες γιά μένα. Μὲ εἶναι καί τιμὴ μεγάλη, καί μεγάλη χαρὰ.
Πολύ λυπήθηκα πὺ ἀρρώστιας. Ἐὐτυχῶς ὁ κ. Τερβιζᾶς μὲ λέγει ὅτι εἶσαι καλλίτερα.
Περάσαμε εὐχάριστα χθὲς στήν Ἐνωσι. Ἀλλά ἡ ἔλλειψίς σου ἦταν πολὺ αἰσθητὴ εἰς ὅλους μας.
Πῶς χαίρομαι πὺ σ' ἐγνώρισα!
Πρὶν εἶχα ἕναν δεσμό μασὺ σου μόνο. Τὸν θαυμασμό γιά τὴν ἐξοχὴ ποιησί σου. Τώρα ὑπάρχει καί δεύτερον: ἡ φίλιὰ γιά τὴν πολὺ συμπαθητικὴ προσωπικότητά σου.
Ἀναχωρῶ τὴν προσεχῆ Κυριακὴ γιά τὴν Ἀλεξάνδρεια. Σὲ ἀποχαιρετῶ, καί μένω, ἀγαπητέ διδάσκαλε,
Ὁ φίλος σου,
Κ. Π. Καβάφης

Ἀγαπητέ διδάσκαλε,
Ἐὐχαριστῶ θερμῶς γιά τοὺς ὠραίους στίχους πού ἔγραψες γιά μένα. Μὲ εἶναι καί τιμὴ μεγάλη, καί μεγάλη χαρὰ.
Πολύ λυπήθηκα πὺ ἀρρώστιας. Ἐὐτυχῶς ὁ κ. Τερβιζᾶς μὲ λέγει ὅτι εἶσαι καλλίτερα.
Περάσαμε εὐχάριστα χθὲς στήν Ἐνωσι. Ἀλλά ἡ ἔλλειψίς σου ἦταν πολὺ αἰσθητὴ εἰς ὅλους μας.
Πῶς χαίρομαι πὺ σ' ἐγνώρισα!
Πρὶν εἶχα ἕναν δεσμό μασὺ σου μόνο. Τὸν θαυμασμό γιά τὴν ἐξοχὴ ποιησί σου. Τώρα ὑπάρχει καί δεύτερον: ἡ φίλιὰ γιά τὴν πολὺ συμπαθητικὴ προσωπικότητά σου.
Ἀναχωρῶ τὴν προσεχῆ Κυριακὴ γιά τὴν Ἀλεξάνδρεια. Σὲ ἀποχαιρετῶ, καί μένω, ἀγαπητέ διδάσκαλε,
Ὁ φίλος σου,
Κ. Π. Καβάφης

Φίλιπτε Μίλτο
16.11.31
Σ' εὐχαριστῶ γιά τ' ἀρμονικώτατα Ἐντίφωνα. Δέ θά περιμένης μιά πρώτη μου ἐντύπωση νά τοὺς δώσῃ ἢ νά τοὺς προσθέσῃ τίποτε. Καί ξεχώρισμα ὀρισμένων ποιημάτων θά ἦταν δύσκολο, σάν τό ξεχώρισμα τῆς δροσιάς τοῦ μεσημεριάτικου μπάτη τὴν ὥρα πὺ μᾶς ἔρχεται. Ὁ «Κήπος τοῦ Λουξεμβούργου» μέ τό «Τραγουδάκι τῆς Λιμνοθάλασσας» μιλοῦν τὴν ἴδια γλῶσσα σά νά ἦταν ἀδέρφια. Καί σέ ποιήματα σάν τά «Φαντάσματα» καί τό «Παραγώνι» ἔτσι ἀπὸ τό σωρὸ βγαλμένα χωραεῖ κι ἀντιφωνεῖ ὄλη σου ἡ μουσικὴ.
Κ. Παλαμᾶς

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ
ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΥΠΟΥΡΓΟΣ

18.3.932.

... ..
Μου έδωσαν, όπως όλα σου τά τραγούδια, ώρες αληθινής ετυχίας. - Νά είσαι πάντα καλά, νά τραγουδίης και νά μάς μαγεύης.
Μέ αγάπη
Γ. Παπανδρέου

Φίλτατέ μου κ. Μαλακάση, 18.3.932
'Εβράδυνα νά σ' εύχαριστήσω γιά τήν φιλικώτατην εγγενείά σου νά μου χαρίσης τά ώραιότατα «'Αντίφωνα».

Μου έδωσαν, όπως όλα σου τά τραγούδια, ώρες αληθινής ετυχίας. - Νά είσαι πάντα καλά, νά τραγουδίης και νά μάς μαγεύης.
Μέ αγάπη
Γ. Παπανδρέου

στην ετυχισμένη εποχή πού ή γενεά μας (...), γράφει. Και παρακάτω: «Τώρα από κείνη τή γενεά μένεις 'Εσύ σχεδόν μόνος νά συνεχίξης (...）」.

'Η επιστολή του Καρυωτάκη προς τό Μαλακάση είναι ήδη γνωστή και δημοσιευμένη από τό Θεόδ. Ξύδη σέ κάποιο τεύχος της Νέας 'Εστίας του 1943. Τήν είχε στείλει ό πρώτος στό Μαλακάση γυρεύοντάς του συγγνώμη γιά τό ποίημα Μικρή συμφωνία εις αμείζον, στό όποιο, όπως είναι γνωστό, σατίριζε τόν ποιητή του Μπαταριά γιά τό άριστοκρατικό του ύφος, ενώ στην πρώτη έκδοση συλλογής του 'Ελεγεία και Σάτιρες (1927), στην όποία περιλαμβάνονταν τό παραπάνω ποίημα είχε τήν εξής ύποση-

μείωση - διευκρίνηση: «Οί στίχοι αυτοί άπευθύνονται στον κοσμικό κύριο, και όχι στον ποιητή Μαλακάση, του όποιου δέ θά μπορούσε νά παραγνωρίσει κανείς τό σημαντικό έργο». 'Η επαναδημοσίευση της επιστολής αυτής γίνεται γιατί πιστεύουμε ότι τήν επιβάλουν δύο σημαντικοί λόγοι: Πρώτο ότι μολονότι ή βρισκόμενη στά χέρια μας είναι ή πρωτότυπη, έντούτοις δέν υπογράφεται ιδιόχειρα από τόν ίδιο τόν Καρυωτάκη· αντίθετα μόνο τό επώνυμό του είναι γραμμένο κάτω από τό κυρίως κείμενο, μέ στοιχεία γραφομηχανής. Και δεύτερο ότι ένώ ή επιστολή φέρνει ήμερομηνία 22 Νοεμβρίου 1927 τό έντυπο χαρτί της Λέσχης Καλλιτεχνών στό όποιο είναι γραμμένη, κατά περίεργο τρόπο έχει, επίσης έντυπα γραμμένη, τή χρονολογία 1930.

'Η τελευταία επιστολή πού παρουσιάζουμε είναι του Καβάφη και άπευθύνεται (όπως όλες άλλωστε) στό Μαλακάση. Είναι γραμμένη στις 18 'Οκτωβρίου 1932, όποτε ό ποιητής βρισκόταν στην 'Αθήνα², πού είχε έρθει τόν 'Ιούλιο της ίδιας χρονιάς γιά λόγους ύγείας, γιά νά διαπιστωθεί τελεσίδικα ότι έπασχε από καρκίνο³. του έγινε τραχειοτομή και έφυγε γιά τήν 'Αλεξάνδρεια περί τά τέλη 'Οκτωβρίου. Τό ενδιαφέρον λοιπόν, της επιστολής του Καβάφη συνίσταται κατ' αρχάς, στό ότι άποτελεί ένα από τά τελευταία γραπτά τεκμήρια του 'Αλεξανδρινού ποιητή, άφου μόλις μετά από έξη μήνες, στις 29 'Απριλίου 1933, πέθανε στό 'Ελληνικό Νοσοκομείο της 'Αλεξάνδρειας· κι ακόμη γιατί ή επιστολή αυτή, γραμμένη σέ στιγμές πού άποκλείουν όποιοδήποτε είδους φιλοφρόνηση, άποδεικνύει ότι ό θαυμασμός πού άλ-

λοτε είχε εκφράσει γιά τόν Μαλακάση ήταν ελικρινής και καθόλου δέν άποτελούσε προπέτασμα γιά νά καλύψει τήν αντιζηλία του προς τόν Παλαμά, όπως πίστευαν πάρα πολλοί. 'Ενδεικτικό αυτής της αντίληψης πού επικρατούσε είναι και τό δημοσίευμα του Κυριακάτικου Ταχυδρόμου τό Φεβρουάριο του 1926, στον όποιο τίθεται τό εξής ειρωνικό έρώτημα: «'Ωστε ό κ. Καβάφης θεωρεί τους κ.κ. Γρυπάρην και Μαλακάσην ποιητάς άνώτερους του Παλαμά. 'Ενα όμως μπορεί νά μάς ειπή ό πάντοτε φίλος Καβάφης; Ποιον ποιητήν θεωρεί άνώτερον και από τους κ.κ. Γρυπάρην και Μαλακάσην; 'Υποθέτω ότι ή έρώτησις δέν θίγει τήν παροιμιώδη μετριοφροσύνην του άνδρός».

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. 'Η γενιά αυτή άπαρτιζόταν, εκτός από τό Μαλακάση και από τους: Κωνσταντίνο Μάνο (1869-1913), Κώστα Χατζόπουλο (1868-1920), Γιάννη Καμπύση (1872-1902), 'Ιωάννη Γρυπάρη (1872 - 1942), Ζαχαρία Παπαντωνίου (1877 - 1940), Λάμπρο Πορφύρα, (1879-1932), Σήλιο Πασαγιάννη (1874-1909) και Παύλο Νιρβάνα (1866-1937). Σ' αυτούς θά μπορούσε νά προσθέσει κανείς τό Γιάννη Περγιαλίτη (1866-1945), τό Μιχάλη 'Αργυρόπουλο (1862-1949), τόν 'Αγγελο Σημηριώτη (1870-1944), τόν 'Αλέκο Φωτιάδη (1870-1943), τόν Μάρκο Τσιριμώκο (1872-1939) και άλλους.
2. Τό πρώτο ταξίδι του Καβάφη στην 'Ελλάδα έγινε τόν 'Ιούνιο του 1901.
3. 'Ο καρκίνος του - ύποσημειώνει ό Γ. Π. Σαββίδης, (βλ. Τό αρχείο Κ. Π. Καβάφη, (Μιά πρώτη ενημερωτική έκθεση, περ. «Νέα 'Εστία», τόμος 74, τχ. 872, 1 Νοεμβρίου 1963, σ. 1539) - εκδηλώθηκε κατά τόν 'Ιούνιο 1932 αλλά ό Ποιητής εξακολούθησε νά έλπίζει σέ εσφαλμένη διάγνωση ως τόν 'Ιούλιο όταν ήρθε στην 'Αθήνα νά συμβουλευτεί ειδικούς· του έκαναν τραχειοτομή και τέλη 'Οκτωβρίου επέστρεψε, άφρωνος, στην 'Αλεξάνδρεια. 'Η κατάστασή του χειροτέρευσε στις αρχές 'Απριλίου και μπήκε στό 'Ελληνικό Νοσοκομείο όπου πέθανε από συμφόρηση.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΣΤΟΧΑΣΤΗΣ»

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ

'Εκδόσεις

Κωστής Μοσκόφ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Τομή της μεταπρατικής πόλης

τόμος α'

β' έκδοση αναθεωρημένη

'Ιπποκράτους 6, Ε' όροφος, 'Αθήνα. Τηλ. 3601956.

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ

Δίκαιο και Πολιτική

διεύθυνση: Άριστόβουλος Μάνεσης

επιμέλεια: Γιώργος Πάσχος

Θέματα Αρχιτεκτονικής Πολεοδομίας

διεύθυνση: Παντελής Λαζαρίδης

Δίκαιο και Πολιτική 1.

Γ. Πάσχος

Πολιτική δημοκρατία
και
κοινωνική εξουσία

Δημοκρατική αρχή
και Πολιτική νομιμοποίηση

Πρόλογος Άριστόβουλου Μάνεση

Θέματα Αρχιτεκτονικής Πολεοδομίας 1.

Π.Γ.Λαζαρίδης

Η εμπορευματοποίηση
της Ποιότητας

Η κοινωνική λειτουργία της
τέχνης και της Αρχιτεκτονικής

Εκπαιδευτικά προβλήματα

Τά Πανεπιστήμια στή Δυτ. Ευρώπη

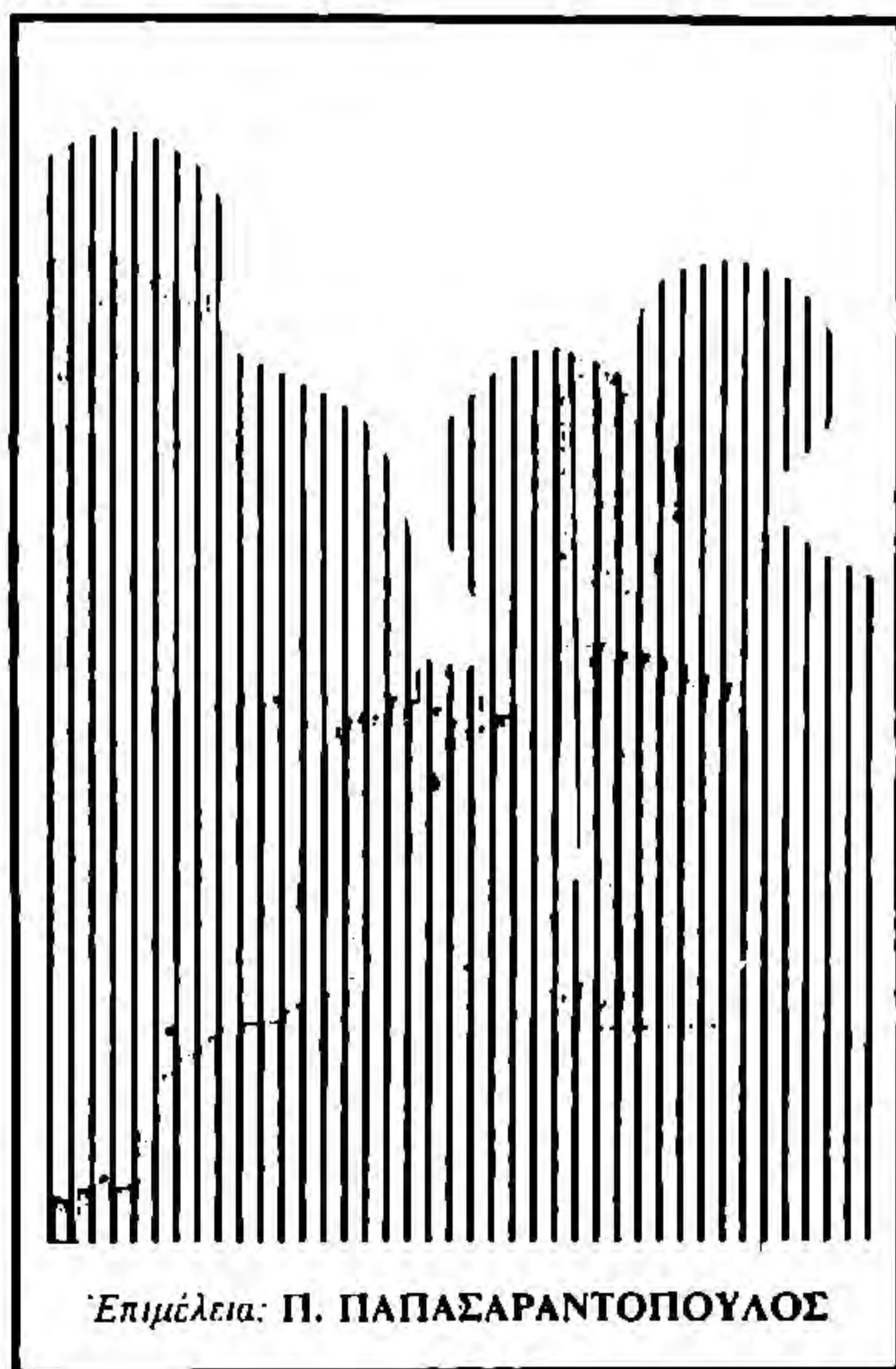
● Συσχετισμός με την ελληνική
πραγματικότητα

Εισηγητές:

Μ. Νικολινάκος
Μ. Γκίκας
Τ. Κατσανάκης
Α. Φούρλας
Α. Χριστοφύλης
Ρ. Παπαδόπουλος
Β. Δρουκόπουλος
Μ. Παπαγιαννάκης
Γ. Βουδούρης
Α. Φραγκουδάκη
Κ. Ψαλίδα
Ι. Χρυσουλάκης
Γ. Μπραουδάκης
Ν. Ευσταθόπουλος
Β. Παναγιωτόπουλος
Γ. Καμαρινός

Παραμβάσεις:

Δ. Μαυράκης
Σ. Γζουμάκας
Δ. Μαρωνίτης
Κ. Κριμπάς
Γ. Σπηλιόπουλος
Ι. Πεσματζόγλου
Δ. Ρόκος
Γ. Σταματάκης
Θ. Σταυρόπουλος
Γ. Κατσούλης
Κ. Ζουράρις

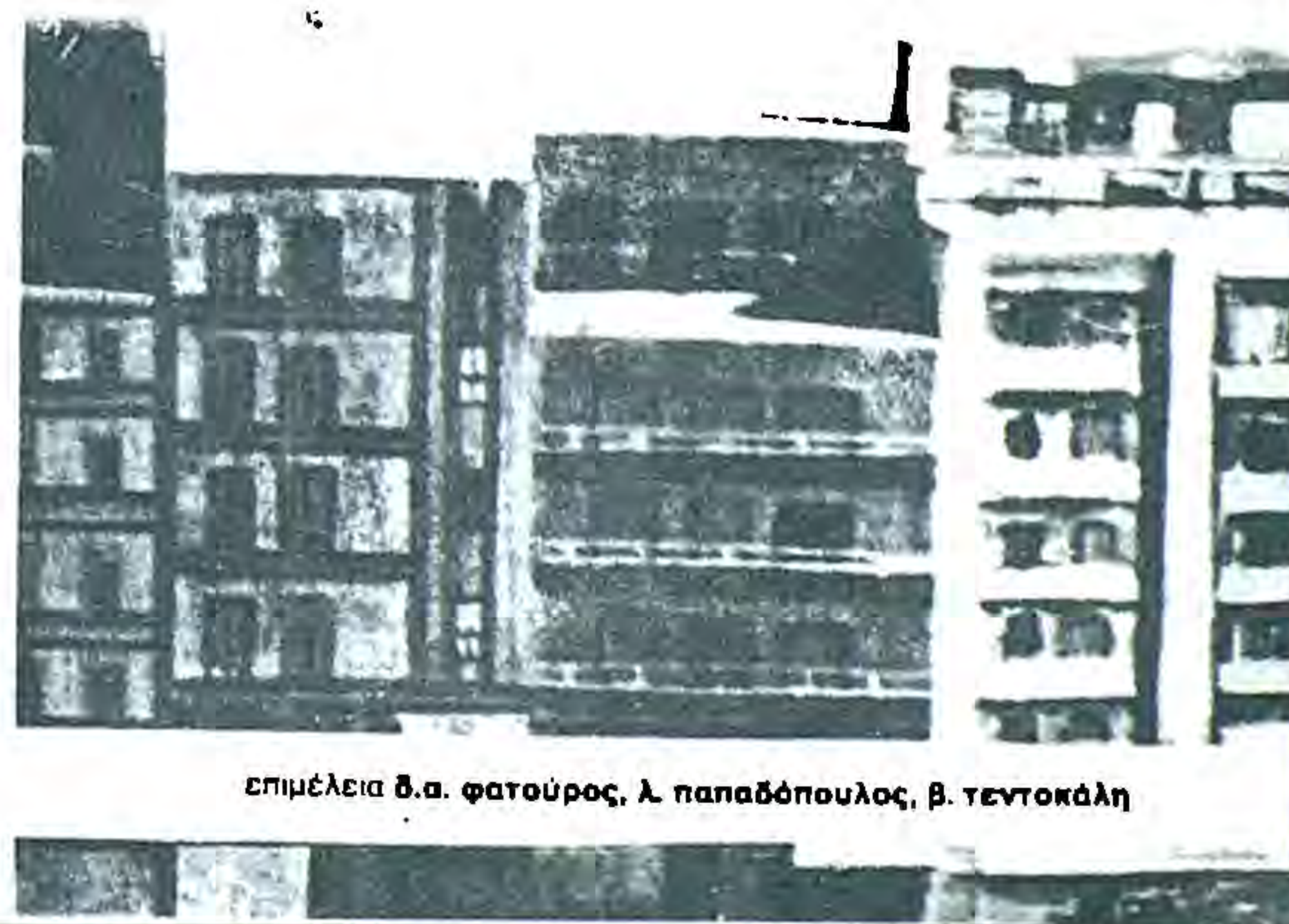

Επιμέλεια: Π. ΠΑΠΑΣΑΡΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ

κλειώ αξαρλή, γιώργος αραχωβίτης, ξενοφών βλάχος,
νίκος καλογήρου, τζένη κοσμάκη, λεωνίδα κοζυράκης,
λόης παπαδόπουλος, σοφία παπασωτηρίου-μαζη,
ελένη φαμελιάδου, δ.α.φατούρος, κωστής χατζημιχάλης

ΜΕΛΕΤΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΟΙΚΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

προβλήματα παραγωγής και οργάνωσης του χώρου

επιμέλεια δ.α. φατούρος, λ. παπαδόπουλος, β. τεντοκάλη

έκδόσεις Παρατηρητής

Προξένου Κορομηλά 36. Θεσσαλονίκη τηλ. 264-958

παρατηρητής

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ ΛΙΟΝΤΑΚΗΣ:

Μιά δημιουργική διαδρομή

Του Κώστα Γ. Παπαγεωργίου

Κάνω τη σκέψη ότι οι τίτλοι των τριών ποιητικών συλλογών του Χριστόφορου Λιοντάκη (Τό τέλος του τοπίου 1973, Μετάθεση 1976 και Υπόγειο Γκαράζ 1978), θα πρέπει να θέλουν να υποδηλώσουν μία συνέχεια ή τουλάχιστο μία συνοχή από την άποψη τόσο των βιωματικών, όσο και των αισθητικών μετατοπίσεων του ποιητή μέσα στο χρόνο. Γιατί πώς αλλιώς να εξηγήσει κανείς το γεγονός ότι το πρόωρο τέλος του τοπίου ακολουθεί μία αναγκαστική μετάθεση, μία μετατόπιση δηλαδή σε προσωπικότερους χώρους, με κυρίαρχο στοιχείο τον έσωτερο αυτοσαρκασμό, για να ακολουθήσει τώρα μία νέα μετάθεση σε έναν απόλυτα προσδιορισμένο και περιορισμένο χώρο, του οποίου την κυριολεκτική, όσο και συμβολική έκφραση αποτελεί το υπόγειο γκαράζ:

Τό υπόγειο γκαράζ είναι ο μαγικός
δυθός της πόλης

Κυκλοφορούν ήμίθεοι κένταυροι

(...)

διαπιστώνει, καγχάζοντας πίσω από την έκζεματικά παραμορφωμένη μάσκα του τάχα αδιάφορου και ψυχρού παρατηρητή, αντιπαραθέτοντας ταυτόχρονα και, ταχυδακτυλουργικά σχεδόν, υπόγεια γκαράζ και υπόγεια κοιμητήρια, στα πλαίσια ενός κόσμου όπου κυριαρχεί ή βασιλεύει του πλαστικού και όπου τα αυτοκίνητα έχουν υποκαταστήσει τους νεκρούς στο χώρο (καθεαυτό) και στη μνήμη των ανθρώπων (νεκρός ίσον μνήμη, άρα ρίζα, ιστορία, παράδοση). Κι ακόμη σ' έναν κόσμο όπου η άνεπανόρθωτα πιά διαταραγμένη ισορροπία του τείνει να ρυθμιστεί, και ρυθμίζεται, με έξωπραγματικά, σκληρά και απάνθρωπα σημεία-προσταγές, όπως είναι αυτά των κωδίκων της όδικης κυκλοφορίας, που μόνο να περιορίζουν μπορούν, χωρίς τίποτα να έννοούν, και που δεν είναι παρά όργανα ενός έξωγενούς σηματολογικού συστήματος, ρυθμίζοντας τα πάντα με βάση πέντε αποκλειστικά απαγορευτικές κατηγορίες: κίνδυνος, στόπ, απαγόρευση, υποχρέωση, στάθμευση. Κι ο ποιητής επιδιώκει

(...)

Μέ την εϋθραυστη σιγουριά του τρο-
μοκράτη

Έγκλειστος σ' ανισόπεδα δάπεδα
Έρμηνεύοντας όλα τα πρόσωπα του
έγκληματος

Σέ λακούβες κανσαέρια

Όπου ή ζωή μέ τά μάτια της γάτας

Μηδένιζε τ' ασφαλιστικά τους συστή-
ματα.

Χωρίς καθόλου ν' αποσκοπεί στην ύμνηση του κυριαρχούντος γύρω του (και γύρω μας) του απρόσωπου και παραλυτικού φόβου, που όσο κι αν καταστέλλει τη ζωή δεν παύει να είναι ξένος ως προς αυτή, και μέ σαφή την πρόθεση να επιβιώσει έξω απ' αυτόν (όσο κι αν έχει ήδη υποστεί τις ολέθριες συνέπειές του), σάν πιθανή διέξοδο βρίσκει την ταρίχωση εικόνων, καταστάσεων και προσώπων μιας άλλης πραγματικότητας, που μολονότι είναι κοντά του, μέσα του, εντούτοις, ή συγχρονικά καταστροφική επέκταση του «πολιτισμού» μας, την έχει καταστήσει τουλάχιστον προκατακλυσμαία.

Έτσι, έχοντας συνειδητοποιήσει βαθιά ότι ή έξουσία είναι άμαρτία κι άνυπεράσπιστος εμπρός σε μία εποχή κατακερματισμένη, όπου μέχρι και τά συμπτώματα της άρρώστιας έχουν εξαφανιστεί (αυτά τά συμπτώματα που όσο κι αν ήταν ολέθρια ήταν συνάμα και προειδοποιητικά για τον πάσχοντα οργανισμό· κι ακόμη: παρείχαν κάποτε, στο στάδιο του άποχωρισμού τους από τό σωμα, την κατευναστική αίσθηση της άναρρωσης), άφου

(...)

Τό πνο άλλοτε τό άπορροφούσαν

Τό μετάξι, τό μπαμπάκι άκόμα και τά
ράκη

Τώρα στά νάυλον και τά πλαστικά

Μένει άνέπαφο

Δυό φορές ξένο.

Σέ μία τέτια λοιπόν πραγματικότητα τό μόνο που του άπομένει είναι να δημιουργήσει αυτός, μόνος του, συστήματα διάφορα και έστρες αντίστασης, προκειμένου να ξεφύγει, έστω και για λίγο, από τις ανισόπεδες διαβάσεις που φαίνεται να τον έχουν συνθλίψει. Και καταφεύγει στην κατασκευή μιας μνημοτεχνικής που τον οδηγεί σε άλλους καιρούς, όταν ή μυρωδιά της δενζίνης - ήταν ακόμη - άρωμα έξωτικό. Φτάνουμε έτσι στο καλύτερο (κατά τη γνώμη του γράφοντος) ποίημα του βιβλίου: Μνημοτεχνική Α', τό όποιο έμφανώς αντιδιαστέλλεται από τό ποίημα Υπόγειο Γκαράζ, τόσο από την άποψη της πραγματικότητας που τό καθένα εκφράζει χωριστά, όσο και από την αντιθετική αίσθηση που προκαλούν και τά δυό αυτά μαζί: Στο πρωινό του πατέρα* ξύπνημα / Τό φως απ' τις χαραματιές κινούσε πάλι τις σκιές μας / Δωμάτια γεμάτα νύστα κι άρώματα από φρούτα / Ξέστρωτα κρεβάτια / Θόρυβοι παράξενοι άνάμεσα στον ύπνο και τό ξύπνιο (...).

Τό δεύτερο όμότιτλο ποίημα της συλλογής, Μνημοτεχνική Β', φανερώνει ότι κι

αυτή ή μέθοδος, από ένα σημείο και ύστερα, δεν βοηθάει, αντίθετα έπιτείνει άκόμη περισσότερο την αίσθηση του άδιεξόδου. Έχει άλλωστε, προηγηθεί ή άπομυθοποίηση αυτής της τεχνικής από τη Μνημοτεχνική Α', πράγμα που εκφράζεται άπερίφραστα μέ τό στίχο ή μνήμη πώς σε πρόδωσε: συνεπώς, ή μνήμη, όσο κι αν έξακολουθεί να έλλοχεύει τη συνείδηση του ποιητή, είναι πιά εκ των προτέρων άπομυθοποιημένη, και έχει για τά καλά έμπλακει σε μία σκληρή διαμάχη άφενός μέ τά ίδια τά συστατικά της στοιχεία και άφετέρου μέ την κατάσταση, όπως είναι διαμορφωμένη στο παρόν:

Μόνος στον ώκεανό του δωματίου

Μέ τά πράγματα

(...)

Στην τρίτη και τελευταία ένότητα του βιβλίου - Σκηές απ' την Πλατεία Συντάγματος - διαπιστώνει κανείς μία τάση έπαληθευτική των όσων έχουν προηγηθεί, μέ τη διαφορά ότι έδώ τά πάντα εκφράζονται κατά τρόπο, θα έλεγα, παραισθητικό. Πρόσωπα, πράγματα και καταστάσεις αναδύονται από τά βάθη ενός άγριου έφιάλτη, που μοιάζει να είναι μόνιμα έγκαταστημένος στο μεταίχμιο άνάμεσα ύπνου και ξύπνου:

Ό ούρανός έχει ένα πρόσωπο έμετου

Η πόλη εκπέμπει σπασμούς

Σίγουρα ή μέρα δέ γλιτώνει.

Τό έστιατόριο έχει γίνει ή νεκρή φύση της ζούγκλας, γνωστός σολωμικός στίχος αλλοιώνεται, στραπατσάρεται μέ έντονα φανερά μία σαδομαζοχιστική διάθεση και μέ την πρόθεση όλα να παραμορφωθούν και να άπομυθοποιηθούν· όχι από καμιά υποδόσκουσα επιθετικότητα, αλλά αντίθετα μέ τό σπαραγμό ενός ανθρώπου πρόωρα ήττημένου και σχεδόν άμυνόμενου στον καταιγισμό του απάνθρωπου:

(...)

Νύχτα γεμάτη θάματα

Πλατεία γεμάτη προφυλακτικά.

Κι ακόμη:

Άσκοπα την ύγεια σου περιφέρεις

Τηλεφωνείς και τό σύρμα σε τυλίγει

Μιλās μ' ιδιωτισμούς

Σέ παραμονεύουν τραπεζίτες

Λογιστές ασφαλιστές κι ή άσττυνομία

Γλιτώνεις - δέ γλιτώνεις

Άφου κι ή νύχτα

Τά συμφέροντά τους πρακτορεύει.

Μέ τό Υπόγειο Γκαράζ ο Χριστ. Λιοντάκης καταξιώνει την ήδη προηγηθείσα έπιτυχημένη πρόσβαση του στο χώρο της νέας έλληνικής ποίησης και πιο συγκεκριμένα στο χώρο της ποίησης της άποκαλούμενης - καλά ή κακά - γενιάς του '70, της όποιας τά άλλοτε άλαλάζοντα κύμβαλα, εύτυχώς, όσο περνά ο καιρός, φαίνεται να σιωπούν, κυριολεκτικά ή ουσιαστικά.

Η ΠΟΙΗΤΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ ΤΟΥ ΜΙΧΑΛΗ ΓΚΑΝΑΣ:

«**Ἀκάθιστος Δεῖπνος**»

τῆς **Ἀντείας Φραντζῆ**

Ὁ Μιχάλης Γκανᾶς γεννήθηκε στὸν Τσαμαντᾶ Θεσπρωτίας τὸ 1944, ὅπου ὅμως οἱ καιροὶ τὸν ἔφεραν στὸ χωριὸ Μπελογιάννη στὴν Οὐγγαρία· στὸ χωριὸ τοῦ ἐπέστρεψε τὸ 1954.

Φοίτησε στὴ Νομικὴ Σχολὴ Ἀθηνῶν, ἀλλὰ διέκοψε τὶς σπουδές του καὶ ἐργάστηκε ἀπὸ τότε σὲ βιβλιοπωλεῖα. Σὲ κάποια φάση κατόρθωσε νὰ στήσει ἕνα βιβλιοπωλεῖο – στέκι στὴν ὁδὸ Χαριλάου Τρικούπη, τὸ «Δέντρο». Ἐκεῖ, ἄντεξε ὅσο ἄντεξε κ' ὅταν ἄρχισαν νὰ κλείνουν, τὸ ἕνα πίσω ἀπὸ τὸ ἄλλο, τὰ μικρὰ βιβλιοπωλεῖα τῆς Ἀθήνας, ἔκλεισε καὶ τὸ «Δέντρο»: μαρasmus. Κατόπιν μὲ ἄλλους δυὸ φίλους ἔφτιαξε τὸ περιοδικὸ «Τὸ Δέντρο» πού ὅμως κάποια στιγμή πάλι χρειάστηκε νὰ τὸ ἀφήσει.

Ποιήματά του πρωτοδημοσιεύθηκαν στὸν ποιητικὸ διαγωνισμὸ τῆς «Πανσπουδαστικῆς» τὸ 1966. Ἀκολούθησε ἡ νεκρὴ περίοδος τῆς δικτατορίας.

Ξαναεμφανίστηκε σὲ διάφορα περιοδικὰ καὶ στὴν ὁμαδικὴ ἔκδοση «Ποίηση 7» τὸ 1975.

Ἡ πρώτη ἀτομικὴ του ἔκδοση εἶναι ὁ: «Ἀκάθιστος Δεῖπνος».

Ἐκδ.: «Κείμενα».

Σειρά: «Ἑλληνικὴ Ποίηση»

Ἀθήνα (1978)

Ἀκάθιστος Δεῖπνος· μιά παράβαση, ἀλλὰ καὶ μιά ὑπόμνηση σ' αὐτὸ πού θὰ ἦταν Μυστικὸς Δεῖπνος ἢ Ἀκάθιστος Ὕμνος ἢ καὶ τὰ δύο. Θὰ ἴλεγα, ἢ παράβαση τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου πού γίνεται πράξη μέσα στὴν καθημερινότητα καὶ πού στιγμὲς κορυφαῖες καὶ γι' αὐτὸ ποιητικές, κάνει τὴν ὑπόμνησή της, ὄχι σάν κάποια θρησκευτικὴ μνήμη, ἀλλὰ σάν μνήμη ἑνὸς «χαμένου παραδείσου».

«*ἢ αἰώρα τῆς μνήμης σπασμένη*»

Μέ «φωνή» ἀτομικὴ, μὴ παραβλέποντας καθόλου τὸ πραγματικὸ, ἀντίθετα φωτίζοντάς τὸ μὲ ἦχο καθαρό, ἔχουμε μιά καταγραφή τοῦ χώρου μας, τῆς καθημερινῆς μας ζωῆς, ἔτσι πού νὰ ἀναδεικνύεται σὲ σύμβολο τοῦ «τύπου» ζωῆς τοῦ Ἑλληνα: μετανάστη ἢ ξένου στὸν τόπο του.

*Μόνο τὸ φίδι ξέρεי τί θὰ πεῖ
ν' ἀλλάξεις τὸ πετσί σου,
γι' αὐτὸ τοῦ περισσεύει τὸ φαρμάκι.*

Εἶναι ἕνας νεο-ρομαντικὸς ὁ Μ. Γκανᾶς; Τὸ παρακινδυνευμένο αὐτὸ ἐρώτημα μπαίνει ἀκριβῶς γιατί μέσα ἀπ' τὴν ποίησή του προβάλλει μιά

ΠΕΡΙΠΟΛΙΑ

*Ἐγὼ γιὰ τὸ χατήρι σου τρεῖς βάρδιες εἶχα βάλει.
Δημοτικὸ*

Δέν ἔχεις βοηθητικὰ πνευμόνια δέν τὴ θγάζεις. Μπαταριές ἐξατμίσεων κρέπ καὶ τσιντουράτο μαλλιά κουβάρια. Ὅ,τι νὰ γράψεις, περνοῦν τὰ λάστιχα τὸ σθῆνον. Τὸ πολὺφημο μάτι σου τυφλό, ἄδεια πλατεῖα, ἐκσπερματώνουν πάνω του οἱ φωτεινὲς ἐπιγραφές. Ἀπὸ δῶ θὰ θγοῦν οἱ τερμίτες τοῦ μέλλοντος, τὰ διαφανῆ μωρὰ, τὰ ἄηχα πλάσματα ἢ τὸ μεγάλο δάκρυ νὰ τὰ πνίξει.

ΠΑΡΕΛΘΟΝΤΩΝ ΕΤΩΝ

2. *Ταβέρνα*

Πηγαίναμε γιὰ κρασί μὲ οὐρανίσκο ὄλο κέρματα, τάληρα – δεκάρικα τῆς δυναστείας. Κατέβαινε δύσκολα ἢ κουδέντα καὶ πού φουρκέτα πού δαχτυλήθρα, νὰ σπρώξεις τὸ ποτήρι.

Καθένας καὶ μιά κάννη πού ἔπινε καὶ τραγουδοῦσε Ἀμαρτία μου νὰ ἴχα κ' ἐγὼ, κάτι σκάγια ψιλὰ κάνανε κόσκινο τὰ μέσα, δέ σκότωναν τίποτε. Μετὰ ἢ τύψη ἢ Ξαστεριά καὶ πότε θὰ τὴν κάνει.

Μιχάλης Γκανᾶς

ἰδεαλιστικὴ ὀπτικὴ τοῦ παλιοῦ κόσμου, τῆς εἰκόνας πού κάποτε ἦταν ἢ Ἑλλάδα, ἢ πατρίδα – ἢ αὐτὴ εἶναι ἢ μνήμη τοῦ ξεριζωμένου πού παρελαύνει, ἢ νυσταγμένη πρωϊνὴ φωνὴ πού κουβαλαίει εἰκόνες ἀπὸ τὴν ἄλλη ζωὴ τοῦ ὄνειρου ἢ τῆς παιδικῆς ἡλικίας;

Πάντως νιώθει κανεὶς πὼς ἕνας ἄνθρωπος πίσω ἀπ' τὸ κάθε ποίημα σημαδεύει τὸ στόχο του μὲ σιγουριά. Μιά σιγουριά, ὄχι δίχως ἀπελπισία ἢ ἀγωνία, ἀλλὰ ὅπωςδήποτε μὲ τὴ δεβαιότητα πού δίνει ἢ καθημερινὴ ἐπανάληψη ὀρισμένων κινήσεων. Ὅπως πίνεις τὸν καφέ ἢ μπαίνεις στὸ λεωφορεῖο.

Θεωρῶ πὼς θὰ ἴταν ἀδύνατο ὡς ἀνακριδὲς νὰ προσπαθῆσω μιά γεωμετρικοποίηση τῆς ἔμπνευσης τοῦ ποιητῆ· ὅμως τολμῶ νὰ πῶ πὼς δημιουργεῖ ποιητικὰ ὀλοκληρωμένες ἐνότητες πού θέτουν τὸ πρόβλημα καὶ τὸ σχολιάζουν, προεκτείνοντας τὴν εἰκόνα σὲ μιά – τίς περισσότερες φορές – σημασιοδοτημένη κατάληξη.

*Περναῖς δίπλα στοὺς ἄλλους
μετριέσαι στὰ κρυφά,*

*εἶναι πιὸ πάνω ἀπὸ τὸ μπῶϊ σου.
Ποῦ κρύβουν
τὸ γονατισμένο σχῆμα τους!
Στὴν τσάντα τὴ δερμάτινη
ἢ στὴν ψυχὴ τὴν ψάθινη.*

*Γαζώνουν χαμηλὰ τὰ πολυβόλα
ἢ σκύβεις ἢ ἀπογειώνεσαι.*

Ἔτσι ὅπως προχωρᾶ ἢ ἀνάγνωση νιώθω νὰ πέφτω στὴ γοητευτικὴ ἀμαρτία τοῦ νὰ βρῶ διαρκῶς τίς κρυφές ἐκείνες ἀναλογίες πού μὲ παρακινοῦν σ' ὄλο καὶ ἐντονότερη προσήλωση. Μιά γοητεία πού ἀσκεῖται ὅταν συναντᾶς φωνές αὐθεντικὲς πού εἶναι σὲ θέση νὰ μετουσιώσουν τὴν καθημερινότητα σὲ ποίηση καὶ μάλιστα μὲ συγκρατημένη ὀδύνη.

Νιώθει κανεὶς πὼς ἔχει νὰ κάνει μὲ ποιητὴ πού σφραγίζει τὸν καιρὸ του, ὅπως ἀκριβῶς ἔχει σφραγιστεῖ ἀπ' αὐτόν. Αὐτὸ τὸ σημειῶνω καὶ τὸ συσχετίζω μὲ τὴν ἐπαρμένη ποιητικολογία τῶν ἡμερῶν μας πού δέν πατάει, κατὰ τὴ γνώμη μου, οὔτε στὴ γνώση, ἀλλὰ οὔτε καὶ στὴ ζωὴ.

«Τό Κιβώτιο» σάν Ὑπαρξιακός Μύθος: Τό Ἐπισκεπτήριο τοῦ Ἄρη Ἀλεξάνδρου

τοῦ Ρόμπερτ Κρίστ

...τό πῆρα ἀπόφαση νά τό παίξω κορῶνα γράμματα πιά τό κεφάλι μου καί νά ὁμολογήσω ὅτι τό «ἐπισκεπτήριο μου» δέν βρίσκεται στήν αυτόματη ταμπακιέρα μου, μά τό ἔχω ἀκόμα ἀπάνω μου, κρυμμένο στόν ἐπίδεσμό μου, λίγο πιό πάνω ἀπ' τόν καρπό τοῦ ἀριστεροῦ μου χεριοῦ... καί θά λύσω σήμερα τόν ἐπίδεσμό μου, θά σᾶς ἐπισυνάψω τό «ἐπισκεπτήριο μου» γιατί ὅπως εἶπα, τό ἀπόφάσισα νά... ρίξω τό σημεῖωμα στόν ἀέρα στρυφογυριστό, νά πέσει ἢ «ἐμπιστο», ἢ «προδότη»...

«Τό κιβώτιο», σελ. 257, 276

Διαβάζοντας τό Κιβώτιο τοῦ Ἄρη Ἀλεξάνδρου ὁ ἀναγνώστης ἀκολουθεῖ τόν ἀφηγητή καί εἰσχωρεῖ σέ ὑπόγειους λαβυρινθένιους διαδρόμους. Στήν οὐσία οἱ ὑπόγειοι αὐτοῖ διάδρομοι σχηματίζονται ἀπό μία σειρά ἀτέλειωτη καθρεπτῶν μέ διάφορα σχήματα καί δημιουργοῦν ἕναν κόσμο συμβόλων. Ἕνας καθρέφτης ἀντανάκλᾷ τόν ἀφηγητή σάν προδότη τῆς ἀποστολῆς του, κάποιου ἄλλου καθρέφτη τά εἰδῶλα φωτίζουν τόν ἀφηγητή σάν ἥρωα. Ἄλλοι καθρέφτες ἀποκαλύπτουν τόν συγγραφέα σάν ἄνδρα, σάν παιδί, σάν στοχαστή, σάν καλλιτέχνη. Ἄλλα εἰδῶλα ξεσκεπάζουν τόν ἴδιο τόν ἀναγνώστη συχνά στή διπλή εἰκόνα καί τοῦ προδότη καί τοῦ ἀγωνιστή. Ἀποκαμωμένος καί θαμπωμένος ἀπό τά ἀτέλειωτα ἀνθρώπινα πρόσωπα ὁ ἀναγνώστης καί ὁ ἀφηγητής κάθονται γιά μία στιγμή κάτω στό πάτωμα τοῦ σκοτεινοῦ θολωτοῦ διαδρόμου καί τότε ἀπό μία ἀπόμακρη γωνιά ἐμφανίζεται ἕνας γενειοφόρος ἄνδρας μέ ξύπνιο ὕψος καί μία λάμψη στό μάτι. Εἶναι ὁ συγγραφέας, πού τούς λέει:

«Μήπως σᾶς μερδεύει τό πρόσωπο πού βλέπετε; Τό πρόβλημά σας λύνεται, νά τό ἐπισκεπτήριο σας. Διαβάστε το μόνοι σας».

Τελειώνοντας βάζει στά χέρια τοῦ ἀναγνώστη ἕνα μικρό ὀρθογώνιο χαρτί μέ κάποιο κρυπτογραφημένο μήνυμα καί ἀποχωρεῖ.

Αὐτό εἶναι τό βασικό πλαίσιο μέσα στό ὁποῖο ξετυλίγεται ὁ ὑπαρξιακός μύθος τοῦ Ἄρη Ἀλεξάνδρου. Εἶναι μία τεχνική πού ἐμπλέκει τόν συγγραφέα, τόν ἀφηγητή καί τόν ἀναγνώστη πού ἀντανάκλᾷ μία συνολική εἰκόνα τῆς ἀνθρωπότητας, γιατί ὅλοι τους παγιδεύονται στή περιπέτεια καί στό μυστήριο μιᾶς ἀποστολῆς. Ὅλοι παίρνουν μέρος στήν παράλογη καί ὅμως γοητευτική, πολύπλοκη ἀλλά ὑπέροχα ἀπλή πορεία ἀπό τήν πόλη Ν στή πόλη Κ, τήν «ἀρχή» καί τό «τέλος» τοῦ κυκλικοῦ δρόμου ἀνάμεσα στό τίποτα καί στήν ὕπαρξη, στή γέννηση καί τό θάνατο. Καθένας τους εἶναι λαγωνικό πού ψάχνει νά βρεῖ τόν προδότη τῆς Ἐπιχείρησης Κιβώτιο, καθ' ἕνα τους εἶναι ὁ ἀναζητητής τῆς ἀλήθειας πού ἄλλοτε θαμπώνεται ἀπό τό φῶς καί ἄλλοτε μερδεύεται ἀπό τό σκοτάδι τοῦ ἄδειου κιβώτιου ἢ τοῦ κελιοῦ πού περιέχει μόνο τήν ὕπαρξή του. Ὅλοι ὅμως ἀγωνίζονται νά παρακάμψουν τά κάγκελα τοῦ κελιοῦ, ἢ νά σπάσουν τούς σιδερένιους τοίχους τοῦ κιβώτιου γιά νά ἐπικοινωνήσουν ὁ ἕνας μέ τόν ἄλλο κι ἔτσι νά διευρύνουν τά σύνορα τῆς ἀνθρωπότητας. Αὐτό ἀκριβῶς τό δράμα τοῦ ὑπαρξιακοῦ ἀγῶνα γιά κατανόηση, ταύτιση καί ἐπικοινωνία πού ἀπεικονίζεται στό συμβολισμό τοῦ βιβλίου, ἐπιχειρῶ νά τονίσω στό δοκίμιο.

Στά διαγράμματα πού συνοδεύουν τό δοκίμιο ἀναλύονται σχηματικά τά εἰδῶλα τῶν τριῶν κύκλων. Στό πρῶτο σχεδιάγραμμα διαγράφονται οἱ τρεῖς συμπλεκόμενοι κύκλοι, ὅπως τούς εἶχε σχηματίσει ὁ φίλος τοῦ ἀφηγητή, ὁ Χριστόφορος, στά γυμνασιακά τους χρόνια. Τό δεύτερο σχέδιο παρουσιάζει τούς τρεῖς κύκλους ὁμόκεντρους.

Μέ τό πρῶτο σχέδιο προσπαθῶ νά συγκροτήσω τίς διάφορες ιδέες πού ὑπονοοῦνται ἀπό τίς κυκλικές εἰκόνες στό μυθιστόρημα. Ὁ Ἀλεξάνδρου συσχετίζει τήν εἰκόνα ἑνός κύκλου μέ τό ἀνθρώπινο μάτι καί τήν παρένθεση. Καί αὐτό γιατί τό μάτι καί ἡ παρένθεση, ὅπως καί ὁ κύκλος, διαλέγουν, περικλείουν, ἐπισημαίνουν, συγκεντρώνουν καί καθορίζουν ἐνέργειες πού εἶναι οὐσιώδεις διανοητικές καί αἰσθητικές διαδικασίες. Ἡ διαδικασία αὐτή τῆς διαλογῆς καί τοῦ καθορισμοῦ βοηθᾷ στήν καθαρότερη ἀντίληψη. Ἡ σκέψη ὅμως τείνει νά ἐπαναπαυτεῖ μόνο σ' αὐτή τήν ἀντίληψη κι ἔτσι ἡ ἀκτίνα τῆς νά θυθιστεῖ στό σκοτάδι, ἡ δέ κινητικότητά της νά μετατραπῆ σέ ἀκαμψία.

Τό σχέδιο μέ τούς ὁμόκεντρους κύκλους ὑπονοεῖ τά ἑξῆς: ἡ ἀποστολή τοῦ ἀφηγητή εἶναι καταδικασμένη σέ ἀποτυχία γιατί ἡ κυκλικότητά του παρουσιάζει ἐπανάληψη, διανοητική ἀκαμψία, δόγμα καί περιορισμένη ἐνόραση, ἐνῶ ἕνα φωτισμένο μάτι βλέπει ὅτι ὁ στόχος τῆς ἀλήθειας κινεῖται πάντα, ὅπως ὑπονοεῖται ἀπό τήν εἰκόνα ἑνός τροχοῦ σέ κίνηση. Αὐτή ἡ ἐνόραση ἐνισχύει τήν ἰκανότητα τοῦ καθενός νά διαβάσει τό «ἐπισκεπτήριο του». Καταλαβαίνει κανεῖς ὅτι οἱ ἔννοιες «ἐμπιστος» καί «προδότης» δέν εἶναι στατικές καί πρέπει συνέχεια νά ἐπανερχεται στό διάβασμα τοῦ ἐπισκεπτηρίου του καί νά ἀποκρυπτογραφεῖ τόν κώδικα σύμφωνα μέ τήν ἀνάπτυξή του στή σχέση μέ τήν πραγματικότητα. Μία πιό προσεκτική μελέτη τοῦ μυθιστορήματος θ' ἀποκαλύψει ὅτι ὁ Ἀλεξάνδρου εἰσήγαγε τήν σχηματικότητα τοῦ φωτός, τῶν κύκλων καί τοῦ ματιοῦ μ' ἕνα τέτοιο τρόπο ὥστε νά ἐνισχύει μέ συνέπεια τόν πιό πάνω τρόπο ἀνάγνωσης. Ἔτσι οἱ κύκλοι τοῦ Χριστόφορου περιγράφονται σάν

Βιογραφικό

Ὁ Ἄρης Ἀλεξάνδρου γεννήθηκε τό 1922 στό Λένινγκραντ (ὁ πατέρας του ἦταν Ἕλληνας καί ἡ μητέρα του Ρωσίδα, ἐσθονικῆς καταγωγῆς). Πρωτόμαθε τά ἑλληνικά στή Θεσσαλονίκη τό 1928, χρονιά πού ἡ οἰκογένειά του ἐγκαταστάθηκε στήν Ἑλλάδα τήν ὁποία ὁ πατέρας του ἔβλεπε γιά πρώτη φορά, ἂν καί Ἕλληνας. Στήν Θεσσαλονίκη μένει ὡς τό 1930, κατόπιν στήν Ἀθήνα, φοιτᾷ στό Βαρβάκειο, ὅπου καί τέλειωσε τίς

γυμνασιακές του σπουδές (1940). Στήν διάρκεια τῆς γερμανικῆς κατοχῆς εἶναι σπουδαστής στήν Ἀνωτάτη Σχολή Οἰκονομικῶν καί Ἐμπορικῶν Ἐπιστημῶν. Τόν Δεκέμβριο τοῦ 1944 συλλαμβάνεται καί μεταφέρεται στό στρατόπεδο τῆς Ἐλ Ντάμπα ἀπ' ὅπου ἐπιστρέφει τόν Ἀπρίλιο τοῦ 1945.

Συλλαμβάνεται καί πάλι γιά τά πολιτικά του φρονήματα τόν Ἰούλιο τοῦ 1948 καί ἐκτοπίζεται στό Μοῦδρο τῆς Λήμνου ὅπου καί παραμένει ὡς τόν Σεπτέμβριο τοῦ 1949. Ἀμέσως μετά, τόν

ἴδιο μήνα, μεταφέρεται στή Μακρόνησο (Σεπτέμβριος 1949 – Ἰούνιος 1950). Ἀπό τόν ἐπόμενο μήνα ἡ ἐκτόπισή του συνεχίζεται στόν Ἅγιο Εὐστράτιο (Ἰούλιος 1950 – Δεκέμβριος 1951). Τόν Νοέμβριο τοῦ 1952 συλλαμβάνεται καί πάλι, περνᾷ ἀπό στρατοδικεῖο, καί καταδικάζεται ὡς ἀνυπότακτος. Ἐξῆς στίς φυλακές Ἀβέρωφ, Αἰγίνας καί τελικά στή Γυάρο ἀπό τόν Νοέμβριο τοῦ 1952 ὡς τόν Αὐγουστο τοῦ 1958. Ἀπό τόν Ἰούνιο τοῦ 1967 ζεῖ μόνιμα στό Παρίσι ὡς τήν 2α Ἰουλίου 1978 ἡμερομηνία τοῦ θανάτου του

πρώην. Ιος λοχίας) παρουσιάζει τό σύνδρομο του έντελως άλλοτριωμένου ανθρώπου. Καί τούτο γιατί έχει αποξενωθεί από την ιστορία, την κοινωνία και τόν έαυτό του. Πρώτα απ' όλα σάν μέλος του κόμματος, είναι σαφώς αποξενωμένος από την κοινωνία του. Έσκεμμένα δέν μάς λέει τίποτα για τόν πατέρα του εκτός ότι ήταν επιχειρηματίας, γεγονός που τόν αποξενώνει από την τάξη του. Η μητέρα του άφηγητή αναφέρεται μόνο μία φορά στο βιβλίο (σέ αντίθεση μέ την ανάπτυξη της μητέρας του Άλέκου, την Νατάσια Ίβάνοβνα). Αυτό λοιπόν είναι ή πρώτη φάση της άλλοτριώσης του Λοχία Χ - ή ριζική του αποχώρηση από την άστική έμπορευματική κοινωνία. Η δεύτερη φάση πραγματοποιείται όταν ο άφηγητής ανακαλύπτει ότι δέν έχει θέση στο Κόμμα. Έτσι αποκόβεται από σημαντική δράση και συμμετοχή από ένα διπλό τοίχο ή παγιδεύεται σ' ένα διπλό κιβώτιο που αντιπροσωπεύεται από τό διπλό κιβώτιο τό όποιο μεταφέρει κατά την άποστολή του. Τό ξύλινο έξωτερικό του κιβώτιου αντιπροσωπεύει την ιδεολογική άκαμψία και την άπανθρωπιά της δεξιάς, ένω τό σιδερένιο έσωτερικό του συμβολίζει την άκαμψία και την καταπίεση της άριστεράς, δηλαδή ό συνεπής συμβολισμός του ξύλου και του σίδερου σ' όλο τό μυθιστόρημα.

Μιά πρόσθετη όψη της άλλοτριώσης του άφηγητή είναι ή άπώλεια της ταυτότητάς του. Δέν είναι βέβαιος ούτε σάν μέλος του κόμματος, ούτε σάν άνθρωπος, κατά ποσόν έχει ύπηρετήσει τις δυνάμεις του σκοταδισμού ή του φωτός (άναφορά στα διαγράμματα). Δέν είναι βέβαιος εάν ύπηρεξε ένας πιστός άγωνιστής «έμπιστος» ή ένας άποστάτης «προδότης» και πάνω απ' όλα δέν είναι βέβαιος για τις άξίες μέ τις όποιες κρίνονται ή πιστότητα και ή προδοσία.

Τό υπέροχο διανοητικό και γλωσσ-

ολογικό παιχνίδι του κομματιού στο τελευταίο κεφάλαιο που αναφέρεται στην άποκρυπτογράφηση του έπισκεπτηρίου, όπως τό διαφορούμενο του ίδιου του μηνύματος, αποκαλύπτει, σ' ένα μεγάλο μέρος, τόν Α.Α. σάν καλλιτέχνη, σά στοχαστή και σάν άνθρωπο. Άποδίδοντας τό άγχώδες σύμπλεγμα του ύπαρξιακού διλήμματος, ή προσπάθεια που επιχειρείται στην «άποκρυπτογράφηση» του έπισκεπτηρίου αντιπροσωπεύει μία καλλιτεχνική παρόρμηση που ίσως στην πεζογραφία νά ταιριάζει μόνο μ' αυτή του Κάφκα. Όπως και ό Κάφκα, ό Άλεξάνδρου ήξερε τόν ύπαρξιακό λαβύρινθο εκ των ένδον. Ό Α.Α. γνώριζε καλύτερα από τόν καθένα τί σημαίνει νά είναι κανείς άφοσιωμένος μέ την καρδιά και την ψυχή σέ κάτι κι όμως νά νιώθει ότι τόν σπρώχνουν από παντού στην άνασφαλή, αίχμηρή και διαχωριστική γραμμή ανάμεσα σέ κείνες τις άπεραντες, αλλά συχνά στενά προσδιορισμένες περιοχές των πιστών και των προδοτών. Σ' ένα τέτοιο κόσμο που ό δογματισμός είναι παράλογος και ό όρισμός επικίνδυνος που όμως πρέπει κανείς νά άναζητά πάντα νά έδραιώνει πρότυπα και νά έπεκτείνει τά όρια της άλήθειας, ό Άρης επικαλείται μία άίσθηση άμφιλογίας που συνταιριάζεται μέ μία ύπόσχεση στην ανθρώπινη άλληλεγγύη. Οί καλλιτεχνικές ιδιότητες αυτού του κομματιού της «άποκρυπτογράφησης» περικλείουν και ένισχύουν τή φιλοσοφική του σημασία γιατί τό κείμενο άστράφτει από άισθητική έπεξεργασία και διανοητική εύλυγισία, εκθέτοντας μία συμπλοκή που θγαίνει από ένα πλούσιο, αλλά καθαρό σχέδιο την κομψή συμμετρία από τις δύο λέξεις μέ τά όκτώ γράμματα που άποδίδονται σέ δεκαέξι μορφές.

Ένώ ό άφηγητής περιτυλίγεται από έσωτερικό και έξωτερικό σκοτάδι, ξηρασία και άκαμψία, ό συγγραφέας

ύπονοει συμβολικά τις ποιότητες της σημαντικής ύπαρξιακής άφοσίωσης και έξερεύνησης.

Σάν αντίθεση στη σύγκριση, στο σκοτάδι και στην ξηραία που χαρακτηρίζουν τόν έσωτερικό και τόν έξωτερικό κόσμο του άφηγητή, παρουσιάζονται τά σύμβολα της όρασης, του φωτός και του ύγρου στοιχείου. Για τόν Α.Α. τό δώρο της ζωής σημαίνει τό δώρο της όρασης - τό πολλαπλό φως της καρδιάς και του νοού του ανθρώπου που ανταποκρίνεται στις πολύχρωμες πολυεδρικές άκτινοβολίες του κόσμου και της ανθρώπινης έμπειρίας. Ό μυθιστοριογράφος συγκεντρώνεται συνέχεια στην εικόνα του ματιού - τό μάτι που άποζητά τό φως, που μετράει τις άποστάσεις, που διακρίνει γεωμετρικές λεπτομέρειες, που ανακαλύπτει τις αντίστοιχες εικόνες. Τό νερό είναι ένα σύμβολο έξ ίσου πολύτιμο στο συγγραφέα, γιατί σάν τό φως τροφοδοτεί τό μυαλό· τό νερό, καθαρό, κινητικό, όρμητικό που τ' άγκαλιάζει όλα και άνανεύνει, τροφοδοτεί την άίσθηση του βάρους της ροής, της πολλαπλότητας και της άλληλεγγύης της ανθρώπινης ζωής. Τό λυρικό κομμάτι όπου ό άφηγητής άναπολεί τή βαρκάδα μέ τό Χριστόφορο και τόν Άλέκο στη Βουλιαγμένη φωτίζει δυνατά αυτό τό σύνολο από σύμβολα και άξίες (βλ. σσ. 183-185).

Σ' αυτό τό κομμάτι συναντά κανείς την έντονα έπαναλαμβανόμενη εικόνα της ιδεαλιστικής ένόρασης. Ό Άλέκος, ό τρίτος σημαντικός χαρακτήρας στο έργο, έμφανίζεται τραγουδώντας και «... κοιτάζοντας κάπου πέρα μακριά, πάνω απ' τά κεφάλια μας, εκεί στο βάθος του όρίζοντα, όπου ένώνονταν ό ουρανός κι ή θάλασσα...». Μέ την ίδια ψυχική διάθεση ό καπετάν Νικήτας άτενίζει τό «πέραν» που είναι μακριά από τό βίαιο και συγχισμένο παρόν σ' ένα μέλλον όπου

ΑΡΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

Πρωτότυπα έργα

- Δημοσίευσε την πρώτη του ποιητική συλλογή τό 1946 «**Άκόμα τούτη ή Άνοιξη**» (έκδοση Γκοβόστη).
- Τό 1952 δημοσιεύει για λογαριασμό του σέ 300 αντίτυπα τά ποιήματα μέ τόν τίτλο «**Άγνος Γραμμή**» που έγραψε στη Λήμνο, Μακρόνησο και Άγιο Εύστράτιο.
- Στις φυλακές Άθέρωφ, Αϊγίνας και Γυάρου έγραψε την ποιητική συλλογή «**Εύθύτης όδών**» που δημοσίευσε για λογαριασμό του άνύπαρκτου έκδοτικού

οίκου Homo Humanus τόν Άπρίλιο του 1959.

- Τό 1960 δημοσίευσε τό θεατρικό διάλογο «**Άντιγόνη**» και τό 1962 τό σενάριο «**Ό καθηγητής Βαρχάιτ**» και τά δυό στο περιοδικό «**Καινούρια Έποχή**».
- Τό 1964, σέ συνεργασία μέ τόν σκηνοθέτη Κώστα Μανουσάκη, έγραψε τό σενάριο της ταινίας «**Προδοσία**» που αντιπροσώπευσε την Ελλάδα στο Κινηματογραφικό Φεστιβάλ των Κανών (1965) και πήρε τό Βραβείο Ειρήνης στη Μόσχα την ίδια χρονιά.
- Τό 1965 δημοσίευσε στο περιοδικό «**Έποχές**» τή μελέτη του «**Η αύτοκτονία του Μαγιακόβσκη**».
- Τό 1972 δημοσιεύτηκε στις έκδόσεις

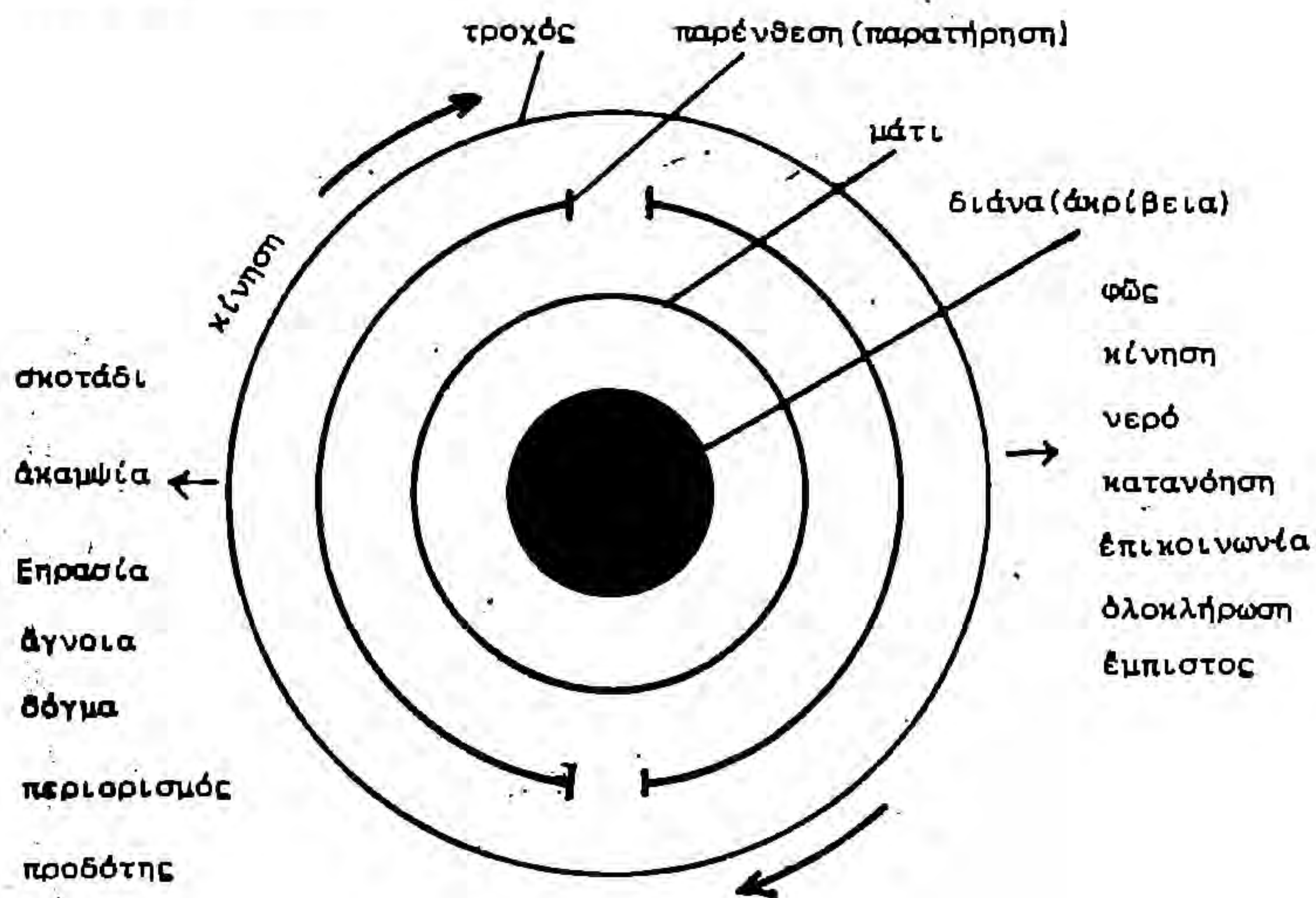
«**Κείμενα**» τό βιβλίο του «**Ποιήματα 1941 - 1971**» (θεωρημένη άναδημοσίευση των τριών του ποιητικών συλλογών, σύν έννέα ποιήματα γραμμένα στα γαλλικά και ένα στα έλληνικά).

- Τό 1975 κυκλοφόρησε στα έλληνικά από τις έκδόσεις «**Κέδρος**» τό μοναδικό του μυθιστόρημα «**Τό Κιβώτιο**».
- Τό «**Κιβώτιο**» κυκλοφόρησε στα γαλλικά από τις έκδόσεις Γκαλιμάρ τόν Ιούλιο του 1978 σέ μετάφραση της Colette Lust.
- Τό 1977 κυκλοφόρησε σέ δίσκο από την Λύρα, Η Καντάτα του Μιχάλη Γρηγορίου «**Άνεπίδοτα Γράμματα**» σέ ποίηση Άρη Άλεξάνδρου.

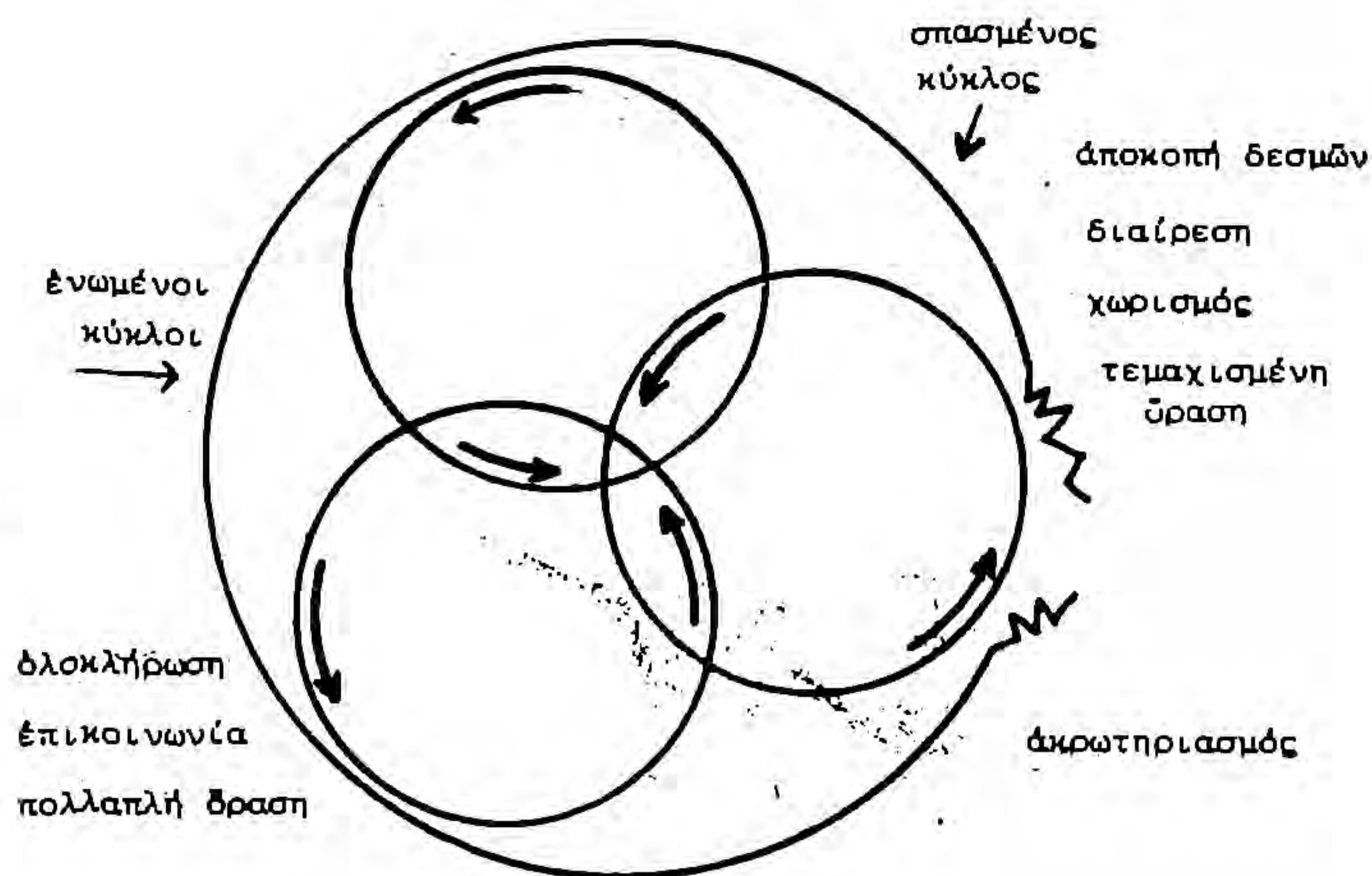
ΕΞΩ ΑΠ' ΤΑ ΔΟΝΤΙΑ: Άρθρα - Συν-

Εξώβα σχηματικά στο "Κιβώτιο"

ΟΙ ΚΥΚΛΟΙ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΥ

ἴσως, ἡ δικαιοσύνη, ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ εἰρήνη θὰ κυριαρχήσουν.

Παράλληλα μὲ τὴν εἰκόνα τοῦ μακρινοῦ ὄραματος ἀπὸ τὸν Νικήτα καὶ τὸν Ἄλεκο βρῖσκεται ἡ νοσταλγικὴ συναίσθηση τῆς μητέρας τοῦ Ἄλεκου, ὅπως διαφαίνεται καὶ περιγράφεται στὴν παλιὰ φωτογραφία τῆς (βλ. σ. 205). Μὲ αὐτὴ τὴ φωτογραφία τῆς Νατάσας Ἰβάνοβνα πού ἀντιπροσωπεύει τὸ ἰδεαλιστικὸ αἶσθημα, δέν εἶναι τυχαῖο ὅτι ὁ Α. βάζει τὴ μητέρα τοῦ Ἄλεκου νά μιλήσει γιὰ τὴν ἀνθρωπότητα πού ὑποφέρει «... ἀκούω τὴ φωνὴ τῆς καὶ βλέπω τὰ μάτια τῆς...» καθὼς τοῦ εἶπε λοιπὸν τοῦ Ἄλεκου «Ἐγὼ δέν τὰ καταλαβαίνω αὐτὰ καὶ οὔτε μὲ νοιάζουν τὰ χαρτιά σας, μοῦ φτάνει πού ἀγαπᾶτε καὶ φροντίζετε τοὺς δυστυχισμένους» καὶ ὁ Ἄλεκος μοῦ μετέφρασε τὰ λόγια τῆς προσθέτοντας: «Ἡ μᾶλλον τοὺς ἀποκλήρους, τοὺς ἄτυχους, αὐτοὺς πού

δέν ἔχουν στὸν ἥλιο μοίρα», ἀράδιαζε ἔννοιες παραπλήσιες. «Ὅλα τὰ καταλαβαίνεις;» (βλ. σ. 170).

Μὲ τοὺς τρεῖς φίλους ὁ μυθιστοριογράφος ἀναπτύσσει τὴν εἰκόνα τῆς ἀνθρώπινης ἐνότητας σὲ σύγκριση μὲ τὸν ψυχικὸ καὶ τὸν κοινωνικὸ κατακερματισμὸ τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ τοῦτο ἐμφανίζεται ἀπὸ τὸ δεσμὸ τῆς στοργῆς, τῆς ἐπικοινωνίας καὶ τῶν ἰδανικῶν τους πού οἱ τρεῖς συμμερίζονται, ἀλλὰ πού διακόπτονται ἀπὸ τὸν πόλεμο, τὴν ἐσωκομματικὴ διαμάχη καὶ τὸν θάνατο. Οἱ τρεῖς ἀλληλοεξαρτημένοι φίλοι, σάν τοὺς τρεῖς συμπλεκόμενους κύκλους τοῦ διαγράμματος, ἀντιπροσωπεύουν τὸν ὀργανικὸ συσχετισμὸ τῆς ἀνθρώπινης κοινότητας, ὅπως καὶ τὴν διαφορὰ μέσα στὴν ἐνότητα. Μὲ τὴν ἐνότητα ὁ διανοούμενος Ἄλεκος, ὁ τολμηρὸς ἀκτιβίστας Χριστόφορος καὶ ὁ ἐντελῶς πειθαρχημένος ἀφηγητὴς ἀντιπροσωπεύουν

τὴν τάση πρὸς τὴν ὀλοκλήρωση πού χαρακτηρίζει τὰ ἄτομα, τίς κοινωνικὲς καταστάσεις καὶ τὴν ἀνθρωπότητα στό σύνολο.

Μὲ αὐτὴ τὴν ἀντίληψη τῆς διαφορᾶς μέσα στὴν ἐνότητα, ὅπως τονίζεται καὶ στὴν εἰκόνα τῶν τριῶν συμπλεκόμενων κύκλων, καὶ ἂν λάβουμε ὑπ' ὄψη μας τὸν ἐπαναλαμβανόμενο ἀριθμὸ «τρία» πού εἰσάγει ὁ Ἀλεξάνδρου - ἡ πορεία ἐγίνε κυκλικὰ τρεῖς φορές - τρεῖς διμοιρίες, τρία βαγόνια, τρία μέρη τῆς πλοκῆς - ἴσως φέρνει στό νοῦ τὴ χριστιανικὴ τριάδα. Ὅμως ὁ συγγραφέας μᾶλλον σφετερίζεται τὸν συμβολισμό γιὰ τοὺς δικούς του σκοποὺς ὑποσκάπτοντας τὸν παραδοσιακὸ μυστικιστικὸ συμβολισμό καὶ προσαρμόζοντας τὸ σύμβολο στὴ δική του ἀντίληψη τοῦ προοδευτικοῦ ἀνθρωπισμοῦ. Ἐπιστρέφοντας στὰ σύμβολα, σ' ἀντίθεση μὲ κείνα τῆς ἐνότητας, παρατηρεῖ κα-

εντεύξεις 1937 - 1975, ἐκδόσεις ΒΕΡΓΟΣ 1977.

ΤΑ ΞΥΛΟΠΟΔΑΡΑ: Παραμῦθι γραμμένο μὲ φωνητικὴ ὀρθογραφία καὶ λατινικούς χαρακτήρες, ΒΕΡΓΟΣ 1976.

Ο ΛΟΦΟΣ ΜΕ ΤΟ ΣΥΝΤΡΙΒΑΝΙ: Σενάριο βασισμένο στό ὁμώνυμο θεατρικὸ τοῦ Ρίτσου, ΒΕΡΓΟΣ 1977

Κύριο

μεταφραστικὸ ἔργο

Ἐπαγγελματίας μεταφραστὴς ἀπὸ τὸ 1943.

● ΑΠΟ ΤΑ ΡΩΣΙΚΑ:

Φ. Ντοστογιέβσκη: Οἱ Δαιμονισμένοι, Ἐγκλημα καὶ Τιμωρία, Ὁ ἥλιος, Οἱ

ἀδελφοὶ Καραμαζώφ, Οἱ Φτωχοὶ, Λευκὲς Νύχτες.

Λέων Τολστόϊ: «Ἄννα Καρένινα» καθὼς καὶ μιά σειρά ἀπὸ παραμῦθια καὶ λαϊκὲς δοξασίες τοῦ ρωσικοῦ φολκλόρ.

Β.Β. Μαγιακόβσκη: Τὰ θεατρικά του.

Ἡλία Ἐρενμπουργκ: Ἀπομνημονεύματα, Ἄνθρωποι, χρόνια, ζωὴ.

Ἄντον Τσέχωφ: Ὁ Βυσσινόκηπος. Σὲ συνεργασία μὲ τὸν ποιητὴ Γιάννη Ρίτσο:

Η. Ἐρενμπουργκ: Τὸ Δέντρο - Ποιήματα.

Β.Β. Μαγιακόβσκη: Ποιήματα.

● ΑΠΟ ΤΑ ΓΑΛΛΙΚΑ:

Βολταίρος: Ὁ Ἀγαθούλης, **Μωπασσάν:** Ὁ Φιλαράκος, **Ἀραγκόν:** Παράλ-

ληλ ἱστορία.

● ΑΠΟ ΤΑ ΑΓΓΛΙΚΑ:

Ντ. Λώρενς: Ἡ γυναίκα πού ἔφυγε μὲ τὸ ἄλογο, **Τζάκ Λόντον:** Τὸ σιδερένιο τακούνη, **Ὁσκαρ Οὐάιλντ:** Τὸ πορτραῖτο τοῦ Ντόριαν Γρέυ, **Ντέ προφούντις,** **Ὁ Νήλ:** 12 θεατρικά, **Μπέρναρ Σῶου:** 2 θεατρικά, **Τζὼν Στάινμπεκ:** Τορτίλα Φλάτ, **Φῶκνερ:** Οἱ ἀδούλωτοι, **Ε. Κάλντιγουελ:** Τὰ καπνοτόπια, **Πέρλ Μπάκ:** Ἡ Μάνα, Ἀνατολικὸς καὶ Δυτικὸς ἄνεμος, Οἱ γιοὶ τοῦ Βάν Λούγγκ, **Σίνγκλερ Λούις:** Μπάμπιτ, **Κ. Σιμόνωφ,** Οἱ ζωντανοὶ καὶ οἱ νεκροί., **Κ. Σκλόβσκη:** Βιογραφία τοῦ Λέοντα Τολστόϊ, **Β. Ντυράν:** Ἡ ἱστορία τοῦ πολιτισμοῦ. Τὸ Ἰνδικὸ ἔπος **Μαχαμπαράτα** σὲ στίχους.

νείς τά θρυμματισμένα και σπασμένα αγάλματα του Κιβώτιου, τά όποια, όπως τό κομμένο χέρι τής Ρένας, αντιπροσωπεύουν τό ιδεολογικό και φυσικό διαμελισμό του έτόμου και όλόκληρου του ανθρώπινου σώματος.

Όταν ό άφηγητής σάν μέλος του έκτελεστικού άποσπάσματος σημάδεύει τήν καρδιά του καπετάν Νικήτα, στόχος του είναι ή καρδιά τής ανθρωπότητας. Ό συγγραφέας γενικεύει τήν εικόνα τής πάσχουσας ανθρωπότητας, μέσα από άρκετές εικόνες των έκτελεστικών άποσπασμάτων που συμβαίνουν στο μυθιστόρημα μέ κινηματογραφικές επαναλήψεις. Ό κύκλος τής βιαιότητας παρουσιάζεται στο μυθιστόρημα από τήν ίδια τήν τύχη του άφηγητή. Πρώτα ό φίλος του, ό Χάρης, έκτελείται από τούς Γερμανούς, μετά ό λοχίας Χ έκτελεί τον φίλο του Νικήτα και ό κύκλος τελικά κλείνει κυριολεκτικά ή σχηματικά μέ τό δικό του στήσιμο στον τοίχο. Έτσι, όλοι οι έκτελεστές συγκλίνουν στον άρχέτυπο έκτελεστή και οι έκτελεστές γίνονται μέ τή σειρά τους, οι έκτελεσμένοι. Ό άφηγητής λοιπόν, άποδεικνύει τήν ισχύ τής ρήσης του Σάρτρ ότι επιλέγοντας ένα ρόλο για τον έαυτό μας επιλέγουμε τό ρόλο για όλη τήν ανθρωπότητα. Αυτή ή αντιστροφή και ή ένοποίηση των ρόλων τής διαχωρισμένης ανθρωπότητας τονίζεται στο συγκινητικό κομμάτι όπου ό άφηγητής αναπολεί τήν έπίσκεψη του στο Σκοπευτήριο τής Καισαριανής, εκεί που έκτελέστηκε ό Χάρης. Πρώτα στάθηκε στο σημείο που πιθανόν είχαν στήσει τό Χάρη για έκτέλεση και ύστερα πήγε και γονάτισε στη θέση του στρατιώτη πίσω από τό πολυβόλο.

Η έπιθυμία του ανθρώπου για τήν ένότητα και τήν ολοκλήρωση αντιπροσωπεύει ένα κίνημα μακριά από τήν απομόνωση και προς τήν επικοινωνία. Αυτή ή τάση βρίσκεται στη διαφορούμενη σχέση του άφηγητή μέ τον άνακριτή του. Ένώ ό άνακριτής του είναι φυσικά ό μισητός του αντί-

παλος και καταπιεστής και ενώ ό άνακριτής δέν ανταποκρίνεται στις έκκλήσεις του, ό λοχίας Χ, σάν ένας άκούρατος και πάντα έμπνευσμένος συγγραφέας έπεξεργάζεται τήν κατάθεσή του. Σε πολλά σημεία ό λοχίας Χ μοιάζει μέ τον καλλιτέχνη που χρησιμοποιεί τήν απομόνωση του στο γραφείο του ή στο εργαστήριο του για να δώσει μορφή στους κρίκους μιās πιο δυνατής επικοινωνίας. Άσχετα μέ τή ματαιότητα ή τον παραλογισμό τής προσπάθειας να επικοινωνήσει, ό άφηγητής του Άλεξάνδρου κάνει τήν προσπάθεια. Στην πραγματικότητα αυτό του δίνει χαρά - άνάκατη μέ φόβο, άμφιβολία και ύπαρξιακή άγωνία.

Ό Α.Α. θεωρείται συχνά σάν συγγραφέας που εκφράζει τούς σκοτεινούς τόνους τής απομόνωσης, τής ήττας και τής απογοήτευσης. Ένώ αυτοί οι τόνοι υπάρχουν στον ποιητή στην αναπαράσταση τής ανθρώπινης ύπαρξης, δέν είναι παρά ένα μέρος τής όλης σύνθεσης - του ίδιου του Άρη τό «έπισκεπτήριο» σε μεγένθυση που είναι ένα πλούσιο μωσαϊκό από τίς υπενθυμίσεις, τίς νατουραλιστικές λεπτομέρειες και τήν ψυχολογική διάοραση του Ντοστογιέφσκη, τό παιχνίδι τής σκέψης και τής γλώσσας του Τζόνυ, τό άλλόκοτο, τό παράλογο και τό χιούμορ του Κάφκα, τήν άκρίβεια και ένταση του Χέμινγουεϊ, τήν υπεραφθονία του Φώκνερ σάν διηγηματογράφου και τήν κλίση για τά γεωμετρικά και διανοητικά παιχνίδια του Ρόμπ - Γκριγιέ και του Γιόργκε Λούι Μπόρχες.

Για να συλλάβουμε τήν πολυφωνία του «Κιβώτιου», να καταγράψουμε όλη του τήν έκταση και τήν πλούσια ύφή του, πρέπει να γευόμαστε ταυτόχρονα τον στοχαστή και τον χιουμορίστα, τον σκεπτικιστή και τον ιδεαλιστή, τον παραμυθά και τον στιχουργό - Άρης ό πικρός και ό τρυφερός, ό τραχύς και ό ευγενικός, ό μονήρης και συντροφικός.

Είναι ή φωνή αυτή έκτεταμένη σε

τόνο που τοποθετεί τον Α.Α. στον κύκλο των πιο διακεκριμένων σύγχρονων Έλλήνων κι Ευρωπαίων συγγραφέων. Είναι μιá άξέχαστη φωνή που μιλάει κατ' ευθείαν στην καρδιά του άναγνώστη, κάνοντας έκκληση στον «άνακριτή» που βρίσκεται στα βάθη τής ανθρώπινης ύπαρξης.

Σ.Σ. Ό ΡΟΜΠΕΡΤ ΚΡΙΣΤ είναι ό μεταφραστής του «Κιβώτιου» στα άγγλικά.

Ένδεικτικά άρθρα για τό έργο του

- «ΑΘΗΝΑΪΚΗ» 23-5-75
 Περιοδικό «ΑΝΤΙ» 11-2-78 - Δ. Δελγιάννης, 15-11-75, τχ 32 - Άλεξ. Άργυρίου.
 «ΒΗΜΑ» Νοέμβριος 1971 - Γ. Δάλλας, Έπιφυλλίδες στο Βήμα (28-6-75, 15-11-75, 13-12-75, 7-2-76, Μάρτιος '76, 8-5-76, 9-6-76) - Δ. Μαρωνίτης, 4-1-76 - Τάκης Σινόπουλος.
 «BOOKS ABROAD», 1976 - R. Crist.
 Περιοδικό «ΤΟ ΔΕΝΤΡΟ», Μάρτιος 1978 - Π. Κοροθέσης.
 Περιοδικό «ΔΟΚΙΜΑΣΙΑ», Ιούλιος - Αύγουστος 1973 - Τ. Καρθέλης.
 Περιοδικό «ΕΝΔΟΧΩΡΑ», τχ 3, 1960 - Γιάννης Δάλλας, τχ 36, 1965 - Τάκης Καρθέλης.
 Περιοδικό «ΗΡΙΔΑΝΟΣ», τχ 1, Αύγουστος - Σεπτέμβριος 1975 - Δ. Ραυτόπουλος.
 ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ 18-5-75 - Άλεξάνδρος Κοτζιάς, 28-4-77 - Π. Κωνσταντινέας.
 «ΤΑ ΝΕΑ», 29-1-77, 14-1-78 - Κ. Σταματίου.
 Περιοδικό «ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ», 1973 - Χάρης Σακελλαρίου.
 Περιοδικό «OASIS», Λονδίνο 1974 - Τζών Σταθάτος, όπου και μεταφράζει και παραθέτει δύο ποιήματα του Άρη Άλεξάνδρου.
 «ΠΡΩΙΝΗ» Βόλου, 17-2-73 και 8-12-75 - Γ.Α. Παναγιώτου.
 «TIMES LITERARY SUPPLEMENT» 14-11-75 - ή φιλολογική σελίδα των TIMES του Λονδίνου μέ τήν ευκαιρία του έλληνικού μήνα.
 «ΧΡΟΝΙΚΟ 1975» Ν. Γρηγοριάδης.
 Κ. ΦΡΑΪΕΡ: στην άνθολογία του.

Κυκλοφόρησε από τίς εκδόσεις «Πλέθρον» και στη σειρά «Θεωρία Λογοτεχνίας και Κριτικής» τό βιβλίο του Άλέξη Ζήρα: «Θεωρία Μορφών» μέ έξη μελέτες που αναλύουν τό έργο των: Άντρέ Ζίντ, Φράντς Κάφκα, Άντρέ Μαλρώ, Έρνεστ Χεμινγουάϊη, Άλμπέρ Καμύ και Ζάν-Πώλ Σάρτρ.

Τεχνική τής ΓΚΡΑΧΑΜ θά διδάξει ή ΜΑΙΡΗ ΧΙΝΚΣΟΝ στο σεμινάριο Σύγχρονου Χορού που οργανώνει από τίς 23 ως τίς 30 του Άπριλη τό Σωματείο Χορού και Ρυθμικής. Πληροφορίες Μηθύμνης 21 - Τηλ. 86.45.647 τίς ήμέρες Δευτέρα, Τρίτη, Πέμπτη και Παρασκευή, 5-8 τό άπόγευμα.

Ποίηση: Γιά μιά ρεαλιστική γραφή;

του Πάνου Θασίτη

Θ' αρχίσω με τό παρακάτω απόσπασμα από ένα σύντομο γράμμα μου στο περιοδικό «Συνέχεια» (τεύχος 8, Οκτώβριος 1973, σελ. 341-342), γιατί νομίζω πώς ορίζει καθαρά τό αντικείμενο και κάποια συμπεράσματα αυτής της μελέτης:

«... Η πολιτικοποίηση της ποίησης ή ευρύτερα ο προσανατολισμός της στα κοινά, προϋποθέτει μιά ανάλογη, όπωσδήποτε σαφή και συλλογικά αναγνωρίσιμη γλώσσα, πού έχει ως προϋπόθεση τήν βαθύτερη υιοθέτηση της σχετικής (ουσιαστικής) προβληματικής...»

Μέ τήν εύκαιρία σημειώνω πώς απ' άφορμή τό γράμμα εκείνο ή σύνταξη του περιοδικού ύποσχέθηκε ν' ανοίξει συζήτηση πάνω στό θέμα, συζήτηση πού τελικά ματαιώθηκε: οί έρπύστριες του Νοέμβρη '73 πέρασαν και πάνω απ' τή «Συνέχεια».

Σήμερα, ύστερα από 6 περίπου χρόνια πού τόσα άλλαξαν - και δέν άλλαξαν - θά μπορούσε κανένας ν' αναρωτηθεί άν τό ζήτημα δέν ξεπεράστηκε. Γνώμη μου είναι, πώς ακριβώς σήμερα και στόν μέλλον επιβάλλεται ή αντιμετώπισή του, γιατί έλέγχει στίς βάσεις της τήν πορεία της σύγχρονης ποίησής μας, εκείνης τουλάχιστον πού παίρνει ή θέλει νά παίρνει ή λέει πώς παίρνει μέρος στήν δύσκολη και κάποτε δραματική διαδικασία της κοινωνικής αλλαγής, γιατί θέτει έρωτήματα για τήν ικανότητά της, σέ έκφραστικό τουλάχιστον επίπεδο, νά συμβάλει σ' αυτή τήν αλλαγή.

Ειδικότερα, τό έρώτημα πού μπαίνει, είναι, άν στή θέση της κυρίαρχης κρυπτικής έκφραστικής, μπορεί νά προταθεί μιά νέα ρεαλιστική έκφραστική, και γιατί.

Θά επιχειρήσω πρώτα μιά σύντομη και αναγκαστικά πολύ γενική αναδρομή, απαραίτητη πιστεύω για νά προχωρήσουμε.

1. Ο έκφραστικός χαρακτήρας της μεταπολεμικής μας ποίησης, προσδιορίζεται στίς κύριες γραμμές του από μιά άπεριορίστη χρήση συμβόλων ή αφαιρέσεων, μέ έντονα ιρασιοναλιστικά και ύποκειμενικά στοιχεία, πού συγκροτούν τήν έρμητική γραφή¹. Οί ιστορικές άπαρχές αυτής της έκφρασης στή χώρα μας, άνιχνεύονται στα πρώτα χρόνια της δεκαετίας του 30. Τότε σημειώνεται και

τό οργανικό τέλος του παλαμισμού, πού συμπίπτει μέ τήν εμφάνιση μιās καινούριας ποιητικής πρωτοπορίας (Σεφέρης, Έλύτης, Έμπειρικός, Ράντος, άργότερα Έγγονόπουλος κ.ά.). - Συγκεντρωμένη αυτή ή πρωτοπορία στό περιοδικό - όργανό της «Νέα Γράμματα», εισάγει απ' έξω, άφομοιώνει και επιβάλλει σχεδόν άπόλυτα τίς έκφραστικές κι άλλες ευρωπαϊκές ανακαλύψεις πού συνδέθηκαν κυρίως μέ τά κινήματα του Έπερρεαλισμού και Νεοσυμβολισμού, διαμορφώνοντας τόν χαρακτήρα της στή βάση της ολοκληρωτικής ρήξης μέ τό παραδοσιακό ποιητικό πρότυπο².

Γενικά, όμως, αυτή ή ρήξη μέ τή λογοτεχνική μας παράδοση ήταν καμωμένη περισσότερο από στοιχεία έπιφάνειας - ζήτημα έκφραστικών τρόπων. Όχι πώς δέν είχε και ουσιαστικό συντελεστή, αλλά δέν έθετε ζωτικά ζητήματα ούσίας ή τά έλαχιστοποιούσε προβάλλοντας τήν πανάκεια της ύπερρεαλιστικής αντίφορμας, μέ μείζονες έξαιρέσεις τόν Σεφέρη και τόν παράπλευρο Ρίτσο. Μέσα στή λαμπρή και εύδαιμονα παραζάλη της, ή πρωτοπορία αυτή δέν πρόσεξε αρκετά τό ουσιαστικό ανανεωτικό δίδαγμα του Καβάφη, αλλά και του Καρυωτάκη³ πού μάλιστα τόν άπώθησε. Όμως από τήν προηγούμενη τουλάχιστον δεκαετία οί δύο αυτοί ποιητές, είχαν ήδη ύποσκάψει σέ βάθος, παλαμικό και παραπαλαμικό οικόδομημα⁴ κι όχι μονάχα σέ επίπεδο ούσίας. Άνεξάρτητα από τό διαφορετικό μεταξύ τους βάρος ή τή διάφορη πρós τά πράγματα στάση τους, όργάνωσαν πολύ πρώιμα και τήν έκφραστική τους αντίθεση πρós τήν ποιητική παράδοση στή βάση της ούσίας. Οί διαφορετικοί νέοι ποιητικοί τρόποι τους, άντανακλούσαν διαφορετικές ουσιαστικές στάσεις στή ζωή και τήν ιστορία κι ή γλώσσα τους ύπηρέτησε αυτόν τόν ζωτικό διαφορισμό τους πρós τήν παράδοση μέ ακρίβεια και ρεαλισμό, χωρίς έκφραστικά άδυστα κι έρμητικές αλληγορίες.

Η μεταγενέστερη όμως ποιητική γενιά του 30, μέ άξιοσημείωτες όμως πάντα έξαιρέσεις, ξόδεψε τήν τότε αντιπαραδοσιακή στάση της στό παραπάνω παιχνίδι της έκφρασης ή σέ άντικειμενικά άνώδυνες «άντιπαραθέσεις». Παρ' όλο πού ό φασισμός στήν Ευρώπη - και στήν Ελλάδα -

έβαζε κιόλας «τ' αυγά του φιδιού» στίς φωλιές της κι ό πόλεμος είχε ουσιαστικά αρχίσει, οί ποιητές αυτής της πρωτοπορίας, κάνοντας μιάν άσύλληπτη άφαίρεση της πραγματικότητας, προσκολλήθηκαν ύπερβολικά στίς μορφολογικές ανακαλύψεις τους και περιχαρακώθηκαν στόν ιδιωτικό και κατά κανόνα εύδαιμονικό χώρο τους, απέχοντας οί περισσότεροι κι απ' τά κοινά και τό κοινό⁵. Η άπόσταση απ' τό ζωτικό ιστορικό και κοινωνικό κλίμα του καιρού τους είναι τόσο ολοκληρωτική, ώστε μάταια σήμερα ό αναγνώστης θά ψάξει νά βρει τίποτα απ' αυτό τό κλίμα στα τότε κείμενά τους. Φαινόμενο άξιο ιδιαίτερης έρευνας γενικότερα, πού ισχύει και για τήν πεζογραφία της ίδιας γενιάς. Τά αίτια του όμως ξεφεύγουν τά πλαίσια αυτής της μελέτης⁶.

Φυσικά, όπως τονίστηκε παραπάνω, ύπήρξαν σημαντικές έξαιρέσεις κι αποκλίσεις απ' αυτό τό αναγκαστικά τυπικό σχήμα. Όλες όμως σημειώνονται περισσότερο στό επίπεδο της ούσίας και λιγότερο στή μορφολογία. Ο Σεφέρης λ.χ. οργανικός και καρτερικός έκφραστής του νεοελληνικού άδιέξοδου ήταν μάλλον ξένος μέ τήν κάπως προζωϊκή ή άνόργανη «αίσιοδοξία» του ύπερρεαλιστικού πυρήνα εκείνης της πρωτοπορίας. Ο Ρίτσος ένσωματωμένος στόν κοινωνικό προβληματισμό είχε κι αυτός ριζικές ουσιαστικές διαφορές μέ τήν κοινωνικά άπροβλημάτιστη ποίηση της ίδιας πρωτοπορίας στήν όποία άλλωστε και δέν άνήκε. Άκόμα, σέ μορφολογικό επίπεδο, αυτοί οί δύο μείζονες Έλληνες ποιητές, έδειξαν μετριοπάθεια. Υιοθέτησαν βέβαια τό έκφραστικό σχήμα της νεώτερης ποίησης, αλλά, άκολούθησαν τόν μέσο ρεφορμιστικό συμβολιστικό κλάδο της κι όχι τόν άδιάλλαχτο ύπερρεαλιστικό. Όστόσο, τελικά ή γραφή τους και περισσότερο του Σεφέρη έντάσσεται κι αυτή στό κοινό έρμητικό σύστημα.

2. Μέ τόν πόλεμο του 40 και σέ συνέχεια μέ τήν κατοχή, τό σκηνικό αλλάζει ριζικά. Τεράστια γεγονότα σέ παγκόσμια και τοπική κλίμακα, συνέτριψαν τό άπολιθωμένο μεσοπολεμικό πλαίσιο ζωής κι άποκάλυψαν τή θανάσιμη κρίση της άστικής κοινωνίας, πού ως ένα σημείο βρέθηκε στό

έλεος τῶν τεράτων πού ἔφτιαξε γιά τούς ἀντιπάλους της. Καινούριες ιδέες συνυφασμένες μέ τόν ἀγῶνα τοῦ λαοῦ γιά ἐθνική καί κοινωνική ἀπελευθέρωση πού ἄρχισε ἀμέσως, ζήτησαν πιεστικά τήν ἔκφρασή τους καί μέσα στήν ποίηση.

Οἱ νέοι ποιητές, αὐτοί πού φανερώθηκαν στήν περίοδο τῆς Κατοχῆς (41-44) ὄχι μόνο δέν ἔμειναν ἀδιάφοροι στά νέα γεγονότα, ἀλλ' ἀντίθετα πῆραν ἐνεργό μέρος σ' αὐτά, τά δίωσαν βαθιά κι ἐνίωσαν τήν ἀνάγκη νά τά ἐκφράσουν μέ τό ἔργο τους, συμβάλλοντας καί πνευματικά στόν ἀντιστασιακό ἀγῶνα. Στή φάση ὅμως αὐτή, ἀκριβῶς στό ξεκίνημά τους, βρέθηκαν αἰχμάλωτοι στό ἐκφραστικό ἰδίωμα τῆς ποιητικῆς γενιᾶς τοῦ 30, πού ἦταν πιά κυρίαρχο – ὄχι μονάχα στήν Ἑλλάδα, ἀλλά πρὶν δύο τουλάχιστον δεκαετίες – καί στήν Εὐρώπη. Καθώς οἱ ποιητές αὐτοί ἦταν ὅλοι νέοι κι ἐπαναστατημένοι, δέν δίστασαν νά προσχωρήσουν στούς ποιητικούς τρόπους τῆς γενιᾶς τοῦ 30, πού ἀντιτάσσονταν ριζικά στό μορφολογικό παραδοσιακό πρότυπο κι ἀντιπροσώπευαν τό κυρίαρχο ρεῦμα τῆς ποιητικῆς ἀνανέωσης. Εἶναι ὅμως ἀμφίβολο ἂν ἀντιλήφθηκαν τότε ὅλες τίς συνέπειες τῆς παραπάνω ἐπιλογῆς.

Ποιές συνέπειες;

Ὅλες ἴσως συνοψίζονται σέ μιά ἀπ' τήν πλευρά πού ἐξετάζουμε ἐδῶ: Θεμελιώθηκε ἔτσι, μακροπρόθεσμα, μιά βασική ἀντίθεση ἀνάμεσα στά νέα βιώματα αὐτῶν τῶν ποιητῶν καί στό ἐκφραστικό σχῆμα πού χρησιμοποίησαν. Εἰδικότερα, υἱοθέτησαν μιά κρυπτική ἀντιρεαλιστική γραφή γιά ν' ἀποδώσουν μιά πραγματικότητα πού, ἀπό τήν ἴδια τήν φύση της, ζητοῦσε μιά γλώσσα ἀνοιχτή στήν κοινή νόηση, δηλ. στό πλατύ κοινό. Ἔτσι οἱ ποιητικές ἀπεικονήσεις τῆς κατοχικῆς ἀντιστασιακῆς γενιᾶς, παρ' ὅλο πού ἀπηχοῦσαν βιώματα συλλογικοῦ χαρακτήρα – τή γενική τραγωδία τοῦ λαοῦ μας – ἔμειναν στό μεγαλύτερο μέρος τους ἀπροσπέλαστες ἀπ' τό πλατύ κοινό, περιορίζοντας ἀθέλητα, ἀλλ' ἀναπόφευκτα, τήν ἐπιρροή τους στούς κλειστούς κύκλους μιᾶς ὀπωσδήποτε ἐνημερωμένης ἐλίτ, πού τά περισσότερα μέλη της – ἄς μή γελιόμαστε – ἦταν οἱ ἴδιοι οἱ ποιητές.

3. Ἡ μακρόχρονη πορεία τῆς μεταπολεμικῆς μας ποίησης παρά τόν ριζικό οὐσιαστικό διαφορισμό της, προσδιορίζεται κι αὐτή σέ ἐκφραστικό ἐπίπεδο, ἀπ' τούς τρόπους τῆς προπολεμικῆς ἀνανεωτικῆς πρωτοπορίας, πού πολύ γενικά σκιαγραφήθηκαν πιο πάνω.

Ἐπίσης ἀπό ἐδῶ καί τά ἐρωτήματα⁷ κάποτε καί ἐπιχειρήματα⁸, γιά τόν ὄχι πρωτογενή ἢ ὄχι εὐδιάκριτα ἀνεξάρτητο σέ σχέση μ' αὐτή τήν πρωτοπορία, μορφολογικό χαρακτήρα τῆς μ.π. Τρεῖς μικρότερες τάσεις – ὁμάδες – διαμορφώνονται στή μεταπολεμική μας ποίηση:

● Οἱ ποιητές τῆς ἀντίστασης – ὁ ὅρος εἶναι συμβατικός –. Εἶναι αὐτοί πού πρωτόγραψαν ποιήματα στήν περίοδο τῆς κατοχῆς καί συνεχίζουν μεταπολεμικά τό ἔργο τους, σάν ποιητές τοῦ κοινωνικοῦ καί πολιτικοῦ χώρου.

● Οἱ ἐξελιγμένοι νεοϋπερρεαλιστές καί

● Οἱ ποιητές τῆς ὑπαρξῆς καί τοῦ μεταφυσικοῦ χώρου⁹.

Παρά τίς εὐδιάκριτες μεταξύ τους διαφορές πού παρουσιάζουν αὐτές οἱ τρεῖς τάσεις, διαφορές ὄχι μόνο στήν τεχντροπία, ἀλλά καί στίς οὐσιαστικές – κυρίως – κατευθύνσεις, τελικά ἐξομοιώνονται ὅλες σ' ἓνα σημεῖο: χρησιμοποιοῦν λίγο πολύ τήν ἴδια δυσερμήνευτη ἀλληγορική γραφή, κληρονομημένη ἀπ' τόν ὑπερρεαλισμό καί μετασυμβολισμό – πού ἦταν ἄλλωστε καί οἱ μῆτρες τῆς ποιητικῆς γενιᾶς τοῦ 30.

Στούς νεοϋπερρεαλιστές καί τούς ὑπαρξιακούς ὅμως ποιητές, ἡ κρυπτική αὐτή γραφή δέν δημιουργήσε σοβαρές ἀμηχανίες ἢ ἐσωτερικές ἀντιφάσεις. Καθώς οἱ ποιητές αὐτοί ἀνήκουν στό δόγμα τῆς κοινωνικῆς καί πολύ περισσότερο τῆς πολιτικῆς ἀπάθειας τῆς τέχνης – πού βέβαια στήν πραγματικότητα δέν εἶναι ἀληθινό ἀλλά ἐπικαλύπτει μέ ἐπιχειρήματα «καθαρολογικῆς» προέλευσης τήν ἀστική στρατηγική, γιά τήν ποιητική ὑποβάθμιση καί σέ συνέχεια γιά τήν κοινωνική καί πολιτική ἀναποτελεσματικότητα τῆς «στρατευμένης» τέχνης – ἡ τοποθετοῦν τόν ἀόριστο ἀνθρωπιστικό προβληματισμό τους σέ ὑπεριστορικά καί μεταφυσικά ἐπίπεδα, βρίσκονται σέ φυσική σχεδόν ἀρμονία μέ τήν σκοτεινή παραβολική καί ἀφηρημένη γλώσσα τους, μέ τή σύμφυτη ἀδυναμία αὐτῆς τῆς γλώσσας, ν' ἀνταποκριθεῖ στή μέση δεκτικότητα τοῦ κοινού, ἀφοῦ «ἀδιαφοροῦν» γιά τήν κοινωνική δραστηριότητά τους.

Ἡ ἀντίφαση ὅμως ὑπάρχει καί τό πρόβλημα μπαίνει πρῶτα στούς μεταπολεμικούς ἐκείνους ποιητές παλιούς καί – περισσότερο – νέους, πού βρίσκονται στό χῶρο τοῦ κοινωνικοῦ καί πολιτικοῦ προβληματισμοῦ. Ὅρος ἀποτελεσματικῆς λειτουργίας τῆς κοινωνικά καί πολιτικά προσανατολισμένης ποίησης, εἶναι καί ἡ ἰκα-

νότητά της νά περνᾶ στή συνείδηση καί στήν εὐαισθησία τοῦ κοινού. Κοινωνική ποίηση χωρίς κοινωνικά ὑπολογισμο ἀποδέκτη εἶναι μᾶλλον εὐφημισμός ἢ ἀναπηρία. Τό ἀρκετά παλιό πρόβλημα «ποίηση καί κοινό» πού ὑπονοεῖ πάντα τό ἀδιέξοδο τῆς ποίησης μπροστά στήν ἀπελπιστική ἀποψίλωση τοῦ κοινού της, εἶναι πολύ περισσότερο πρόβλημα γιά τούς κοινωνικούς ποιητές γιατί εἶναι οἱ μόνοι πού ἐπενδύουν τήν εὐαισθησία καί τήν διάνοιά τους στήν ἱστορικά συγκεκριμένη κοινωνική κι ἀδιαίρετα πολιτική προβληματική¹⁰. Ἡ γόνιμη συμμετοχή στή προβληματική αὐτή, ἀξιώνει ἀπό τούς ποιητές τοῦ κοινωνικοῦ χώρου νά προωθήσουν τά βιώματα καί τίς ἐνοράσεις τους, ὄχι ψηλά στά κλειστά κυκλώματα τῶν καλλιεργημένων, ἀλλά στήν πλατιά ἀνθρώπινη ἱστορική κοινότητα, ἀφοῦ αὐτήν ἐκφράζουν καί σ' αὐτήν ἀντικειμενικά ἀπευθύνονται. Πῶς ὅμως θά «μιλήσουν» σ' αὐτήν τήν κοινότητα μέ μιά γλώσσα νοητικά ἀπροσπέλαστη, μέ μιά περίπου κρυπτογραφική γλώσσα πού τά περισσότερα μάλιστα κλειδιά της, κρατᾶν οἱ ἴδιοι; Γιατί εἶναι γνωστό πῶς, κι ὁ ἀσκημένος ἀναγνώστης, ἀκόμα κι ὁ εἰδικός ἐρμηνευτής, συναντοῦν σοβαρές καί κάποτε ἀξεπέραστες δυσκολίες στήν κατανόηση ἑνός σύγχρονου ποιητικοῦ κειμένου, δυσκολίες πού ἀπορρέουν εἰδικότερα ὄχι ἀπ' τήν οὐσία του, ἀλλά ἀπ' τό φράγμα τῆς κρυπτικῆς γλώσσας του¹¹. Οἱ δυσκολίες αὐτές, ὅπως εἶναι αὐτονόητο, πολλαπλασιάζονται γιά τό μέσο ἀναγνωστικό κοινό, ἀκριβῶς γιά τό πλατύ κοινό, πού φυσικά ἔτσι μένει ἔξω ἀπό τήν ἐπιρροή τῆς ποίησης. Ἀποτελεῖ λοιπόν ἐσωτερική ἀντίφαση γιά τήν κοινωνική ποίηση ἡ χρήση μιᾶς «ἄγνωστης» στό πλατύ κοινό γλώσσας, γιατί ματαιώνει ὀργανικό ὄρο τῆς λειτουργίας της, δηλ. τήν κοινωνικοποίησή της.

4. Ἡ πρόταση πού μπορεῖ νά βγεῖ ἀπό τά παραπάνω εἶναι πῶς ἡ ποίηση τοῦ κοινωνικοῦ καί πολιτικοῦ προβληματισμοῦ γιά νά ἴναι σύμφωνη μέ τίς ὀργανικές καί οὐσιαστικές ἀνάγκες τῆς λειτουργίας της, εἶναι ἀναγκασμένη νά προσπαθῆσει ν' ἀπορροῦσει τήν κρυπτική γραφή καί ν' ἀρχίσει νά μιλά μιά γλώσσα ἀναγνωρίσιμη ἀπ' τήν κοινή νόηση, πού φυσικά δέν εἶναι ἄλλη ἀπ' τή γλώσσα τοῦ ρεαλισμοῦ.

Ἡ σημαντική τῆς γλώσσας τοῦ ρεαλισμοῦ, εἶναι ἡ συμβατική σημαντική. Ἄν κι εἶναι αὐτονόητο, δέν εἶναι ἀχρηστο νά τονιστεῖ πῶς ἡ συμβατική σημαντική τῆς γλώσσας δέν

έξομοιώνεται με την συμβατική ποίηση. Πρόκειται για πράγματα κατ' αρχήν αδιάφορα μεταξύ τους, που μπορούν να συμπέφτουν ή όχι, μερικά ή όλικα, ανάλογα κάθε φορά με την αξία ή άπαξία του συγκεκριμένου δημιουργού, αφού είναι γνωστό πως κι η αντισυμβατική χρήση της γλώσσας δεν ταυτίζεται ποτέ από μόνη της με μία αντισυμβατική επίσης ποίηση.

Τό παράδειγμα του Καβάφη που χρησιμοποίησε βασικά και παρά τά λόγια μίγματά της όχι απλά μία συμβατική γλώσσα, αλλά μία *συμβατική άτελή* γλώσσα, τό περιορισμένο, αλλά ουσιαστικό και άδρό ιδίωμα του έμπορικού συναφίου της έλληνικής παροικίας στην Άλεξάνδρεια, μās επιτρέπει νομίζω νά δεχτούμε πως τό άνθεκτικό στό χρόνο ποιητικό έργο, πολύ λίγο έξαρτιέται από την άπλή έκφραστική άνορθοδοξία ή έφευρετικότητα. Βάση παραμένει πάντα ή ούσία και στό επίπεδο της ούσίας κρίνονται μακροπρόθεσμα οί μάχες για την ανανέωση της τέχνης, για την διατήρηση ή ενίσχυση του αντισυμβατικού χαρακτήρα της.

Η συμβατική λοιπόν σημασιόδοτηση της ρεαλιστικής γλώσσας, δέ δάξει έμπόδια για μία ποίηση αντισυμβατική, δηλ. πρωτότυπη, και ταυτόχρονα μπορεί νά προσφέρει λύσεις στό κεντρικό ζήτημα της επικοινωνίας του κοινού με την ποίηση.

Άς σκεφτούμε έδω, πως άκριδώς ό νεορεαλιστικός χαρακτήρας του μεταπολεμικού ιταλικού κινηματογράφου αποτελεί τή βάση της πρωτότυπης άξίας του και πως πάνω σ' αυτή την κοινή βάση του ρεαλισμού αναπτύχθηκε έλεύθερα τό ύφος των πίο σημαντικών Ιταλών σκηνοθετών, ιδιαίτερο πάντα στον καθένα. Όσο κι αν ό κινηματογράφος άπ' την ίδια την φύση του αποδιώχνει την ιρασιοναλιστική και άφηρημένη γραφή, σέ αντίθεση με την ποίηση που από αίτιες συναφείς πάλι προς τό είδος όλισθαίνει εύκολότερα σέ μία τέτοια γραφή, τό παράδειγμά του ίσχύει και για την

ποίηση, γιατί ό ρεαλισμός, όπως όλα τά μεγάλα καλλιτεχνικά κινήματα, είναι καθολική δυνατότητα της τέχνης – τελικά ή μιά άπ' τίσ δυό που υπάρχουν, ως σήμερα.

Ύπηρχε λοιπόν, πριν 35 τουλάχιστον χρόνια, όση περίπου κι ή πνευματική ήλικία της μεταπολεμικής μας ποίησης, ή δυνατότητα αυτή. Άλλά για λόγους που θίγονται πίο πάνω δεν χρησιμοποιήθηκε.

Σήμερα έφτασε ίσως ό καιρός ν' αναρωτηθούμε μήπως πήραμε λάθος δρόμο, πετώντας τόσο εύκολα σ' άχρηστα τή ρεαλιστική γραφή.

Προσωπικά, δεν είμαι καθόλου βέβαιος, αν στην μακροϊστορία της ποίησης τουλάχιστον, τό σουρεαλιστικό σύστημα έκφρασης που είναι ή άπώτερη πηγή και του μεταπολεμικού ποιητικού στύλ στον τόπο μας, θά καταγραφεί ως θετική κατάκτηση ή απλά ως ιστορικά αναπόφευκτη φάση ή «παραδρομή» με περισσότερα πλύν παρά σύν, αφού με τό σύστημα αυτό μετατοπίστηκε τό κέντρο της καλλιτεχνικής άπεικόνισης άπ' τό ζωτικό συλλογικό χώρο στην ιδιωτική περίπτωση, άπ' την ούσία στην φόρμα κι άποδυναμώθηκε σοβαρά ή κοινωνική δραστηριότητα της τέχνης.

5. Οί πρώτοι μεταπολεμικοί ποιητές έκφραστικά αίχμάλωτοι οί πίο πολλοί στό χρόνιο ιρασιοναλιστικό σύνδρομο, παρ' όλο που άναγκάστηκαν άπό την πραγματική φύση του ύλικού τους νά τό «έκλογικεύσουν» άρκετά, δεν θά μπορέσουν ίσως νά άποδεσμευτούν άπ' αυτό ποτέ – κι αν τό θελήσουν.

Τό σύνδρομο αυτό ένσωματώθηκε πία στην άνεση και στή δύναμη της συνήθειας. Οί νεώτεροι όμως κυρίως νέοι ποιητές, έδωσαν και δίνουν σημαντικά δείγματα άλλαγής, εισάγοντας, έστω με αναπόφευκτες αντιφάσεις, ταλαντεύσεις κι επιδράσεις άπό την κυρίαρχη έκφραστική, μία γλώσσα ρεαλιστική, την «κοινώς όμιλουμένη», άρα *συμβατικά σημασιόδοτημένη* γλώσσα.

Χρειάζεται νομίζω νά ένθαρρύνουμε άπό τώρα αυτή την ουσιαστικά άνανεωτική στάση τους, τονίζοντας τή βαθύτερη έπαναστατική, θά έλεγα, άξία της, γιατί κλονίζει την κυρίαρχη εικόνα μιάς ιρασιοναλιστικής στή βάση ποίησης – tabu και στή θέση της «άγνωστης» για τό πλατύ κοινό γλώσσας, άρθρώνει μία γλώσσα νοητή. Κι αυτό δεν είναι απλά μία άλλαγή στό «τυπικό» της ποίησης, αλλά και στό ουσιαστικό της υπόστρωμα, καθώς μία όργανική άλλαγή στην έκφραση αντιστοιχεί σχεδόν πάντα, σέ μία σημαντική άλλαγή στην ούσία ή και αντίθετα. Προτείνοντας – και ένθαρρύνοντας – μία ρεαλιστική γραφή για την κοινωνικά και συνάκλουθα πολιτικά προσδιορισμένη ποίηση, τελικά δεν κάνουμε τίποτα περισσότερο ή λιγότερο άπό τό νά υποδείχνουμε τό *όργανικό έκφραστικό αντίστοιχό της*, που για λόγους πολλούς και γνωστούς καθυστερεί νά τό άναγνωρίσει άκόμα.

Τό θέμα είναι σημαντικό και πολύπλευρο και φυσικά δεν μπορεί νά έξαντληθεί έδω: Τά παραπάνω, άς θεωρηθούν ως άπλή συμβολή στή βασική έρευνά του, και σαν έρεθισμός νά τή συνεχίσουν και νά την επέκτείνουν κι άλλοι. Έδω και πάρα πολλά χρόνια, έχουμε δεχτεί σχεδόν άναντίρρητα την άποδυναμωση, κάποτε και την άπορρόφηση, της κοινωνικής προβληματικής που είναι τό ύλικό και τό έδαφος της κοινωνικής και πολιτικής ποίησης, άπό σουρεαλογενή κρυπτική γλώσσα. Μήπως ήρθε ό καιρός της αντίστροφης μέτρησης, ό καιρός της ρεαλιστικής γραφής; Ήδη άπό τό 1934 άκόμα στό λόγο του στίς Βρυξέλες, ό Μπρετόν, είχε περίπου θέσει τό έρώτημα. Άπάντησε μ' ένα *άξιωματικό «όχι»*¹². Όμως, ή αντίφαση, «κοινωνική ανταπόκριση της ποίησης και σουρεαλισμός» – παρ' όλη τή μετέπειτα «έκλογικεύσή» του – αντίφραση που ό Μπρετόν την είχε συνειδητοποιήσει δραματικά¹³, παραμένει.

1. Π. ΘΑΣΙΤΗΣ: 'Ο έρημητισμός στην ποίηση, «Γύρος στην ποίηση». Θεσσαλονίκη 1966, σσ. 32-34 δπου και σχετικές παραπομπές.

2. ΑΡΗΣ ΔΙΚΤΑΙΟΣ: 'Η έλληνική ποίηση της τελευταίας τριακονταετίας «Θεωρία ποιήσεως». Άθήνα 1962, σσ. 16 και 23. Α. ΑΡΓΥΡΙΟΥ: α) Είσαγωγή στή μεταπολεμική ποίηση. «Άνθολογία μεταπολεμικών ποιητών». Άθήνα 1957, σσ. η-ιε, β) 'Η πρώτη ποιητική μεταπολεμική μας γενιά, «Νεοελληνικός Λόγος». Άθήνα 1974, σσ. 109-126.

3. Γ. Π. ΣΑΒΒΙΔΗΣ «Κ. Γ. Καρυωτάκης – Ποιήματα και Πεζά», Άνατύπωση Γ'. Άθήνα 1978. 'Ο Γιώργος Σαββίδης που έπιμελήθηκε αυτή τή σημαντική έκδοση άνιχνεύει με ύπομονή και κόπο συγκεκριμένες ούσιαστικές επιδράσεις του Καρυωτάκη στό έργο του Σεφέρη και του Ρίτσου και ύπογραμμίζει την προδρομική, αλλά άποσιωπημένη σημασία του έργου του για τή

νεώτερη και νεώτατη ποίησή μας. Άκόμα, φαίνεται νά άναγνωρίζει πως την κατάλυση της έλληνικής λογοτεχνικής παράδοσης που κήρυξε ό 'Υπερρεαλισμός, την «εναγγελίστηκε» «πρώτος άπό κάθε Έλληνα λογοτέχνη ό Καρυωτάκης στή έλεγεία και Σάτιρες» και σημειώνει πως «μέ πρωτεργάτη δέβαια τον Καβάφη» ό Καρυωτάκης συνέβαλε άποφασιστικά και στή «γλωσσική άποδέσμευση άπό τή λογοτεχνική δικτατορία του άδιάλλαχτου και ήδη συμβατικού δημοτικισμού» (βλ. είσαγωγή σσ. ν-να και νδ).

4. Α. ΑΡΓΥΡΙΟΥ: παραπομπή (π) 2α σελ. η' ΑΡΗΣ ΔΙΚΤΑΙΟΣ: π. 2, σ. 20

5. Α. ΑΡΓΥΡΙΟΥ: π. 2α, σ. ι

6. «ΣΥΝΕΧΕΙΑ», Άθήνα Ιούνιος 1973, τεύχος 4, σσ. 172-179: 'Η νεοελληνική πραγματικότητα και ή πεζογραφία μας (σνζήτηση).

7. Α. ΑΡΓΥΡΙΟΥ: π.2β, σσ. 110-111 και 126. Δ. ΜΑΡΩΝΙΤΗΣ: «Ποιητική και πολιτική ήθική», Άθήνα 1976, σ. 20.

8. Α. ΚΑΡΑΝΤΩΝΗΣ: «Είσαγωγή στή νεώτερη ποίηση», Άθήνα 1958

9. Α. ΑΡΓΥΡΙΟΥ: π. 2, σσ. ιδ-ιγ.

10. Π. ΘΑΣΙΤΗΣ: Κοινωνικοί προσδιορισμοί στην ποίηση π.1, σσ. 48-58

11. Π. ΘΑΣΙΤΗΣ: π.1, κυρίως σσ. 29-32

12. Π. ΘΑΣΙΤΗΣ: Σχόλια σέ μία είσαγωγή, π.1, σ. 17.

13. «... τό δεύτερο πρόβλημα που αντιμετώπιζουμε άφορά την κοινωνική μας δράση, δράση που για μās κατευθύνεται άπό τό διαλεκτικό ύλισμό και που δεν μπορούμε νά την άποφύγουμε, στό βαθμό που θεωρούμε πως ή άπελευθέρωση της ανθρωπότητας άποτελεί άπαραίτητη προϋπόθεση για την άπελευθέρωση του πνεύματος και πως δεν μπορεί νά έλθει παρά μόνο με την προλεταριακή επανάσταση». – Βλ. Georges Hugnet, Είσαγωγή στό «Petite anthologie poetique du surrealisme» Παρίσι 1934, σ. 41.

ΔΗΜΗΤΡΗ ΧΑΤΖΗ

Ο ΘΕΙΟΣ ΠΟΛΥΚΡΑΤΗΣ
ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΥΓΚΑΝΤΑ

Μυθιστόρημα

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

ΠΑΡΕΝΘΕΣΗ — ΗΓΟΥΝ ΙΝΤΕΡΜΕΔΙΟ

ΒΙΒΛΟΣ ΓΕΝΕΣΕΩΣ

(—ἀναδρομικαί τινες σελίδες ἐκ τοῦ πανθέου τοῦ ἐλληνικοῦ λίμπρο ντ' ὄρο).

Οταν ἔγινε ἡ ἱστορία τοῦ Βασιλείου Παρμενίδη μέ τῆ ναυτιλιακῆ του ἐπιχείρηση καί τῆ νομίσανε γενικῶς πῶς ἦταν ἐξυπνο κόλπο του, δέν παραλείψαμε νά τό σημειώσουμε, πῶς πολλοί θυμήθηκαν τότε τόν Κυργιάννη τόν Παρμενίδη, δυό χρόνια πρωτύτερα πεθαμένον.

Ὁ Κυργιάννης αὐτός, ὁ πατέρας ὁ δικός του, ἔκανε ὄλη τῆ μεγάλη περιουσία του χωρίς στιγμή νά τό 'χει κουνήσει ἀπό τήν στοά Πάπου τῆς ὁδοῦ Σοφοκλέους, ἀπέναντι στό Χρηματιστήριο, δίπλα στίς Τράπεζες πού 'τανε γύρω. Μικρός ἀπόγονος τῶν παλιῶν, μέγας ἀργότερα πρόγονος τῶν νεότερων, τῶν ἀκατάλυτα ἀνανεούμενων ἀεριτζήδων αὐτοῦ τοῦ τόπου, δέν ἀσχολήθηκε ποτέ του μ' αὐτό πού λέμε δουλειά, τήν παραγωγή, τήν κατασκευή, τήν ἐπιστήμη ἢ τό ἐμπόριο. Ἀπόμεινε ἔτσι νά τόν θυμούνται, κάτι σάν ἄγαλμα ἀμετακίνητο ἐκεῖ στήν εἴσοδο τῆς στοᾶς, μέ τά μικρά του κι ἀτροφικά ποδαράκια του ἀπό χρυσάφι, μέ τά σαράντα μισόκλειστα γυάλινα μάτια του καί τά σαράντα κρεμάμενα πῆλινα χέρια του, κάτι σάν σύμβολο, πές, τερατόμορφο, ἀπ' τίς παλιές βιβλικές εἰκόνες τοῦ Μαμωνᾶ καί τοῦ Βάαλ, νά στέκεται πάντοτε ἐκεῖ, γιά τό δικό του μερίδιο ἀπ' τήν δουλειά, τήν προσπάθεια ἢ τήν ἀνάγκη τῶν ἄλλων — εἶδος διόδια πού θά πλήρωναν.

Ἦταν ἓνα καφενεῖο ἐκεῖ, καφενεδάκι — μιά τρυπούλα, μέ τῆ φουφού τῆς στό βάθος — τά καρβουνάκια — πέντε μπρίκια, δυό ντουζίνες φλιτζάνια ἀπό κείνα τά χοντρά, λίγα ποτήρια καί πεντέξη δίσκους — τούς τενεκεδένιους μέ τό χερούλι πού τούς βρίσκεις ἀκόμα. Ὁ φουκαράς πού τήν εἶχε, ἔκανε καί τόν ταμπή καί κουβαλοῦσε ὁ ἴδιος καί τούς καφέδες στά γραφεῖα καί τά μαγαζιά τῆς στοᾶς. Παραἔξω, στό δρόμο, δέν ἔβγαине, ἀπό τότε πού τοῦ χύσανε μιά φορά τούς καφέδες οἱ θιαστικοί τῆς ὁδοῦ Σοφοκλέους καί παραλίγο νά τοῦ σπᾶσουν καί τά φλυτζάνια. Τό καλοκαίρι ἀγόραζε καί λίγες γκα-

ζόζες, ἀπό κείνες τίς παλιές πού 'χαν μιά μπίλια γιά βούλωμα — ὅπως ἔχουνε τώρα κάποια μουκάλια τοῦ οὔισκυ καί βασανίζουν τούς νεοφώτιστους τοῦ ἔθνικοῦ μας πιτοῦ. Ἐβγαζε καί τρία σιδερένια στρογγυλά τραπεζάκια στήν εἴσοδο, κολλητά στόν τοῖχο νά μήν ἐμποδίζουν τήν κίνηση. Καφενεῖον ὁ Τυμφρηστός, ἐπειδή 'τανε Καρπενησιώτης, παραπλανημένος στήν Ἀθήνα, νά νοσταλγεῖ τά βουνά του καί νά κοιμᾶται καί μέσα στό καφενεῖον — ὅπως κοιμόνταν οἱ Ἡπειρώτες μέσα στούς φούρνους — τώρα γίναν ἠλεκτρικοί καί χωρίς Ἡπειρώτες.

Τό ἓνα ἀπ' αὐτά τά τρία τραπεζάκια τό 'χε ὁ Κυργιάννης ὁ Παρμενίδης συμφωνημένα δικό του, σαράντα χρόνια περίπου, δίνοντας κάτι τήν κάθε πρώτη τοῦ μήνα σ' αὐτόν τόν ἔρημο Τυμφρηστό νά τοῦ τό κρατάει λεύτερο τό πρωῖ — μέ τό παρδόν δηλαδή, κάτσε καλύτερα σ' ἄλλο... Καί σαράντα περίπου χρόνια κατέβαινε γι' αὐτό τό δικό του τραπέζι, ἀπό τό πρωῖ, πολύ πρωῖ, κάθε πρωῖ, πλὴν Κυριακῆς καί τῶν ἑορτῶν τῶν μεγάλων. Τό σπίτι τους ἦταν κάπου ἐκεῖ πρὸς τήν πλατεία Κυδαθηναίων — χαμηλότερα, ἀνάμεσα Πλάκα — Μοναστηράκι, πού κατοικοῦσαν οἱ μικροί νοικοκυραῖοι τῆς παλιάς Ἀθήνας, περιβολάρηδες κι ἀμαξάδες τό πλεῖστον, σύμφωνα μέ τόν ξένο περιηγητῆ τοῦ καιροῦ. Τέτοιος ἦταν κι ὁ δικός τους ὁ πατέρας — περιβολάρης μονάχα — μ' ἓνα μικρό χτηματάκι πού 'χε κι αὐτός στά Πατήσια. Ἀγόρασε κάποτε κι αὐτό τό σπίτι, πῶς μέσα, νά βρίσκεται, ἔλεγε, μόνο, γιά τά γεράματα — δέν τό κατοικοῦσαν τότε μήτε τό νοίκιαζε σέ κανέναν. Καί βρισκόταν. Παραπάνω ἀπ' τήν πλατεία, ἀνεβαίνοντας πρὸς τό Σύνταγμα καί τ' Ἀνάκτορα, κατοικοῦσαν οἱ καλύτεροι νοικοκυραῖοι, οἱ παλιοὶ σπουδαῖοι κι οἱ πλούσιοι — ὅπως τά λέει κι ὁ Καμπούρογλου. Πέρα ἀπό κεί ἀπλωνόνταν οἱ γειτονιές τῆς μικρῆς τοτινῆς Ἀθήνας, φτωχές, ἀφώτιστες, διψασμένες, μέσ τήν αἰώνια λάσπη καί τήν αἰώνια σκόνη τῶν ἄστρωτων δρόμων τους. Σέ μερικούς ἀπ' αὐτούς

περνούσαν στριγγλίζοντας στόν κατήφορο, άγκομαχώντας και σταματώντας καμιά φορά στόν άνήφορο, τά λίγα τράμπου κυκοφορούσανε στίς μονές τους γραμμές - τής Κολοκυνθοῦς άπ' τήν Ίπποκράτους ή τής Κυπέλης γιά τό Παγκράτι, πού τέλειωνε τότε λίγο πίο πάνω άπ' τόν "Άγιο Σπυρίδωνα - τό Βατραχονήσι μέ τό ρέμα του - και τούς τζαμπατζήδες κρεμασμένους στίς σκάλες γιά νά πηδάνε και ν' ανεβαίνουνε πάλι, χωρίς κανέναν ποτέ νά σκοτώνεται, έτσι σιγά πού πηγαίναν. Δέν είναι σκοπός μου νά πώ περισσότερα γιά τήν Άθήνα τήν τοτινή και τίς γειτονιές της. Θέλω μονάχα νά πώ πώς άπό κει προερχόταν κι αυτός.

Γυρίζοντας σώς άπ' τή μικρασιατική έκστρατεία - πέντε χρόνια στρατιώτης στά διάφορα μέτωπα, άπό τήν Μακεδονία ως τόν Σαγγάριο, θρήκε τόν γέρο του νά 'χει πεθάνει - δέν τό 'ξερε - πέθανε σέ λίγο κι ή μάνα τους. Μπορούσε νά μείνει μέ τό μικρό τους τό χτήμα - τό μαγκανοπήγαδο, τ' άλογο και τά σύνεργα του πατέρα του, τό κάρο και τ' άμαξάκι μέ τά πλουμιστά του τά χάμουρα - χάντρες πολλές γιά τό μάτιασμα, γαλάζιες και πράσινες και κουδουνάκια στή λαιμαριά - μερακλής άνθρωπος όπως ήταν - και κουβαλούσε μ' αυτό, καμαρωτός άπό τά χαράματα, τά φρέσκα λαχανικά στό μανάβικό του. Τό 'χε άνοιξει λίγο πίο κάτω άπ' τό σπίτι τους - τό παλιό - και τό προόριζε γιά τό γιό του, δηλαδή γι' αυτόν. Αυτός τό χτήμα, ό γιός τό μανάβικο ή και τ' άνάποδο άργότερα, όσο θά γέραζε.

★

Όταν ό καιρός τής μεγάλης άναστάτωσης πού άκολούθησε τήν καταστροφή. Ή άταξία κι ή άβεβαιότητα βασιλεύαν παντού, στήν οικονομία, τήν κοινωνία, τό κράτος - ήταν τό χάος. Ένάμισι εκατομμύριο άνθρωποι έρχόνταν τώρα νά θροῦνε στέγη, δουλειά, ζωή στήν Ελλάδα, δίπλα στους άλλους, τους ντόπιους, μέ τή δική τους ως τώρα μικρή και στερημένη ζωή τους - παπαδιαμάντικη - και θολεμένους μέ κάποιο τρόπο μέσα σέ αυτήν. Οί ξεριζωμένοι αυτοί Μικρασιάτες είχανε ζήσει στόν τόπο τους καλύτερα άπ' τους Έλληνες τής Ελλάδας, ήταν πίο πολιτισμένοι άπ' αυτούς, πίο γραμματισμένοι, πίο κοινωνικοί κι ήτανε καλύτεροι νοικοκυραίοι και καλύτεροι γεωργοί. Ξέρανε νά δουλέψουν - φέρανε καινούργιες καλλιέργειες - ξέρανε νά φάνε - οί γυναίκες τους φέρανε καινούργια φαγητά και γλυκίσματα - και ξέραν και νά γλεντήσουν μέ τ' ανατολίτικα έλληνικά τους τραγούδια, τά οῦτια, τά σάζια τους και τ' άλλα πολλά και διάφορα μουσικά τους όργανα. Και ξέρανε και ν' αγαποῦν τίς γυναίκες αυτοί - μερακλήδες - γιαθρούμ έσύ - πού κι αυτές τό ξέρανε - γαλιάντρες, γαλίφες - σκότωμα μέ δίκωπο μαχαίρι... Για τήν ώρα, δυστυχώντας, κρυώνοντας, διψώντας και πεθαίνοντας σωρηδόν σαν αιχμάλωτοι άπό στερήσεις, δυσεντερίες και άλλες μολύνσεις μέ τίς παράγκες τους, ζούσανε ξεχωριστά άπό τους άλλους, πού τους θλέπαν ακόμα σαν ξένους. Πότε θ' άφομοιωθοῦν, θά συγχρωτισθοῦν, θά συγχωνευτοῦν; Στή Μακεδονία μέ τίς μαζικές τους εγκαταστάσεις - σέ δικά τους και κει και ξεχωριστά χωριά - άλλαζε ή σύνθεση του πληθυσμού, άλλαζε ή ζωή. Μέ τήν ανταλλαγή των πληθυσμών πού συμφωνήθηκε άμέσως ύστερα - θηριώδη πράματα, έτσι πού τά 'γραψε κι ή Έλλη Άλεξίου - φεύγαν οί Τουρκοί, άλλαζε ή ζωή και κει. Ή άπαλλοτρίωση των τσιφλικιών πού 'κανε ή επανάσταση, άνάτρεπε άπό τά θάθρα της τίς παλιές συνθήκες τής άγροτικής οικονομίας. Τά τσελιγκάτα τής πατροπαράδοτης μεγάλης νομαδικής κτηνοτροφίας καταστρεφόνταν γιά πάντα. Μιά Άγροτική Τράπεζα θά χρειαζόταν νά γίνει γιά τά εκατομμύρια των νέων μικρών κληρούχων - όπως κι έγινε σέ λίγο.

Ή Άθήνα μεγάλωσε ξαφνικά κι αυτή μέ τους προσφυγικούς συνοικισμούς πού γινήκαν, άλλου παράγκες, άλλου

παραπήγματα, άπό τήν άκτή Θεμιστοκλέους στόν Πειραιά ως τους πρόποδες του Ύμητου. Όλα άλλαζαν. Ή μικρασιατική καταστροφή - πέρα άπ' τήν καταστροφή - γινόταν έτσι ένα όριο. Κάτι τέλειωνε, κάτι θ' άρχιζε. Τέλειωνε ή παλιά ζωή - τί μπορούσε νά πει κανέναν γι' αυτό πού θ' άρχιζε;

Και μπορούσε ώστόσο νά πει. Μπορούσε δηλαδή μέσα σέ κείνο τό χάος νά τήν ιδεί τήν καινούργια δύναμη πού σαν κόκκινη κλωστή τά 'δενε δλα σιγά-σιγά, μυστικά, μέσα στό νέο πού θ' άρχιζε, πού άρχισε κιόλας. Ήταν τό Χρήμα. Τό 'χε γνωρίσει κι άλλες φορές ή Ελλάδα και πριν και μετά τήν άπελευθέρωση - και πάντα σταμάτησε, κόπηκε κάπου, ξανάρχισε, ξανακόπηκε, χωρίς ολοκλήρωση, έτσι πού ό τόπος άπόμεινε άγροτικός ως τά τότε, παράδικος, θουνίσιος, ανατολίτικος, όπως έρχόταν άπ' τήν Τουρκία, όπως έρχόταν άπ' τό μεσαιώνα: «Ή καθ' ήμās Άνατολή»...

Τό χρήμα, λοιπόν. Και ξαναρχότανε τώρα μέ τήν μορφή του τήν τελική πού 'παιρνε πιά στήν Ευρώπη, σ' όλον τόν κόσμο μετά τόν πόλεμο. Αυτό θά τήν κινούσε και δώ τήν αγορά πού μεγάλωνε, αυτό θά πρόφταινε τίς άνάγκες πού πλήθαιναν, μεγαλώνοντάς τες γιά νά μεγαλώνει και κείνο μαζί τους. Αυτό θά τήν όργάνωνε και θά τήν όριζε τήν τάξη πού θά 'θγαινε μέσ άπό τό χάος. Οί πρώτες μεγάλες ξενικές εταιρίες, ή Ούλεν γιά τό νερό, ή Πάουερ γιά τό ρεύμα, κάναν τήν εμφάνισή τους σέ λίγο. Ο Μποδοσάκης, μικρασιάτης κι αυτός, θεμελίωνε τίς πρώτες μεγάλες του επιχειρήσεις μέ τους χιλιάδες άνέργους, πού παρακαλούσανε νά δουλέψουν μισοτιμής. Τό παλιό τραπεζιτικό σύστημα, καταθέσεις και μικροπιστώσεις γιά τους μικρούς νοικοκύρηδες ως τά τότες, άχρηστευόταν. Τό Κεφάλαιο γύριζε άργά τίς κεραίες του πάνω στίς νέες συνθήκες. Ή κλωστή.

★

Ό νέος πού έρχόταν άπ' τόν Σαγγάριο δε μπορούσε βέβαια νά σκέφτεται τέτοια πράματα, πού και σοφοί και σπουδαίοι δέν θά μπορούσαν νά τά συλλάβουνε τότε, έτσι πού τά λέμε σήμερα εμείς κοιτάζοντάς τα στρογγυλεμένα μέσ τόν καιρό. Κατάλαβε μόνο - τό 'νιωσε, πρέπει νά ποῦμε καλύτερα - πώς ό καιρός των περιθολάρηδων στά Πατήσια - όπου πάει ό δρόμος ίσια - των ώραιων μικρών τους δίτροχων μέ τίς πράσινες ρόδες, τό πέτσινο κάθισμα μπρός και τά καλάθια τους, τά καρπούζια τους πίσω, είχε περάσει. Δέν είχε όρεξη καμιά νά τό δουλέψει τό χτήμα - νά δουλέψει στό χτήμα κι αυτός. Και τό 'νιωσε ακόμα πώς είχε περάσει ό καιρός και τής παλιάς Άθήνας μαζί - οί γειτονιές της πού λέγαμε, μέ τά μικρά μονόροφα σπίτια τους, τους βασιλικούς και τίς γαζίες τους στά παράθυρα, δίπλα στήν αϊγινίτικη στήλη νά ιδρώνει, τίς κληματαριές τους κάποτε μπροστά τους, τά μακαλικά της μέ τά λιγοστά τους τρόφιμα - τσιγάρο, καφέ, ποτάσα και λουλάκι - τ' άπορρυπαντικά και τ' άλλα ξερά τους χταπόδια νά κρέμονται άπ' τό ταβάνι, τ' άλλα γιά κάρβουνα και दादी μέ δυό βαρέλια ρετσίνι, τ' άλλα κερμάδες μέ τά παιτόνια και τίς θιτόριες, πού, μέ τ' άλλα κέντρα γιά τους άρχόντους και τίς κυράδες στην κεντρικά και τό Φάληρο - στήν Ταραντέλα και του 'ρθε τραπέζι - ξέρανε κι όλους τους δρόμους, όλες τίς εκκλησιές γιά τους γάμους ή τά μνημόσυνα και τους ξέραν κι όλους τους γιατρούς γιά τους λοιπούς επιβάτες τους - οί αναρίθμητοι πλανόδιοι πουλητάδες, μανάβηδες, ψιλικατζήδες, ψαράδες - ώχ τά πόδια... - άσ' - τακοί - οί άλλοι πλανόδιοι μέ τίς άπίθανες πραμάτειες πού τελαλούσαν άπ' τά χαράματα - καστανόχωμα, κοκκινόχωμα, όπτσα - πού θά 'θελε νά 'ναι άλατόπισσα - ρίγανη, μέ τό χυδαίο ύπονοούμενο στήν άντιφώνηση τ' άλλουνοῦ - στάμνια - οί κανταδόροι τής νύχτας - κάτω εις τή έρημο τόν τάφον μου έσκαψαν διά νά ταφώ, διά νά ταφώ - οί κουτσαβάκηδες μέ τό ζωνάρι και τά ψηλά τους τακούνια - τής φυλακής τά σίδερα

είναι για τούς λεθέντες – Πλάκα, Ψυρρή, τά Παραπήγματα παραπέρα και τά λοιπά, πού δέν τούς εξάλειψε όλοτελα ό φοβερός Μπαϊρακτάρης, πού τούς έκούρευε κιόλας – άπαγορεύεται νά γίνεται σήμερα – όλα περάσαν αυτά. 'Η 'Αθήνα τού πατέρα του, ή 'Αθήνα πού 'χε γνωρίσει κι αυτός προτού φύγει. Τό τέλος τής μικρής μας πόλης. Κι ήταν μαζί περασμένα, καταδικασμένα για πάντα κι αυτά πού μέναν άκόμα κι άντιστεκόνταν και τόν πηγαίνανε τόν παλιό τους τό δρόμο μέ τήν παλιά τους περπατησιά.

Χωρίς περισσότερο νά σκεφτεί, τό 'κλεισε τό μανάβικο τού πατέρα του και πούλησε σέ λίγο και τό γλυκό κτηματάκι πού κληρονόμησε στά Πατήσια μαζί μέ τό σπίτι πού 'χαν εκεί. Τά σύνεργα, τ' άλογα, τό κάρο και τ' άμαξάκι πουληθήκαν όλα κι αυτά μάνι-μάνι σέ κάποιον Γιώργη άπ' τά Σπάτα, συγγενή τής γυναίκας τού κατοπινού του συνέταιρου και συμπέθερου – πού θά τούς γνωρίσουμε καλύτερα και τούς δυό στή συνέχεια τής ιστορίας μας. Πήρε τή μάνα του και τόν μικρό Πολυκράτη και πήγαν νά ζήσουν σέ κείνο τό σπίτι πίο μέσα, φτωχικό, ταπεινό και τόσο σαράβαλο πιά, πού χρειάστηκε άρκετά μερεμετίσματα να τού κάνει. "Όταν τέλειωσε και μ' αυτά, γύρισε άπάνω τά μάτια του κατά τούς δρόμους πού κατοικούσαν οί πλούσιοι, όπως γυρνάς τό κεφάλι σου και τό κοιτάς άπό κάτω άπρόσιτο κάστρο – τής Μονεμβασιάς άς πούμε – στραβώνει ό λαιμός σου – αυτός χαμογέλασε: – Θά τά πούμε και μέ σās... Σέ λίγο...

★

Τόν καιρό πού ή νικημένη τους στρατιά ύποχωρούσε κυνηγημένη, διαλυμένη, περνώντας μέσ άπό χωριά τών Τούρκων πού τά 'καιγαν κι άπ' τών 'Ελλήνων πού τρέχανε πίσω τους νά φτάσουν στή θάλασσα και «ήν ιδείν τούς άνθρώπους ως άκυβέρνητα σκάφη» σέ όλον εκείνον τόν άπέραντο χώρο, άπ' τό Σαγγάριο και τόν Πόντο ως τή θάλασσα – αυτός εκεί πρωτογνώριζε τήν ήδονή τής άπόκτησης, τήν παλικαριά τής άρπαγής και πρωτομάθαινε έτσι μαζί και τήν κατοπινή καταφρόνια του για τόν άνθρώπινο πόνο, για καθετί πού σχετίζεται μέ τ' άνθρώπινο πλήθος. 'Αρπαξε, έκλεψε κι άπό Ρομιούς κι άπό Τούρκους, έκβιάζοντας μισοπεθαμένους άνθρώπους, έξαργυρώνοντας άκριβά τή μικρή βοήθεια πού τού ζητούσαν, όπου τό βρήκε – κάπως έτσι πού τά 'ξερε και τά 'λεγε τότε κι ό Μυριθήλης, ό λαμπροστόλιστος στήν άρχή όπου τά μάσησε άργότερα, για νά πεθάνει πνιγμένος μέσα στήν άχαρη δόξα και τήν άπέραντη δυστυχία. Κι όταν οί άλλοι συνάδελφοί του πετώντας και τά ντουφέκια τους για νά μπορούν νά τρέχουν πίο γρήγορα, μέ τούς έπίδεσμούς στό κεφάλι, τά σπασμένα χέρια και τίς πατερίτσες τού έπαινε τυφλά τόν άπελπισμένο τους δρόμο, μαζί μέ τούς πρόσφυγες πού κουβαλούσαν τα παιδιά τους – αυτός, κατάγερος κι άγρυπνος, μέ τό νύχτωρο λαδωμένο και πάντα γεμάτο, αλλάζοντας νύχτα μονάδα, έκανε μαζί τους τό «οϊκία» έμίζοντας τίς δυό μικρές σακκούλες χρυσά, συμμένες στόν κόρφο του. Στή Σμύρνη πιά τούς έπαινε νά τίς κάνει τρεις. Λίρες, σταυροί, δαχτυλίδια και φίτεςς ήτανε μέσα. Κι ήταν μαζί και κάποιες χρυσά, κάμποσα δόντια, μέ τήν έπίδεξια ξιφολόγχου έκλήμένα άπό τά στόματα τών νεκρών – πού δέν τρέφονται βέβαι πιά – και πού πρέπει γρήγορα νά ξεκολληθουν και μέ άλλα δόντια μαζί μερικές φορές, γιατί όπου νά φτάνουν και δώ οί καθαάρηδες τού Κεμάλ...

Τά μέτρησε, τά λογάρισε, γυρνώντας πιά στήν 'Αθήνα, τά ξαναμέτρησε. 'Εξαργυρώνώντας τα σιγά-σιγά και προσεχτικά, πρωτομάθαινε και τίς τιμές τους γι' αυτά και μελετούσε και τούς άνθρώπους πού κάνουν αυτή τή δουλειά – τήν

τεχνική τού επαγγέλματος, τή ληστρική τακτική του. Συμμεζεύοντας τα μαζί μ' αυτά τού πατέρα του, κατέθηκε πιά κι έγκαταστάθηκε στήν είσοδο τής στοάς Πάπου. 'Αργυραμοιβός – σαράφης. Και τοκιστής – τοκογλύφος. Χωρίς έπάγγελμα δηλωμένο, χωρίς παγκάρι – τό παλιό σαράφικο παγκάρι μέ τό τζάμι και τά χρυσά, τ' άσημένα νομίσματα νά φαίνοντα μέσα – στό σιδερένιο του τραπεζάκι. "Ένας φιλήσυχος άνθρωπος πού καθόταν εκεί, σά νά τεμπέλιαζε ή νά περίμενε κάποιον. Ταπεινός, μικρός – και δέν ένοχλούσε κανέναν, δέν ζημίωνε κανέναν. Και κανέναν δέν τού 'δωσε σημασία.

Τί τόν οδήγησε εκεί; Τί τόν οδήγησε δηλαδή νά τό νιώσει αυτός τό πού πηγαίναν τά πράματα και νά θελήσει κι αυτός άπό τήν άόρατη εκείνη κλωστή νά πιαστεί;

Περισσότερο άπ' όλους δέν θά 'ξερε αυτός νά τό πει. Κι ό συγγραφέας έπίσης τής ιστορίας αυτής δέν θά 'χε κι αυτός περισσότερα νά μās πει. Δέν τ' αγαπάει τά μακρυνάρια τών πολλών ψυχολογικών αναλύσεων – πού μεγάλη πέραση φαίνεται νά 'χουνε στήν πεζογραφία τήν τωρινή μας, τόσο πού κάποτε χάνεται μέσα σ' αυτές τό αντικείμενο, όπως χάνεται τό παιδί μέ τίς πολλές τίς μαμές. Τά πράματα, νόμιζε πάντοτε αυτός, μιλούνε καλύτερα άπό τά λόγια και καθαρότερα θγαίνουν τά πρόσωπα μέσ άπ' τά πράματα. Είδαμε, λοιπόν, ως τά τώρα πόσο δέν ήταν τής τύχης, δέν ήτανε τής στιγμής και πόσο δέν ήτανε τής ανάγκης αυτό τό ξεκίνημά του. Πώς ήταν δικό του, άπόφασή του παρμένη. Και παραπέρα πηγαίνοντας τήν τήν ιστορία μας θά 'χουμε πάλι νά δούμε – μέσ άπ' τά πράγματα πάλι – πώς έκανε αυτός και τήν κράτηση τήν άπόφασή του, χωρίς ν' αφήσει ποτέ νά τόν ξεγελάσουν και νά τόν βγάλουν άπό τό δρόμο του τά τόσα πολλά κι άντιφατικά και μικρά κι άλλοπρόσαλλα τής ζωής – πού μās διχάζουν έμās.

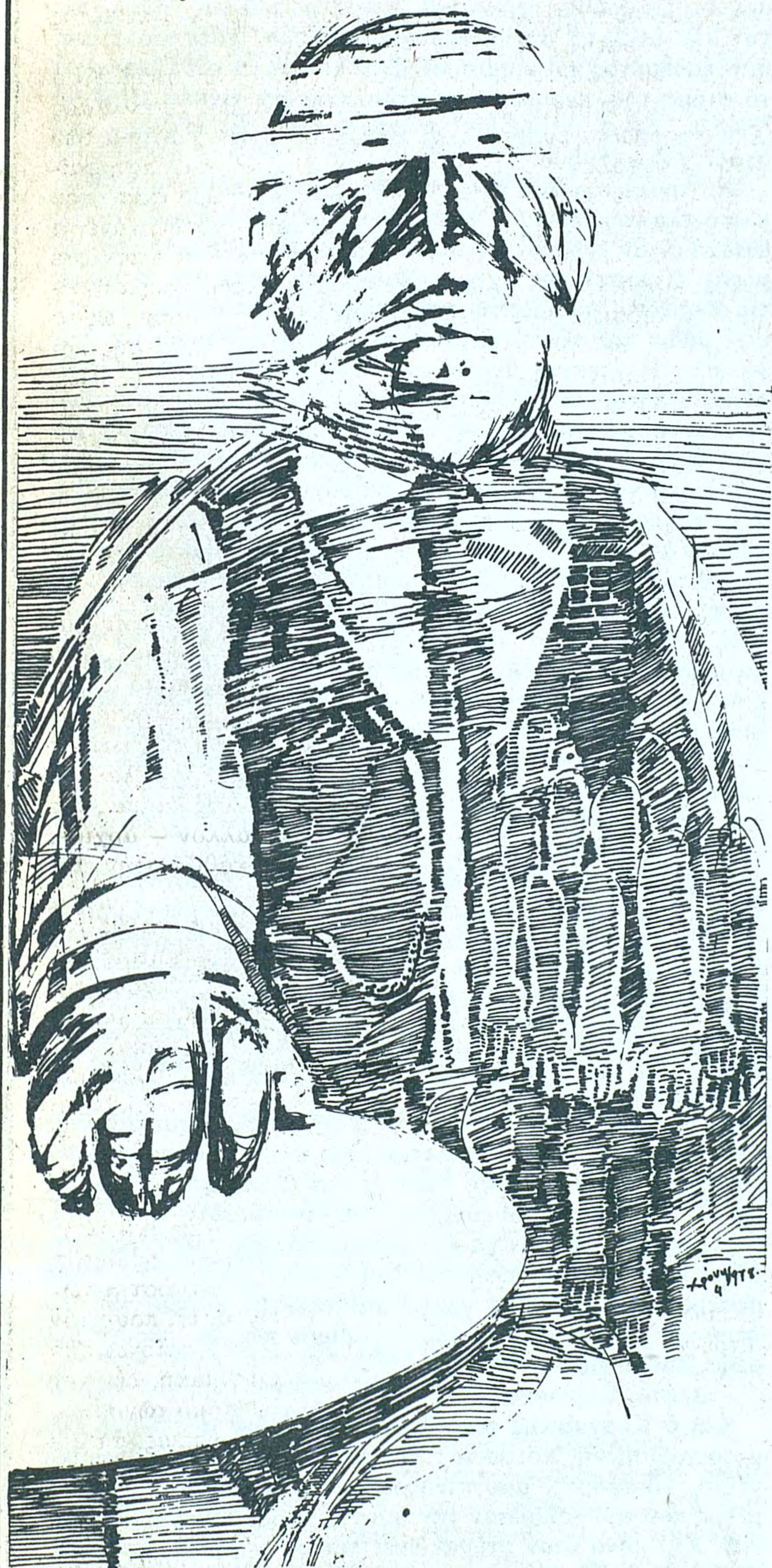
Μέ τά μουστάκια του πού χοντραίναν, μέ τή γενναία φαλάκρα του πού μεγάλωνε καθώς περνούσαν τά χρόνια, μέ τό γιλέκο του πάντα ξεκούμπωτο – φορώντας το και τό καλοκαίρι χωρίς σακάκι – στή δεξιά τσεπούλα τό δίφραγκο τών δυό καφέδων του, στήν άριστερή τό βαρύ ρολόι τού πατέρα του, άπ' αυτά πού γίναν τόπα τής μόδας μαζί μέ τ' άλλα «ρετρό» τής άηδίας μας, για τί φτωχοπράματα τά δικά μας, τής νοσταλγίας μας για ένα πίο γνήσιο περιβάλλον – άρχισε, λοιπόν, άπό τότε, κατέβαινε και στρογγυλοκάθιζε στήν είσοδο τής στοάς, νά πιει τόν πρώτο καφέ του.

"Έτσι πού καθόταν εκεί, αγαθούτσικος, μουστακαλής και κομπολογάτος, ήτανε κάτι σαν ό Πωλόν τοίς μετρητοίς άπό τίς παλιές λιθογραφίες πού στολίζανε τότε τούς τοίχους τών μαγαζιών και βρίσκονται άκόμα σέ καφενεϊα και σέ μπακάλικα χωριών μακρινών, πού δέν τά σάρωσε ό τουρισμός. Κι ήταν άκόμα σά μιά φιγούρα βγαλμένη άτόφια άπό σελίδες τού Καζαντζάκη μας μέ τόν έξιστανσιαλικό τους έπαρχιωτισμό – αν ύπαρχει θέβαια τέτοιο πράμα, πού κι' άπ' αυτό – τί νομίζεις; – δέν παραλείψαμε νά 'χουμε έμεις στήν 'Ελλάδα.

Μά ό άναίσθητος, όπως και τό 'δειξε τόσες φορές, συγγραφέας τής ιστορίας αυτής δέν αγαπάει τίς γραφικότητες. Δέν πιστεύει σέ καμιά γραφικότητα. 'Ο ξυλοσχίστης αυτός, όπως τόν είπα κι άλλη φορά – και κανέναν άναγνώστη τών ταπεινών του γραφτών δέ μπορεί νά τό φανταστεί πόσο τόν λάτρεψα έγώ γι' αυτή του τήν ιδιότητα – δέν παίρνει άπό τέτοια. Καμιά περιβολή γραφική, λαϊκή, παλιακή, δέν τόν συγκινεί. "Άσε την, λέει, νά γοητεύει τόν έθνισμό τών πλουσίων μας και νά ξεγελάει πάντοτε τούς φτωχούς μας, σά μιά ταυτότητα πού δέν έχουν – πλαστή.

★

Οπως σ' όλες τίς παρόμοιες καταστάσεις, ό καιρός εκείνος ήταν καιρός για κάθε είδους συναλλαγές, άρπαγές ευκαιρίες, κομπίνες. Είναι κάτι σαν άρχή, σά νόμος μέσα στήν ιστορία – κι άς τό λένε μερι-

Σχέδιο ΧΡΟΝΗ ΜΠΟΤΣΟΓΛΟΥ

κοί πώς είναι σύμπτωμα μόνο: Τήν ώρα πού οί άλλοι πεθαίνουνε γύρω τής πείνας, εκεί γεννιέται τότε κι ό πλοΰτος. Δέν είναι καρπός τής εργασίας και τής ειρήνης ό πλοΰτος. Είναι λάφυρο πολεμικό – και νά μέ συμπαθάει τοΰ 'Αριστοφάνη ή μεγαλοσύνη.

Έτσι και τότε. Μέσα στην άναταραχή και τή γενική δυστυχία, δάνεια προσφυγικά, όμολογίες τής άποκατάστασης, λεφτά διάφορα, πληθωρικά κι άλογάριαστα, κυκλοφορούσαν παντού. Πολλοί τρέχανε ν' «άρπάξουν τήν καλή» – αυτή τήν περίφημη «καλή» τών Ρομιών – ένα είδος χρυσόμαλλο δέρας – πού κανέναν τελικά δέν τήν άρπαξε, γιατί τήν έχουν άρπάξει αυτοί πού κιόλας τήν έχουν. Έτσι πίστευε ό Κυργιάννης, έτσι τό νομίζει κι ό συγγραφέας μας. Οί άλλοι πού τρέχουνε πίσω της, πότε σπάζουν τά μούτρα τους, πότε κάνουνε κάτι – τά φτωχοπράματα δηλαδή, σά νά μαζεύουν τ' άποφαγώματα – και καλά είναι βέβαια και τ' άποφαγώματα κάποτε, άμα τά 'χεις από τό μαγείρεμα τών άλλων.

Καθόλου δέν τόν νοιάζαν αυτά τόν κατοπινό Κυργιάννη – και τά μαγειρέματα και τ' άποφαγώματα. Σιωπηλός, άσήμαντος, άθέατος εκεί στή γωνιά του, άλλου τό πήγαινε αυτός. Στά θεμέλια. 'Από τότε. 'Επίμονα, προσηλωμένα, πío στέρεος στήν πεποίθησή του από μέρα σε μέρα, πώς κάτι νέο γεννιόταν, γινότανε μέσα στό χάος. Κι έμενε κει μέ τά σίγουρα πού μπορούσε για τήν ώρα νά κάνει, μέ τή μετριότητα εκείνη τήν πάντοτε άνίκητη, όσο τά ξέρει και τά κρατάει τά μέτρα της μέσ τήν ανθρώπινη μετριότητα.

Κάποιοι πρόσφυγες είχαν καταφέρει νά σώσουν τήν τελευταία στιγμή λίγες ντουπίες, κάποιο κομπόδεμα λίρες, κάποιο κόσμημα, κειμήλιο άγαπημένο τής οικογένειας πού αναγκαζόντανε τώρα νά ξεπουλήσουνε βιαστικά για νά φάνε. Έτσι πού τά περιγράφει γι' αυτούς ή εύπρεπής Τατιάνα Σταύρου, έτσι πού τά παραμόρφωσε μέ τή «Γαλήνη» του, γλυκανάλατος ό Βενέζης – άκόμα ένας Έλληνας συγγραφέας άξιος για καλύτερη τύχη, όπως τό 'δειξε κι αυτός στήν αρχή. Μαζί μ' αυτούς δυστυχούσανε κι άλλοι πολλοί – οί οικογένειες προπαντός πού 'χανε χάσει τό μοναδικό τους προσάτη στή Μικρασία και περιμέναν νά πάρουν τήν πενιχρή σύνταξή τους – πού άργούσε, όπως άργούνε οί δουλειές τών δυστυχισμένων.

Αυτοί μονάχα τόν νοιάζανε για τήν ώρα. Στή τσέπη του, εκεί στήν είσοδο τής στοάς, δέν είχε παρά τό δίφραγκο για τούς δύο του καφέδες. 'Ολιγαρκής, μάλλον άπλοϊκός, βαρύν κι άδιάφορος σά νά 'ταν άσχετος, τούς έστελνε δλους νά πάνε κι άλλου, να δούνε κι άλλου τί τούς δίνουν, νά μή βιαστούν προαπαντός. 'Ας τόν ρωτήσουνε και τόν άλλον, στό βάθος εκεί τής στοάς, αυτό τό γραφείο – δέν κάνει ακριβώς τέτοιες δουλειές, μά νά τό ξέρουν πώς θά τούς πάρει προμήθεια για τή μεσιτεία του, ένα δέκα στά εκατό – έντιμότατος άνθρωπος. Και τοΰ τά φέρνουν, αν θέλουν, τό μεσημέρι στό σπίτι, τούς δίνει αυτός όπωσδήποτε περισσότερο κάτι – έδω δέν γίνεται τίποτα τώρα. Πού σημαίνει πώς αν δέν έρχόνταν τό μεσημέρι στό σπίτι, τά δώσανε κάπου – και δέν τό νοιάζαν, λοιπόν. Και πώς αυτοί πού θά έρχόντανε – αυτοί ήταν έτοιμοι νά παραδοθούνε χωρίς αντίσταση πιά – κι αυτοί μονάχα τόν ένοιαζαν.

Είναι, λέει, κάτι ράτσες σκυλιών, πού αν τό γευτούν μία φορά τό κρέας τό ζωντανό και τό αίμα του, ξαναγυρίζουν στήν πρώτη τους φύση τήν άγρια και τό διψάνε. Αυτός τό γεύτηκε εκεί μέ τήν υποχώρηση, τό δοκίμασε – τό διψούσε. Και τό 'χε και τώρα απ' αυτούς.

★

Όπως σ' όλες τις μικρές, καθυστερημένες χώρες, ό στρατός – έτσι όνομάζουν τόν έαυτό τους μισθωτοί δικοί μας – οί βαθμοφόροι του – είχε κείνον τόν καιρό – πότε δέν τόν είχε στήν 'Ελλάδα; – τό βαρύ

του, τόν ένοπλο λόγο του στην πολιτική ζωή. Διάφοροι στρατηγοί, ναύαρχοι – και κάποτε και μικρότεροι – διαδεχόνταν ό ένας τόν άλλον στην έξουσία, κάνανε μεγάλες διακηρύξεις για τή σωτηρία του έθνους, πού τήν ανάλαβε – πάλι – ό στρατός, κυριαρχούσαν για λίγο μέ τά τμήματα πού μπορούσαν να διαθέτουν, όσο νά τούς ρίξουν άλλοι, μέ κάποια μονάδα μεγαλύτερη πού 'τυχε νά 'χουν στό χέρι και νά κάνουν τίς ίδιες διακηρύξεις. Κάποτε μάλιστα – άκριβώς τίς ίδιες. Έποχή κινημάτων λέγεται αυτό στην ιστορία των τελευταίων μας χρόνων.

Ό συνεργάτης – συνέταιρος και κατοπινός συμπέθερος του Κυργιάννη, όπως κι άλλοι – πάρα πολλοί – βρισκότανε διαρκώς σ' ένα είδος έγρήγορσης μέσα σ' αυτά, μιά σύσπαση, ήταν άκέριος: Βενιζελικός μέ τούς Βενιζελικούς κάθε φορά πού κυριαρχούσαν – Βενιζέλε μας, πατέρα της πατρίδος – τά γύριζε άμέσως και ξεσπάθωνε αντιβενιζελικός από πάντοτε, κάθε φορά πού οί βασιλικοί ξαναρχόνταν στην έξουσία – έλιά, έλιά και Κωτσο βασιλιά... – "Άλλαξες πάλι; τόν ρωτούσαν καμιά φορά. – "Όχι, όχι, δέν αλλάζω εγώ – και δέν έλεγε θέβαια από ποιό. – Βράχος άκλόνητος ή πίστη μου στις ιδέες μου – και δέν έλεγε θέβαια ποιές. – Μά νά λείπει ό έπάρατος έθνικός διχασμός, αυτός νά λείπει επιτέλους. "Όλα νά τά θυσιάσουμε για νά λείπει... Και πάλι θέβαια τά ίδια στην άλλη μεταπολίτευση.

Καθόλου δέν τόν ένόχλησαν κι οί άνωμαλίες αυτές, οί δικτατορίες, οί άπότομες μεταπολιτεύσεις αυτές τόν Κυργιάννη. Δέν τόν παρακινήσανε σ' ένέργειες θιαστικές, δέν τόν παρασύρανε στό κυνηγητό του άθέβαιου κέρδους και δέν γνοιόστηκε καθόλου για τά πρόσωπα πού άνεβοκατέβαιναν στην έξουσία – καταφρονώντας τα, μέ τόν ίδιο τρόπο πού καταφρονούσε τούς όχλους πού ζηρωκραυγάζανε σήμερα και τούς γιουχάζιζαν αύριο:

– "Άσε με ήσυχον μ' αυτά, του 'πε του συνέταιρου μιά φορά. Καμιά δικτατορία δέν περνάει τήν είσοδο της στοās Πάπου. Μάθε το από μένα...

★

Κούκος είναι τό πουλί πού δέν φκιάχνει ποτέ του δική του φωλιά. Βρίσκει τίς φωλιές των άλλων κι αφήνει τ' αυγό του μέσα σ' αυτές νά του τό κλωστήσουν, νά του θρέψουνε τό μικρό του, πού, μεγαλύτερο άπ' τά δικά τους, τούς τά ρίχνει κάτω κι άπομένει μέσα μονάχο του νά του τό θρέψουν.

Τέτοιος ήταν εκεί κι ό Κυργιάννης. Μέ τούς πρόσφυγες πού ξεπουλούσαν, τούς άλλους φτωχούς πού φτάνανε στό τραπέζι του, πολύ γρήγορα τά 'κανε τρίδιπλα τά πρώτα λεφτά του. Και μέ τή σύμπραξη αυτού του συνέταιρου, τά έμπορευόταν, δανείζοντάς τα, μέ τόκο σαράντα, μέ τόκο πενήντα στά έκατό και μέ «τό διάφορο-κεφάλυ», μερικές φορές. Συναλλαγματικές και γραμμάτια δέν δεχόταν από κανέναν. Έπιταγές πού σέ βάζουνε φυλακή, άν είναι άκάλυπτες, έγυνητές πού θά τά πληρώναν στό τέλος, ήταν σπάνια δεκτά, μέ πολύ μεγάλη πάντοτε προσοχή – καθετί δηλαδή πού μπορούσε νά τόν θάλει σέ κατοπινές φασαρίες. Μονάχα χρυσάφι, άν είναι στό χέρι και προπαντός άκίνητα – ύποθήκη και πιό καλά τό όριστικό πωλητήριο – μονάχα αυτά λογάριαζε σίγουρα στό παραγμένο ρομέικο των χρόνων εκείνων. Και βρισκόταν έτσι, από πρωί σέ πρωί, χωρίς καθόλου νά τό κουνήσει άπο κεί, φωλιασμένος μέσα σέ σπίτια, κτήματα, περιουσίες των άλλων.

Γι' αυτό τόν λέγανε Κούκο κι έτσι του άπόμεινε νά τόν λένε. Οί 'Αθηναίοι, ζωντανός κόσμος άκόμα κι όχι μαζώματα περιπανώμενων 'Ιουδαίων πού γίναμε σήμερα έμείς, δίπλα στ' όνομα τό κανονικό τους κι έπίσημο, είχαν τότε και τό παρατσούκλι τους όλοι – όπως τό 'χουν ως τά τώρα οί τετραπέρατοι Λευκαδίτες. Κανέναν δέ μπορεί νά λέγεται Παρμενίδης εκεί – λέγεται πάντοτε Χήνας και Στρίβης και

Χάφτης – κι ως τόν γράφουν όπως θέλουν τά δημοτολόγια κι οί κατάλογοι του τηλεφώνου.

Κούκος, λοιπόν – Κυργιάννης ό Κούκος, λεγόταν κι αυτός.

Και λεγότανε και Μπούφος – Κυργιάννης ό Μπούφος, όσο δυνάμωνε και γινότανε γνωστός.

Μπούφος είναι τ' άλλο τό πουλί τ' άρπαχτικό, όρμητικό, γενναίο τή νύχτα μέ τό σκοτάδι κι άχόρταγο. Μέ τά μάτια μισόκλειστα τή μέρα, μαζεύεται σέ κάποια κουφάλα, μιά τούφα, αφήνοντας ώστόσο όλάνοιχτη τή μεγάλη, ήλίθια στοματάρα του. Και καθώς κάθεται έτσι, πέφτουνε μέσα μαμούνια, ζουζούνια περαστικά, πού ξεγελιούνται νομίζοντάς την τήν άνοιχτή στοματάρα για πέραςμα. Τότε κάνει μιά, θαρυστημένος και κοιμισμένος, τά καταπίνει και ξαναοίγει τό στόμα του, περιμένοντας άλλα, πού δέν γίνεται παρά νά 'ρθούνε, άφοι τέτοια είν' ή μοίρα τους, να πέφτουν στό στόμα του μπούφου.

Στό τραπεζάκι πού κρατούσε αυτός, είχε πάντα μιά καρέκλα δίπλα του άδειανή. Ήταν τό στόμα του μπούφου. Ός τίς έντεκά είχαν περάσει άπ' αυτήν τήν καρέκλα όλα τά νέα της μέρας. Η μορφή της σχηματιζότανε πιά, μέσα στις βασικές, τίς ουσιαδεις γραμμές της πραχτικής της οίκονομίας, πού τίς είχε μάθει πιά σωστά και στέρεα, άλάθευτα μπορεί κανέναν νά πεί. Η χτεσινή άνοδος στά έπιτόκια σήμαινε άναγκαστικά για σήμερα μιά κάποια πώση των άξιων – τό χρήμα γίνεται τότε άκριβότερο – – κάποιος άνεβαίνει, κάποιος χάνει – πάνω σ' αυτό θά παιζότανε σήμερα τό παιγνίδι. Άλλαγές, δυνατότητες, πιθανότητες, φαινόντανε πιά καθαρά μέσα στις πληροφορίες, τίς άκριτομύθειες, τίς διαβολές πού περνούσαν άνόητοι, φλύαροι, πονηροί, κακοί και θαλτοί και του καταθέταν έκει. Αυτός δέν πρόσεχε, δέν άκουγε τίποτα – τά σημείωνε όλα, τά ψιλοκοσκίνιζε μέσα στό νοι του – περίμενε. "Ήξερε πιά γι' αυτή τή στιγμή πού πηγαίαν τά πράματα στό χρηματιστήριο, ποιές δουλειές κλεινόταν από τό πρωί, τί γινότανε στην άγορά – πού σημαίνει ποιούς πάνω – κάτω μπορούσε νά περιμένει για σήμερα. Στο χρηματιστήριο οί άξίες παιζόνταν άκόμα – ή ώρα περνούσε, στις δώδεκα οί τράπεζες πρέπει να κλείσουν. Αυτός δέν έπαιζε στό χρηματιστήριο, δέν είχε δουλειά μέ τίς μετοχές, δέν είχε συναλλαγές μέ τίς τράπεζες – δέν έκανε τίποτα, καθόταν εκεί και περίμενε. Η ώρα είχε φτάσει – Σήμερα κληρώνονται, φώναζε ό Κραβαρίτης λαχειοπώλης, μέ τό στραμπουλισμένο του χέρι, από τούς τελευταίους κι αυτός, πού μπαινόβγαινε στη στοά. Κάπου-κάπου πήγαινε και τ' άκουμπούσε κάποια λεφτά: – Πάρε μου, Κυργιάννη, τίποτα μετοχές... Από τίς καλές, ξέρεις έσύ... Του τίς άγόραζε κι ήτανε έτσι και γι' αυτόν ή μοναδική του σχέση ως τά τότε μέ τίς μετοχές, τό χρηματιστήριο, τίς άξίες.

Και κληρώνονται. Ίδρωμένοι, ξαναμμένοι, λαχανιασμένοι από τίς τράπεζες, τό Χρηματιστήριο και τά γύρω γραφεία, όσοι φτάνανε σ' άνάγκη θιαστική κι άξεπέραστη, όσοι δέ θέλανε νά χάσουν μιά εύκαιρία πού δίνεται αυτή τή στιγμή, τούτη τή στιγμή μονάχα και χάνεται άλλως, τήν ξέραν τήν άδεια καρέκλα του, πηγαίαν και πέφταν άπάνω της. Χαρά μυστική κι άφανέρωτη γέμιζε πάντοτε τήν καρδιά του, άν ήταν κάποιος άπ' αυτούς πού λογάριασε πώς θά 'ρθουνε σήμερα, πού περίμενε. Η δίψα.

– Λεφτά, Κυργιάννη...

Και ό Κυργιάννης τούς άκουγε όλους μέ τήν πλάτη του μισο-γυρισμένη, κοιτώντας πάντοτε τόν άπέναντι θρώμικο τοίχο, άδιάφορος, άσυγκίνητος, μισοκοιμισμένος, ένόχλημένος πού του χαλούσαν τήν ήσυχία. Τους άφηνε και τά λέγαν. Και μόνο όταν φτάναν εκεί πού τό 'χε αυτός άποφασισμένο νά 'χουνε φτάσει, γύριζε άργά τό κεφάλι του.

– Πόσα; τό 'χε λογαριάσει πόσα πάνω κάτω θά του ζητού-

σαν και πόσο θά τά 'δινε.

- Τόσο ακριβά θά μου τά δώσεις Κυργιάννη;

- Ρέ Κύριε, έσύ έχεις σήμερα νά πληρώσεις τό μεγάλο δάνειο τής Έμπορικης. Καί δέν τά 'χεις, τρέχεις από τό πρωί νά τά θρείς, μεταξύ μας θέβαια. Σου τά δίνω έγώ, ξελασπώνεις σήμερα κι από μεθαύριο, νά μέ θυμηθείς, είσαι περδίκι γιά νά κάνεις πάλι τίς άτιμίες σου.

- Τόσο ακριβά θά μου τά δώσεις, Κυργιάννη;

"Ήξερε, έπρεπε νά ξέρει, ποιός θρισκότανε στά ξεκούδουνα.

- Έσύ μπατίρισες, μωρέ παιδί μου, φαλίρισες. "Αν προτιμάς νά σέ κλείσουνε φυλακή, μή μέ σκοτίζεις έμένα...

- Τόσο ακριβά θά μου τά δώσεις, Κυργιάννη;

"Ήξερε, έπρεπε νά ξέρει, ποιός χρειαζότανε αυτά τά λεφτά πού ζητούσε, κινητώντας μιά μεγάλη ύπόθεση μ' εύκολο κέρδος.

- Ρέ, ρουφιάνε, από τό πρωί πās να θγάλεις τρία έκατομμύρια, μία κι έξω, βούιξε ή όδός Σοφοκλέους. Καί νά τά θγάλεις μέ τά λεφτά τά δικά μου; "Ασυλο μέ πέρασες δηλαδή ή μ' έχεις γιά χάπατο έδω πού κάθομαι;

"Ελεγε ό άλλος τό ναι, έκανε τότε τόν κόπο νά τό πεί κι αυτός:

- Πήγαινε στό θάθος εκεί τής στοās, στό γραφείο, νά σου κάνει αυτός τήν έγγυητική έπιστολή - ξέρει αυτός. Καί φέρ' την έδω νά σ' τήν ύπογράψω.

Γιά τούς άλλους πού δέν ήταν ανάγκη νά τελειώσουν επί-τόπου, άρκοϋσε πού συμφωνήσανε.

- Μή μέ σηκώνεις τώρα, νά ζήσεις, πονοϋν τά νεφρά μου, όπως ξέρεις - δέν τόν πονοϋσε τίποτα και τό ξέραν όλοι.

"Επρεπε νά πάνε τό μεσσημέρι στό σπίτι του, όπως πηγαίναν οί πρόσφυγες. Ήταν ένα πολύ μικρό δωμάτιο στό ισόγειο, μ' ένα γραφείο μέσα παλιακό και τήν καρέκλα του μέ τή ράχη άκουμπισμένη στόν τοίχο, σά νά 'ταν ό τοίχος αυτός γιά νά καλύπτει τά νώτα του - ό Κυργιάννης ένιωθε άσφαλισμένος εκεί. Μιά κάσα σιδερένια, μαύρη, μεγάλη, χρηματοκιθώτιο, στεκότανε βαριά στή γωνιά - κάσα λέμε στήν "Ήπειρο τό κιθούρι, τό φέρετρο. Κάπως έτσι φάνταζε κι αυτή. Ήτανε και μιά καρέκλα άκόμα γιά τόν έπισκέπτη. Μία κι έδω. "Αν έρχόνταν κι άλλοι μαζί του, έπρεπε νά μείνουν όρθιοι ός τό τέλος τής συναλλαγής - και τό ξέραν όλοι κι αυτό. Ή διαδικασία γινότανε πολύ-πολύ σύντομα χωρίς καμιά καινούργια συζήτηση πανω σέ κείνα πού συμφωνήθηκαν στό τραπεζάκι του καφενείου. Τίτλοι, συμβόλαια, έκχωρητήρια, πωλητήρια, έγγραφα άλλα, δικόγραφα, έπρεπε νά'ρθουν έτοιμασμένα, έλεγμένα από τούς δικούς του τούς δικηγόρους - ό μπουφος δέν είχε πιά παρά νά καταπιεί τό καινούργιο του θύμα. Καί τό κατάπινε πάντα βαριεστημένος, ένοχλημένος, λέγοντας σ' όλους πώς νύσταζε τέτοιαν ώρα - τελειώνετε, θρέ παιδιά, νά τελειώνουμε.

Γι' αυτό τόν λέγαν ό Κυργιάννης ό Μπουφος.

Έρχότανε κάποτε κι άλλοι εκεί στήν καρέκλα του, νά του ποϋνε γιά δουλειές, πού 'χαν σκοπό νά τίς ξεκινήσουν και θέλανε, λέει, νά συνεργαστούν, νά συμπράξουν μαζί τους. Ό Κυργιάννης άκουγε μέ τόν ίδιο τρόπο και τά δικά τους, κάνοντας πώς δέν άκούει, γιά νά πεί στό τέλος, άμα τόν πολυζόριζαν:

- Βρέ παιδί μου, δέν κάνω δουλειές έγώ, πώς τό λένε; Χρήμα πουλάω, δέν στό 'παν έσένα;

- Χρήματα, Κυργιάννη, ναι...

- "Εθγα πρώτα έσύ στό μείντάι κι τά λέμε τότε.

Ό συνέταιρος - συνεργάτης άνυπομονοϋσε καμιά φορά, τόν έπιανε, έλεγε, μυρμηρία - παλιά άθηναιική λέξη, σάν άλλεργία πού λέμε σήμερα - θλέποντάς τον νά μή γνοιάζεται ποτέ και γιά τίποτα, νά μή θιάζεται, να μή θέλει νά κουνήσει τό δάχτυλό του λιγάκι κι αυτός.

- Ό χρόνος είναι χρήμα, του φώναζε μιά φορά πού 'χε άπαυδήσει. Οί "Αμερικάνοι, Κυργιάννη, τό λένε, ξέρουν αυτοί.

Και ό Κυργιάννης ό Παρμενίδης, ό Κοϋκος, ό Μπουφος, είπε τότε - προφητικότατα - τ' άλλο του άπόφθεγμα, πώς είναι γομάρια, γομάρια είναι άκόμα και πώς μονάχα σέ χρόνια σαράντα θά 'χουνε μάθει κι αυτοί γιά τό χρήμα, πώς είναι μόνο τό χρήμα και μήτε ό χρόνος πού λένε, μήτε ή δουλειά κι ή παραγωγή μήτ' ό νοϋς - και μή μέ σκοτίζεις.

Αυτός τό 'ξερε από τότε, τό 'ξερε πιά.

★

Οπως σ' όλες τίς παρόμοιες περιστάσεις, ό καιρός εκείνος ήτανε καιρός πού οί κοινωνικές συγκρούσεις άρχισαν νά έντείνονται. Οί παλιοί πολεμιστές

- δέκα χρόνια συνέχεια στρατιώτες, από τήν άρχή των Βαλκανικών πολέμων ός τήν έπανάσταση του Βενιζέλου και τήν έκστρατεία τής Μικράς "Ασίας - φωνάζανε γιά τήν έγκατάλειψή τους από τό κράτος. Τά έργατικά συνδικάτα άρχίζαν νά παίρνουν άπάνω τους, κάναν άπεργίες, είδος άγνωστο ός τά τότε στήν "Ελλάδα. "Απεργούσανε τώρα κι οί δημόσιοι υπάλληλοι, οί περίφημοι Πausανίες του παλιου καιροϋ, πού τούς άλλαζε όλους μαζί κάθε νέα κυβέρνηση - και τό πιάνανε στήν πλατεία Κλαυθμώνος, πού γι' αυτό τήν είπαν έτσι. Κι άπεργοϋσαν μαζί τους κι οί ιδιωτικοί πού τούς λέμε, άλλο είδος μάλλον άγνωστο ός τά τότε, πού άρχιζε τώρα νά διογκώνεται μέσ τούς καινούργιους μηχανισμούς τής παραγωγής, τής άγοράς και των υπηρεσιών. Οί πρόσφυγες είχαν κι αυτοί γιά πολλά νά φωνάξουν και - τό πιο σπουδαίο - άρχίζανε πιά νά φωνάζουν μαζί μέ τούς νέους κληρούχους - ή συγχώνευση πού λέγαμε. Ό άγαθός Παπαναστασιού μέ τό σοσιαλισμό του, τό κομμουνιστικό κομμα μέ τή Ρωσία του διαδίδανε τά καινά δαιμόνια.

Ό συνέταιρος τά φοβόταν αυτά, άνησυχοϋσε μή γίνουμε τίποτα φασαρίες κι άπομείνουμε μισοτελειωμένες κάποιες σπουδαίες δουλειές πού 'χε - πάλι - τούτη ακριβώς τή στιγμή στά σκαριά.

Ό Κυργιάννης δέν τά φοβόταν κι αυτά, δέν τά λογάριζε. "Ενας κόσμος από ληστές πού σκοντάψανε κάπου, λωποδύτες πού δέν τά θγάλανε πέρα, καταχραστές πού στριμώχτηκαν - αυτός ό κόσμος περνοϋσε μέρα μέ μέρα άπ' τήν όδό Σοφοκλέους, τό τραπεζάκι, τό γραφειάκι στό σπίτι του. Κι ήτανε τόσο πολλοί και τόσο πολλοί, πού νά γεμίζουν τόν τόπο. Νά φοθηθείς άπ' αυτούς; Τούς άλλους, τούς όχλους, τό πλήθος; Παλιά σοφία τόν οδηγούσε, πώς όσο περισσότερο μπορείς νά τούς άδικείς, τόσο περισσότερο τούς καταφρονείς. Τούς άδικοϋσε, τούς καταφρονοϋσε:

- Μή φοβάσαι, μωρέ, του 'πε του συνέταιρου. Δέν είναι έπίφοβοι. Δέν υπάρχουνε σ' αυτόν τόν άτιμο τόπο άδικημένοι πού νά ζητάνε τό δικιο τους. "Υπάρχουν μόνο άδικητές πού δέν τά κατάφεραν - και φωνάζουν.

Εκεί, στήν είσοδο τής στοās, τόν είχε βρει κι αυτόν τόν συνέταιρο-συνεργάτη, τόν κατοπινό του συμπέθερο, πού άρκετές φορές τόν άναφέραμε παραπάνω. Καιρός νά ποϋμε τώρα λίγο και τά δικά του και τά ξαναλέμε κι έξω άπ' τήν παρένθεση.

Είχε τό γραφείο του μέσα στή στοά, δικηγορικό γραφείο και μαζί φορολογικών και διοικητικών ύποθέσεων, στρατολογικά και «συντάσσονται αίτήσεις» και μεσιτικό μαζί - άπ' αυτά τά ρομέικα, λίγο άπ' όλα. "Απατεώνας πολύ γνωστός είχε γιά τούτο ακριβώς πελατεία μεγάλη. "Από τούς φτωχούς πού τούς χρειάζεται νά γελιοϋνται και ξεροντάς το πώς τούς γελοϋν - σάν τά φτωχά μας κορίτσια πού τούς μασάνε - άκόμα ... - τήν προίκα οί μορφονιοί τής γειτονιάς μέ τό μουστακάκι - μέ τό μηχανάκι τώρα - σάν οί καημένες οί χήρες πού πληρώνουν τά μέντιουμ, χαρτορίχτρες και καφετζούδες

για να τους πουν αυτά που θέλουν ν' ακούσουν ή σαν οι καλές οι κυρίες - της 'Αμερικής έννοια φυσικά, για να μην έχουμε τίποτα φασαρίες - τους ταχτικούς ψυχαναλυτές τους. 'Απατεώνας όμως όλκιμη κατά την περίσταση, πασίγνωστος, είχε για το αυτο ακριβώς και πελατεία καλύτερη. 'Ανθρώπους έξυπνους δηλαδή και καλοστεκούμενους, που χρειαζόντανε κάποτε αυτόν ακριβώς να σκεφτούνε για κάποιο παιγνίδι συνδυασμών πονηρών, πολυπρόσωπων και πολύτροπων - ή αγαθή και εργατική κι ενιμότατη μεσαία μας τάξη, τό στήριγμα αυτό και θεμέλιο του έθνους μας.

Είχε σπουδάσει τά νομικά, δικηγόρος ήταν μέ τό δίπλωμα και τήν άδεια - και δέν παράλειπε φυσικά να τό λέει - έκανε κανονικά τίς λιγοστές παραστάσεις που όρίζεται από τό νόμο να γίνονται κάθε χρόνο, μά τήν προτίμησε τελικά μιά τέτοια δραστηριότητα, ευρύτερη και κοινωνικότερη, όπως και να τό πεις, κύριέ μου. Ένας κόσμος όλόκληρος έξυπηρετείται, διευκολύνεται, ανακουφίζεται κάθε μέρα, σώζεται κάποτε, μέσα απ' αυτό τό γραφείο του και πές τό έσύ πώς είναι μικρό, ύπουργείο κύριέ μου, ύπουργείο, τέσσερα ύπουργεία, δεκατέσσερα, όλα τά ύπουργεία έδώ... Γαλιφιές, άδερφοσύνες, ύποσχέσεις χωρίς δισταγμό, ψέμματα που τ' άρπαζε στον άέρα και τά σκάρωνε έπό τόπου, έκρήξεις όργης και χτυπήματα της γροθιάς στό τραπέζι για τήν άδικία που θασιλεύει σ' αυτόν τόν πρόστυχο κόσμο - μπολσεβίκοι θα γίνουμε όλοι στό τέλος - είναι να μή γίνεις; - μαζί μέ δολοπλοκίες μικρές, μηχανορραφίες, τρικλοποδιές και συκοφαντίες, ήταν τά σύνεργα της δουλειάς του σ' αυτό τό λίγο - απ' - όλα γραφείο του μέ τά δεκατέσσερα ύπουργεία του. Βιαστικός και περισπασμένος, ξαναμμένος πάντοτε, άεικίνητος όλημέρα σαν ένα νευρόσπαστο που του τραβούνε τους σπάγγους, ένα τελώνιο απ' τά παραμύθια της Χαλιμάς, που χοροπηδούσε γύρω στους άλλους, αλλάζοντας πρόσωπο από στιγμή σε στιγμή, δέν ήταν στό τέλος, τό κατά βάθος που λέμε, παρά μικρός θεατρίνος στό μεγάλο θέατρο της ρομέικης άπάτης για τό μεροκάματο του καραγκιόζη. Παροιμίες διάφορες διανθίζανε τό άκατάσχετο λέγειν του - άκουγόταν σ' όλη τή στοά συνέχεια να τίς φωνάζει - χέρι που δέν μπορείς να δαγκώσεις, φίλησέ το καλύτερα - δουλεψέ με διακονάρη να μή γίνω σαν έσένα - δέντρο που λυγάει δέν σπάει - και ψοφάει τό μερμήγκι θγάζοντας φτερά - και τέτοια πολλά της λεγόμενης λαϊκής σοφίας, αυτής δηλαδή της διδαγμένης κι επιβλημένης από τους πλούσιους σοφίας των όχλων, των φτωχών, των άδύνατων και των δούλων. Είχε και για τους παπάδες, τους θρήσκους, τίς χήρες που του τυχαίνανε, τίς κατάλληλες - ή κότα πίνει νερό, κοιτάει και τό Θεό - και - ό έλεών πτωχόν δανείζει θεόν - ύπόγραφέ το άδερφέ μου, καντηλάκι και μνημόσυνο στίς ψυχούλες των άποθαμένων σου, φτωχός άνθρωπος είναι κι αυτός - σ' ένα καζάνι δέν θράζουμε όλοι; - Οί όρκοι του - να μέ στραβώσει ό Θεός - να μή σώσω να πάω στό σπίτι μου - να μή χαρώ τά παιδιά μου - είχαν μιάν άπεραντη έναλλαγή μέ τίς αντίστροφες περίπου κατάρες - μπά, που να μή σώσεις - από τό Θεό να τό θρείς - στό λαιμό να σου καθήσουνε - γρουσουζή, μπατίρη, ψωριάρη και σπάγγε και λέρα και - σε κανονίζω έγώ...

'Από τήν πρώτη στιγμή που συναντηθήκαν οι δύο τους αυτοί και τόσο αντίθετοι σ' όλα τους άνθρωποι, τό κατάλαβαν μονομιάς ό καθένας τους για τόν άλλον πόσο του ταίριαζε. 'Ο κατοπινός Κυργιάννης, που δέν έπαιρνε κανέναν από πίσω, δέ βιαζόταν για τίποτα, δέν κατάτρεχε, δέν κακολογούσε κανέναν, μπορούσε να βλέπει στό κοκκοράκι εκείνο μέ τό ξεθωριασμένο λειρί - ρέ, ξέρεις ποιός είμαι έγώ;... - τό άξεπέραστο ακόμα παρόν. Σφάλμα μεγάλο να τ' άγνοήσεις - μέσα απ' αυτό θα περάσεις για τ' αύριο. Και μπορούσε κι ό άλλος να βλέπει πώς ό άκίνητος εκείνος και σίγουρος άνθρωπος, είχε μέσα του, πάνω του, κάτι που τραβούσε για τό

μέλλον. Και περισσότερο απ' όλα τό 'θρισκε αυτός μέσα σ' εκείνη τήν άπρόσωπη σκληρότητα που 'χε, τή μηχανιστική του άπανθρωπιά σε κάθε συναλλαγή. Τά αιώνια παζαρέματα τά δικά του ως τήν τελευταία στιγμή - ό,τι άρπάξεις - οι άναβολές κι οι συμβιθασμοί των ρομέικων συναλλαγών δέν περνούσανε σ' αυτόν, ακόμα κι αν έχανε τήν ύπόθεση. Τό σιδερένιο μηχανάκι που δούλευε μέσα του είχε θγάλει τους λογαριασμούς από πρώτα, άμετάκλητους - εκείνο τό άπρόσωπο. Κι άνθρωπος τέτοιος αυτός που δέ λογάριζε και δέ σεβάστηκε τίποτα και κανέναν, τόν θαύμαζε μέσα του μυστικά τόν μονοκόκκαλο σύντροφό του, νιώθοντας κάτι σά δέος μπροστά του και μένοντας πάντοτε να 'ναι δεύτερος σ' όλη τή σύμπραξη και συνεργασία τους. Κάνανε μαζί πολλές δουλειές και μικροδουλειές και παλιοδουλειές τόν πρώτο εκείνο καιρό: - 'Εντιμότατος άνθρωπος στό βάθος εκεί της στοάς, αυτό τό γραφείο... - Πηγαίνετε καλύτερα στον Κυργιάννη, εκεί στην είσοδο της στοάς - άγιος άνθρωπος, φαίνεται πάνω του... 'Απ' αυτόν ό Κυργιάννης ό Παρμενίδης διδάχτηκε πώς κάθε συναλλαγή, κάθε συνεταιρισμός, όποια σύμπραξη στην Ελλάδα, μοιρασιά, ξεκαθάρισμα λογαριασμού, σημαίνει ένα κλέψιμο ίσαμε δέκα στά εκατό για τόν έναν από τους δύο τους. Και πώς άνθρωπος λογικός δέν χάνει ποτέ τόν καιρό του προσπαθώντας να τ' άποφύγει μά να 'χει τά μάτια του τέσσερα να μή γίνεται ποτέ περισσότερο - τότε πιάνεται κορόϊδο. Κι άπαράδεχτο, άσυμβίβαστο μέ τή δική του αντίληψη για τή συναλλαγή και τό χρήμα, τό δέχτηκε. Για τήν ώρα. Τό παρόν, που λέγαμε.

Και δέν χωρίσαν κι άργότερα οι δύο τους αυτοί. Μείνανε να 'ναι μαζί, συνεργάτες πάντοτε, συνέταιροι χωρίς έταιρία, ό καθένας για λογαριασμό του, συμπληρώνοντας ό ένας τόν άλλον μέσα σ' αυτό τό παρόν και μέσα στό μέλλον - μαζί πλουτίζοντας μέ τήν έταιρία τους, τή διμελή συμμορία τους. Και μείναν κι άργότερα, πλούσιοι πιά και δυναμωμένοι κι ό ένας κι ό άλλος, πάλι μαζί, ως τό τέλος του θίου τους, όπως θα δούμε και για τους δύο τους μέσα στη συνέχεια της ιστορίας μας. Κλέφτης κι από πατροπαράδοτη φτώχεια κι από πεποιθήση πώς αυτό θα πεί συναλλαγή κι από συνήθεια χρόνων πολλών, ό συνέταιρος αυτός ήτανε κλέφτης κι από μεράκι μαζί - χόμπυ που τό λέμε σήμερα. Και μήτε γι' αυτό χωρίσαν άργότερα. Φτάσανε κάποτε να γελούνε κι οι δύο τους κάθε φορά που πιανόνταν στα πράσα να κλέβουν ό ένας τόν άλλον στίς μοιρασίες τους: - Είπαμε, ρέ γύφτε, ως τά δέκα στά εκατό... 'Εδώ κλέβεις τά μισά... - Είπαμε, Κυργιάννη, μή μέ παίρνεις και μένα για θύμα σου... - Καλά, ντέ, μή θυμώνεις, τό έπάγγελμά μας είναι έτσι, του 'λεγε τότε κι ό άλλος. Και τά κανονίζανε.

'Αποδείχτηκε έτσι για μιά ακόμα φορά και μ'αυτούς τους δύο πώς οι λυκοφιλίες είναι πολύ πιο στέρεες από τους άλλους δεσμούς των ανθρώπων. Οι φιλίες, που λένε, είναι για τους φουκαράδες, γι' αυτούς που θέλουνε ν' άκουμπήσουν ή να νομίζουν πώς έχουνε ν' άκουμπήσουνε κάπου. Για τους άντρες τους σοβαρούς σημαίνουνε μόνο μπλεξίματα και μπελάδες - ήταν άλλο δόγμα του Κυργιάννη κατηγορηματικά διατυπωμένο από τότε - να του λείπουν οι φιλίες. Και δέν είχε καμία, ποτέ, μέ κανέναν.

★

Οταν τελειώσαν αυτά τά πρώτα, τ' άνώμαλα και δύσκολα χρόνια, θρεθήκαν κι οι δύο τους δυναμωμένοι. Περιουσία, θα τό 'λεγε ό συνέταιρος, Κεφάλαιο ό Κυργιάννης - εκείνο τ' άπρόσωπο.

Τό χρήμα τ' άπρόσωπο λέγεται όμολογο....

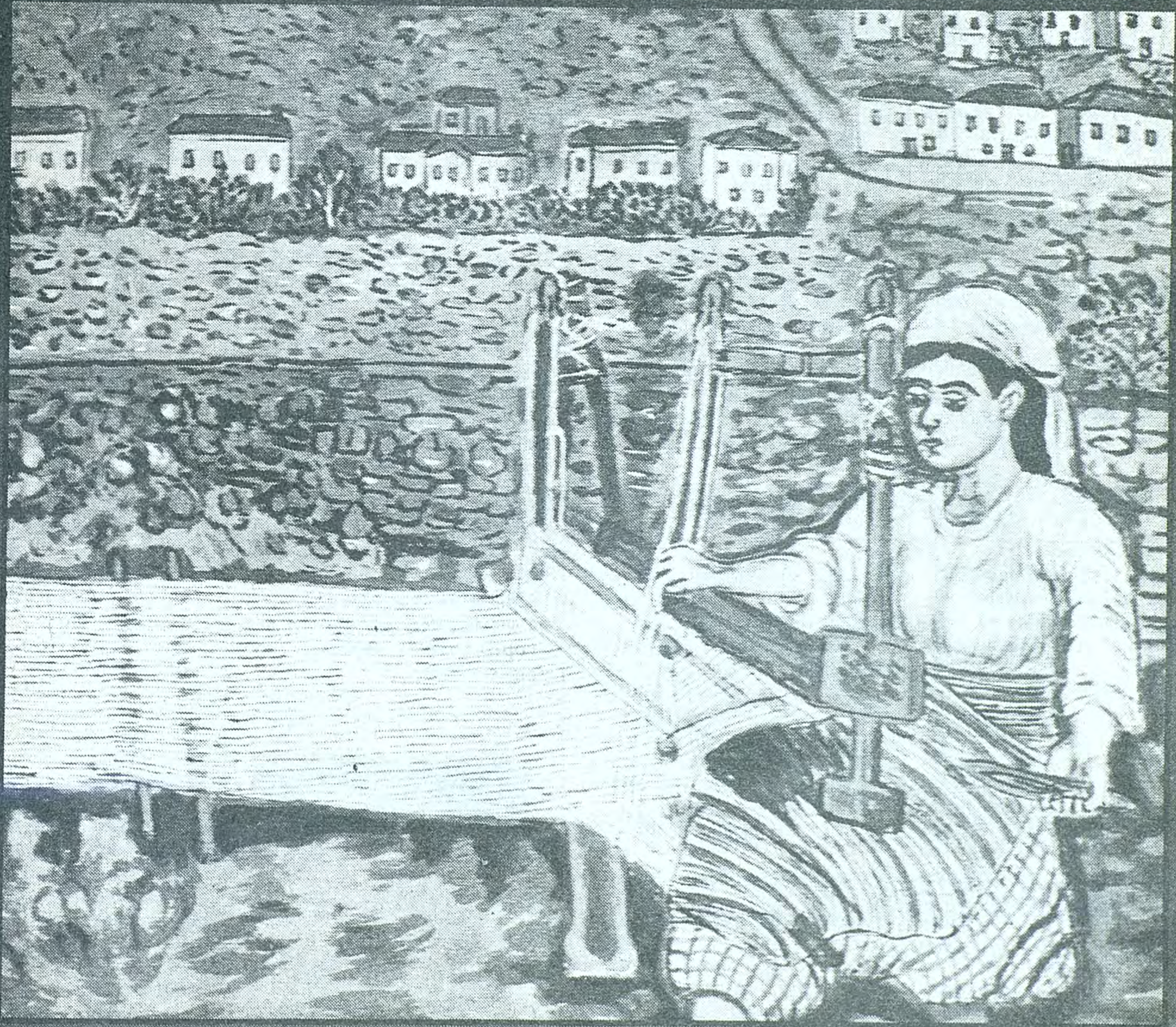
(Απόσπασμα από τό μυθιστόρημα που κυκλοφορεί μέσα σ' αυτόν τόν χρόνο.)

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

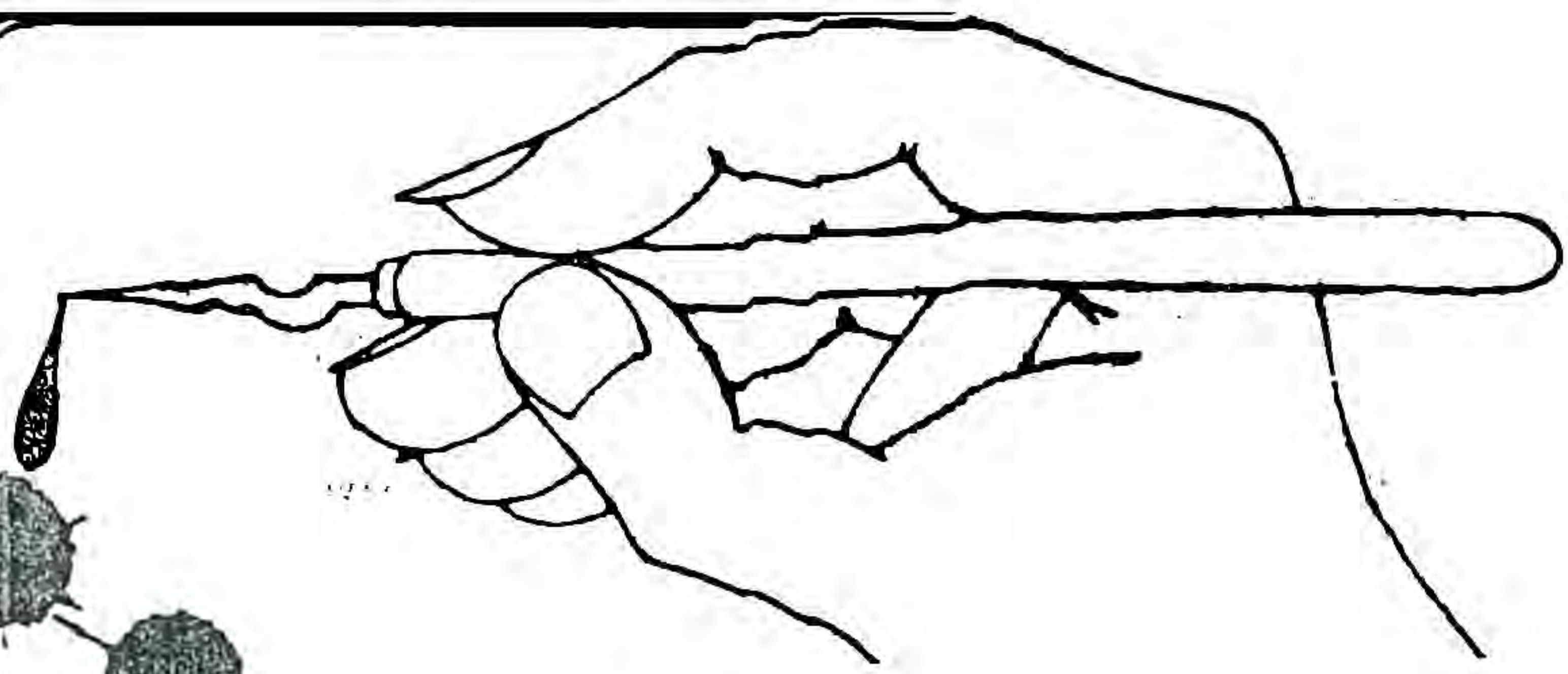
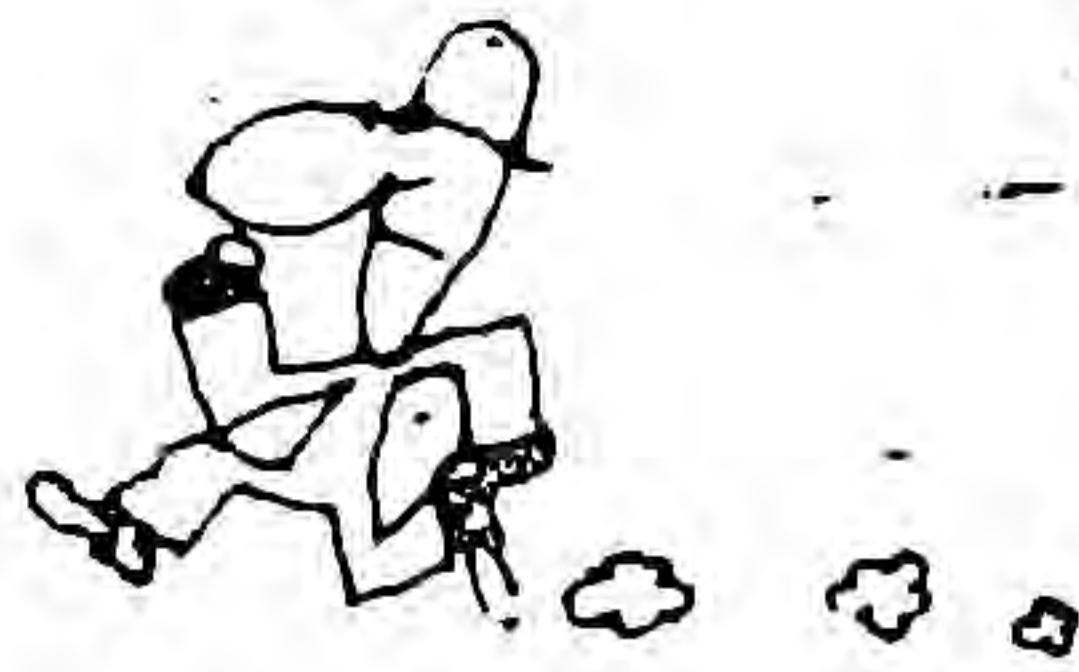
ΦΙΛΟΦΙΛΟΣ

ΜΙΛΟΥΝΤΕΣ

ΚΑΙ ΣΥΝΕΙΔΗΤΟΙ

ΕΞΑΝΤΟΣ

● Στην «συναγωνίστρια του Πειραιά» και στον Π.Δ. απευθύνεται τό γράμμα ενός νεολαίου του ΠΑΣΟΚ, που ανάμεσα στα άλλα γράφει:

Ο Ζαχαριάδης δεν ευθύνεται για τὰ ἐγκληματικά λάθη του ΚΚΕ στην αντίσταση γιατί – αφού ήταν κλεισμένος στο Νταχάου – άπλούστατα δεν πήρε μέρος. Έπειτα τό ότι κατάντησε τό ΚΚΕ κόμμα νεκρών ηρώων τό εκρινε ή ιστορία και όχι ο σύντροφος νεολαίος. Τά λάθη του μπορεί νά του δώσανε τελικά ζωή στις Ανατολικές χώρες – μετά τό τέλος του έφυλιού – ΣΚΟΤΩΣΑΝ ΟΜΩΣ ΤΟ ΛΑΪΚΟ ΚΙΝΗΜΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΜΕ ΤΗ ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΤΗΣ ΒΑΡΚΙΖΑΣ. Και τέλος τό Μακρονήσι και τά Γιούρα δεν ξέρω αν του δώσανε δύναμη, του πήρανε όπωσδήποτε όμως ζωές... και όσα λάθη και νά έκανε, και νά κάνει δεν μάς ενδιαφέρει γιατί καταδικάστηκε πιά στή μνήμη εκείνων που του δείξανε τήν εμπιστοσύνη τους...

● Σχετικά είναι και τά γράμματα που ακολουθούν με άφορμή τό γράμμα μιάς «κνίτισσας από τόν Πειραιά»:

● Η ανταπάντηση του Γιώργου Μεντζελίδη:

Αυτό που είναι αξιοπρόσεκτο σ' αυτή τήν επιστολή είναι ότι ή

όπως ισχυρίζεται ή επιστολογράφος χωρίς νά αποδεικνύει. Μήν πιστεύει λοιπόν σε διαδόσεις...

Κάτι άλλο τώρα που είναι, αν μή τί άλλο, κωμικό. Ποιός τής είπε ότι τά μέτρα ευφύιας είναι ίδια σ' όλο τόν κόσμο; Άς κοιτάξει γύρω της και θά διαπιστώσει τό λάθος της άμέσως. Τό ερώτημα είναι πώς ένας μή ευφύης σαν τόν Μπουκόφσκι έγινε καθηγητής στο Σοβιετικό Πανεπιστήμιο και αν, όπως υποστηρίζει, ο Μπουκόφσκι δεν διώχθηκε για πολιτικούς λόγους (άραγε διατάραξε τή σοσιαλιστική νομιμότητα;...) γιατί διώχθηκε; Για άνάρμοστη διοικητική συμπεριφορά;... Λίγο άστείο για σοσιαλιστικό καθεστώς όπου ή λογική που ύπαγορεύει τίς κινήσεις του πρέπει νά είναι πάντα πολιτική.

Έπίσης είμαι σίγουρος πως γνωρίζει ότι τό Γαλλικό Κ.Κ. έκανε διάδημα διαμαρτυρίας στην Σοβιετική Πρεσβεία του Παρισιού, καθώς και ότι οι έφημερίδες του Ίταλικού και Γαλλικού Κ.Κ. έγραψαν πολλά για τίς δίκες και τόν τρόπο αντιμετώπισης των αντιφρονούντων που θυμίζει τήν σταλινική τρομοκρατία. Και μιά και αναφέρθηκα στο Στάλιν τής θυμίζω ότι παντού και πάντοτε ο λαός αγαπούσε διάφορους ήγέτες, άλλωστε και στην

λευταία για τόν θάνατο του Λένιν, επίσης για τήν διαθήκη του – όπου και γίνεται λόγος για τόν Β. Στάλιν. Θά 'θελες νά δεις τή γνώμη του Λένιν για τόν Στάλιν σου ε, μά δέ τήν βρίσκεις. Έμ, αυτά τά πράγματα δεν τά βγάξει ή «Σύγχρονη Έποχή» γιατί πο- νάνε.

Γιά τήν 8η: Νά παιδεύσαι προτού μιλήσεις για τόν Λένιν και νά μή χειρίζεσαι βερμπαλιστικά και συνθηματολογικά αποσπάσματα της γραφής του.

Γιά τήν 11η: Τους Μαοϊκούς «οί περί σου» τους ανεβάζουν και τους κατεβάζουν για τήν «άντεπαναστατική πράξη», τής βοήθειας της Κίνας προς τόν Πινοςέτ. Άλλα μέτρα όμως κι άλλα σταθμά για τίς αντίστοιχες παρτίδες της Ρωσίας;

Γιά τήν 12η και 13η: Τί ώραία που τό λές! «όποιος μένει στά λάθη του, είναι και ο ίδιος ένα λάθος» – σίγουρα βέβαια δεν είναι λογιστικό. Έμ, βρέ κοπελιά θά 'χεις μάθει στο θρανίο σου, αλλά δεν σ' αφήνει ο «Ρ» νά τό δεχτείς, ότι είναι επαναστατική πράξη ή μετουσίωση του λάθος σε πάθος – μάθος. Φασιστικό-τατη ή συλλογιστική σου της επίρριψης ευθυνών για τήν αντίσταση και τόν εμφύλιο στον Ζαχαριάδη, τήν κλίκα του και μόνο.

Γιά τήν 14η: Μή λές ψέματα! Μιά ματιά στην εκλογική δύναμη του ΚΚΕ τώρα και παλιότερα θά σε πείσει πως, δυστυχώς, τό ΚΚΕ έχει περισσότερους νεκρούς από ζωντανούς.

Παραπιπτόντως κάτι ακόμα: νά μήν ξεφτυλίζεις τήν γλώσσα μας με λέξεις όπως «προτσές» που θυμίζει πατσά.

Με εκτίμηση
Πάνος Σπηλιώτης

● Στο ίδιο γράμμα αναφέρεται και ο Δ. Μαρκάκης και σχολιάζει τίς καταγγελίες των «χρυσισωφικών ρεβιζιονιστών» για τόν Στάλιν και όσα διαδραματίστηκαν στην Τασκένδη στους κόλπους του ΚΚΕ και τήν διαγραφή του Ζαχαριάδη:

Και άς μή διαστεί νά μου μιλήσει για τήν «ορθότητα της 6ης

όλομέλειας» που διέφραψε «τόν Ζαχαριάδη που έφταιγε για όλα». Γιατί, και αν ακόμα ο σ. Ζαχαριάδης ήταν «σεχταριστής» ή «όπορτουμιστής» (πράγμα που δεν φαίνεται από τίς πράξεις του), μόνοι υπεύθυνοι νά τόν κρίνουν ήταν οι Έλληνες κομμουνιστές και όχι οι Ρώσοι και τά άλλα «άδελφά κόμματα».

● Και μιά συνηγορία για τήν κνίτισσα του Πειραιά, απάντηση στο γράμμα του Γιώργου Κ. (Ρηγίτη) – που δημοσιεύτηκε στο τεύχος 113:

Στενοχωρέθηκες πάρα πολύ για τους αγαπητούς σου Σολτζενίτιν, Άμαλρίκ και ΣΙΑ – ή αν προτιμάς CIA – που διώχτηκαν από τά Σοβιετικά Πανεπιστήμια παρ' όλο που παραδέχεσαι (;) ότι είναι ξεπουλημένοι. Βέβαια αν τους αφήσαν ασύδοτους νά προ-

παγανδίζουν υπέρ της πολυπόθητης! ...έλευθερίας! της ...Δύσεως! και νά οργανώνουν κινήματα για τό... «γκρέμισμα της σοβιετικής... τυραννίας», θά 'τανε ευχάριστο για σένα κι ακόμα πιο χαρούμενο και γλυκό για τό Σάββα Κ. και τό συναφι του. Έλα που όμως οι Σοβιετικοί πολίτες έχουνε αντίθετη αντίληψη για τήν έλευθερία που μέ τόσο αίμα και θυσίες απόχτησαν και που είναι άμετάπιστα άποφασισμένοι νά τήν περιφρουρήσουν από κάθε λογής νεοκόπους σοσια... ληστές τύπου Σολτζενίτιν ή και των όπαδών ακόμα του, σοσιαλισμού μέ... «άνθρώπινο πρόσωπο» (προσωπείο ταίριαζε καλύτερα) και νά είσαι βέβαιος ότι δεν τους καίγεται καρφί για ό,τι λέτε έσύ κι' όλοι οι όμοιοί σου. Είσατε τόσο λίγοι άλλωστε. Άμελητέα ποσότης. Σταγονίδια όπως θά 'λεγε κι ο κύριος Άβέρωφ. Πηγές και τόν άκουσε, κύριε Γιώργο Κ., τόν αγαπητόν σου Σολτζενίτιν;

ΘΥΕΛΛΑ ΑΠΟ ΕΝΑ ΓΡΑΜΜΑ

επιστολογράφος με χαρακτηρίζει βολεμένο (;) και ρομαντικό Εύρωκομμουνιστή. Άλλωστε υποστηρίζει ότι ο εύρωκομμουνισμός είναι πολύ τής μόδας. Έκείνο που είναι βέβαιο είναι ότι ο Εύρωκομμουνισμός αν δεν είναι πρωτότυπος, έχει τουλάχιστον μιά «ιστορική συνέχεια» μέσα στο χρόνο, πράγμα που σημαίνει ότι καμιά σχέση δεν έχει με τή μόδα, που εμφανίζεται στο παρελθόν, ξεχνιέται για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα και επανέρχεται στο μέλλον. Έπίσης είναι πάρα πολύ εύκολο σ' ό,τιδήποτε νά δώσεις έναν τίτλο· τό θέμα όμως είναι αν ο τίτλος είναι δεμένος στην ουσία του πράγματος. Εύκολα δηλαδή μπορεί νά ονομάζουμε Σοβιέτ ό,τιδήποτε, αλλά τό θέμα είναι πραγματι αυτό νά είναι όργανο στα χέρια του λαού,

Έλλάδα συνέδη και συμβαίνει σήμερα ο λαός νά αγαπά φλογερούς πατριώτες.

Αυτό όμως δείχνει και τά σοσιαλιστικά ιδεώδη των ήγετων αυτών; Άς σκεφτεί τά αποτελέσματα του Σταλινισμού. Άς σκεφτεί γιατί σήμερα τά κομμουνιστικά κόμματα της Εύρώπης βρίσκονται σ' αυτή τήν ιδεολογική διάσταση μεταξύ τους.

Γιώργος Μεντζελίδης

● Ο Π. Σπηλιώτης γράφει:

Για τήν πρώτη και τρίτη παράγραφο του γράμματός σου: Μέχρι σήμερα δεν έχει βρεθεί τρόπος νά σκέπτεται ή μάζα, ο λαός. Η συμμετοχή της μάζας «στά κοινά» γίνεται όλοένα και μικρότερης σημασίας.

Γιά τήν 5η: Κάτι διάβαζα τε-

καί τήν έρευνα γιά τό έμποριο τών άνηλικών.

Ήμουν τακτικός άναγνώστης του «ΑΝΤΙ», αλλά μέ αποθάρρυνε ή σχεδόν αποκλειστικά άριστερή καί άριστεριστική ύλη του, πράγμα πού δέν συμβαίνει μέ τό τελευταίο τεύχος, όπως μέ χαρά μου διαπίστωνα.

Έπειδή ό καθένας μας βλέπει τά πράγματα από τή θέση καί τό περιβάλλον πού βρίσκεται - οί επίσημοι, από τόν πολυτελή θώκο τους, ό Τύπος, άνάλογα μέ τήν πολιτική του τοποθέτηση - γιά τόν λαό δέν μένουν γιά νά εκφράσουν τίς άπόψεις του, παρά οί στήλες τών πολιτικών περιοδικών. Γι' αυτό σάς παρακαλώ νά δημοσιεύσετε τό γράμμα μου.

Είμαι έργαζόμενος - μισθωτός από τούς χαμηλόμισθους. Ίδεολογία μου είναι ένα Κράτος Δικαίου, μία Δημοκρατία χωρίς προνόμια τάξεων καί άτομων, στην όποία δίνεται τό όνομα Κοινωνική (Σοσιαλιστική) Δημοκρατία. Δέν μ' ενδιαφέρει ποιο κόμμα θά τήν πραγματοποιήσει αυτήν τήν τάξη τών πραγμάτων καί, δέν θά μου κατοφανόταν καθόλου, άν αυτό ήταν ή Ν.Δ., τό ΠΑΣΟΚ ή άλλο. Άνήκω δηλαδή σ' εκείνους τούς πολίτες πού έχουν σταθερές άρχές, άλλ' άσταθή πολιτική τοποθέτηση. Ύποστηρίζω όχι όποιο κόμμα μου ύπόσχεται μόνο, αλλά καί πού διαπιστώνω νά κάνει κάτι γιά τήν προσέγγιση προς τήν ιδεολογία μου μέ τήν πραγματοποίηση τών ύποσχέσεων του.

Διαισθάνθηκα όταν έδημιουργήθηκε ή «Κίνηση τής Βόλθης» ότι οί συντηρητικοί πολιτευτές πού τήν αποτελούν, έχουν διάθεση νά εργασθούν γιά τήν άρση τών κοινωνικών άδικιών, σταματώντας τά παχιά λόγια καί αναλαμβάνοντας έργα. Είδα λοιπόν στό άρθρο σας νά αναφέρεται ότι ή «Κίνηση Βόλθης» ζητεί εκτός άλλων νά καταργηθεί ή ιδεολογική άσυνέπεια πού ύπάρχει σήμερα στην Ν.Δ., ή όποία ενώ μιλάει γιά όρθή καί μετρημένη κοινωνικοποίηση τών μέσων παραγωγής, άρνεϊται τήν κοινωνική άνισορροπία, αλλά δέν έχει προχωρήσει σε καμιά πραγματική άποκέντρωση γιά πραγματική ισότητα κοινωνικών παροχών καί εύκαιριών. Δηλαδή, μέ άλλα λόγια, έξακολουθεί νά διατηρείται ό θεσμός τών προνομιούχων μισθολογιών καί τάξεων (πολυπαιροχές σε όρισμένες τάξεις υπάλληλων, άπουσία έξισωτικών βελ-

τιώσεων στους χαμηλόμισθους, ύπαρξη ακόμα καί σήμερα, έξη χρόνια μετά τήν άποκατάσταση τής Δημοκρατίας, άνασφάλιστων άπόρων, άπουσία άσφαλιστικής καλύψεως συγκατοικούντων συγγενών πρώτου βαθμού σε οικογένειες χαμηλόμισθων κλπ.).

Όλα τά κόμματα όμιλούν περί καταργήσεως τής κοινωνικής άνισότητος, περί Κράτους Δικαίου κλπ., αλλά κανένα κόμμα δέν υιοθέτησε μέχρι σήμερα σάν στόχους του τά ζέοντα αίτήματα τών χαμηλόμισθων: 1) Τήν κατάργηση τής επικρατούσας πολιταξίας τών μισθωτών, πού τούς διαιρεί σε προνομιούχους καί μή. 2) Τήν ένοποίηση τών άσφαλιστικών ταμείων, κυρίων καί επικουρικών μέ διατήρηση στην άρχή 2,3 ή τό πολύ 4, ώστε νά λείψει ή σημερινή κατάφορη άδικία μέ κατηγορίες μισθωτών πού παίρνουν μετά τήν συνταξιοδότηση 120,130 καί 150% μεγαλύτερη σύνταξη από τόν μισθό, τήν στιγμή πού τό μεγαλύτερο μέρος τών μισθωτών μισθοδοτείται μέ κατά μέσον όρον 10 - 12.000 δρχ. μηνιαίως καί μέ σύνταξη μόλις τά 80% τούτων. Όταν σήμερα εργάζονται περίπου 100.000 άνήλικα παιδιά, όπως γράφετε στό «ΑΝΤΙ» μέ 134 άτυχήματα τό 1975, είναι νομίζω άκατανόητο νά μιλάμε περί ύπάρξεως κοινωνικής πολιτικής καί προνοίας.

Φυσικό λοιπόν είναι γιά ένα χαμηλόμισθο, όπως ό γράφων, νά ζητεί κάποιο κόμμα πού νά εργασθεί γιά νά στενέψει ή σημερινή διάσταση μεταξύ διατυπώσεως καί έξαγγελίας μιās ιδεολογίας καί τής πρακτικής εφαρμογής στόχων γιά τό πλησίασμα προς τήν ιδεολογία. Έπειδή δέν είμαι άνθρωπος τών άναταραχών καί τών βιαίων συγκρούσεων, πού καταστρέφουν ένα κατεστημένο κακό καί δημιουργούν ένα άλλο χειρότερο; εύλογο είναι, νομίζω, νά τρέφω κάποιες έλπίδες καλύτερης τών πραγμάτων, όταν καί όπου βλέπω διάθεση άλλαγής του κατεστημένου μέ ειρηνικά μέσα. Τήν διάθεση αυτή τήν βλέπω, τώρα, στην «Κίνηση τής Βόλθης» καί στό ΚΟ - ΔΗ - ΣΟ του κ. Πεσμαζόγλου. Δέν έλπίζω τίποτε από τό ΠΑΣΟΚ, διότι από τίς έπερωτήσεις πού κάνουν οί βουλευτές του καταφαίνεται ότι τό κόμμα αυτό άσχολείται περισσότερο μέ έπουσιώδη θέματα (έπερώτηση γιά τόν συντάκτη του Νόμου περί Τύπου, πού άποδείχθηκε έντελώς άβάσιμη) παρά μέ

ούσιώδη. Άλλωστε τά γεγονότα του Ήρακλείου είναι προειδοποιητικά του τί θά επακολουθήσει όταν άνεβεί στην έξουσία τό ΠΑΣΟΚ.

Καταλήγω στό συμπέρασμα ότι μία στενή συνεργασία - όπως αφήνει νά έννοηθεί τό άρθρο σας - μεταξύ τών δυό αυτών κινήσεων, θά άποβεί σε όφελος τόσο τών χαμηλόμισθων, πού θά ιδούν νά πατρνάρονται - όπως έλπίζομε - τά αίτήματά τους, όσο καί γιά τήν Βόλθη καί τό ΚΟ-ΔΗ-ΣΟ, πού θά έξασφαλίσουν τήν εκλογική ύποστήριξη τών χαμηλόμισθων (πλέον του 1.000.000 οικογενειών).

Εύχαριστώ γιά τήν φιλοξενία Φώτης Ντεριζής, Άθήνα

ΓΙΑ ΤΟ ΣΤΡΑΤΟ

• Στο στρατό, σάν άσπίδα τής δημοκρατίας, αναφέρεται τό γράμμα πού ακολουθεί!

Ή μακρόχρονη έξάρτηση από τό ΝΑΤΟ καί τούς Άμερικανούς ιμπεριαλιστές έχει έμπεδώσει στους Έλληνες άξιωματικούς άτλαντική συνείδηση. Στά πλαίσια αυτής τής έξάρτησης από τό ΝΑΤΟ, παίρνονται τά κατάλληλα μέτρα ώστε αυτοί πού μπαίνουν στό στρατό νά είναι έμπιστοι τής Δεξιάς. Άποκλείονται μονομιάς οί προοδευτικοί νέοι άκόμη κι εκείνοι πού έχουν συγγένεια μέ χειρί 60 βαθμό μέ άριστερούς. Άντίθετα γίνονται άξιωματικοί: δεξιοί έως φασίστες, παιδιά άξιωματικών, έτσι πού καταντά ό στρατός κλειστή κάστα καί άπρόσιτη στους δημοκράτες. Έξ άλλου ή έντονα άντικομμουνιστική καί γενικότερα άντισοσιαλιστική διαπαιδαγώγηση τών άξιωματικών μέσα στό στρατό βοηθάει στην αντίδραση σε κάθε τι προοδευτικό καί έχει σάν αποτέλεσμα μέσα στό στρατό νά είναι λίγοι οί θιασώτες τής δημοκρατίας κι ακόμα λιγότεροι του σοσιαλισμού. Πώς είναι δυνατόν αυτός ό στρατός νά μείνει πιστός σε μία άριστερή κυβέρνηση, τή στιγμή πού στό παρελθόν δέν σεβάστηκε καί τήν ίδια τήν άστική δημοκρατία. Πρέπει νά έχουμε δεδομένη τήν άποχή του στρατού από τήν πολιτική. Άλλά πώς; Όταν αυτός πού διαφεντεύει τό στρατό είναι ό Άβέρωφ - ένας πολιτικός χωρίς διαταγμούς όπως άπόδειξε καί τό ΑΝΤΙ.

Φιλικά
Λευτέρης Οικονόμου
φοιτητής

αντί

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
Δημοχάρους 60
Άθήνα 601
Τηλ: 732.713 - 732.819

- Έκδότης:
ΧΡΗΣΤΟΣ Γ. ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δεινοκράτους 131, Άθήνα 601.
- Ύπεύθυνος Τυπογραφείου:
ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΟΥΛΓΑΡΗΣ
Δημοσθένους 153
Καλλιθέα
- Καλλιτεχνική επιμέλεια:
ΜΑΚΗΣ ΤΣΙΠΟΥΡΙΔΗΣ
- Μοντάζ:
Γ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΑΚΟΣ
- Διαφημίσεις:
ΜΠΟΥΛΗ ΘΕΟΦΥΛΑΚΤΟΠΟΥΛΟΥ
ΠΑΤΤΥ ΚΑΚΑΒΟΥΛΑΚΟΥ
- Φωτοστοιχειοθεσία:
«ΦΩΤΟΚΥΤΤΑΡΟ» ΕΠΕ
Βασ. Άλεξάνδρου 2, Χίλτον.
Τηλ. 748.314 - 713.604
- Αναπαραγωγή φίλμς:
ΝΑΠΟΛΕΩΝ ΤΖΑΝΝΕΤΟΣ
Μετσόβου 29
Τηλ. 82.21.829
- Εκτύπωση:
Έργοστ. Γραφικών Τεχνών
Γ. ΑΝΕΜΟΔΟΥΡΑΣ
Ίασιού 5, Περιστέρι. Τηλ. 57.22.201

- Κάθε ένυπόγραφο άρθρο εκφράζει τήν προσωπική άποψη του συγγραφέα του.
- Χειρόγραφα δέν επιστρέφονται.

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ Έσωτερικού

Έξαμ. 320 δρχ. - Έτήσια 640
Έτήσια Όργανισμών,
Τραπεζών, κλπ: 1.500 δρχ.
Γιά φοιτητές έκπτωση 15%

Έξωτερικού

Ευρώπη - Μεσογ. χώρες:

έξάμηνη: άπλή δολ. 13
..... άεροπ. δολ. 16
έτήσια: άπλή δολ. 26
..... άεροπ. δολ. 32

Η.Π.Α. - Καναδάς - Άν. Άσία:

έξάμηνη: άπλή δολ. 13
..... άεροπ. δολ. 20
έτήσια: άπλή δολ. 26
..... άεροπ. δολ. 40

Αυστραλία - Όκεανία:

έξάμηνη: άπλή δολ. 13
..... άεροπ. δολ. 28
έτήσια: άπλή δολ. 26
..... άεροπ. δολ. 56

- Έμβάσματα, επιταγές:
ΧΡΗΣΤΟ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗ
Δημοχάρους 60, ΑΘΗΝΑ 601.
- ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: δρχ. 25
- ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: ΤΙΜΗ δρχ. 40

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ
● γιά τά βιβλιοπωλεία τής Άθήνας:
Στά γραφεία του «ΑΝΤΙ»
Δημοχάρους 60, τηλ. 732-713
● γιά τά βιβλιοπωλεία Β. Έλλάδας:
Βιβλιοπωλείο
Ν. Κοτζιά καί Σία Ο.Ε.
Τσιμισκή 78, τηλ. 279.720
Θεσσαλονίκη

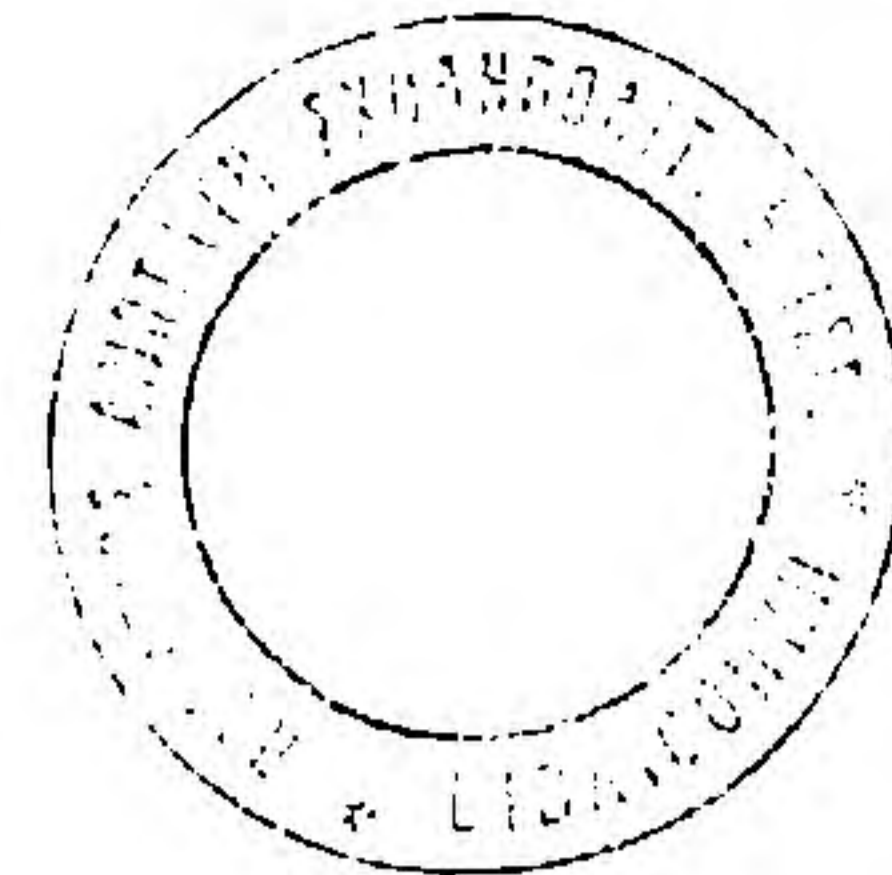
Βιβλιοπωλείο «ΒΕΓΑΣ»

Ίπποκράτους 4. Άθήνα

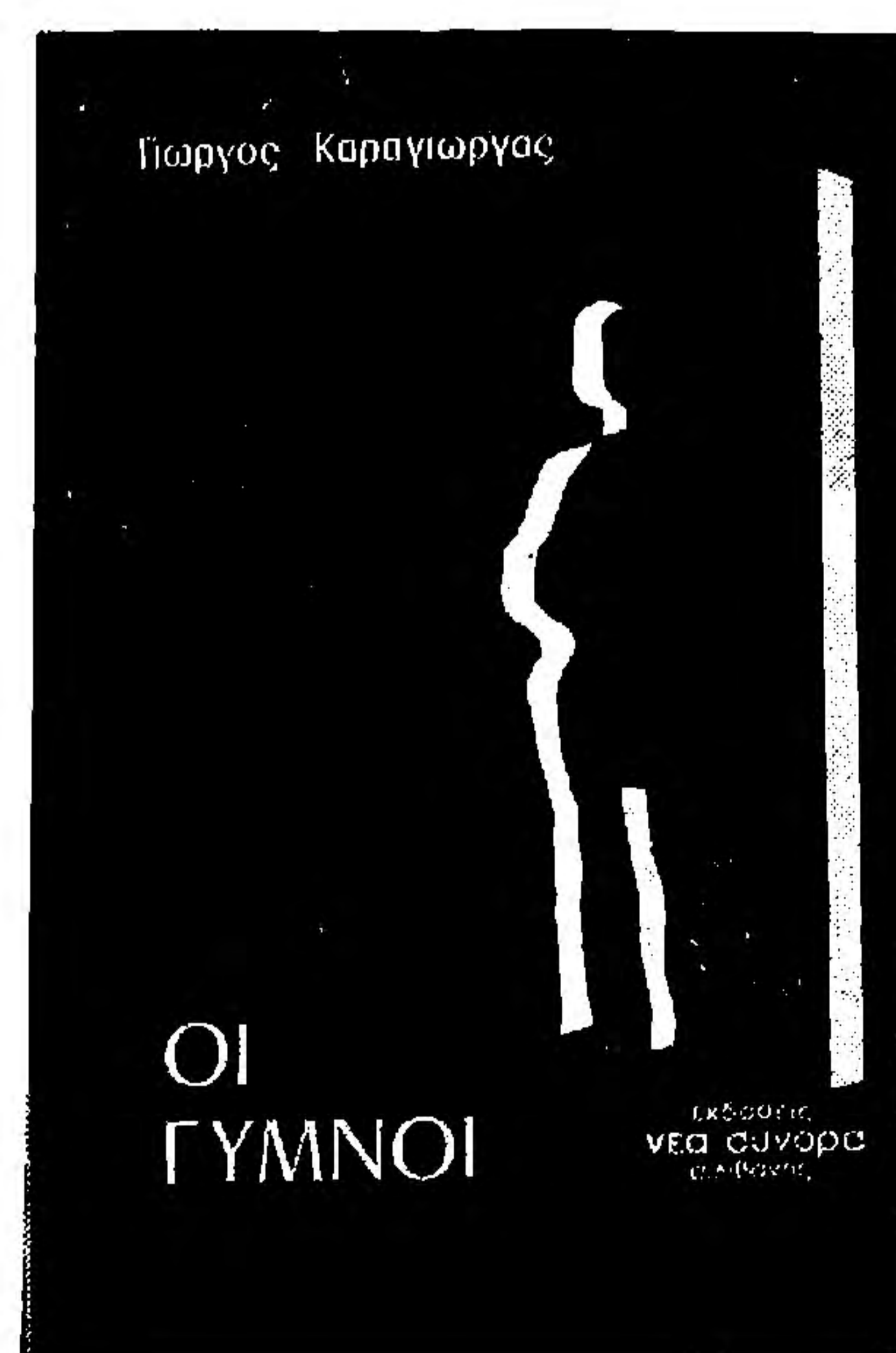
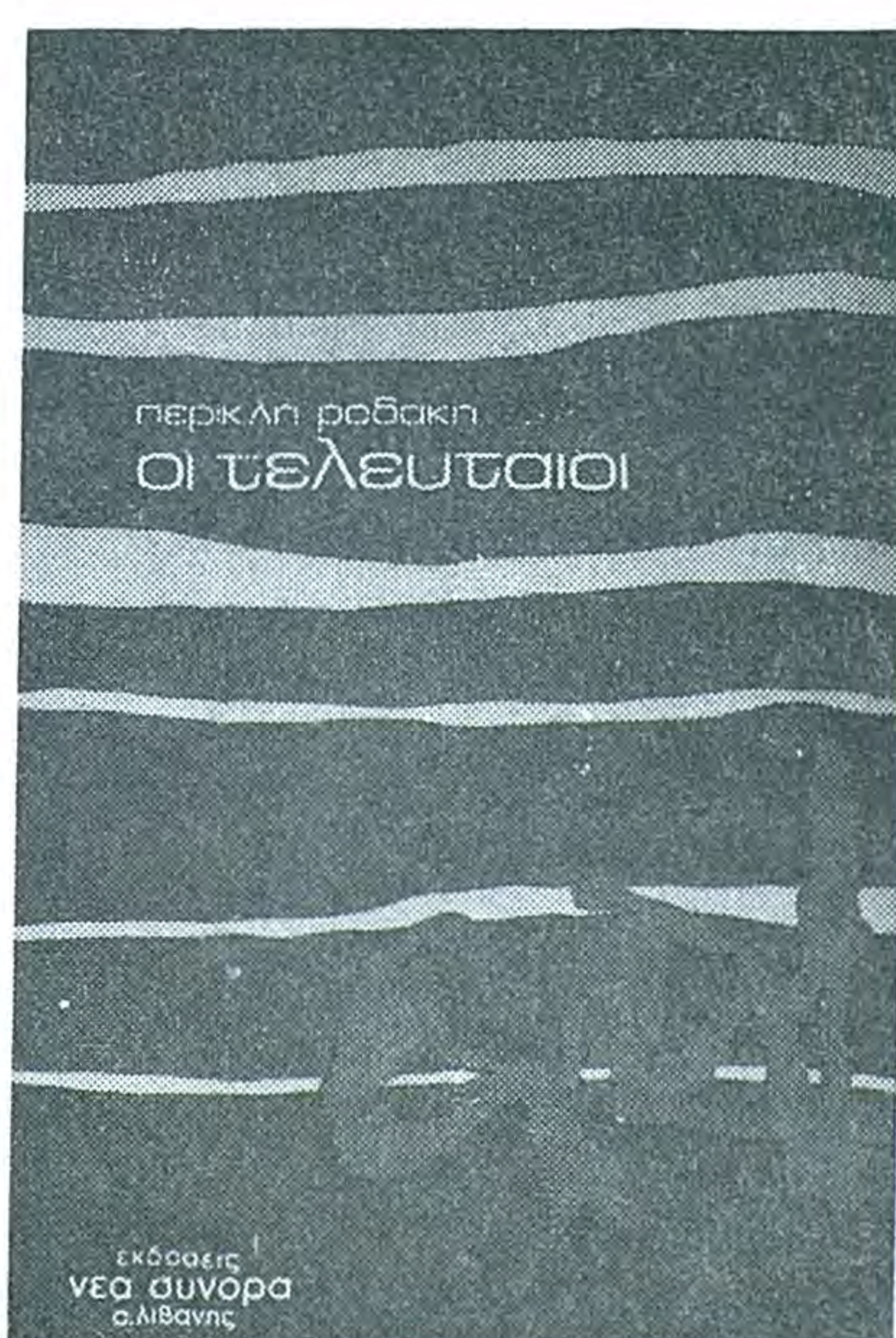
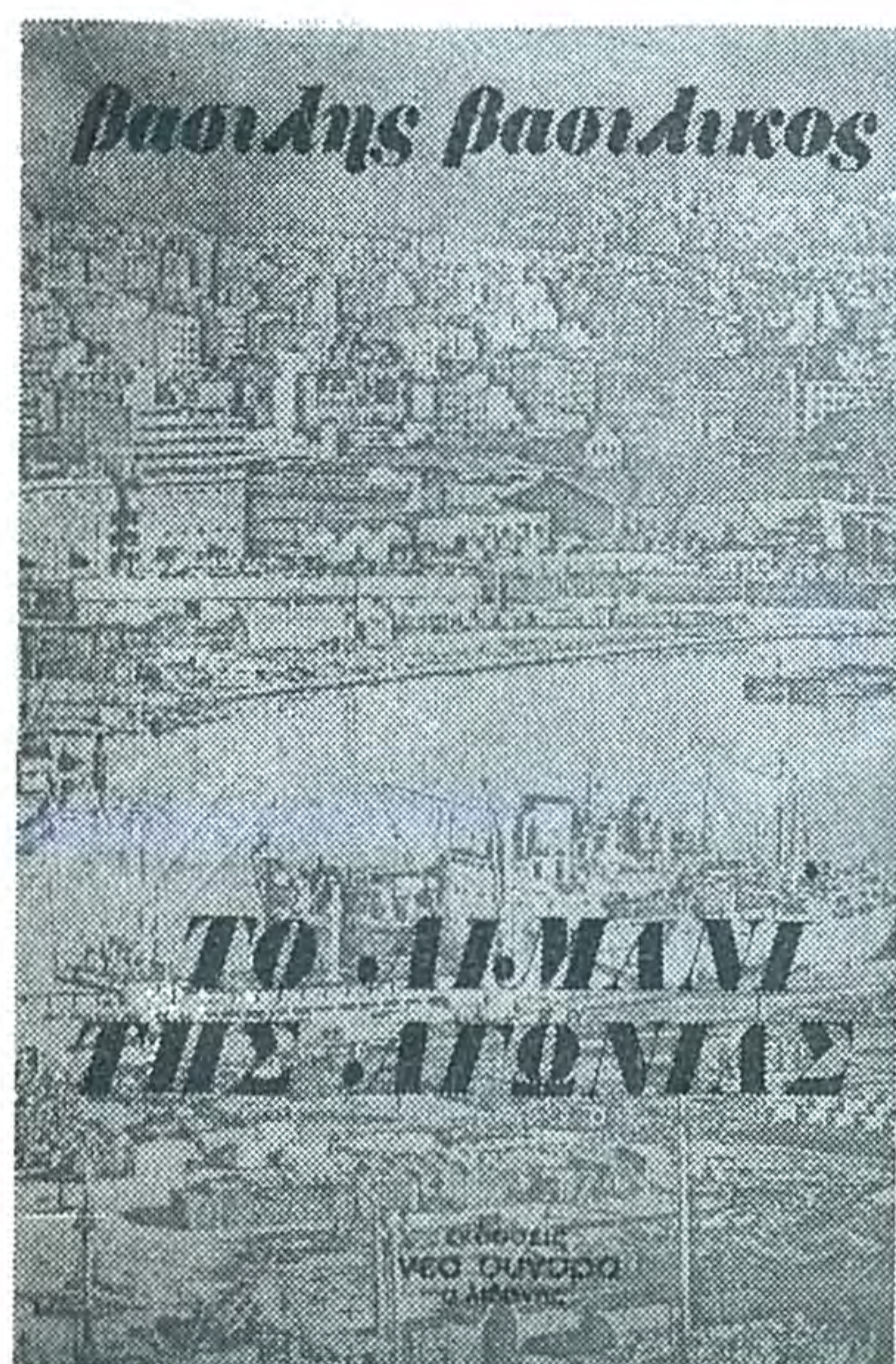
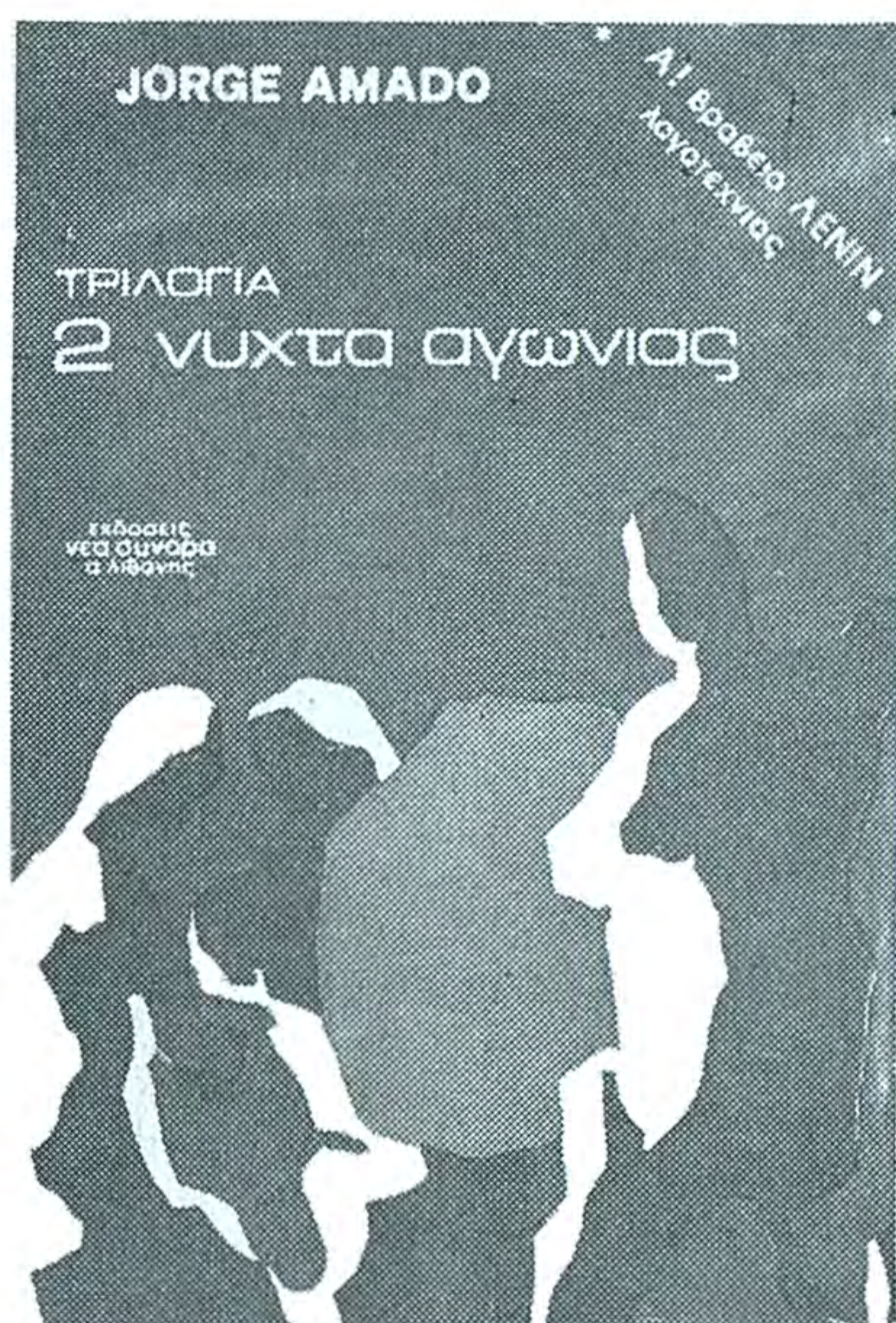
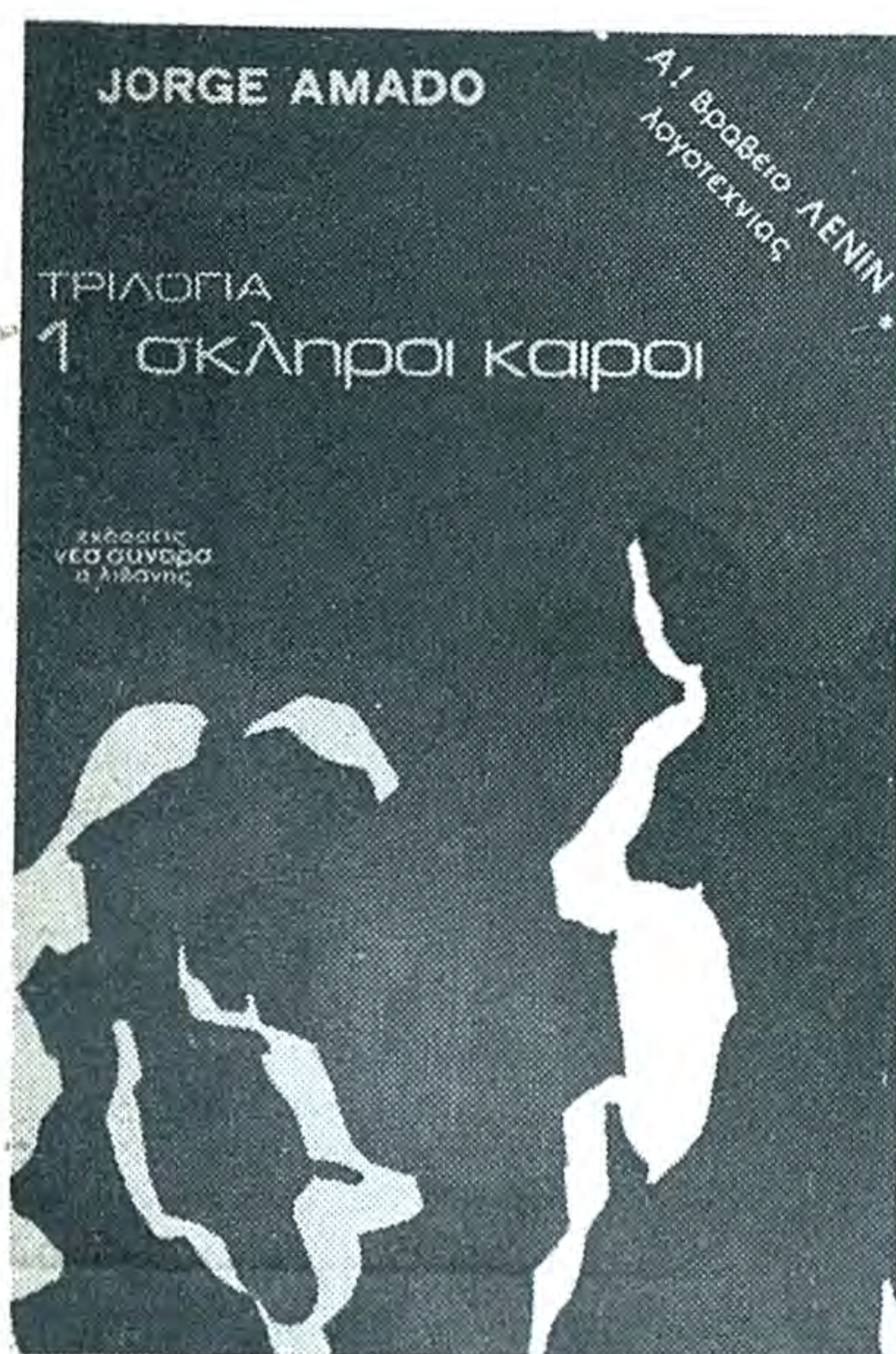
Θά βρείτε όλες τίς εκδόσεις καί τά
παλιά τεύχη του «ΑΝΤΙ».

ΑΝΤ. ΛΙΒΑΝΗΣ & ΣΙΑ «ΝΕΑ ΣΥΝΟΡΑ»

ΣΟΛΩΝΟΣ 94, τηλ.: 36 10 589

ΕΚΛΕΚΤΗ ΞΕΝΗ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ - ΕΚΔΟΣΕΙΣ

“ΔΩΔΩΝΗ”

1. Άσκληπιού 3, ΤΗΛ. 3613.029 - 3637.973. 2. Ίπποκράτους 17, ΤΗΛ. 3630.312, ΑΘΗΝΑ.

* ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΘΕΑΤΡΟ

Καρύ: ΚΑΛΛΙΓΟΥΛΑΣ
Λόρκα: ΤΑ ΜΑΤΙΑ ΤΗΣ ΠΕΤΑΛΟΥΔΑΣ
Μπέκετ: Ω, ΟΙ ΩΡΑΙΕΣ ΜΕΡΕΣ ΟΛΟΙ ΠΟΥ ΠΕΦΤΟΥΝ
Ίονέσκο: Άμεδαίος
Άλμπυ: Ίσορροπία τρόμου
Άνουίγ: Μήδεια - Ίεζαβέλ
Άραμπάλ: Νεκροταφείο Αυτοκινήτων
Μπρέχτ: Μάνα κουράγιο
Ζενέ: Οί νέγροι
Στρίντμπεργκ: Τό Πάσχα - Ό Παρίας
Κοκτώ: Δαιμόνια μηχανή
Σώ: Ό άνθρωπος και τά όπλα
Ντύρρενματτ: Ό επιστροφή
 τής γηραιάς κυρίας
Ίψεν: Οί μνηστήρες του θρόνου, κ.ά.

* 50 τόμοι σε άπλή και πολυτελή βιβλιοδεσία τής «ΔΩΔΩΝΗΣ», άποτελούν πρωτοπορία στις εκδόσεις του Παγκόσμιου Θεάτρου.

* ΚΛΑΣΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Πόε: ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΤΡΟΜΟΥ ΚΑΙ ΦΑΝΤΑΣΙΑΣ
Ζίντ: ΟΙ ΚΙΒΔΗΛΟΠΟΙΟΙ
Τσέχωφ: ΝΟΥΒΕΛΕΣ ΚΑΙ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ
Μπωντλαίρ: Η ΚΑΡΔΙΑ ΜΟΥ ΞΕΓΥΜΝΩΜΕΝΗ
Όργουελ: ΟΙ ΜΕΡΕΣ ΤΗΣ ΜΠΟΥΡΜΑ
Λάξνες: ΤΟ ΦΩΣ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ
Τζέιμς: Η ΠΡΙΓΚΙΠΙΣΣΑ ΚΑΣΑΜΑΣΣΙΜΑ
Μωπασσάν: Ο ΠΑΝΙΚΟΣ
Φιτζέραλντ: ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ
Μαρλώ: Ο ΛΑΖΑΡΟΣ
Πιραντέλλο: Ο ΜΑΚΑΡΙΤΗΣ
 ΜΑΤΙΑΣ ΠΑΣΚΑΛ

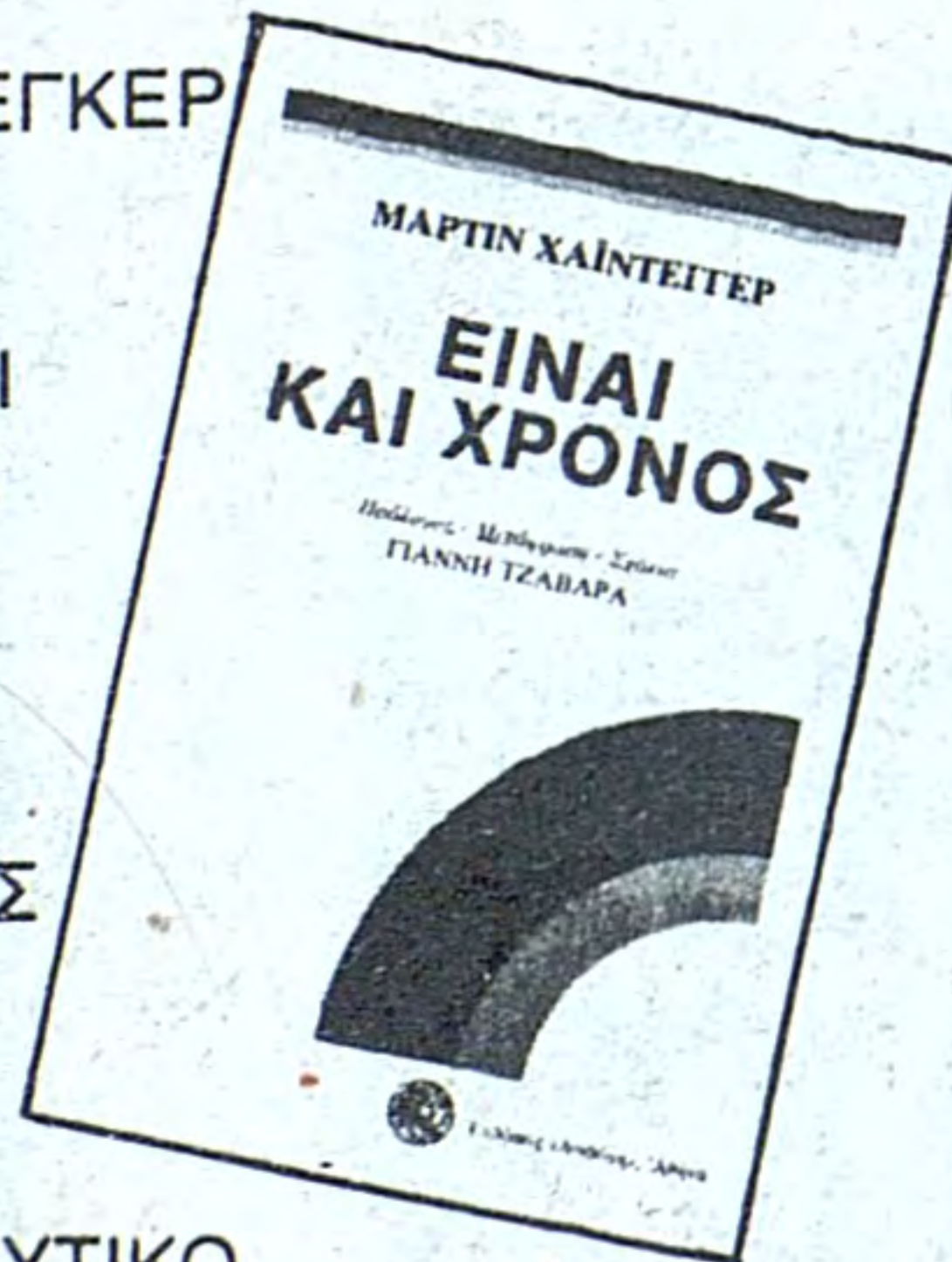

* Οί Κλασικές έπιτυχίες τής «Δωδώνης» έπιτυχίες ποιότητας και ευθύνης.

* ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ - ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ

Άξελοϋ: ΟΡΙΖΟΝΤΕΣ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ
Βάλ: ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΙΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΕΣ ΤΟΥ ΥΠΑΡΞΙΣΜΟΥ
Γιάσπερς: ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ
Γκασσέτ: Η ΕΞΕΓΕΡΣΗ ΤΩΝ ΜΑΖΩΝ
Δημαρά: ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΤΗΣ ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΗΣ
Κάντ: ΔΟΚΙΜΙΑ
Κρότσε: ΚΕΙΜΕΝΑ
Κίρκεργκωρ: Η ΕΝΟΙΑ ΤΗΣ ΑΓΩΝΙΑΣ
Μαλεθίτση: Η ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΤΟΥ ΧΑΪΝΤΕΓΚΕΡ
Μαλεθίτση: ΤΟ ΑΝΘΙΣΜΕΝΟ ΔΕΝΤΡΟ
Μαρσέλ: ΕΙΝΑΙ ΚΑΙ ΕΧΕΙΝ
Μπιτσάκη: ΤΟ ΕΙΝΑΙ ΚΑΙ ΤΟ ΓΙΓΝΕΣΘΑΙ
Μποχένσκι: ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ
 ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ
Μπρετόν: ΜΑΝΙΦΕΣΤΑ ΤΟΥ
 ΣΟΥΡΡΕΑΛΙΣΜΟΥ
Παβλώφ: ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΑΝΤΑΝΑΚΛΑΣΗΣ
Παπανούτσου: ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ - ΛΟΓΙΚΗ
 Ο ΝΟΜΟΣ ΚΑΙ Η ΑΡΕΤΗ - ΠΡΑ-
 ΚΤΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ
 ΤΟ ΔΙΚΑΙΟ ΤΗΣ ΠΥΓΜΗΣ - ΤΟ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟ
 ΒΙΩΜΑ ΣΤΟΝ ΠΛΑΤΩΝΑ κ.ά.
Χάιντεγκερ: ΕΙΝΑΙ ΚΑΙ ΧΡΟΝΟΣ
Χάιντεγκερ: ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗ ΜΕΤΑΦΥΣΙΚΗ

* Οί εκδόσεις «Δωδώνη» στην προσπάθειά τους νά παρουσιάσουν στό έλληνικό άναγνωστικό κοινό κείμενα των μεγαλυτέρων σύγχρονων φιλοσόφων, κυκλοφορούν ήδη 40 καλαίσθητους τόμους - ζητήστε τους.

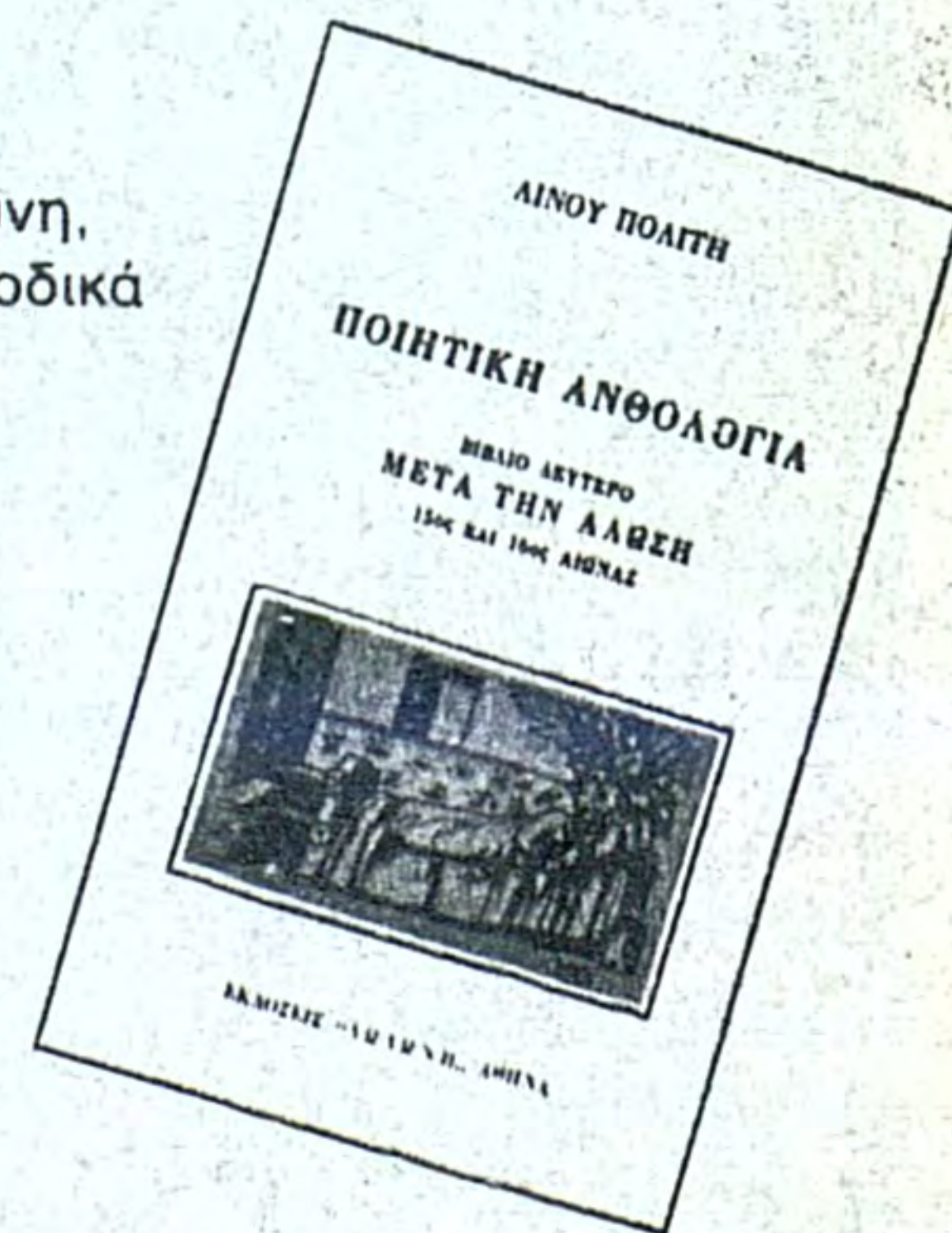
ΛΙΝΟΥ ΠΟΛΙΤΗ

* ΠΟΙΗΤΙΚΗ ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ

Βιβλίο Πρώτο ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΛΩΣΗ
Βιβλίο Δεύτερο ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΛΩΣΗ
Βιβλίο Τρίτο ΚΡΗΤΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΔΕΚΑΤΟΥ
 ΕΒΔΟΜΟΥ ΑΙΩΝΑ
Βιβλίο Τέταρτο ΟΙ ΦΑΝΑΡΙΩΤΕΣ ΚΑΙ Η ΑΘΗΝΑΪΚΗ ΣΧΟΛΗ
Βιβλίο Πέμπτο Ο ΣΟΛΩΜΟΣ ΚΑΙ ΕΦΤΑΝΗΣΙΩΤΕΣ
Βιβλίο Έκτο Ο ΠΑΛΑΜΑΣ ΚΑΙ ΟΙ ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΤΟΥ
Βιβλίο Έβδομο ΚΑΒΑΦΗΣ, ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΣ ΚΑΙ
 Η ΠΟΙΗΣΗ ΩΣ ΤΟ 1930
Βιβλίο Όγδοο Η ΓΕΝΙΑ ΤΟΥ 1930 ΚΑΙ Ο ΣΕΦΕΡΗΣ

* Για πρώτη φορά παρουσιάζεται ή νέα Έλληνική ποίηση στό σύνολό της και σ' όλη τή χρονική της διαδρομή με μία υπεύθυνη, ένιαία, ιστορικά διαρθρωμένη και μεθοδικά οργανωμένη ανθολόγηση.

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΕΥΓΕΝΙΚΟΤΕΡΟ ΔΩΡΟ / ΧΑΡΙΣΤΕ ΤΟ

